

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Holst, H. P.

Udvalgte Skrifter.

Vol. 5

Kjøbenhavn : C. A. Reitzel, 1887-88

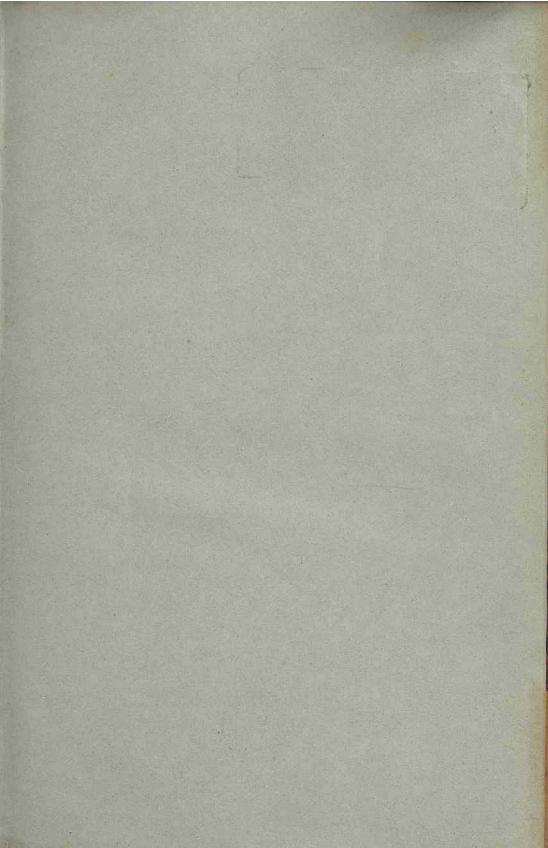
6 bd.

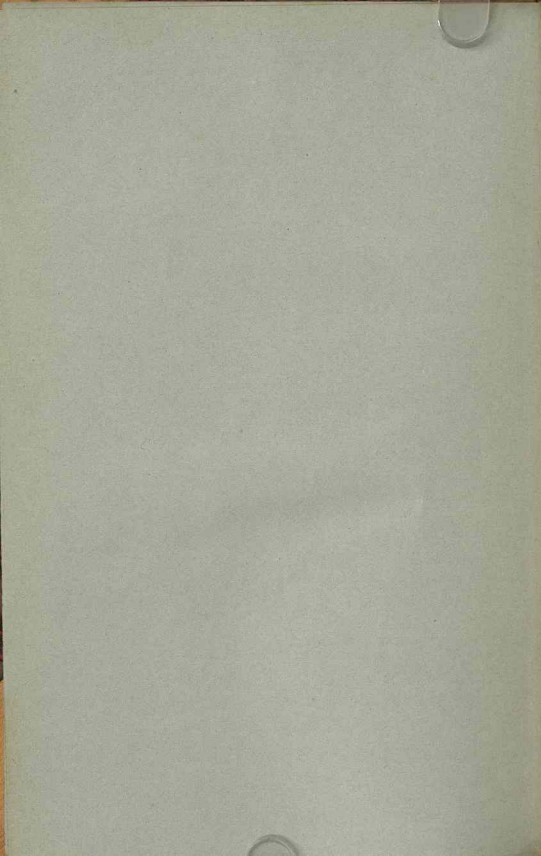
DK

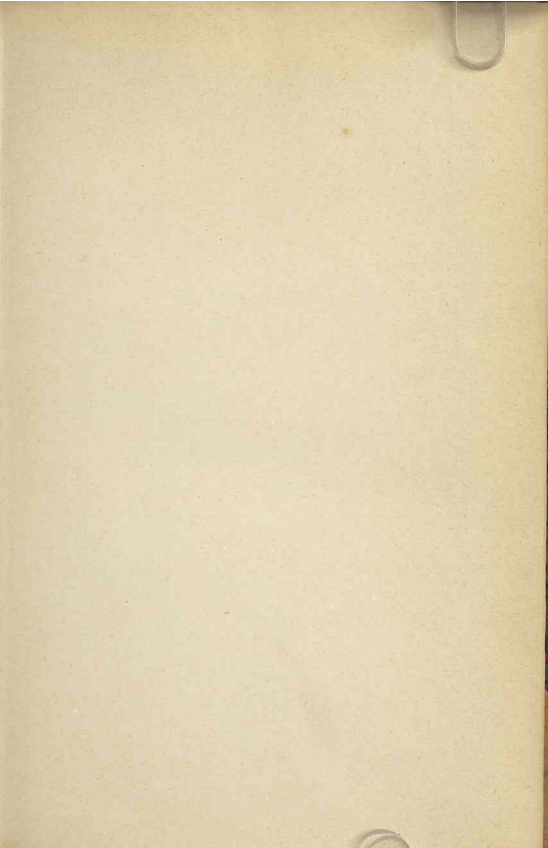
Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

52,-89,-8°

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

INDHOLD.

Miniatur- og Mosaikbilleder.

	Side
Vanitas! Vanitas!	3
Kunstnerselskabet Ponte-molle og Cervaro-Touren	17
Billedhuggeren Fogelberg	27
Den politiske Nachtsch og den politiske Stokfisk	45
Petrarca og Laura	58
La Scalabrini	76
En Ungdomsven	96
Elisa Ahlefeldt	102
Nogle Ord om Sophie Brahe	117
Den „store“ Kean	127
Benvenuto Cellini	142
William Wilberforce	183
Stoffet til Shakspears Romeo og Julie	197
Var det virkelig saa galt?	219
Adam Oehlenschläger	231
Familien Cencis Undergang	245
Saragossa	275

INDHOLD.

Minister af Kultusaffærender.

MINIATUR- OG MOSAIKBILLEDER.

MINIATUR OG MOSAIKBILDER

I.

Vanitas! Vanitas!

Hvad jeg her vil fortælle, falder nærmest ind under Rubriken: Et Reise-Eventyr, dog med en Indskrænkning. Det Eiendommelige ved disse Reise-Eventyr er nemlig, at de, ligesom Goethes Tid, indeholde en Blanding af „Dichtung und Wahrheit“, og at i dem Poesi og Virkelighed ere i den Grad indflettede i hinanden, at man har vanskeligt ved at udfinde, hvad der er sandt, og hvad der er tildigtet. Det er dog ikke Tilfældet her. Jeg fortæller simpelt og ligefrem, hvad jeg har oplevet, og naar jeg forsmåer enhver digterisk Udsmykning, saa ligger det deri, at den lille Begivenhed, efter min Mening, er pikant nok i sig selv og trænger ikke til at pyntes.

I 1856 havde jeg tilbragt nogle Maaneder i Berlin, Dresden og Wien, for at gjøre mig bekendt med Theater-væsnet der, og da jeg havde afsluttet disse Studier, følte jeg en Trang til at forfriske mig ved at gjensee Italien, hvor jeg havde levet mine lykkeligste Ungdomsaar. Jeg

tog da ned til Neapel og flyttede strax ind i mit gamle Hôtel: Locanda dei fiori, og blev der modtaget med aabne Arme af min tidligere Vært og Ven, Don Francesco Ferrari.

I de første Dage levede jeg i en stadig Henrykkelse over at gjensee alle de Steder, jeg havde elsket, og som jeg senere saa tidt havde manet frem for min Erindring. Først langt ud paa Eftermiddagen vendte jeg træt tilbage fra mine Udflugter, spiste silde til Middag og tilbragte Aftenen enten i Theatrene eller sammen med min Ven og et Par af hans Neveuer, to livlige unge Advokater, der, naar de først havde forvissat sig om, at Dørene vare vel lukkede, og at der ingen Lurere vare i Nærheden, kappedes om at tordne løs baade mod Kong Ferdinand og hans Ministre, forsikkrede høit og helligt, at intet Land under Solen var saa ulykkeligt som Neapel, svor paa, at det blev systematisk ødelagt, og at Intet kunde frelse det, eftersom alle Landets bedste Mænd siden 1848 hensukkede deres Liv i de forfærdeligste Fængsler. Det var ikke morsomt at høre paa i Længden!

Efter en otte Dages Forløb var jeg atter som hjemme i Neapel og Omegn. Jeg begyndte da at tage mig det noget lettere, indskrænkede mine Excursioner, gjorde Besøg hos nogle Familier i Omegnen, drev omkring paa Chiaja og i Villa reale eller gjorde smaa Seiltoure paa Golfen. Jeg kom netop hjem fra en saadan Seiltour, men blev meget overrasket, thi idet jeg aabnede Balcondøren for at

faae frisk Luft ind i Værelset, faldt mit Blik paa en ung Sbirro eller Politisoldat, der stod paa Fortovet ligeoverfor og fæstede sine smaa sorte Øine ufravendt paa mig. Hvad der overraskede mig var, at jeg havde seet ham ganske nylig nede ved Havnen, da jeg sprang ud af Baaden, og nu stod han her! Var det mig, han søgte? Vilde han mig Noget? Jeg traadte ud paa Balconen for at give ham et Vink, hvis det var det, han ventede paa; men idetsamme trak han sine Øine til sig og stirrede saa haardnakket hen paa et andet Punkt, som om jeg aldrig havde existeret. Jeg havde da Leilighed til at betragte ham i Ro og Mag, og jeg benyttede den ogsaa. Han saae ganske intelligent ud, men Øinene havde et saa uroligt Blik, som om de altid vare paa Opdagelse. Hans lille Figur, der lod til at være baade smidig og adræt, tog sig forresten pudseerlig ud til den lange Kaarde, han havde ved Siden, og den uhyre høie, trekantede Hat han bar paa Hovedet. Jeg trak mig da igjen tilbage i mit Værelse, satte mig til at arbeide og tænkte ikke mere paa ham.

Snart skulde jeg slet ikke tænke paa Andet.

Allerede den næste Dag gik det op for mig, at det var mig, han fulgte, eller rettere forfulgte, med en Snildhed og en Ihærdighed, som om det var hans Livs eneste Opgave. Hvor jeg var, var han ogsaa. Han fulgte mig som min Skygge; han forfulgte mig, som Sangen om Marlborough forfulgte den reisende Britte! I Begyndelsen

tog jeg mig det ikke videre nær; det morede mig endogsaa at drille ham og føre ham paa Vildspor; men jeg mærkede snart, at Situationen ikke var holdbar. Jeg blev ærgerlig, pirrelig, ja fortvivlet over at være under Control hver Time paa Dagen, og tilsidst besluttede jeg at fortælle Ferrari det Hele og raadføre mig med ham om, hvad der var at gjøre. Han rystede smilende paa Hovedet og mente, at det maatte være et Foster af min Indbildningskraft, eller ogsaa var der en Misforstaaelse med i Spillet. «Maaskee,» sagde han, «er Politiet ved et feilagtigt Signalement blevet forledet til i Dem at see en Agent eller Emissair for et eller andet hemmeligt Selskab. De kommer jo lige fra Østerrig. Har De maaskee der gjort et eller andet farligt Bekjendtskab? Ja, for De veed ikke, hvad man hertillands kan finde paa i den Retning.»

Jeg forsikkrede ham alvorlig, at jeg havde slet ingen Bekjendtskaber af den Slags, og at Politik overhovedet var Noget, jeg ikke befattede mig med.

«Og De har heller ikke nogetsteds ladet falde et eller andet uforsigtigt Ord om vore Forhold, et Ord, som maaskee strax er blevet bragt videre?»

«Jeg har ikke for noget Menneske udtalt mig herom.»

«Heller ikke skrevet?»

«Skrevet? — Skrevet?» — gjentog jeg ganske forbløffet og blev rød i Hovedet.

«De har altsaa skrevet — men hvad?» spurgte han.

«Jeg har baaret mig ad som en Fusentast,» udbød jeg forskrækket. «Allerede for flere Dage siden har jeg sendt et Brev til Kjøbenhavn om Forholdene her —.»

«Efter hvilken Kilde? Mine Søstersønners Vrøvl maaskee!» afbrød han mig heftigt. «Santo Diavolo, hvad har De dog udsat os for!»

«Jeg stolede naturligviis paa — —»

«At man ikke aabnede Breve paa Posthuset i Neapel!» raabte han. «Husk dog paa, hvor De er, Kjære! Her respekterer man Intet.»

Han gik med lange Skridt op og ned i Stuen. «De maa see at komme herfra saa snart som muligt,» sagde han omsider, da han var bleven roligere. «Tag over til Vincenzo og Deres Venner paa Ischia — De vil jo besøge dem, har De sagt mig. Maaskee taber man da Sporet: maaskee opklares det, at det Hele er en Feiltagelse, en Misforstaaelse — vi vil haabe det Bedste. Jeg skal strax skrive over til Vincenzo, at han kan vente Dem imorgen tidlig. De veed, at Barkerne fra Casamicciola gaae herfra inden Daggry for at benytte den første Brise. Inat Klokken tre skal Matteo vække Dem og bære Deres Tøi ned til Havnen. Servo, Signore! Addio!»

Med denne korte Hilsen gik han hastigt ud af Døren og lod mig alene i det afskyeligste Humeur. Jeg tog en Bog for at læse, men Bogstaverne dandsede for Øinene af mig; jeg forsøgte at skrive, men det gik ikke bedre.

Et voldsomt Tordenskrald drog mig hen til Vinduet. Veiret, der hidtil havde været straalende, var pludselig slaaet om. Himlen var kulsort og truende; der faldt nogle store Draaber, og pludselig begyndte det at regne — men saaledes som det kun regner i Neapel! Det var et Skybrud, som om alle Himlens Sluser pludselig aabnede sig paa engang, og samtidig rystede Blæsten Ruderne og hylede vildt gennem Gaderne. Jeg var rasende paa mig selv, og det syntes mig, at Veiret passede godt til det Øvrige. Jeg tog min Regnkappe paa, trak Hætten op over Ørene og foer ned paa Gaden. Uden Plan flakkede jeg omkring, Gade op og Gade ned, og under alt dette knittede Lynene, Tordenen buldrede, og Regnen vedblev at strømme.

Da jeg et Par Timer efter kom tilbage, skylregnede det endnu, men Uveiret var ophørt, og der var ogsaa kommet Ro i mit Sind. Idet jeg bøiede ind i Strada fiorentina, kom jeg til at tænke paa min Plageaand, og jeg vendte mig om. Han var ganske rigtigt i Hælene paa mig og havde gjort hele Touren med i sin tynde, luslidte Uniform! Stakkelen var ogsaa gjenneblødt lige til Skindet; men han var hverken gnaven eller ondskabsfuld — tvertimod han saae godmodig paa mig, som man seer paa en Lidelses-Kammerat, og i hans Blik var der et undskyldende Udtryk, som om han vilde sige: „Det

er ikke min Skyld, at jeg er nødt til at plage Dem, men jeg er Soldat og maa lystre min Ordre!"

Jeg lagde mig til Hvile et Par Timer paa min Sofa, spiste til Middag med god Appetit, gik saa over i Teatro fiorentino og saae Goldonis „Locandiera", der blev fortræffeligt spillet. Næste Morgen ved Daggry sad jeg allerede i Barken, der skulde føre mig bort fra denne By, som jeg havde higtet saa stærkt efter at gjensee, og som i de sidste Dage var bleven mig saa forhadet, at jeg først aandede lettere, da Barken med alle Seil oppe for en strygende Vind skar forbi Cap Misenos rødliggule Balsaltmasser, og et nyt Skuespil viste sig for mine Øine. Det var Ischia, der i majestætisk Skjønhed løftede sig som en Dronning høit over Bølgerne med Procida og Vivara liggende for sine Fødder. Mine Øine fyldtes med Taarer ved at gjensee dette Sted, hvor jeg som ung havde følt mig saa lykkelig, hvor hver Dag var en Fest, og hvor der over Livet og dets Armod var udbredt et Skjær af Skjønhed og Harmoni, som en stakkels Jordbeboer ikke er vant til.

Jeg var saa fordybet i mine Drømmerier, at jeg ikke mærkede noget til, at Fartøiets Kjøl skurede imod Sandbunden, og at vi allerede vare ved Maalet. En af Marinarierne tog min Bagage paa Nakken, en Anden mig selv og vadede ind med mig mod Strandbredden. Larm og lystige Tilraab trængte hen til mig, men jeg havde

Morgensolen lige i Øinene og kunde ikke see, hvad der foregik. Jeg kjendte imidlertid det gamle Ordsprog: *Tre donne fanno un mercato**) og vidste, hvor lidt der paa disse Steder og mellem disse Naturmennesker hørte til for at bringe Alting i Røre. Pludselig følte jeg mig greben af stærke Arme; nogle kraftige unge Mennesker løb afsted med mig og bragte mig midt ind i Sværmen: det var Vincenzo og hans Hustru, deres Børn og Bernebørn, deres Slægt, Venner og Bekjendte, der alle vare komne herved for at tage imod mig.

Et Øieblik efter laa jeg i Armene paa «mia madre», og Taarerne rullede hende nedad Kinderne. «Mio figlio! mio caro figlio!» raabte hun, idet hun knugede mig ind til sig og gav mig det ene Smækkys efter det andet. Nu kom Touren til de Andre, og det kunde blevet en lang Historie, hvis ikke Il babiere, en Fætter af Huset, hvis smukke Tenorstemme jeg tidt havde beundret, havde istemt «Io ti voglio ben' assai,» og under Sangen havde ordnet dem To og To og sat Toget i Bevægelse. Nu kom Instrumenterne frem, Guitarer, Mundharper og Tambouriner; Tarantellen begyndte, og medens vi under Latter og Spøg bevægede os langsomt henad den brede Landevei, der fører op til Casamicciola og til Vincenzos Hus, der ligesom en Vedet er stillet foran alle de andre, dandsede

*) Tre Fruentimmer skribe op som et Marked.

paa begge Sider af os det ene smukke Par efter det andet op og ned af Rækkerne.

Jeg overlader det til Læserens Fantasie at udfylde Resten og vender igjen tilbage til min lille Fortælling. Naturligviis var jeg spændt paa, om man virkelig skulde have tabt mit Spor, og jeg var i et Par Dage tilbeielig til at troe det. Hver Morgen gjorde jeg tilæsans lange Toure omkring paa Øen, snart til Foria, Lacco og Monte Vico, snart til Byen Ischia med dens Castel og dens Lavamark eller til den fortryllende Dal ved Campagnano. Jeg indsugede med Begjerlighed den velgjørende Friskhed, der overalt her strømmede mig imøde, og selv om jeg engang imellem var forpiint ved Tanken om det ulykkelige Brev og de Følger, det kunde have baade for mig og Andre, glemte jeg det ganske i denne Atmosphære. Hvor kunde jeg dengang ane, at en forfærdelig Katastrofe syv og tyve Aar efter skulde med et eneste Slag knuse denne Tyrrhenerhavets kosteligste Perle og forvandle dens vidunderlige Skjønhed til en Gjenstand for Rædsel og Medynk!

En Formiddag, da jeg vendte tilbage fra den anstrengende Tour til Toppen af Epomeo, kom jeg efter Nedstigningen igjennem Foria. Heden var trykkende, og jeg trængte til en Forfriskning. Jeg lod derfor Føreren blive ved Æslet, satte mig hen i en skyggefuld Café under det udspændte Solseil og forlangte en *granita*. Lidt efter kom en smuk, midaldrende Mand forbi; han forlangte

ligeledes en *granita* og satte sig efter en høflig Hilsen hen ved det samme Bord. Der udspandt sig snart en Samtale imellem os, der blev ført med Liv fra begge Sider. Uden at tale Politik streifede vi dog ind paa en-deel Themaer, der udgjorde Øieblikkets brændende Spørgsmaal. Pludselig afbrød han mig:

«Apropos, De sagde før, at De var en Nordbo, og De taler dog vort Sprog med saadan en Lethed! Hvorledes skal jeg forståa det?»

«Det er ikke saa forunderligt,» svarede jeg. «Jeg har været i Italien engang tidligere og tilbragt halvandet Aar der. Jeg var dengang meget yngre og reiste med et Stipendium for at uddanne mig. Allerede dengang elskede jeg Deres Land og Literatur — det er altsaa ganske naturligt, at jeg ogsaa har lagt mig lidt efter Sproget.»

— «Stipendium!» udbød han. «Det kjende vi her ikke noget til. Vore unge Mennesker voxe op som vilde Skud uden Røgt eller Pleie og uden at bryde sig om at lære noget af Andre.»

«Hvorfor skulde de ogsaa det?» indvendte jeg. «I ere jo de Rige, Eders Land er det skønneste i Verden, Naturen har udrustet Jer bedre end alle de Andre, og I sidde ved Kilden, mens alle vi — hvad Land vi end tilhøre forresten — alle vi, der søge det Skjønne, det Ideale, det Evige, vi ere nødt til at tye til Eder for at lædske vor Tørst.»

Han taug et Øieblik; derpaa sagde han: «De har Ret i meget: vort Land er smukt, Naturen har været god imod os, og vore Forfædre har efterladt os en Arv, der er uvurdeerlig; men hvad nytter det Altsammen, naar Ungdommen her hverken skjønner paa denne Arv eller forstaaer at gjøre den frugtbar?»

Han saae paa Uhret og reiste sig fra Bordet. «Desværre,» sagde han, «er jeg nødt til at bryde af, thi jeg har en Forretning, der ikke kan opsættes; men De vilde vise mig en særlig Gunst, om De tillod mig at besøge Dem snart.»

Jeg forsikkrede ham, at det altid vilde være mig kjært at see ham, og jo før jo hellere.

«Ogsaa idag?» spurgte han.

«Naturligviis. Jeg boer i Casamicciola hos Vincenzo Morghera.»

«Hos San Vincenzo?» spurgte han.

«De kjender ham ogsaa under det Navn?»

«Ja hvem gjør ikke det! Han er den eneste Helgen, der, mig vitterligt, er bleven kanoniseret i levende Live — han har dog havt nogen Fornøielse af det!» tilføiede han leende og forlod mig.

Jeg var saa oplivet af Samtalen med ham, at jeg efter min Hjemkomst strax satte mig hen til Skrivebordet og arbeidede et Par Timer; derpaa spiste jeg til Middag, og tog efter Bordet en god Flaske Capri frem og et Par

Glas og lagde nogle Cigarer tilrette. Da det var besørget, gik jeg ud paa min Astrico, hvorfra jeg havde en fortryllende Udsigt over Golfen til Vesuv. Jeg havde tidt kunnet sidde hele Timer og see paa Bjerget, der henad Aften vexlede Farver i det uendelige, men idag vilde det ikke gaae. Jeg var urolig, utaalmodig og lyttede hvert Øieblik efter, om jeg ikke hørte Nogen paa Steentrappen, der nede fra Veien førte op til Huset. Endelig kom han. Han satte et glad Ansigt op, da han saa mig, men det var tydeligt, at han var baade træt og echaufferet. Jeg skyndte mig derfor at faae ham ind i Stuen og placeret i min mageligste Stol; jeg skjænkede ham et Glas af den kølige Capriviin, som han drak med synlig Fornøielse, og bød ham en Cigar, som han lugtede til med Velbehag. Under alt dette vexlede vi forbindtlige Talemaader med hinanden; men idet han tændte Cigaren, saa han pludselig hen til mig og spurgte:

«Hvad er det, De har der?»

«Hvor?» spurgte jeg forundret.

«Den Sløife der i Deres Knaphul?»

«Det er et Ordensbaand.»

«Og det gaaer man med i saadan en Sløife?»

«Ja, det var Mode i Berlin og Wien, da jeg var der. Jeg fik mig da ogsaa lavet saadanne Sløifer, og jeg kan forsikkre Dem, at de var mig til megen Nytte, og skaffede

mig Adgang mange Steder, hvor Andre maatte gaae for-
gjeves.»

«Vil man see! Og de har ogsaa Decorationerne med
Dem?»

«Ja. ganske vist.»

«Aa, maa jeg ikke see dem, hvis det ikke gjør Dem
for megen Uleilighed? Jeg er en Nar efter Sligt.»

«Med Fornøielse!» Jeg tog af min Kuffert en Æske
frem, hvori Decorationerne fandtes, og viste ham dem.

«Ja virkelig! Hvor de er smukke! Altsaa de to der
med de hvide og røde Baand, de ere ...?»

«Danske, og den tredie der i det grønne er svensk.»

«Og den Sløife der, siger De, har været Dem til
Nytte i Berlin og Wien og skaffet Dem Adgang mange
Steder — — veed De vel, at den her let kunde have
skaffet Dem Adgang til et Sted, som De vist nødigt vilde
besøge?»

«Hvad mener De?» spurgte jeg.

«Har De glemt, at disse tre Farver: Hvidt, Rødt og
Grønt ere de italienske Oprørsfarver fra 1848? Revolutions-
mændene bar disse Sløifer paa Trods, endnu længe efter
at de vare forbudne. De aresteredes i Hobetal paa
offentlig Gade og kastedes i Fængsel, og der hensidder
endnu Mange, hvis eneste paaviselige Forbrydelse er den,
at de have baaret disse Farver. Har De ikke havt nogen
Anelse derom?»

«Ikke det fjerneste.»

«Ikke engang, da De nylig blev forfulgt i Neapel?»

«Det veed De ogsaa!» — Jeg begyndte at ville fortælle ham Historien om Politisoldaten, men han standsede mig strax. «Jeg kjender det Altsammen. Han er her allerede i flere Dage.»

«Her!» udbød jeg forskrækket.

«Ja, men jeg har forbudt ham at fortrædige Dem eller lade sig see af Dem, inden jeg fik talt med Dem selv.»

«De? Hvem har jeg da den Ære — —»

«Her er mit Kort. Jeg er Sindaco*) i Foria. Endnu idag skal jeg sende Deres Plageaand tilbage til Neapel med et Brev til Politipræfekten, hvoraf han vil see, at De ikke blot er uskyldig, men at De maaskee endog kunde have Krav paa en lille Opreisning — en lille,» føiede han til med et satirisk Blik til Sløifen i Knaphullet, «thi vanitas! vanitas! lidt Forfængelighed har der absolut været med i Spillet fra Deres Side — ellers havde Sløifen ikke været saa stor!»

*) Byfoged, (Syndicus).

II.

Kunstnerselskabet Ponte-molle og Cervaro-Touren.

Gaaer man fra Florents til Rom, tilbringer Vetturinen i Almindelighed den sidste Nat i Nepi, en Røverrede imellem Bjergene, og tidligt den næste Morgen begynder Touren igjennem den romerske Campagne, en halvtred-sindstyve Mile lang, øde, udyrket og usund Landstrækning, der begynder ved Ronciglione og ender ved Terracina: midtveis imellem begge ligger den evige Stad, denne Kunstens og Skjønhedens smilende Oase, hvor saamangen en Vandringsmand har udhvilt og stillet sin Tørst.

Det er endnu tidligt paa Dagen; Solen er ifærd med at staae op, og en forunderlig, halv violet, halv rosenrød Duft lægger sig over hele den uoverskuelige Flade og vækker en hemmelighedsfuld Anelse om de Herligheder, man iler imøde. Veiene ere fulde af Bakker: Diligencen, saagodtsom det eneste bevægelige Punkt i mange Miles Omkreds, kommer kun langsomt fremad; det ene Par

Oxer forspændes efter det andet; Vetturinen bander og skjændes med Campagnebønderne om Betalingen for deres Forspand, og den Reisende taber tilsidst Taalmodigheden, springer ud af Vognen og foretrækker at gaa tilfods, for i Ro at kunne hengive sig til sine Tanker. Er det om Vinteren, vil han finde Campagnen bedækket af friskt og smilende Grønt, der begynder i November og holder sig i flere Maaneder; en utrolig stærk Duft af Krusemynter bedøver ham næsten, og en Masse af smaa gule og hvide Blomster titte overalt frem imellem de høie brune Tidsler og Torne. Nu og da, skjøndt sparsommere ved den alfare Vei, seer man en Hjord af Hornkvæg og Geder, eller en Campagnebonde, fra Top til Taa indhyllet i Skind, thi paa denne Aarstid komme de ned fra Bjergene med deres Hjorder og opholde sig her, indtil den for-tærende Sol begynder at afsvie Campagnen, og den usunde Luft igjen driver dem tilbage til Hjemmet. Lader man Blikket streife hen over den forunderlig nøgne Flade, seer man undertiden en lille blaa Røg stige iveiret: den kommer fra Campagnebøndernes Hytter, de saakaldte Casali, usle smaa Barakker, der i Almindelighed ere klinede op til Ruinerne af et gammelt Tempel eller Gravmæle, og som nu give en heel Familie Ly imod Uveir og Sikkerhed imod de vilde Bøflers Anfald, og det er alt, hvad der forlanges. Hist og her afbryder endeel gammelt Murværk — sørgelige Levninger af Templer og Thermer,

Paladser og mægtige Aquæducter — denne Egnens uendelige Monotoni og mane den Reisende om, at disse Strækninger, der nu ere saa øde, saa usunde og saa afskrækkende, engang have baaret frodige Sædmarker, yppige Vinhaver, rige Træplantninger og herlige Villaer og Mindesmærker.

Med eet standser Diligencen, og Vetturinen udstøder et karakteristisk Raab for at tiltrække sig Passagerernes Opmærksomhed; han peger med sin lange Pidsk henimod Horizonten, og see! den Reisende bliver med eet tilmode, som naar der efter en lang Søreise fra Mastkurven raabes: „Land! Land!“ thi med eet ligger St. Peters mægtige Kuppel for hans Øine og aftegner sin smukke mørkeblaa Contour paa den lysere Himmel. Som god Katholik glemmer Vetturinen naturligviis ikke at lette lidt paa Hatten for St. Peter; saa knalder han igjen med Pidsken, udstøder et tordnende Prrr! og Diligencen flyver rask fremad, thi den appiske Vei begynder nu at blive god, og der er kun fem smaa Miglier tilbage til Maalet. Man farer rask forbi Neros Grav, uden at skjænke dens smukke Basrelieffer og Hippogrypherne paa dens Sider saamegen Opmærksomhed, som de fortjene, og man standser først ved Tiberen og — Ponte-molle.

Jeg havde her en ypperlig Leilighed til at fortælle mine Læsere vidt og bredt om de syv antike Broer over Tiberen, der endnu ere tilbage i vore Dage, ligesom pons

senatorius til pons milvius eller den nuværende Ponte-molle; jeg kunde berette dem, hvilke Dele af Byen, de forbinde, og det skulde forundre mig meget, om de ikke paa den Maade vilde faae hele Roms Topografi ovenikjøbet; jeg kunde ydermere paa Philologiens Vegne recapitulere den catilinariske Sammensværgelse i Anledning af Ponte-molle; jeg kunde vise min archæologiske Indsigt ved at fortælle, naar den er bygget, og naar den er restaureret; og som Ven af de skønne Kunster vilde jeg naturligviis ikke forglemme at give en detailleret Beskrivelse af dens to Berniske Statuer, den langstrakte Johannes, der staaer paa den ene Side af Veien og døber Frelseren, der staaer paa den anden Side af Veien — i det mindste i en Snees Alens Afstand fra hinanden! Alt dette kunde vistnok være meget lærerigt, og jeg tvivler ikke om, at jeg kunde holde ud at tale ligesaa længe om de syv Broer over Tiberen som Geert Westphaler om de syv Churfyrster; men det vilde neppe mere mine Læsere synderligt, og jeg skal derfor vel vogte mig for at sætte deres Taalmodighed paa denne Prøve.

Men foruden denne Ponte-molle udenfor Rom, som jeg ikke vil tale om, er der en anden Ponte-molle inde i Rom selv, som uden Tvivl vil interessere dem langt mere; og skulde de selv komme derhen, beder jeg dem for Alting ikke at undlade at opsoge den, skjøndt de paa deres Kaart og i deres Reisebøger forgjeves ville lede

efter den imellem Massen af de romerske Mærkeligheder. Og dog er den en Mærkelighed, en Mærkelighed af første Rang, en levende og livsfrisk Mærkelighed midt imellem de mange døde og hensmuldrende!

Allerede for endeel Aar siden har der i Rom dannet sig et talrigt Kunstnersamfund af alle mulige Nationer: unge, livsglade Mennesker, der endnu bæres fremad paa Haabets og Fantasiens Vinger, og hvis ungdommelige Munterhed Livets materielle Tryk og Kunstens Alvor endnu ikke har faaet Bugt med. „Ponte-molle" kalder dette Selskab sig. Det er den Fane, der har forenet dem, og det forekommer mig, at der ligger noget smukt i dette Banner, thi Ponte-molle er ikke en Bro som alle andre. Man bliver lidt stille, naar man første Gang kører over denne Bro; man passerer den med en forunderlig Hjertebanken, thi der blander sig i Lyksaligheden over at staa ved sine Ønskers Maal og i Forventningen om alle de herlige Skatte, der snart skulle oplade sig for En, tillige en hemmelig Angst ved Tanken om: hvad ville disse Skatte blive for Dig? hvormeget vil Du kunne tilegne Dig af denne Rigdom? og tør Du troe, at ogsaa Du fører et Udbytte med Dig, naar Du engang igjen over denne Bro vender tilbage til din Hjemstavn? — Der er noget Smukt i at knytte disse Tanker ikke blot til sit Arbeide, men ogsaa til sine Glæder, og jeg skulde tage meget feil,

om det ikke er denne Følelse, der ligger til Grund for Benævnelsen: Ponte-molle.

Dette Selskab har sin Historie, og om den end ikke gaaer slet saa langt tilbage i Tiden som den romerske, saa knytter den sig dog umiddelbart til den. Ligesom Rom selv, constituerede ogsaa dette Selskab sig oprindeligt som et Monarki, og det etrusciske Regjeringstegn, de tolv Lictorer, forglemtes ikke heller. Monarkiet fik sine ufravigelige Love, og om de ikke som Dracos vare skrevne med Blod, men med Rødvin, bleve Tavlerne dog høitideligt nedgravede udenfor Roms Mure — formodentlig for at man altid kunde vide, hvor Retfærdigheden laa begravet. Monarken følte imidlertid snart, at det ikke var saa let en Sag, til enhver Tid og ved enhver Leilighed, at opretholde den kongelige Værdighed, og han foregik derfor sin Tids Regenter med et mageløst Exempel, som neppe er blevet tilstrækkeligt bekjendt, og som jeg her gjør mig en Fornøjelse af at optegne. Han abdicerede formelig, men inden han nedlagde sine kongelige Insignier, skjænkede han Samfundet den frieste Forfatning og indførte paa romersk Viis en Consularregjering, hvis Embedsførelse skulde controlleres af Folketribuner. I den nyeste Tid er Consulnavnet blevet upopulært, og i Spidsen for Republiken staaer nu en Præsident, men Folketribunerne ere vedblevne som forhen. Det er et mærkeligt Beviis paa Republikens lykkelige Forfatning, at der altid hersker

den skønneste Harmoni imellem Præsidenten og Folketribunerne, ja denne skønne Forstaaelse gaaer saavidt, at da Republiken engang havde en Præsident, der var noget rød i Ansigtet, lode samtlige Folketribuner ved en høitidelig Leilighed sig male røde i Ansigtet — blot af Høflighed imod Præsidenten!

For at indlemmes i Republiken maa man for det Første være Kunstner, for det Andet underkaste sig en temmelig skarp Examen, og for det Tredie give Vin til alle de Medlemmer, der overvære Novicens Indlemmelse i Republiken. Hvad den første af disse Bestemmelser, nemlig Kunstnernavnet, angaaer, da er der som bekjendt noget Gummi-Elasticumsagtigt i denne Benævnelse, og den kan heldigviis gives en saa vid Udstrækning, at jeg ikke troer, at denne Omstændighed saa let skulde udelukke Nogen.

Med Hensyn til det andet Punkt, nemlig Examen, da føres Aspiranten af to Folketribuner og efterfulgt af Licitorer frem for Præsidenten, der med Værdighed spørger om hans Navn, Alder, Stand, Fødested o. s. v. og om hvad han har gjort for Kunsten i en eller anden Retning. Jeg var tilstede engang, da en skikkelig Tobaksfabrikant fra Frankfurt lod sig optage i Ponte-molle. Dette sidste Spørgsmaal syntes at sætte ham noget i Forlegenhed. „Jeg har ladet mig selv, min Kone og mine tre Børn male,” sagde han efter nogen Betænkning. Præsidenten

rystede alvorsfuldt paa Hovedet og forsikkrede ham, at det ikke vilde være nok til at komme over Ponte-molle. „Jeg har ogsaa“, vedblev Manden, „hele mit Liv bestræbt mig for at gjøre gode Cigarer. Jeg kan naturligviis ikke forlange, at De skal troe mig paa mit blotte Ord — jeg haaber derfor ogsaa „at gjøre noget for Kunsten“ i dette Øieblik, naar jeg beder samtlige Dhrr. Kunstnere selv at overbevise sig derom,“ og han aabnede i det samme en stor Kasse Cigarer, som han omdeelte til Forsamlingen. Naturligviis var dette Argument af slaaende Virkning, og den gode Tobaksfabrikant blev under lydelig Acclamation ført over Ponte-molle.

Hvad nu endelig den tredie Bestemmelse angaaer, at den nylig Indlemmede maa give Vin til den hele Forsamling, da har den heller ikke noget Afskrækkende, naar man betænker, at man i Rom kan tractere tre til fire hundrede Mennesker med Vin for det Samme som en halv Snees i Kjøbenhavn. Og hvo — han være saa lidt forfængelig, som han være vil! — offerer dog ikke gjerne nogle Scudi for at have Lov til at bære en Orden, som Thorvaldsen og Vernet, Cornelius og Reinhardt have baaret før ham. En virkelig Decoration er nemlig Belønningen, der venter den, som lykkelig er kommen over Ponte-molle! Han føres da igjen hen for Præsidenten der med værdig Holdning og en salvelsesfuld Tale hænger ham en blank og nyslaaet Bajokorden*) i et blaat Silke-

*) En Bajokko er en pavelig Kobbermynt af omtrent 4 Ores Værdi.

baand i Knaphullet, ja, hvad der vil sige mere, giver ham Udsigt til en endnu større Hæder, naar han værdigt opfylder de Pligter, han skylder Republiken. Og dette er ikke noget tomt Mundsveir, thi Bajokordenen har, ligesaa vel som enhver anden, sine Commandeurer, Storkors og Storcommandeurer — ja den har endogsaa en endnu høiere Classe end alle de andre, thi dens fornemste Grad er Altfor-fortjent-Ordenen, — dog den uddeles kun sparsomt.

Blomsten i Republikens Tilværelse er imidlertid Cervaro-Touren, der i Almindelighed afholdes i Foraaret. Den har sit Navn af Cervaro, et prægtigt Steenbrud, sex Miglier fra Rom, i en vild og romantisk Egn ved den brusende Teverone, hvor Toget gaaer hen. Aftenen i Forveien holdes altid en Forsamling i en af Kunstnerkneiperne, hvor Toget omhyggeligt delibereres, og alle Functionerne fordeles mellem de Vedkommende. I et af disse Møder gjorde en meget lang Tydsker en heel Deel Ophævelser med Hensyn til Veirets Ustadighed; han havde endnu ikke endt sin Tale, førend han af En af de Tilstedeværende paa Væggen var aftegnet i Carricatur som Taarn med en Lynafleder paa Hovedet, og af en Anden som en umaadelig stor Kæmpe, der gaaer og holder paa Skyerne, for at de ikke skulle gjøre Cervaro-Touren Afbræk.

Tidligt næste Morgen gaaer man da ud af porta maggiore, hvor man sætter sig tilæls, efterat have omklædt

sig i de løierligste og eventyrligste Dragter. Nu sætter Toget sig i Bevægelse, med Piber og Trommer i Spidsen; foran rider Feltobersten, derefter Præsidenten i mageløs Pomp, fulgt af sine Lictorer med fascies. Nu komme de forskellige Functionshavende: Overganymeden med Thyrsus og Vinløv, Over-Kjøkkenmesteren, Over-Salatinspecteuren med Insignierne paa deres respective Værdigheder, og endelig den hele Cavalleri-Cohort i det mest lunefulde Optog med Faner, klingende Spil og lystige Sange. Saa snart man er ankommen til Pletten, bliver der først spiist Frokost, og derpaa raadspørges Pythia inde i Steenbruddets halvdunkle Grotter om Dagens Lystigheder. Hun kommer frem i et hvidt Gevandt, uddeler sine Orakelsvar, som paa det punktligste efterfølges, og Dagen gaar nu hen under Løier og Latter, under Sang og Musik, under olympiske Lege, Tourneringer og Landsestikken saavel tilfods som tilæls, og naar Solen nærmer sig sin Nedgang, uddeler Præsidenten Decorationer til dem, der have udmærket sig i at skære for, lave Salat, kaste med Discus o. s. v. Derpaa bliver af en eller anden Billedhugger Præsidentens Navn og Olympiaden indhugget i Grottens Stene til en evigvarende Erindring, — og fra dette Tog bringe Kunstnerne siden Livslyst og Munterhed ind i deres Arbejder, og dets mærkelige Begivenheder ere endnu i lang Tid Stof for deres Aftensamtaler i Osterierne.

III.

Billedhuggeren Fogelberg.

Af alle de berømte Kunstnere, jeg til forskellige Tider har truffet i Udlandet, er der ingen, der staaer smukkere for min Erindring end Svenskeren Fogelberg. Det var dog ikke Kunstinteresse alene, der fængslede mig til ham; thi hvor stort et Navn han end havde som Kunstner, var der dog ikke Faa paa den Tid, der kunde gjøre ham Kunstner-Rangen stridig — jeg behøver blot at bemærke, at mit Bekjendskab til ham skriver sig fra Rom i 1841 og 42, at Cornelius dengang stod paa sit Høidepunkt, og at Thorvaldsen netop i den Periode arbejdede med en opblussende Ungdomskraft og en Skaberevne, der forbausede Alle.

Det, der gjorde Fogelberg dyrebar for mig fremfor Alle, var hans elskværdige, fordringsløse, ligelige Væsen. Der var hos ham en Klarhed, en Sindets Ligevægt, en Ro, der vidnede om, at han vidste, hvad han vilde, og at han havde naaet det; men denne Bevidsthed var parret

med en Beskedenhed, der hverken var tillært eller tilløiet. Han kunde ikke udstaae at blive rost, og da man engang meddeelte ham, at der i Bladene jevnlig stod berømmende Artikler om ham som Kunstner, udbød han utaalmodig: „Kan man dog ikke lade mig i Fred! Det er min eneste Trøst, at der er Ingen, der troer det, og Ingen, der bryder sig om det!” Forresten blev han kun varm, naar han talte om Kunsten; men i saadanne Øieblikke var han ogsaa beundringsværdig, thi der er kun faa Dødelige, der ere trængte dybere ind i dens Væsen end han, og endnu færre, der have forstaaet som han at udtale sig derom. Hans milde, lyseblaae Øine fik da en varmere Glands, og hans fine og blege Træk farvedes med dette lumen purpureum, der ogsaa er den aandelige Ungdoms Særkjende. Hertil kom, at han altid var lige velvillig og meddelende, og at der over Alt, hvad han sagde, var udbredt en Urbanitet og Ynde, der vidnede om, at Skjønhedsformeren aldrig fornegtete sig.

Bengt Erland Fogelberg blev født af fattige Forældre i Gøteborg den 8de August 1786. Faderen var Metalstøber og havde et særegent Talent til at ciselere Ornamenter paa Klokker. At Sønnen havde arvet dette Talent og endnu meget mere, viste sig snart, thi han havde kun Sands for at tegne og modellere, og naar han ikke havde Leer ved Haanden, hjalp han sig med Supperødder, som han tillistede sig i Kjøkkenet.

Faderen, der havde Øie for Drengens Begavelse, sendte ham i en Alder af fjorten Aar til Stockholm, hvor han begyndte at tegne paa Akademiet. Det varede dog ikke længe, før Drengen med sit skarpe Blik for det Skjønne følte, at man her var paa en Afvei, og at det svenske Kunstakademi paa den Tid gik mere i det Forskruedes og Maniereertes Ledebaand end i det Skjønnes. Det var derfor intet Under, at han i de første Aar lærte uendelig meer af den stockholmske Hofciseleur Rung, hos hvem han var sat i Lære, end af Akademiets Professorer, og da han et Par Aar efter blev Svend, syntes det ogsaa, som om hans Fremtid dermed var afcirklet for bestandig; men en lille Arv, som han uventet kom i Besiddelse af, satte ham istand til at gjøre nogle nye kunstneriske Forsøg, der lykkedes saa godt, at han blev ved, og nu vandt han i flere paa hinanden følgende Aar den ene af Akademiets Priisbelønninger efter den anden.

Det var dog først Bekjendtskabet med Sergel, der bestemte hans Livsretning. Den berømte Sergel, der havde begyndt som Steenhugger og nu betragtedes som en af de første Billedhuggere i Verden, var bleven gjort opmærksom paa Fogelbergs Fremskridt og ønskede at see nogle af hans Arbejder, men han havde i længere Tid været syg og maatte holde sig inde. Fogelberg læssede da alle sine Arbejder paa en Slæde og trak den selv hen til Sergel. Denne betragtede hans Forsøg længe og op-

mærksomt, dog uden at sige et eneste Ord; men fra dette Øieblik havde Fogelberg i ham en trofast Ven og Raadgiver, og hans Indflydelse paa ham blev bestandig større og stærkere.

Der var dog een Mand, hvis Indflydelse paa Fogelberg var endnu større, ja saa stor, at uden ham og hans Paavirkning vilde Fogelberg uden Tvivl aldrig have vovet paa at bryde sig i Sculpturen den Bane, der har gjort ham til en af de mest fremragende blandt den nyere Tids bildende Kunstnere. Denne Mand var „Asabarden“ Ling, med hvem Fogelberg i længere Tid boede sammen. Som Modvægt mod den Atterbomske Skole eller Fosforisterne dannede der sig i Sverrig kort efter dette Aarhundredes Begyndelse en anden Digterskole, den gothiske, der satte sig til Formaal at bekæmpe Fosforisternes Maaneskins-sværmerier og sydlandske Versformer. De ivrigste Forkæmpere for Gothicismen vare Geijer og Ling, af hvilke den Første gjennem sit Maanedskrift *Idunna* tilføiede Fosforisterne det ene Nederlag efter det andet, medens den Sidstnævnte spændte Bjørnestreng paa Lyren og sang sit Epos „Aserne“, saa det dundrede i hele Norden.

Oehlenschläger havde begyndt herhjemme at vække Kjærligheden til den nordiske Gudelære, og Svenskerne gik i hans Fodspor. Ligesom man hos os reiste Spørgsmaalet om den nordiske Mythologies Brugbarhed for Kunsten, som Oehlenschläger besvarede bekræftende, saaledes

reistes det samme Spørgsmaal i Sverrig, og her var det mærkeligt nok Geijer, Gothicismens Forkæmper, der bekæmpede det. „De gamle Myther,” mente han, „havde ingen Anvendelse udenfor den Tid, hvori de selv levede; de Skikkelser, de fremmane, ere kun til for Tanken, ikke for Øiet, og kunne altsaa ikke anvendes i den bildende Kunst; at Odin er eenøiet kan til Nød benyttes af Skjalden, men ikke af Maleren eller Billedhuggeren” o. s. v.

Denne Fordømmelsesdom havde tilfølge, at Ling blev vred og traadte ud af det gothiske Forbund; men paa Fogelberg gjorde den en ganske modsat Virkning. Han for sit Vedkommende havde intet Øieblik tvivlet om, at der i den nordiske Gudelære var et nyt Land at erobre for Kunsten, et Felt, som hverken Thorvaldsen eller Canova havde givet sig ind paa. I disse Tanker, som han forresten ikke udtalte for Nogen, bestyrkedes han af Ling; men han gik taus og stille omkring som sædvanligt, indtil han paa en skjøn Dag pludseligt udstillede tre Skizzer af den nordiske Gudeverden: Odin, Thor og Frei, der af alle Kjendere beundredes for den Selvstændighed og Kraft, der aabenbarede sig i dem.

De rige Fremtidsløfter, som disse tre Skizzer indeholdt, bleve heller ikke upaaagtede, thi han fik kort efter af Regjeringen Understøttelse til at foretage en Udenlandsreise for at uddanne sig i sin Kunst. Han gik da

ikke som Thorvaldsen til Italien, men efter Sergels Raad først til Paris.

Her følte han tilgavns, hvad der manglede ham. Franskmændene havde i at tegne en Force, som man i Stockholm ikke havde nogen Anelse om, og han begreb hurtigt, at her var intet Andet at gjøre end at begynde forfra. Han var dengang fire og tredive Aar, men hans Physionomi var endnu meget ungdommeligt, næsten barnligt, og han var ualmindelig fin og spinkel af Væxt. Deraf benyttede han sig, da han meldte sig som Elev ved det franske Academi, thi han var nødt til at gjøre sig ti Aar yngre for at kunne blive optagen. Her tegnede han nu mange Timer om Dagen deels efter Afstøbninger, deels efter levende Model, og først da han fuldstændig havde Blyanten i sin Magt, meldte han sig hos Pierre Guérin, en af de berømteste Kunstnere paa den Tid, der ogsaa villigt ydede ham sin Veiledning. I Stockholm havde han udelukkende studeret Antiken, og han havde derfor kun bragt det til at efterligne de døde Former: her lærte han, at der maatte en Faktor til, som han hidtil ganske havde savnet: det var Naturstudiet og Natursandheden, der netop er Livsprincipet i den græske Kunst.

Først efterat han havde tilbragt et Aar i Paris under de mest anstrengende Studier, besluttede han sig til at gaae til Rom, som han saa ofte havde gjæstet i sine Drømme. Men det gik ham, ligesom det gik Thorvaldsen,

da han betraadte den evige Stad; Virkeligheden overvældede ham, og ligeover for denne uendelige Fylde af Skjønhed følte han sig saa fattig og lille, at han i lang Tid ikke voyede at tage fat paa sit Arbeide. Fogelberg gjorde mangfoldige Forsøg, men de tilfredsstillende ham ikke, og aldrig saasnart stod en Statue færdig i hans Atelier, før den igjen blev hugget istykker.

Han begyndte da for tredje Gang at gaae i Lære; men denne Gang var det i Vaticanets Sale og hos deres evige Skjønhedsmønstre, at han søgte sin Veiledning. De virkede naturligviis i Begyndelsen mere afskrækkende end opmuntrende paa ham, og han havde igjen mangan en haard Kamp at bestaae, inden det Øieblik kom, da han ligesom gjenfandt sig selv. Men aldrig saasnart var dette Øieblik kommet, før han kastede Krykkerne fra sig for bestandigt, og før der i hans Atelier fremstod det ene Værk skjønnere end det andet. Hans Mercurius og Paris bleve af Kjendere løftede til Skyerne, og den sidstnævnte Statue vandt paa Udstillingen i Paris i 1827 Prisen som det bedste Sculpturarbeide. Nu fulgte Slag i Slag en Række af udmærkede Arbeider: Amor i Muslingeskallen, Hebe, den badende Pige, Apollo og Venus med Æblet.

Amor i Muslingeskallen er en af de yndigste Compositioner, man kan tænke sig. Elskovsguden er krøbet frem af Skallen, titter ud over Kanten og sender sin Piiil ud imod et forsvarsløst Offer. Der er i dette Arbeide

en Skjønhed, et Skjelmeri og en Finhed i Udførelsen, der gjør, at det rivaliserer med de bedste Frembringelser af Thorvaldsen i samme Retning. I Hebe og Venus er der en Reenhed i Form og Linier, der uvilkaarligt bringer til at tænke paa Antiken. Den badende Pige straalere af Ungdom og Gratie. En berømt fransk Kritiker har fremhævet som en Eiendommelighed ved denne Figur, at Kunstneren, uagtet han har benyttet flere Modeller, alligevel har forstaaet at give enhver Deel af det skønne Legeme den samme Alder. Apollo er det svageste af alle disse Arbejder, dog har Hovedet en ophøiet Charakter, og Draperiet er fuldendt.

Ligesom Thorvaldsen lykkedes det ham under sit lange Ophold i Rom efterhaanden at skaffe sig store og værdifulde Kunstsamlinger, men han forstod ikke som Thorvaldsen at holde fast paa dem. En Medaillesamling, som han med store Opoffrelser havde tilveiebragt, solgte han til Kong Ludvig af Baiern, der betalte den kongeligt. Aldrig saasnart havde han skilt sig ved den, før han fortrød det, og nu begyndte han at samle paany, men denne Gang var det Gemmer, Urner, Lamper, Terracotter og Bronzer. Denne Samling antog efterhaanden saadanne Dimensioner, at den snart blev en af Roms Mærkeligheder. En Dag traadte en Englænder ind til ham i hans Atelier og spurgte, om han vilde sælge den. Fogelberg svarede kort og godt Nei, men da Englænderen trængte ind paa

ham og bad ham blot selv bestemme Prisen, nævnte Fogelberg, for at blive ham kvit, en Sum, der var saa høi, at han selv fandt den fabelagtig. Englænderen, der vel at mærke ikke engang havde seet Samlingen, tog sin Tegnebog frem, skrev en Anviisning paa Torlonia og rakte ham den. Dermed var Handelen sluttet. For at trøste sig over Tabet begyndte Fogelberg nu paa at samle historiske Portraiter, der snart svulmede op til en ikke ubetydelig Kobberstiksamling, som han senere forærede til Bibliotheket i Stockholm.

Under sit mangeaarige Ophold i Rom havde Fogelberg efterhaanden vundet et anseet Navn ikke blot blandt Kunstnerne af den tyske Skole, der i Thorvaldsen saae deres Forbillede, men ogsaa blandt de franske Kunstnere, der paa Grund af at han havde faaet en Deel af sin Uddannelse i Paris, betragtede ham som en af deres egne. Det var dog først, da Thor og Odin, disse gigantiske Skikkelser, som han havde baaret i sin Kunstnersjæl lige fra sin tidlige Ungdom — det var først, da de stode fuldt færdige i hans Atelier, at hans Berømmelse fik Vinger. Jeg glemmer aldrig den Dag, da jeg første Gang saae dem.

Det var en smuk Novemberdag 1841. Jeg havde faaet Bud fra Thorvaldsen, at jeg maatte skynde mig hen til ham, og da jeg traadte ind i hans Atelier, stod han imod Sædvane fuldt paaklædt til at gaae ud. «Vi skal

idag gaae sammen til Overbeck," sagde han. Jeg taug. «Det synes De nok ikke om?» føiede han til efter en Pause; «ja jeg ikke heller, men jeg er nødt til det, for han har været her og bedt mig see paa en Carton. Hvad har De ellers imod ham?»

«Aa, Ingenting!» sagde jeg undvigende, «men jeg har allerede eengang været hos ham.»

Jeg havde nemlig paa Udreisen i Hamborg, der just ikke udmærker sig ved Kunstskatte, seet et overordentlig smukt Billede af Overbeck, Christus i Gethsemane, der findes i det saakaldte «Krankenhaus», og det havde givet mig Lyst til at gjøre hans Bekjendtskab. Jeg gik da hen til ham med Kückler, der kjendte ham personligt, men jeg husker nok, at jeg var inderlig glad, da jeg igjen var udenfor. Det var en smuk Mand paa et halvthundrede Aar, men han var saa besynderligt udstaffet i en lang Talar af sort Fløiel og en høi Fløielskalot paa Hovedet, at han lignede langt mere en Theaterpræst end en Kunstner. Hertil kom, at han talte fornemt, nedladende, heldøret og hviskende. Nei, han var vist en udmærket Maler, men det var ikke noget behageligt Bekjendtskab!

Jeg gik imidlertid trøstig med «den Gamle», og jeg skal ikke fragaae, at jeg havde ulige mere Fornøielse af det andet Besøg hos Overbeck end af det første. Havde han været fornem den første Gang, saa var han nu ydmyg og underdanig. Han gik med den høie Kalot i Haanden

ved Siden af Thorvaldsen og opsnappede ethvert Ord, der faldt fra hans Mund, som et Guldorn. Endelig stod vi foran Carton: Christi Gravlægning, der var Formaalet for Besøget. Thorvaldsen pudsede Brillerne og tog sig en Priis. Han betragtede Carton med stor Opmærksomhed i nogle Minuter.

„Alt det derhenne er meget godt,” sagde han, „og Mutter Marie med — men han selv duer ikke.”

„Ja det er Ulykken med disse bibelske Billeder,” sagde Overbeck. „At gjengive det Guddommelige i Hovedfiguren lykkes næsten aldrig. Jeg vil dog ikke opgive Haabet om at komme min Tanke nærmere under Udarbeidelsen.”

„Han er ogsaa fælt fortegnet,” føiede Thorvaldsen til.

„Virkelig?” spurgte Kunstneren og rakte ham ivrigt et Stykke Sortkridt. „Hav dog den Godhed for mig at corrigere, inden De forlader mig!”

Thorvaldsen tog Kridtet, og uden at ændse, at det var en af de første Malere i Tydskland, han havde for sig, rettede han Feilene. Derpaa gav han Kridtet tilbage og hentede sin blaa Kappe, som Overbeck med stor Ærbødighed hjalp ham paa Skuldrene. Han fulgte ham bukkende nedad Trappen og overøste ham endnu i Gadedøren med Taksigelser.

Vi gik en Tidlang tause ved Siden af hinanden. Pludselig blev han staaende og saae sig om. „See det var

Nazareneren,” sagde han. „Nu skal vi see Noget af en en anden Tænde”.

Vi stod i Corso, og han skraaede tvers over Gaden.

„Hvor vil De hen?” spurgte jeg.

„Jeg vil op og see den Thor, som de snakke saameget om. Jeg vil see at lære noget Nyt, for ham har jeg aldrig turdet binde an med.” Han bankede idet samme paa Døren ligeoverfor og gik ind uden videre. Vi stode hos Fogelberg.

„Hvad! De besøger mig?” raabte denne glad og ilede hen til Thorvaldsen. „Naa, det kalder jeg en Ære!”

„Ja bare De kan taale den!” sagde „den Gamle”, idet han omfavnede ham og efter romersk Skik kyssede ham først paa den ene Kind og saa paa den anden.

„Tak, Tak!” sagde Fogelberg i den samme glade og hjertelige Tone. „Jeg har i det Punkt min egen Religion, og jeg finder, at det er en større Ære for mig at blive besøgt af Thorvaldsen, end for Thorvaldsen at blive besøgt af Paven.”

Denne Hentydning til Leo den Tiendes Besøg, der havde gjort saa megen Opsigt i Rom, forfeilede ikke sin Virkning, thi Thorvaldsens smukke Ansigt fik sit allerelsk-værdigste Udtryk.

I det samme fik han Øie paa den vældige Tordengud, der med Hammeren paa Skulderen syntes at ville

træde lige hen imod ham. „Ei, ei!” gjentog han et Par Gange, idet han ligesom uvilkaarligt blottede sit hvide Hoved. „Seer han saadan ud? Naa! det er der da Mening i!”

Længe stod han fordybet i Betragtningen af dette Kunstværk, og Gud veed hvilke Tanker der i disse Øieblikke rørte sig hos ham! Misundelse var der ikke Spor af, thi hans Blik og hans Miner udtrykte kun Glæde og Beundring. Han gik et Øieblik bort fra Statuen for ogsaa at see Odin og Baldur; han betragtede dem velvilligt og opmærksomt, men han vendte dog strax efter igjen tilbage til Thor, der syntes at tiltrække ham særligt.

„Hvor i Alverden har De dog faaet fat paa ham?” spurgte han fornøiet og vendte sig om til Kunstneren. „Kan De gjøre mange af den Slags, saa faae de jo Ret hjemme i Kjøbenhavn, og jeg faaer Uret. — Naa”, sagde han venligt og gav Fogelberg Haanden, „det skal glæde mig at faae Uret.”

Med disse Ord gik han. Fogelberg var blussende rød og havde Taarer i Øinene. Han vilde sagt Noget, men han kunde ikke faae et Ord over Læberne.

Da vi kom ned i Corsoen, var det Romernes Spadseretid, og hele den lange Gade vrimlede af Præster og pyntede Herrer og Damer. Thorvaldsen var saa fordybet i sine Tanker, at han ikke lagde Mærke til, at Folk blev staaende hvert Øieblik og hilste ham som en Konge. Da

vi kom ud i en af de smaa Tvergader, der føre hen til Palazzo Tomati, sagde han pludselig: «Den Thor løber mig bestandig omkring i Hovedet! Hvor Pokker har han dog faaet ham fra? ...»

«Sagtens fra den samme Kilde, hvorfra De selv har faaet saa Meget,» svarede jeg. «Men det forekommer mig kun, at De var lidt for streng imod Overbeck,» tilføiede jeg spøgende.

«Saa, synes De det! ... Ja, men man maa kjende sine Folk! Han, som vi var sidst hos, han kan taale, at man roser ham, men det kan Nazareneren ikke.»

At Thorvaldsens lakoniske Roes var falden i god Jord hos Fogelberg, viste sig meget snart, thi hans Arbeidslyst fordoblede fra dette Øieblik, og det var, som om han kun havde trængt til disse Ord fra den store Mester for at faae Vished om, at han her havde betraadt en Vei, som ingen Anden af Nutidens store Billedhuggere var kommen ind paa, og at ogsaa denne Vei førte til Maalet. At den otteføddede Sleipner skulde være mere formløs end den hundredarmede Briareus, kunde han ikke gaae ind paa; det gjaldt kun om at finde nordiske Typer for Majestæt, Skjønhed og Kraft og at udstyre dem med den samme Skjønhed som de græske, saa vilde disse nye Skikkelser nok efterhaanden gaae over i den almindelige Bevidsthed, og de smukke nordiske Myther vilde da afgive et ligesaa udtømmeligt Stof som de græske. Det var

hans Tanke, og denne Tanke havde han allerede bidraget Sit til at give Virkelighed, ligesom Raphael har givet et uforgængeligt Billede af Madonna og Thorvaldsen af Christus. At Thorvaldsen syntes at sætte mindre Priis paa Odin og Baldur end paa Thor, brød Fogelberg sig mindre om, thi Hovedsagen for ham var jo, at Landet var fundet. Hvormeget der af det nye Land skulde erobres af ham, og hvormeget af de Andre, det forekom ham ligegyldigt.

At han var Thorvaldsen i Hjertet taknemmelig, fik jeg et slaaende Beviis paa nogen Tid efter. I et lille Kunstnerselskab hos Fogelberg kom Thorvaldsen kort efter paa Bane. Selskabet bestod fornemmelig af franske Kunstnere, der efter den franske Skoles Skik havde ikke saa lidt at udsætte paa ham. Jeg opponerede efter Evne, men var lige ved at blive overvældet, da Fogelberg, der hidtil havde siddet taus, pludselig tog Ordet. „Jeg forstaaer ikke,” sagde han alvorlig, „hvor man vil hen, naar man taler om Thorvaldsens Feil. Disse Feil forringe jo dog ikke hans store Egenskaber, men bringe dem kun til at straaale stærkere. Naar det kommer høit, er der igjen nem alle Tider en Snees Heroer, der have bragt det lige saa vidt som han. Mon vi da ikke ligeover for dem gjøre bedst i at tie stille og beundre? Over dem staae jo dog kun Christus og Apostlerne.” Disse Ord bragte Dadelen til at forstumme, og det gjør mig ondt, at Dela-

borde ikke har kjendt dem for et Aars Tid siden, thi saa havde han formodentlig tilbageholdt sit Angreb.

— Den Opsigt, disse nordiske Gudeskikkelser gjorde i Rom, og den Glands, de kastede over Kunstneren, der havde frembragt dem, forplantede sig snart til Stockholm, og Beundringen blev her til Begeistring, da Statuen af Odin første Gang udstilledes for hans Landsmænd. Carl Johan, der havde ansporet Kunstneren til at udføre disse Værker, gav ham nu i sin Glæde over Resultatet den ene Bestilling efter den anden, uden at tænke paa, at disse Opgaver, som Fogelberg gav sig hen til med den samvittighedsfuldeste Iver, maatte drage ham bort igjen fra den Bane, som hans Geni havde anviist ham som den eneste rette. Imidlertid viste det sig ogsaa her, at Carl Johan, der ønskede, at Sverrig skulde besidde Statuer af sine store Mænd, aldrig kunde have henvendt sig til nogen Bedre end Fogelberg for at faae Opgaven løst. Hans Statuer af Birger Jarl, Gustav Adolf og senere af Carl Johan selv vidne om, at han ogsaa i den Retning neppe er overgaaet. Man behøver blot at see paa disse Skikkelser for at vide, at han ikke blot har studeret deres Physionomi og deres Costume, disse Ydersider af Kunsten, hvorved den Talentløse i Reglen bliver staaende, men at han ogsaa har levet deres Liv med dem, og at han i sin Tanke har optaget hele deres Væsen og Væren, inden han begyndte paa at forme dem. Paa en Som-

merreise, som jeg ifjor foretog gennem Sverrig, fik jeg Leilighed til at fornye mit Bekjendtskab med disse mægtige Skikkelser, og det var fornemmelig Gjensynet af dem der bragte min Tanke tilbage til den lykkelige Ungdomstid, da jeg færdedes i den evige Stad med ham, som har frembragt dem.

I tredive Aar blev det ham forundt at leve i Rom i stadigt Samkvem med det Ædleste og Skjønneste, som Menneskeaanden har frembragt. Ingen kjendte Roms Herligheder bedre end han, og Ingen forstod bedre end han at vurdere dem. Rom var hans Elskerinde, og han opdagede bestandig nye Skønheder hos hende. Jeg har nylig læst et lille erotisk Digt, hvori Elskeren tiltaler Stjernehimlen og ønsker, at han havde ligesaa mange Øine som der er Stjerner, for at han med dem alle kunde opfatte den Elskedes Skønhed. — Dette Billede passer bedre paa Fogelberg end paa nogen Anden.

I 1854 ønskede Kong Oskar, at han skulde komme tilbage til Fædrelandet, for at bivaane Afsløringen af de Statuer, han havde hjemsendt. Han skyndte sig at opfylde Kongens Ønske, og — ligesom der er en Mængde Parallelsteder i Thorvaldsens og Fogelbergs Kunstnerliv — saaledes gjentog sig ogsaa her de samme Scener, der i September 1838 betegnede Thorvaldsens Hjemkomst til Fædrelandet. Stockholms Indbyggere vare i Bevægelse fra den tidlige Morgen og strømmede i Tusindviis hen

for at hilse paa deres berømte Landsmand og paa hans Værker. Kanonerne tordnede, Musikcorpsene spillede, Sangforeningerne istemte deres fædrelandske Sange, og da Sløret faldt, heftede Kong Oscar under hele Befolkningens Jubel en Stjerne paa Brystet af den beskedne og fordringsløse Kunstner. Man kappedes om at gjøre Fester til hans Ære, men just som Begeistringen var paa sit Høidepunkt, forlod han i al Stilhed Stockholm med Hovedet fuldt af nye Arbeider.

Han ilede tilbage til Italien, for at udføre dem i Ro, men han naaede kun til dets Grændser. I Triest blev han pludselig syg og døde, og den samme By, der gemmer Winckelmanns Levninger, gemmer nu ogsaa hans. Sverrig tabte i ham en af sine ædleste Sønner, og af dets nulevende Kunstnere er der Ingen, der har optaget hans Tanke, Ingen, der er gaaet videre paa den Vei, han saa lykkeligt betraadte, Ingen, der med Meislen har villet gjengive de Skikkelser, som Oehlschlæger, Ling og Tegner manede frem af Eddaens Nat.

IV.

Den politische Nachtsch
 og
 den politiske Stokfisk.

Der er Intet, der saa hurtigt trænger til at forklares som et Lystspil. Jo mere nationalt det er, jo mere Forfatteren har forstaaet at gribe, hvad der ligger i den Tid, han skildrer, des meer vil det Eiendommelige ved denne Tid trænge til at commenteres for en efterfølgende, ja selv Udtryk og Benævnelser, der have været gængse og dagligdags paa een Tid, tabe deres Betydning og gaae i Glemmebogen i en anden. I Overskous „Østergade og Vestergade“ siger Jernkræmmer-Madammen f. Ex. i 2den Akts første Scene, at hun har været henne med Ane og kjøbt en Rekkedyle hos den rige Hr. Goltz paa Østergade. For et halvthundrede Aar siden brugte Damerne nemlig en Slags langagtige Arbeidstasker af Skind med pyntelige Staalbeslag, der gik under Navnet Rediculer og af simple Folk udtaltes Rekkedyler; men da Stykket, der gik første Gang i 1828, optoges i 1856, hørte jeg Folk nede i Parkettet forundret spørge: „Hvad er en Rekkedyle?“

Det er altsaa ikke besynderligt, at Holberg er bleven saa ofte commenteret, og at hans Arbeider, skjøndt de til evig Tid ville bevare deres Ungdom, dog med hvert Aarti trænge til nye Noter.

Rahbek, A. E. Boye, Werlauff og Tydskeren Robert Prutz have leveret værdifulde Commentarer til Holberg. Især fortjener den Sidste at erindres, thi deels har det kostet ham utrolig Uleilighed at udarbejde sit fortjenstfulde Værk om Holberg (han siger nemlig selv i Indledningen, at det i de fleste offentlige Bibliotheker i Tyskland er lettere at finde et chinesisck Manuscript end en dansk Bog); deels maa han have udarbejdet det med stor Selvovervindelse og med Samvittighedsnag, thi „det fremkommer“, siger han, „paa en Tid, da Danmark har gjort Tydsckland stor Uret og vedbliver at gjøre det“ (!). Han trøster sig dog med, at der mellem hans Landsmænd vil være „eine kleine Anzahl unbefangener Seelen, welche den alten Holberg von seinigen heutigen Enkeln und Urenkeln zu unterscheiden wissen.“

Af Holbergs Lystspil er der neppe noget, der trænger til flere Commentarer end den politiske Kandestøber. Hvor mange er der vel i vore Dage, der kjende noget til Herman von Bremenfelds politiske Lecture? Selv paa Holbergs Tid have disse Skrifter vistnok kun været kjendte af Faa, ja, der er eet af dem, som Holberg selv beviislig ikke har kjendt. Jeg skal tillade mig at dvæle et Øieblik

ved de Skrifter, der nævnes paa forskjellige Steder i Dialogen, og er om et Par af dem istand til at meddele Et og Andet, der idetmindste har Nyhedens Interesse.

De Skrifter osv., der omtales, ere: Den Europæiske Herold, Herkules og Herkuliscus, de sexten Stats-Cabinetter, Dankwarts Landkort, Alexander Magnusens Krønike, Den politische Nachtisch og Den politiske Stokfisk.

„Den Europæiske Herold” var et i sin Tid meget berømt historisk-politisk Værk, der i 1688 blev udgivet af Fr. Leuthoff von Franckenberg eller, som han egentlig hed, Bernhard von Zeck, der døde 1720 i Dresden som chursachsisk Geheimeraad. Holberg omtaler det selv i sin Introduction til de europæiske Rigers Historie som et ypperligt Værk; desto besynderligere er det derfor, at han et andet Sted nævner det blandt Skrifter „med glimrende Tituler, hvorved endeel Skribenter have søgt at stikke Øynene ud paa den menige Mann.”

„Herkules” er en Slags politisk Roman, der udkom i 1659 og gjorde megen Lykke. Som Forfatter til den nævnes en tysk Professor A. H. Buchholtz i Rinteln, der døde som Superintendent i Brunsvig. Det er en tyk Bog i Kvart eller Postilformat. Hertil knytter sig Henriks Replik, at „Herman kunde prædike, saasnart der kom en Forordning ud, at Herkules skulde være en Postil.” — Af samme Beskaffenhed er Herkuliscus, der udkom samme Aar og er et græsseligt Sammensurium paa henved 200 Ark,

som det næsten er utroligt, at Nogen har kunnet komme igjennem. Vi Danske paradere ogsaa i den, thi der fortælles et Sted, at to «unge danske Fyrster, Hrr. Harald (19 Aar og 10 Uger gammel) og Hrr. Fredlof (eet Aar mindre end fire Uger yngre) i Selskab med otte Riddere og ti Rytterknegte kom til Prag med Hilsener fra deres Forældre Kong Olaf og Dronning Sculda.»

Ved de «sexten Stats-Cabinetter» mener Werlauff, at Holberg har tænkt paa de statistiske Beskrivelser af større og mindre europæiske Stater, der i Slutningen af det syttende og Begyndelsen af det attende Aarhundrede udkom i det tyske Sprog i Leipzig, Nürnberg osv. Rimeligere er det dog, at Prutz har truffet det Rette, naar han antager, at Holberg har sigtet til de mange smaa politiske Brochurer, der paa den Tid udkom under Navn af «Stats-Cabinet», «Det nye Stats-Cabinet», «Første, andet, tredie osv. Stats-Cabinet», og som dengang afgav en baade underholdende og belærende Læsning.

«Dankwarts Landkort» omtales, som bekjendt, i Collegium politicum, 2den Akts 1ste Scene, hvor Herman siger: «Jeg skal strax skille Trætten. Henrik, laan os et Landkort, Dankwarts Landkort.» Et Dankwarts Landkort har imidlertid aldrig existeret. Werlauff mener derfor, at der hermed alluderes til de af Justus Danckert og Senner i det syttende Aarhundrede forfærdigede Landkort, der solgtes for billig Priis og derfor bleve meget be-

nyttede; Prutz derimod paastaaer, at han sigter til Caspar Dankwerth, der i 1652 udgav en Geografi i Forbindelse med et Kort. Derved er der dog at bemærke, at paa Kortet i Collegium politicum skal der søges om Paris, «der blev beleiret baade tillands og tilvands», men Dankwerths Kort er rigtignok over Slesvig og Holsten! Hvem der har Ret er forresten ligegyldigt, thi Holberg har uden Tvivl hverken tænkt paa Danckert eller Dankwerth, men som Lystspildigter taget det første Navn, der er faldet ham ind.

Ligesaa ligegyldigt er det, om Holberg ved at nævne Alexander Magnusens Krønike har tænkt paa Wiingaards danske Oversættelse af Curtius eller paa Sylvi nye Krønike om Alexander den Store, hvorom de Lærde ligeledes ere uenige. Det hører desuden til de Spørgsmaal som Ingen kan paatage sig at afgjøre, thi Tanker kan man ikke gaae i Rette med, og allermindst Holbergs.

Hvad jeg derimod heller vil dvæle lidt ved er de to Bøger, der ere nævnte som Overskrift til denne Artikel: «Den politische Nachtisch» og «Den politiske Stokfisk», thi disse Bøger ere i den Grad sjeldne, at de neppe findes i noget af vore Bibliotheker, og der er uden Tvivl ikke Faa, der have tvivlet om, at de virkelig existere. Jeg har imidlertid det Held at have dem begge liggende foran mig i dette Øieblik, thi jeg har en Ven, der er Bibliophil med Liv og Sjæl (nu afdøde Etatsraad Edvard

Collin), og han har havt det endnu større Held ved en Række af Tilfældigheder at faae fat i dem begge. Jeg skal give mine Læsere en kort Beskrivelse af disse to mærkelige Bøger, og jeg haaber, de ikke ville fortryde at anvende nogle Øieblikke paa at gjøre deres Bekjendtskab.

Den „politische Nachtsch“ er et virkelig politisk Skrift, ret en Bog for en Politicus som Herman von Bremenfeld. Rahbek, anfører Titlen, men ucorrect og ufuldstændigt*), og det er urigtigt, naar man kalder Udgaven af 1695 andet Oplag, thi Udgaven af 1690, som netop er den, jeg har for mig, omtaler i Fortalen allerede flere tidligere Editioner. Rahbek har altsaa ikke kjendt Bogen, og Werlauff og Prutz, der har optaget den samme Notis, ikke heller.

Bogen, der er henimod 800 Pagina stor, er trykt i Duodez og bestaaer af den egentlige Nachtsch og et

*) Bogens fuldstændige Titel er: Neu vermehrter politischer Nachtsch. kürztlich vorstellend alle florirende Reiche und Republiquen dieser Zeit. Vormalis in CCL Fragen verfasst, anjetzo aber mit CCXXIV neue Fragen und Anmerkungen, laut der ** vermehret und verbessert. Auch ist der Curiöse Anhang continuiert und mit den Königen oder Grosz-Mogoln i Indien, Königen in Abyssina, Königen von Irland, denen Hertzogen von Savoyen, Grosz-Hertzogen von Florentz und Hertzogen von Venedig vermehrt. Männiglich, insonderheit aber der studirenden Jugend und denen, so die Ordinar-Zeitung lieben, höchst nöthig. Mit Churf. Sächs. Freyheit. Leipzig und Frankfurt. Verlegt Martin Gabriel Hübner. 1690.

saakaldt «Curiöser Anhang». Nachtischen søger igjennem Spørgsmaal og Svar at give Forklaring om Alt, hvad der kan ligge en god Politicus paa Hjertet at faae at vide. Den har et smukt Titelkobber, der forestiller en Mængde kronede Hoveder, som sidde om et rundt Bord og discutere om Verdens Skjæbne. Ovenover dem hænger nemlig Jordkloden i en Traad med Omskriften: Tenui pendentia filo. En Haand kommer frem af Skyerne med en Passer og afmaaler et bestemt Stykke. Underskriften her er det Bedste, og den kan Tydskerne i vore Dage ikke høre tidnok, thi den lyder saaledes:

«Wer über das gesetzte Ziel

Will schreiten, der verliert das Spiel.»

Disse Spørgsmaal og Svar ere undertiden meget naive. Spørgsmaalet: «Was ist ein Königreich?» besvares f. E. saaledes: Et Kongerige er det, der har nogle Hertug- og Fyrstendømmer under sig; den er altsaa kun Konge, der hersker over Hertuger og Fyrster og kan udnævne saadanne, ligesom man overhoved kalder den en Fyrste, der har Grever, den en Greve, der har Friherrer, den en Friherre, der har Adelsmænd, og den en Adelsmand, der har Bønder under sig.» Spørgsmaalet: «Was seynd die Regalien?» besvares endnu mere komisk, thi blandt de kronede Hoveders Regalier eller Forrettigheder nævnes ikke blot at creere Fyrster, slaae Folk til Riddere, slaae

Mønt, belønne, straffe osv., men ogsaa „Doctores, Poeten (!) und Notarios zu machen.“ Men Morskaben stiger, jo mere Forfatteren kommer til specielt at tale om Tydskland. Paa Spørgsmaalet: Hvorfor det romerske Rige kaldes det hellige? har saaledes Forfatteren et Svar, som man neppe skulde vente sig: „Fordi, siger han, Christus har behaget at ville fødes under dette Monarchi,“ og paa Spørgsmaalet: „Hvorfor bliver Tydskland at foretrække for alle europæiske Nationer?“ er det nødvendigt at lade Svaret blive staaende paa Tydsk, thi det vilde tabe altfor uhyre ved at oversættes. Forfatterens Svar, der vidner om, at Tydskerne allerede for henved to hundrede Aar siden havde ligesaa gode Tanker som nu om sig selv, om deres verdenshistoriske og civilisatoriske Mission, lyder saaledes: „Wegen der herrlichen Tugenden und Wissenschaften, die bei den Teutschen zu finden; denn sie übertreffen die Römer in Tapferkeit, die Griechen in der Weltweisheit, die Juden im Gottesdienst, die Asianer an Sittsamkeit und Höflichkeit, die Chaldæer in der Sternkunst, die Phönizier in der Geometri, und in summa alle Völcker an Kunst und Erfahrung.“ Denne Selvforgudelse finder ogsaa paa et andet Sted i Bogen et ligesaa smagfuldt Udtryk, idet der siges, at den tydske Keiser er „ein Herr über Könige, der Spanier über Pferde, der Franzosz über Esel und der Engelländer über Teufel.“

Ligeover for dette Guds udvalgte Folks uendelige Fuldkommenhed staae naturligviis de nordiske Nationer forfærdeligt i Skygge. Nordmændene ere ganske flinke Søfolk, men saa fattige, at de ikke boe i Huse, men i Hytter med flade Tage, som Gederne gaae og græsse paa. Danmark har fortræffelige Fisk, men daarlige Soldater, som dog „heut zu Tage durch unterschiedliche Kriege tapfer gedrillt worden.“ Derimod dvæler Autor med synlig Interesse ved de Danskes og Svenskes gjensidige Antipathier, og Christian den Anden skildres som en sand Menneskeæder — ikke blot i figurlig Forstand. — Det saakaldte „Curiöser Anhang“ er mere kjedeligt end curieust og ender med en Fortegnelse over berømte „Weibspersonen“, af hvilke de Fleste ere mere berygtede end berømte. —

„Den politiske Stokfisch“ er et Arbeide af en ganske anden Natur. Det er skrevet med Talent og i et for den Tid ualmindelig godt Sprog; men Den, der troer, at det handler om Politik eller Stokfisch, tager mærkeligt feil. Det er en 357 Sider stor Elskovsroman af den Slags, som dengang kaldtes „de galante“, og som havde deres franske Forbillede i Frøken Scudery og deres tyske i Weise. Bogen streifer ikke sjelden ind paa det Letfærdige, skjøndt dens Tendents er at vise, hvorledes et Mandfolk, der bevarer sin Dyd og modstaaer alle Fristelser, ender med at gjøre et godt Giftermaal, hvad der til

enhver Tid er det Aliervanskeligste. Men hvorfor hedder da Bogen: Den politiske Stokfisk? Svaret herpaa er ganske interessant, thi det viser os, hvorledes Ordene i Tidernes Løb ikke blot forandre deres Betydning, men tidt faae en ganske modsat Bemærkelse. Af en Note i Bogen seer man nemlig, at Forfatteren bruger Ordet „Stokfisk“ i en overført Betydning om en ualmindelig klog og fornuftig Mand, medens man i vore Dage snarere derved vilde betegne det Modsatte. Da nu desuden Ordet „politisk“ dengang brugtes for at betegne, hvad nutildags kaldes praktisk, saa ligger det allerede i Bogens Titel*), at den handler om en praktisk fornuftig Mand, der ikke lader sig føre paa Afvei af sine Følelser eller Lidenskaber.

Dydshelten i denne Bog er en ung Mand, der hedder Solande og er Statholderen af Tarantas eneste Søn. Han var saa ubeskrivelig deilig, „als wenn ein wachsbild von Praxiteles oder einem andern der besten Bildhauer war possirt worden.“ Forfatteren kalder ham et andet Sted „ein ganzes Wohnhaus aller Schönheit und Anmuth“,

*) Bogens fuldstændige Titel er: „Der politische Stokfisch mit seinem Kunststücke, wie ein kluger Liebhaber, wie niedrig er auch sey, reich, schön und vornehm heirathen kann. Mürseburg bei Christian Forberger 1682“. Den har et Kobber foran, der forestiller et ungt Menneske, som paa Ryggen af en Stokfisk — ligesom Arion paa Delfinen — bringes iland til en Ø, der uden Tvivl, efter den Tids allegoriske Fremstillingsmaade, skal være Ægteskabets Ø.

og det er derfor intet Under, at den stakkels Solande bliver udsat for de utroligste Efterstræbelser af det smukke Kjen, der ikke kan see ham uden at elske ham. «Der var ikke noget Fruentimmer, siger Autor, som kunde modstaae at tage derhen, hvor Solande var at see, og mangt et Marked blev besøgt af Utallige, blot fordi han var tilstede.» Hans Skjønhed bedaaede Alle, endogsaa dem, der havde aflagt de helligste Klosterløfter. Af de mange Elskerinder, der efterstræbte Solande, er der een, han er nærvæd at bukke under for, skjøndt hun er over fyrretyve Aar, halt og pukkelrygget, men uhyre rig og ualmindelig vittig og aandsfuld. Hendes Teint er det Bedste paa hende, thi hun er baade hvid og rød, men hun er rigtignok rød, hvor hun skulde være hvid, og hvid, hvor hun skulde være rød. Da han frygter for, at han ikke i Længden kan modstaae Moirette — saaledes hedder hun — tager han det fornuftige Parti at undflye Faren ved at flygte hemmeligt bort fra Staden. Ligesaa heldigt undgaaer han Kunkelia, Cantorens kloge Datter, den lidenskabelige Castratta, den snedige Furantine og hvad de hedde Allesammen, indtil han endelig i den skønne og rige Floramenes Arme faaer Belønning for sin Dyd og sin Kydskhed. Det er Indholdet af den politiske Stokfisk. At Holberg ikke har kjendt Bogen, men har ladet sig bedrage af Titlen, er tydeligt nok, thi ellers havde han ikke ladet Herman, der er bragt til Fortvivlelse af

Advokater, Hattemagere, drukne Kjællinger og Præsidenter, udraabe, idet han laver Rebet til: „Een Ting vilde jeg dog ønske, nemlig at see Autor til den politiske Stokfisk hænge ved Siden af mig med 16 Stats-Cabinetter og politiske Nach-Tisker om Halsen!“ — Hvis Ingen havde mere Skyld i Herman von Bremenfelds Ulykke end Forfatteren af den politiske Stokfisk, saa var der absolut ikke blevet noget af Komeden.

Endnu staaer kun tilbage at undersøge, hvem der er Forfatteren. De tidligere Commentatorer af Stykket mene, at Autor er en Hamburger Geistlig ved Navn Johann Riemer. Denne Antagelse er urigtig, thi Holberg siger os selv paa et andet Sted, hvem Forfatteren er. Det er nemlig ganske naturligt, at Holberg efter Opførelsen af „Den politiske Kandestøber“ er bleven gjort opmærksom paa sin Vildfarelse med Hensyn til Indholdet af den „politiske Stokfisk“. I sin næste Komædie, „Den Vægelsindede“, er han allerede vel underrettet, thi her lader han Lucretia, efterat hun har læst Elskovsbrevet, udbryde: „Jeg tør vedde, at jeg skal finde det hele Brev i Talanders politiske Stokfisk.“ Her er Holberg paa rette Vei, thi den politiske Stokfisk vrimler virkelig af Kjærlighedsbreve og Formularer, og det baade i Vers og i Prosa. Holberg staaer derfor ogsaa fuldkommen til Troende, naar han siger, at Bogen er af Talander, thi om Johann Riemer veed man ikke Andet, end at det var en skikkelig

Præstemand, der vanskelig kunde falde paa at skrive en flot og noget uteerlig Roman; men om Talander*) er det bekjendt, at han i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede var en flittig Romanfabrikant, ligesom han ogsaa var Udgiver af et paa den Tid meget yndet: „Liebeskabinett für Damen“. Intet er altsaa rimeligere, end at Talander er den egentlige Forfatter, baade fordi Holberg siger det, og fordi Bogens hele Stil og Fremstilling vidner om en meget routineret Forfatter.

*) Die deutsche Literatur. Von Wolfgang Menzel, dritter Theil
Pag. 244.

V.

Petrarca og Laura.

Politiken blander sig nutildags ind i alle Forhold, og selv naar der feires en femhundredaarig Erindringsfest om en Digter og hans Elskede, vil Politiken have sit Ord med i Laget, og den taler da undertiden saa høirestet, at man glemmer baade Digteren og hans Elskede. Det var ogsaa Tilfældet med den Secularfest, der i Slutningen af Juli Maaned 1874 feiredes i Avignon i Anledning af Petrarcas femhundredaarige Dødsdag. Victor Immanuel lod sig ved denne Fest repræsentere af sin Gesandt i Paris Cavaliere Nigra, og af dennes glimrende Udtalelser synes Alt, hvad han har sagt om Festens Hovedemne, at være faldet sporløst til Jorden, medens Franskmændene, der for Tiden kun drømme om Alliancer, aplauderede, og aplauderede med Enthusiasme, enhver Yttring, der kunde give deres sangvinske Forhaabninger om en fastere Tilknytning mellem Italien og Frankrig den allermindste Næring. Vel sandt at Petrarca er en Italiener, og Laure

de Noves er en adelig fransk Dame, *«une des nôtres»*, og vel sandt, at disse to Navne have været uadskilleligt knyttede til hinanden i femhundrede Aar og sagtens ville følges ad, saalænge Verden staaer, ligesom Romeos og Julies, Abeilards og Heloises: men det synes dog for en mere nøgtern Betragtning at være en altfor skrøbelig Basis til derpaa at ville bygge en politisk Alliance.

Lad os derfor et Øieblik see bort fra Politiken, som her allermindst er paa sin Plads, og lad os alene stille Billedet af de to Elskende, saaledes som det fremgaaer baade af ældre og nyere Kilder, levende frem for os — maaskee ville vi da med det samme faae Leilighed til at see, hvorpaa det er, at denne femhundrede Aars Beundring hviler. Er det paa det Berusende, mægtigt Gribende i Digterens Vers? Er det paa en gjensidig, Alt opoffrende Troskab? Er deres Skjæbne tragisk som Romeos og Julies, og saa rørende og gribende, at Ingen kan høre den uden Taarer? Eller er Intet af alt dette Tilfældet, og skulde det maaskee vise sig, at det gaaer med Berømmelsen ligesom med alt Andet, som man tilfældigt kommer i Besiddelse af, at man kan faae Hævd paa den med Aarene — end sige med Aarhundreder?

Francesco Petrarca er af florentinsk Herkomst. Faderen Petracco, og Moderen, Eletta Canigiani, bleve i 1302 forjagne fra Florents, som hørende til de *«Hvide»*, og flygtede tilligemed Dante til Arezzo. Her fødtes Fran-

cesco den 20de Juli 1305. Et halvt Aar efter bragtes han til Ancisa, og paa denne Reise var han nær druknet i Arno. Efter nogle Aars Ophold gik Familien til Pisa og senere til Avignon, hvor Paven dengang levede i Landflygtighed. I en Alder af femten Aar blev Francesco, der røbede udmærkede Anlæg, sendt først til Montpellier og senere til Bologna for at studere Jurisprudentsen. Dette Studium tiltalte ham ikke, og efterat han et Par Aar havde piint sig dermed til ingen Nytte, gav han sig til i Smug at læse Digterne med Lidenskab og at studere Rhetorik og Æsthetik, hvori Cino fra Pistoja, en af Datidens berømte Digtere havde givet ham den første Veiledning. Nu aabnede der sig en ny Verden for ham, og han begyndte allerede selv at forsøge sig som Digter, da Faderen, der havde faaet Nys om, hvorledes han tilbragte sin Tid, en Dag pludselig traadte ind til ham. Af juridiske Bøger var der ingen at see, men Bordet laa fuldt af Digtere. I sin Forbittrelse tog Faderen den ene Bunke Bøger efter den Anden og kastede dem ind i Kaminen; men Sønnens Fortvivlelse over at see sine Yndlingsdigtere gaae op i Flamme gjorde et saadant Indtryk paa Faderen, at han greb en af de sidste, som Flammerne endnu ikke havde omspændt, stak den halvforbrændt til ham, for at trøste ham, og gik bort uden at sige et Ord.

I 1327 vendte Francesco tilbage til Avignon, og da hans Forældre døde det samme Aar, valgte baade han

og hans yngre Broder Gherardo at træde ind i den geistlige Stand. Her havde han hurtigt kunnet gøre en glimrende Carriere, eftersom han havde sat sig i Gunst hos Familien Colonna, som stod høit anskreven hos Paven: men han var altfor optagen af Tant dengang til at benytte denne Leilighed. Det Billede, Maffei giver os af hans lapsede Væsen og Paaklædning i 1327, bliver dobbelt ubehageligt, naar man husker, at det netop var Forældrenes Dødsaar, og at det var det samme Aar, han første Gang saae Laura!

«Mille trecento ventisette appunto

Su l'ora prima il dì sesto d'avvile

Nel labirinto entrai: nè veggio ond' esca»

staaer der i den sidste Terzet af den 176de Sonet, og med denne 6te April 1327 var hans Skjebne afgjort. «At see hende og elske hende var eet» — i al Fald: at see hende og besyngte hende! Thi hvad har han ikke besunget hos hende, siden han i Kirken Santa Chiara første Gang saae hende i den grønne violbesaaede Silkekjole og med det hvide Slør ned ad Nakken! Selv dette Slør og denne grønne Silkekjole komme mangfoldige Gange igjen i hans Sonetter — hvormeget mere da ikke hendes Smil, hendes Gang, hendes Lokker og *«gli occhi sereni e le stellanti ciglie!»*

Hvem var da denne Madonna Laura, der endnu efter

femhundrede Aars Forløb straalere for os i Digterens Vers med en overjordisk Skjønhed? Hun var en Datter af Audiberd og Ermessande de Noves, et adeligt Ægtepar i Avignon, og da Petrarca første Gang saae hende, havde hun allerede været gift med Ugo de Sade, en Adelsmand i Nabolaget, hvem hun bragte i Medgift 80,000 Lirer og to Dragter, en grøn, besat med Violer og en skarlagensrød til Høitiderne. Med Hensyn til hendes Ydre er det forresten heldigt nok, at vi ikke behøve at holde os til Petrarca alene. I hans Canzoner og Sonetter drukner Laura i lutter Blomster, Billeder og Allegorier, og det giver kun et meget ufuldkomment Portrait, naar han skildrer os hende under Form af et mystisk Hus, hvis Mure ere af Alabast, Taget af Guld, Dørene af Elfenbeen og Vinduerne af Safirer —

„mure eran d'alabastro e d'oro tetto.”

Lykkeligviis har en samtidig Kunstner Simone Memmi fra Siena, der af Johan den 22de blev kaldt til Avignon for at male Freskerne i Slottet, givet os et udmærket Portrait af Laura. Petrarca raadede ham rigtignok til at gaae til Paradiset for at finde Forbilledet af hans Laura, men han fandt det klogere og kortere at gaae til hende selv og tegne hende efter Naturen. Af dette Portrait, saavel som af et andet, der endnu findes i Kirken Santa Maria Novella i Florents, veed vi, at hun var ubeskrivelig

deilig og, hvad det Ydre angaaer, en fuldkommen værdig Gjenstand for en stadig, udeelt og begeistret Tilbedelse af en Digter. Var nu Petrarcas Tilbedelse af denne Natur? Der er al Grund til at antage det Modsatte. Saaledes som han skildres af sine Biografer, selv af dem, der mene ham det bedst, var han ganske vist smuk og elskværdig, men tillige ustadig og flagrende, selvbehagelig og egoistisk. Hans urolige og flagrende Natur havde ondt ved at finde et blivende Sted, og det er saa langt fra, at han — hvad man gjerne vil forestille sig — har som en drømmende Sanger flakket om Dag ud og Dag ind ved den tungsindige Sorgueflod, for at udaande for den sine melodiske Klager, at han bestandig higede bort fra den. Faa Mennesker have ogsaa reist saameget som han: snart var han i Frankrig, Flandern, Brabant og Tydskland, snart gik han til Rom og berørte paa Hjemreisen de engelske Kyster, snart tog han atter og atter til Rom og besøgte flere Gange Neapel. Og naar han da efter sine Omflakninger dog altid vendte tilbage til Avignon, var det maaskee ikke saameget Laura, der drog ham, som det lille Hjem, han havde bygget sig i Vacluse, og hvis stille Arbeidsro han ikke kunde undvære. Han var nemlig ikke blot Poet, men Philosoph, Statsmand, Sprogforsker og Oldgransker, og i alle disse Retninger har han paa Latin skrevet værdifulde Arbejder, der vidne endnu baade om hans Lærddom og hans Begavelse. Hans For-

hold til Laura var en Troubadourtjeneste af den Slags, som Aarhundredet er saa rigt paa. Man sang til sin Dames Pris, bar hendes Farver og brød en Landse til hendes Ære; men det forhindrede ikke Troubadouren, hvad enten han var i Pandser eller Præstekjole, fra at begaae adskillige smaa Utroskaber imod hende — ja undertiden endogsaa temmelig store! Jeg regner det saaledes til de store, at Petrarca — til Trods for al den Platonisme, han fører i Munden, — i 1337 blev Fader til en Søn ved Navn Giovanni og sex Aar derefter til en Datter, der blev kaldet Francesca. Hvem Moderen var er aldrig blevet oplyst; men hun har i alt Fald været mindre haardhjertet og mindre ætherisk i sin Smag end den tidtbesungne Laura. Paa samme Tid som Giovanni blev født, fik Laura en anden Rivalinde, der var maaskee endnu farligere end denne Ubekjendte. Det var et stort episk Digt: «Africa», hvis Helt var Scipio Africanus, som Petrarca begyndte at skrive paa med en lidenskabelig Iver, og hvortil han hemmelig knyttede forfængelige Forventninger. Jo mere dette Epos skred frem, des mere bragte det hos ham Sonetterne og Laura i Forglemmelse. Nu var det sin Fuldendelse nær; de Faa, der kjendte det, udbasunede det som et Mesterværk, der kunde stilles ved Siden af Homers og Virgils, og ved behændige Manœvrer lykkedes det ogsaa Forfatteren, paa Grund af dette Digt, at faae en Indbydelse fra det romerske Senat

til at komme til Rom og krones paa Capitolium. Det var en Ære, som endnu ikke var viist nogen Digter i den nyere Tid, ikke engang Dante, og Petrarca brændte efter at modtage Digterkronen der. I sin Forlegenhed skrev han nu til Cardinal Colonna og forelagde ham det Spørgsmaal, hvilken By han til dette Formaal burde foretrække. Cardinalen stemte ubetinget for Rom, og der besluttede han da ogsaa at begive sig hen, dog først efter at han havde lagt Veien over Neapel. Her regjerede nemlig dengang den blandt alle Fyrster for sin Lærddom og Videnskabelighed høit anpriste Kong Robert. Ogsaa til hans Hof vidste han behændig at skaffe sig en Indbydelse, og den gamle Konge, der følte sig smigret ved hans Anmodning om at undersøge, hvorvidt han var værdig til den Ære at blive kronet paa Capitolium, modtog ham som en Fader og var villig til at underkaste ham Prøven. Denne Examen, i hvilken Petrarca naturligviis blev udspurgt om „allehaande lærde og curieuse Materier“, varede i tre Dage og endte med, at den gamle Konge, rørt over saamegen Lærddom og Aandrighed, omfavnede ham i hele Hoffets Paasyn og iførte ham sin egen kongelige Kaabe.

I Rom blev han modtagen med de mest udsøgte Æresbeviisninger, og Romerne, der var henrykte over at see et Skuespil gjentage sig, som mindede dem om deres forrige Storhed, strømmede forventningsfulde til Capitolium.

Under Tubaernes Klang blev paa dette Sted, der havde været Vidne til saamange Triumfer, Laurbærkronen sat paa hans Hoved, og med Kongekaaben om sine Skuldre begav han sig nu, under Mængdens Jubel, fra Capitolium til Peterskirken for at takke Forsynet, og ved den paafølgende Banket overræktes der ham tillige fra Senatet et Diplom som romersk Æresborger.

Heller ikke var den romerske Kirke gjerrig eller paaholdende mod en Søn, der gjorde den saamegen Ære; men jeg springer over de rige Præbender og Priorater, han ved forskellige Leiligheder modtog, og de høie Æresposter, der blev ham tilbudte, men som han afslog for ikke at paatage sig nye Byrder og Forpligtelser. Jeg springer over alt dette for saa hurtigt som muligt at følge ham tilbage til Avignon — og til Laura. Hvor løst dette Forhold til Laura end berøres af Biograferne, og hvor umuligt det end er af Sonetterne og Canzonerne at danne sig nogen klar Forestilling om det, saa er det dog tydeligt, at der med denne Laura, der i de første femten Aar efter hin 6te April, da de saaes i Santa Chiara, bestandig har været kold og tilbageholden mod sin phantastiske Elsker, ligesaa døv for hans Klager som for hans Smiger, og kun har levet for at opdrage de elleve Børn (!), som hun i dette Tidsrum har skjænket sin Husbond, at der med hende pludselig er foregaaet en ganske mærkelig Forandring. Dermed skal det ingenlunde

være sagt, at de Forskandsninger, bag hvilke Laura i femten Aar har forsvaret sin Dyd, pludselig ere faldne; men vist er det, at der fra dette Tidspunkt indtræder en Revolution i deres hele Forhold. Det er en besynderlig Magt, Berømmelsen har over Kvindehjertet. Hvad den smukke, sværmeriske og indsmigrende Digter ikke havde formaaet at udrette i femten Aar med alle sine klingende Sange, det lykkedes den laurbærkronede Triumfator i en Haandevending. Den Jubel og Begeistring, hvormed han modtoges ved sin Tilbagekomst, smittede ogsaa Laura, og fra nu af flyer hun ham ikke mere, men hun søger ham. Fra nu af træffes de overalt; Ryktesmedene faae travlt med at fortælle om deres ensomme Vandringer ved Sorgueflodens Bredder; Laura stiger ned fra sin himmelske Piedestal og bliver menneskelig: hos hendes Mand vaagner Skinsygen med alle dens Kvaler; han, der tidligere med en Slags Ynk har seet ned paa Petrarca, betragter ham nu som sin uforsonligste Fjende, og kan han ikke hævne sig paa ham, lader han det desmere gaae ud over sin Hustru. Saaledes gaaer det i flere Aar.

Under disse Forhold veed Petrarca ikke at gjøre noget bedre end at lade hende i Stikken — og reise. Et velkomment Paaskud hertil gav ham Cola di Rienzi og de Rystelser, han som Folketribun fremkaldte i Rom. Det Anarchi, der herskede i denne By paa Grund af de evige Stridigheder mellem de mægtigste adelige Familier,

navnlig Familierne Orsini og Colonna, havde foranlediget Rienzi til at ville give denne Christenhedens Hovedstad en ganske ny Forfatning og føre Republiken tilbage. Ved sin Uegennyttighed og Veltalenhed fik han de lavere Folkeclasser til at slutte sig til ham. Endelig troede han, at Tidspunktet var kommet: han kaldte Folket sammen, begeistrede det ved sin Tiltale, lod sig udnævne til Folke-tribun og forjog de adelige Familier, der ikke vare forberedte paa Modstand. Rygtet herom havde ogsaa grebet Petrarca, og i sin første Henrykkelse over at see det gamle Rom leve op igjen, skrev han et begeistret Brev til Rienzi, hvori han opmuntrer ham og Romerne til at blive ved og ikke lade sig frarøve Friheden. Maaskee tænkte han i dette Øieblik ikke paa, at det var en stor Utaknemmelighed, han her gjorde sig skyldig i mod Familien Colonna, der lige fra hans tidligste Ungdom havde beskyttet ham og ført ham fremad. Først for seent angrede han sin Ubesindighed, da Rienzi, berust af sin Lykke, pludselig tilsidesatte alt Maadehold og Klogskab og efter faa Maaneders Regimente selv blev for- dreven ved en Modrevolution, der igjen bragte Adelsherredømmet tilbage.

Petrarca besluttede sig da til at reise, men forinden vilde han endnu engang see den Elskede og sige hende sit Farvel. Det var en Maaneskinsnat, og de mødtes ved Kilden som sædvanlig; men Laura var nedbøiet af

Sorg og Fortvivlelse over sin huslige Stilling, og mørke Anelser opfyldte dem begge, da hun pludselig rev sig ud af hans Arme, og med et Farvel, der hendøde i Natten, fjernede sig fra ham — for aldrig mere at see ham.

I et Aarstid flakkede han nu om i Norditalien, besøgte Verona, Mantua, Ferrara og Padua, og overalt, hvor han kom hen, modtoges han som en Fyrste. Men Glæden var ikke ublandet, thi Synet af Laura hin Aften, da de skiltes, vilde ikke forlade ham, og den mørke Anelse, der dengang betog ham, ikke heller. Endelig kom ogsaa Katastrofen, men endnu hurtigere og sørgeligere, end han havde ventet.

Genuesiske Kjøbmænd, der i 1343 bragte Silketøier fra Syrien til Sicilien, havde bragt Pesten, den saakaldte sorte Død, med sig til Europa. Hvorledes den hærgede i Florents, veed vi af Boccaccio, men ligesaa haardt foer den frem i Avignon og mange andre Steder. Af et Brev fra en af sine Venner erfoer Petrarca, der dengang opholdt sig i Parma, at Madonna Laura havde været et af Offrene. „Laura,” siger en nyere Biograf*), „var vedbleven at opholde sig i Avignon, hvor hun bragte de Pestbefængte al den Hjælp, hun formaaede. Hver Morgen kunde man møde hende i Byens Gader, og hendes Tjeneste-

*) Henri Blaze de Bury.

folk bar bestandig Kurve med Levnetsmidler efter hende, som sattes udenfor Døren til de smittede Huse. Alle kjendte og velsignede hende. En Morgen, da hun havde hørt Messen og nærmede sig til Vievandskarret, rakte en fattig Kone hende Fingren, som hun havde dyppet i det hellige Kar, og Laura, der havde trukket Handsken af, berørte hendes Finger. Enhver Uforsigtighed kunde i de Dage komme En dyrt til at staae, og Laura's kostede hende Livet. Da hun kom hjem, havde hun Feber og spyttede Blod — det var Symptomerne paa denne forfærdelige Sygdom. Hun indsaae strax, at hun havde kun faa Dage at leve i, gik tilsengs, forrettede sin Andagt, dikterede sit Testament, og efter at have opgjort sit Regnskab med denne Verden, vendte hun Blikket imod Himlen, hvis Veie hun allerede kjendte. Som et Beviis paa hvor høit hun var elsket, fortjener det at anføres, at medens der ellers var tomt omkring dem, der bortreves af denne Sygdom, flokkede hendes Veninder sig om hendes Sygeseng uden at bryde sig om Faren. Hun samtalede muntert med dem til det Sidste og døde med et Smil paa Læberne, ikke som en Flamme, der blæses ud og slukkes i en Fart, men som et Lys, der brænder ned i Stagen og vedbliver at lyse, ligetil det slukkes af Mangel paa Næring.

Efterretningen om Lauras Død greb Petrarca dybt. Badet i Taarer lukkede han sig inde i sit Værelse og

skrev paa det første Blad af sin Yndlingsdigter Virgil*) følgende Linier, hvori der er mere sand Følelse end i de fleste af hans Poesier: «Laura, et Mønster paa alle Dyder og besunget af mig i en lang Række Aar, kom mig for Øie den sjette April 1327 Klokken sex om Morgen i Kirken Santa Chiara i Avignon. Og i samme By, samme Maaned, samme Dag og samme Time borttoges hun fra denne Verden, medens jeg Ulykkelige opholdt mig i Verona og ikke anede min Skjebne. Jeg var i Parma, da et Brev fra min Ven Ludovico den 19de Mai bragte mig denne ulyksalige Efterretning. Samme Dag som hun døde, blev hendes kyske og skønne Legeme begravet henad Aften i Franciskanerkirken. Jeg er overbeviist om, at hendes Sjæl, som Seneca siger om Scipio, er vendt tilbage til Himlen, hvorfra den er kommen. I denne min bittre Sorg har jeg villet fastholde denne smertelige Erindring paa dette Blad, som jeg daglig har for Øie, for bestandig at ihukomme, at der Intet er til i Verden, som mere har Lov til at behage mig, og at det er paa Tiden, efterat dette Baand er brudt, at flye for bestandig dette Babylon, hvor Intet fængsler mig mere. Gid da det stadige Syn af hvad jeg her har skrevet og den fremrykkende Alderdom maa opmuntre mig til at

*) Dette Exemplar findes endnu i det ambrosianske Bibliothek i Milano.

lærive mig bestandig mere, og gid jeg ved Guds Bistand med et fast og mandigt Blik maa kunne betragte den forbigangne Tids bittre Skuffelser, tomme Forhaabninger og uventede Anfægtelser.”

Men hvor mægtigt han end følte sig greben af Lauras Død, saa var han dog altfor sund og livskraftig til i en Alder af fire og fyrretyve Aar at leve som Eremit eller begrave sig med sin Sorg i et Kloster. Det er heller ikke saa let under saadanne Forhold at sige Farvel til „Babylon” — denne smukke, deilige Verden, som det er umuligt at see paa med et koldt, ligegyldigt Blik, og som vel tiltrækker Digternaturen endnu mere end alle Andre. Allerede i 1350 see vi ham derfor tiltræde sin femte Romerreise — denne Gang har han dog, som han siger i et Brev til sin Ven Boccaccio, et bedre Maal for Øie end ved de tidligere, thi denne Gang reiser han blot dertil for sin Sjæls Frelse og for sin evige Salighed. Efter et Aars Forløb vendte han tilbage over Venedig. Her søgte han i 1354 at mægle Fred mellem Republikkerne Venedig og Genua, ligesom han flere Gange senere blev brugt i forskellige diplomatiske Missioner, som han i det Hele skilte sig saa godt ved, at han af Keiser Carl blev udnævnt til *Conte palatino* (Phaltzgreve). Da Pave Urban ønskede at gjøre hans personlige Bekjendtskab, besluttede han sig til for sjette Gang at gaae til Rom, men han følte dengang allerede Alderens Tryk, og forinden skrev

han sit Testament, hvori han indsatte sin Svigersøn Francesco da Brossano til Universalarving. Forresten testamenterede han Hertugen af Carrara et Billede af Madonna malet af Giotto, hvorom han selv siger, at dets Skønheder ikke ville kunne forstaaes af de Uvidende, men at de Indviede i Kunsten ville til alle Tider betragte det med Beundring. Han forordnede tillige, at der skulde udbetales Boccaccio 50 florentinske Guldgylden, og at hans Lig skulde stedes til Jorden uden nogensomhelst Pomp; ligeledes opfordrede han alle sine Venner til ikke at græde, men bede for ham og give Almisser til de Fattige. Stedet, hvor han kommer til at ligge, siger han, er ham fuldkommen ligegyldigt.

Han naaede heller ikke langt, thi faa Dage efter at han havde tiltraadt sin Reise, blev han overfalden af en Upasselighed, der tvang ham til at vende om og gaae over Padua til Arqua, hvor han havde bygget sig et lille Hus, hvori han om Morgen den 18 Juli 1374 fandtes død i sit Bibliothek med Hovedet støttet til den Bog, som han uden Tvivl ud paa Natten havde læst i.

Naar vi nu kaste et Blik tilbage paa de to Personligheder, vi her have dvælet ved, saa bliver det ganske vist uforklarligt, hvad det egentlig er, der om disse to Elskende har lagt en Glorie, som efter femhundrede Aars Forløb ikke er blegnet. Vi have seet, hvorledes Kjærlighedsfølelsen hos dem Begge er beskaffen: den udmærker sig

hverken ved Platonisme eller altopoffrende Troskab, og den er ikke heller ødelæggende i sine Virkninger som det Lyn, der slaaer ned i to unge Hjerter og fortærer dem i den samme Flamme. Det er endogsaa problematisk, hvor vidt de Paagjældende kunne kaldes to Elskende, thi at en Poet i en heel Række Aar skriver Sonetter til en gift Kone, der ikke besvarer hans Følelser, men i al den Tid føder sin Husbond det ene Barn efter det andet, constituerer dog ikke Begrebet, men falder snarere ind under Parodien. Hemmeligheden maa da vel ligge i disse Sonetter, der ved deres Fremkomst maac have udøvet en aldeles bedaarende og betagende Magt.

Ere disse Sonetter da i Virkeligheden saa mesterlige? Selv om man gjerne vil indrømme dem adskillige Fortrin, er man dog, med en Smule æsthetisk Samvittighed, nødt til at benegte det. Med enkelte Undtagelser, f. Ex. Sonetten: *«Benedetto sia'l giorno e'l mese e l'anno»*, og enkelte af Sørgedigtene over Laura f. Ex.: *«Oimè il bel viso; oimè il soave sguardo»*, *«Rotta è l'alta Colonna»* og nogle flere, er det ikke en Erotiker, der har skrevet dem, men et Forstandsmenneske. De høre næsten alle til den Genre af Poesi, som Italienerne kalde *poesia meditata**), og om end ikke fåa af dem ere mønsterværdige i denne Retning, saa mangle de dog næsten alle det, som

*) Den reflekterede Poesi.

et erotisk Digt allermindst kan undvære: de gennemstrømmes ikke af Følelsen og kjende ikke til disse Naturlyd, der bringe Hjertet til at zittre og minde om, at Guden er i Nærheden. En stor Mængde af disse Sonetter har kun en Slags formel Værdi som velskrevne og velklingende Vers, men der er intet Næringsstof i dem hverken for Phantasien eller Tanken; enkelte af dem indeholde kun trivielle Gjentakelser eller barnagtige Snørklерier med Stavelserne Lau og ra; og Maneren bliver En ligefrem forhadet, naar man seer af hans egne Optegnelser i «*Epistolæ familiares*», hvorledes han kummerligt har «mediteret», ofte flere Dage i Rad, for at bygge sin Sonet og blive enig med sig selv om, hvad der skal staae i Qatrainerne og hvad der passer ind i Terzetterne. Men saaledes som de ere, maae de have revet hans Samtid med sig og hos den fremkaldt et Feilsyn paa det hele Forhold, som har forplantet sig igjennem Tiderne. Hvad der bliver tilbage er egentlig kun to Navne: Petrarca og Laura, der ved en Tilskikkelse ere blevne berømte over hele Europa, og hvis Berømmelse — maaskee netop paa Grund af de dunkle og ubestemte Forestillinger, Mængden har dannet sig om dem — er voxet i Aarhundreder og sagtens vil vedblive at voxe i dem, der følge efter.

VI.

La Scalabrini.

Stoffet til den lille Theaterhistorie, som jeg her skal have den Forneielse at meddele, er ganske pikant, næsten altfor pikant, og stiller derfor ogsaa visse Fordringer til Delicatesse i Stilen, som jeg skal bestræbe mig for ikke at overse. Hovedpersonerne ere nemlig en Konge og en Sangerinde, der Begge ere lige unge og smukke, lige beundrede og forgudede. Begivenheden selv er ikke uden psykologisk Interesse, og ligesom den i sine Hovedtræk er i høi Grad sandsynlig, saaledes er der ingen Grund til at tvivle om dens Paalidelighed i det Hele, fordi der i Detaillen er enkelte Feil, som jeg skal bestræbe mig for at berigtige. Controllere Rigtigheden i det Hele kan kun Den, der er saa lykkelig at have den samme frie og uhindrede Adgang til vort Geheimearchiv, som den Tydsker maa have havt, fra hvem vi have Historien.

Denne Tydsker er Dr. Eduard Maria Oettinger, en bekendt Publicist, Historiker og Romanförfatter, der iblandt

meget Andet ogsaa har skrevet en „Geschichte des dänischen Hofes“ i otte Bind. I dette Værk, der forresten er anlagt mere bredt og snakkesaligt, end det egentlig er klædeligt for historiske Undersøgelser, findes imidlertid ikke saa Lidt, der er nyt for vore egne Historikere, hvad der vilde være aldeles uforklarligt, naar man ikke veed eller ikke erindrer, at Forfatteren i 1852 opholdt sig i nogen Tid i Kjøbenhavn, at det lykkedes ham under dette Besøg at gjøre sig saa velseet af Kong Frederik den Syvende, at denne endog tog ham med paa sin Jyllandsreise, og at det uden Tvivl er denne kongelige Gunst, der har beseiret alle Betænkeligheder og aabnet Hr. Oettinger Adgangen til de hemmeligste Archivalia.

Blandt disse Begivenheder, der have Nyhedens Interesse, er ogsaa Historien om Kong Frederik den Femte og Sangerinden Signora Scalabrini, som han fortæller i sin 5te Deels 4de Capitel. Oettinger kalder hende rigtig nok med Fornavnet Marietta, hvilket strax er en Vildfarelse: Scalabrinis tilkommende Kone hed Grazia Melini, var en udmærket Buffosangerinde, fuld af Liv, Lune og Overgivenhed i den italienske Trup, som Frederik den Femte forskrev fra Dresden til at give italienske Forestillinger her i Byen. Overskou siger om hende i sin Theaterhistorie, 2den Deel, p. 48, at Publikum her kaldte hende Kamelini. Det er maaskee en altfor dristig Gissning, men jeg kunde fristes til at troe, at Overskou har

læst et K for et L, at der ikke skal staae: Kamelini, men Lamelini, og at det til Melini tilføiede La altsaa er Artiklen, hvormed man dengang, ligesom nu, var vant til at betegne en berømt og yndet Sangerinde.

Det er altsaa en Theaterhistorie fra 1747, jeg her vil fortælle. Christian den Sjette var død den 9ende August 1746, og man kan sige med Sandhed, at det Hykleri og den Skinhellighed, der havde betegnet hans Liv og hans Regjering, hevnedes sig endnu efter hans Død, thi Folket begræd ham med tørre Taarer, og sjelden eller aldrig har en dansk Konges Død vakt saa ringe Sorg og Medfølelse som Christian den Sjettes. Rigtignok tilraaber en af Datidens officielle Poeter*) de norske Fjelde:

«Norske Fjelde, smelter hen,
Revner, sprækker, brister, springer,
Falder! ak hvor kan I staae,
Da Jer Konge falde maa?»

De norske Fjelde stod dog alligevel; men det var, som om en Klippe var faldet fra Folkets Bryst, dengang Christian den Sjette, efter en lang og kummerlig Hensygnen, omsider gik til sine Fædre. Det skinhellige Hofslæng, der under hans Regjeringstid havde besat alle Em-

*) Dr. juris Chr. D. Hedegaard dengang Krigsraad og Birkedommer, senere en meget frugtbar juridisk Forfatter.

beder og reist en Mur imellem Kongen og hans Folk, der gjorde ham endnu mere utilgængelig end den Jernlænke, som i tredsindstyve Skridts Afstand var trukken omkring hele Christiansborg Slot, dette Slæng begyndte nu at trække Følehornene ind, thi det mærkede, at dets Tid var forbi, — og det samme mærkede Sophie Magdalene! „Der dänische Prinz,“ som hun med Haan og Foragt pleiede at titulere sin egen Søn, havde været elsket som Kronprinds, men som Konge blev han forgudet, thi han viste strax fra den første Dag, hvad der boede i ham. Han var ilet ind til Kjøbenhavn for at tage Afsked med sin døende Fader; men da han steg af i Slotsgaarden, kom Overhofmarskallen ham imøde og hilste ham som Konge. „Saa kommer jeg dog forsilde!“ udbød han, og Taarerne styrtede ham ud af Øinene. I det samme saae han sig omkring og fik Øie paa en svært bepakket Rustvogn, der holdt forspændt og skulde kjøre bort. Da han hørte, at det var Sager, der efter hans Moders Befaling skulde sendes til Markgreven, hans Onkel, befalede han, at Vognen skulde blive og vente paa nærmere Ordre. Han gik nu til sin Moder, condolerede hende og søgte at indgyde hende Trøst: derpaa spurgte han, hvad det var for Sager, der skulde sendes ud af Landet, og bad om Nøglerne, for at Kufferterne først kunde blive eftersete. Da Sophie Magdalene i en tør Tone negtede at udlevere disse, sagde han blot: „Saa nødes jeg til at bruge den

Nøgle, som Gud idag har betroet i mine Hænder!" Nu kom Nøglerne frem, Rustvognen blev afpakket, og det viste sig, at Kongens Anelse ikke havde bedraget ham. Det var det Kostbareste og Bedste, der fandtes paa Slottet, deriblandt et Thee- og Kaffeservice af purt Guld og en Masse af Perler og Juveler — det Hele ansloges til en Værdi af flere Tønder Guld.

Frederik den Femte var af Naturen munter og livsglad, og hans Gemalinde ikke mindre. Han havde faa Aar før sin Tronbestigelse ægtet den engelske Prindsesse Louise, en Datter af Georg den Anden, og kun faa Ægteskaber ere blevne hilste med en saadan Jubel og med saa store Forventninger som dette. Strax efter Bryllupet opslog det unge Par sin Bolig i Jægersborg for saa lidt som muligt at genere det pietistiske Hof, hvorfra enhver uskyldig Fornøielse var banlyst. Deres Liv paa dette Sted var en smuk Idyl, og dobbelt smuk ved Modsætningen til det forpinte Liv indenfor Christiansborgs Mure. Overalt, hvor de viste sig, hilstes de med Enthusiasme, thi til dem knyttede Folket sit eneste Haab om Forløsning og om en lykkeligere Fremtid. Endelig slog denne Forløsningstime, og, som Allen siger, Jernlænken om Christiansborg Slot faldt med det samme.

Det var dog ikke den eneste: en Mængde andre Lænker og Baand faldt næsten samtidig. Kongen var ikke længer udelukkende i Hænderne paa de to første

Rangklasser, men han fandt en Fornøielse i at blande sig med sit Folk og lade sine Borgere komme til sig; det var ikke længer nogen Forbrydelse at tale Dansk, og man begyndte at gjøre sig fortrolig med den Tanke, at der ogsaa paa Dansk kunde siges og skrives Noget, som var værd at lægge Mærke til. Som det bedste Middel til at skaffe Modersmaalet sin Ret, tænkte man strax paa Oprettelsen af en dansk Skueplads, og den 14de April 1747 opførtes i det saakaldte Bergs Hus i Læderstræde „Den politiske Kandestøber“. Kongens Velvillie for de danske Akteurer viste sig ogsaa deri, at han strax tænkte paa at skaffe dem et bedre Lokale, og allerede den 11te November afgav Holmen den saakaldte „Tjæreplads“ ved Siden af Giethuset til Byggeplads for de danske Akteurer, ligesom ogsaa det derpaa staaende Tjærehus indrømmedes dem til foreløbig Afbenyttelse. Dette blev nu i saa stor Hast indrettet til Theaterbrug, at de allerede den 18de December, paa Dronningens Fødselsdag, der kunde give deres første Forestilling. Der opførtes „Pernilles korte Frøkenstand“, men den kongelige Familie var forhindret fra at overvære Forestillingen — vi skulle strax høre hvorved.

Allerede som Kronprinds havde Frederik den Femte for flere Aar tilbage havt Leilighed til i Hamburg at see nogle italienske Operaforestillinger, der havde tiltalt ham saa meget, at Landesörgeren aldrig saasnart var forbi, før

han lod Direktøren, Pietro Mingotti, opfordre til ufortøvet at komme til Kjøbenhavn med sit Selskab for at give en Række Forestillinger i et Theater, der midlertidig var indrettet til dette Brug. Mingotti skyndte sig i den Grad at opfylde det kongelige Ønske, at han allerede den 18de December kunde give sin første Forestilling af Operaen Farnase i den nu saakaldte Antiksal paa Charlottenborg, der var indrettet for ham til Theater. Det var en Festforestilling for Kongehuset og Hoffet, men som alle Rangspersoner „ned til Justitsraader inclusive" havde faaet Tilladelse til at overvære. Det var altsaa intet Under, at de danske Akteurer den 18de December maatte være Stedbørn.

Mingottis Selskab havde gode Kræfter og gjorde overordentlig Lykke især hos den fine og fornemme Portion. Paolo Scalabrini, en dygtig Musiker og Componist, var Selskabets Capelmester; Grazia Melini og Signora Turcotti var Selskabets Primadonnaer, Antonio Casati sang første Tenor, Francesco Darbes var Sanglærer, Violinist og Poet, og Pellegrino Gaggiotti (Galeotti) optraadte som en udmærket Buffosanger. Priserne vare saa høie, at en Billet til Galeriet, hvilket dog her vil sige det Samme som første Etage, kostede en Dukat. Alligevel savnedes der ikke Tilløb, thi Kjøbenhavn har altid været sig selv ligt i Begeistring for det Fremmede, og Datidens unge Løver stode i den Retning ingenlunde tilbage for Nutidens,

men deklinerede ufortrødent deres „*bravo*“, „*brava*“ og „*bravi*“, og anvendte det forkeert dengang ligesom i vore Dage. Overskou siger i sin Theaterhistorie, at „de unge Adelsmænd løb fra den ene Familie til den anden for at give deres Beundring af de mageløse Italieneres Sang og Spil Luft i de mest glødende Lovtaler.“

At Kongen stod i Spidsen for Enthusiasterne er utvivlsomt, men det rygtedes snart, at hans Begeistring gjaldt ikke saameget Operaen i det Hele, som Grazia Melini i Særdeleshed. Vi komme nu til Oettinger og hans Historie men ville dog strax bemærke, at Charlotte Biehl, der i sine historiske Breve har Historier nok at fortælle om Kongens senere Forhold til Fru Hersleb, Fru Agerskow og Madame Dyssel, tier aldeles om denne. Kongen, siger Oettinger, søgte i Begyndelsen omhyggeligt at undgaae Alt, hvad der kunde vække Opsigt, og gav sig naturligviis Skin af, at hans Bifald ikke gjaldt Personen, men Sangerinden. Kun sjeldent tillod han sig at betræde Scenen efter Forestillingerne for med et huldsaligt Ord eller Blik at belønne Primadonnaen. Først efter flere Maaneders Forløb synes denne tause Tilbedelse at have givet Plads for en større Fortrolighed. Kongen begyndte nu — især naar han ikke havde sin Gamalinde med sig i Operaen — at aflægge hyppigere Besøg ikke alene oppe paa Scenen, men ogsaa i Primadonnaens Garderobe og Paaklædningsværelse, og disse Besøg trak efterhaanden saa længe

ud, at selv det aristokratiske Publikum, der søgte hen til Operaen, blev utaalmodigt over Mellemakterne.

Alligevel er det vist — til Trods for Oettingers Fortælling — at Frederik den Femte dengang endnu elskede sin Gemalinde ubeskrivelig høit. Charlotte Biehl, hvis Fader var Forvalter paa Charlottenborg, kunde fra sit Vindue see lige ind i de Værelser, som Frederik beboede, naar han som Kronprinds tog ind til Kjøbenhavn. Hun fortæller saaledes en lille Scene, hvortil hun var Øienvidne, kort før han blev Konge, og denne Scene forekommer mig saa elskværdig, at jeg ikke kan lade være at anføre den her. Prindsessen stod, siger hun, ved sit Toiletbord. der var anbragt i et stort Fag Vinduer, som vendte ud til Gaarden; hun syntes at søge Noget i Æskerne, da Kronprindsen kom ind til hende med en Talerken Kirsebær. Hun gav ham et Kys for dem, og har ventelig bedet ham spise med, thi han satte Talerkenen paa Toiletbordet, og nu gik det løs paa en Spisen. Men hvordan spiste de? Af det Kirsebær, han skulde have, tog hun Stilken i Munden, og han maatte tage Bærret ved hendes Læber; hun fik sine paa samme Maade af ham, men formodentlig maa hun et Par Gange have trukket Bærret ind i Munden, saa at han ikke fik Andet end Kysset, thi han truede ad hende og næste Gang har han i sin Hefthighed uden Tvivl trykket Bærret itu, thi hun viste ham, at det havde stænket paa hendes Bryst.

I samme Øieblik laa hans Læber paa Stedet, og hendes paa hans Pande, thi det Øvrige af Ansigtet var skjult. I denne Stilling blev de i nogle Minuter, hvorpaa de begyndte at spise Kirsebær igjen, og da Talerkenen var tom, slog han sin høire Arm om hendes Liv og gik ud af Gemakket med hende.*)

Men vi vende tilbage til Oettinger. Forholdet mellem Kongen og den italienske Primadonna udviklede sig nu saa hurtigt, at det endnu inden Saisonens Udgang var nødvendigt — for at redde hendes Rygte — at skaffe en Mand til hende. Efter Kongens Foranstaltning blev hun da gift med Scalabrini, som paa Grund af denne Forekommenhed ansattes som kongelig Capelmester med en Gage af 3000 Rdl. (Overskou siger: 600 Rdl.), og hans Kone udnævntes til Hofsangerinde med det tredobbelte Beløb (Overskou siger, at hun fik slet ingen Gage). Fra nu af hørte Kongen op med at indfinde sig i Sangerindens Garderobe og Paaklædningsværelse, men desto hyppigere besøgte han hende, rigtignok i det strengeste Incognito, hjemme i hendes Bolig. Disse Besøg vilde Ingen paa den Tid have taget Forargelse af, hvis Scalabrini ikke selv havde gjort sig Umage for at forraade Hemmeligheden og udbrede Skandalen. Han var saa overvældet og berust

*) Charlotte Dorothea Biehls historiske Breve, meddelte af Overlærer I. H. Bang efter Originalerne i Sorø Akademies Manuskriptsamling. Kjøbenhavn 1865.

af al denne kongelige Naade og Nedladenhed, at han baade i Vinstuer og Kaffehuse gjorde sig til af disse kongelige Besøg, uden at tænke paa, at han derved compromitterede Kongen og udbasunede sin egen Skam. Et Par Maaneder efter vidste hele Hoffet og Byen af Scalabrini's egen Mund, hvad hidtil kun nogle Enkelte havde anet og formodet.

For at gjøre Ende paa dette Uvæsen — maaskee ogsaa for at hævne sig paa sin Søn og tilføie ham en Ydmygelse — havde Enkedronningen Sophie Magdalene imidlertid smedet en Intrigue, der var godt anlagt og slog ypperligt an. En Cavaleer hos Arveprindsesse Louise, en Kammerjunker von Gadou, var i Besiddelse af en Araber, der var et saa udmærket smukt og feilfrit Dyr, at det vakte almindelig Opsigt. Paa samme Tid opholdt der sig her i Kjøbenhavn en ung Capitain ved et fyensk Infanteri-Regiment Detlev von Ahlefeldt, der ikke blot var et ualmindelig smukt Menneske, men tillige saa overbeviist om sin Uimodstaaelighed, at han ligeoverfor det smukke Kjøen ansaae Intet for umuligt. Efter Tilskyndelse fra høiere Steder indgik Dhrr. Ahlefeldt og Gadou følgende Væddemaal, der er ligesaa curieust som ubesindigt: Capitain v. Ahlefeldt tilbød at parere 200 Christiansd'orer imod Kammerjunkerens Araber paa, at han i Løbet af fire Uger skulde have stukket Kongen ud hos hans Elskerinde. Lykkedes det ham, var Araberen hans; lykkedes

det ham ikke, havde Hr. v. Gadou desuden Lov til at kalde ham en Skryder og Pralhans.

Det lykkedes over al Forventning. Terminen var endnu ikke udløben, da Capitain v. Ahlefeldt allerede kunde fremlægge de uigjendriveligste Beviser paa, at han havde seiret: en Lok af Signora Scalabrinis ravnsorte Haar, et Portrait af hende, malet af Professor Pilo*), og en egenhændig Billet, hvori hun indrømmede ham et Stævnemøde. Hr. v. Ahlefeldt havde vundet sit Væddemaal, og Signora Scalabrini havde tabt sit gode Navn og Rygte. Kongen blev rasende, da denne Efterretning blev bragt ham; Signora Scalabrini og hendes Mand faldt i Unaade og fik øieblikkelig Befaling til inden fire og tyve Timer at forlade Kjøbenhavn, men værst gik det dog ud over Hr. v. Ahlefeldt.

I ellefte Bind af Michael Ranffts: Genealogischhistorischen Nachrichten (Side 179) findes følgende mystiske Notits om ham: «Natten mellem den 2den og 3die Marts blev kongelig Kammerjunker og Capitain ved det fyenske Infanteri-Regiment von Ahlefeldt arresteret og næste Morgen bragt til Frederikshavn. Man tog strax fat paa hans

*) Carl Gustaf Pilo, født den 19de Marts 1712 i Rontuna i Södermanland, blev i 1741 her Tegnelærer for de kongelige Pager og Cadetter og i 1748 Professor ved Kunstakademiet og Hofmaler. Han var en for sin Tid udmærket Portraitmaler og døde i Stockholm i Marts 1794.

Proces, og det hed i Begyndelsen, at han skulde miste Hovedet; men den 28de April blev han ført til Norge, til Fæstningen Munkholm, for at hensættes i Fængsel paa Livstid.»

Ranftt omtaler ikke med et eneste Ord, hvad den samme Ahlefeldt havde forbrudt, der kunde motivere saa haard en Straf. Kongen havde nemlig, siger Oettinger, for at undgaae al Eclat, gjort kort Proces med sin Medbeiler. Ahlefeldt blev ikke dømt paa Grund af Historien med La Scalabrini, men han blev anklaget som Høiforæder, som indviklet i et Complot mod Hs. Majestæts ukrænkelige Person og som den, der havde skrevet et Smædeskrift imod Kongen, hvori han havde sammenlignet ham med Profeten Mahomed, der som bekjendt havde fleer end een Kone. Ahlefeldt kom til at hensmægte sit Liv i det samme Værelse, hvori Griffenfeldt havde tilbragt atten lange Aar, uden Bøger, uden Skrivematerialer, uden den ringeste Adspredelse.

«Endnu i vore Dage,» tilføier Oettinger, «svæver der et saa uhyggeligt Mærke over denne Ahlefeldt, at man ingensteds er istand til at finde, naar eller hvor han er død.» Ifølge det Haanskrift, hvorfra jeg har min Underretning, er Frederik den Femtes Medbeiler, kort før Kongens Endeligt (Natten mellem 13de og 14de Januar 1766), død i sit Fængsel paa Munkholm af Kopper. Et andet Manuskript meddeler, at han, tre Aar efter at han fik sin

Dom, af Kjedsommelighed har gjort Ende paa sit Liv ved et Selvmord.[»]

Alt dette klinger tragisk nok for alle Parter, og hvis Oettinger her har Ret: hvis et Feiltrin af en Sangerinde straffes med, at hun og hendes Mand jages ud af Landet; hvis en Kaadhed af en ung Officeer, selv om denne Kaadhed er blandet med Brutalitet, straffes med livsvarigt Fængsel paa Munkholm, saa er dette ikke nogen Anbefaling for Retspleiens Tilstand paa Frederik den Femtes Tid, som man dog ellers er saa enig om at rose. Heldigviis er der andre og bedre Data for, at Historien har faaet et andet Udfald. Allerede den Omstændighed at en Officeer bliver anklaget som indviklet i et Complot, uden at man hører Noget om, hvad der er blevet af de andre Deeltagere i Complotten, klinger eventyrligt, og endnu mere fabelagtigt er det, at en Officeer paa den Tid skulde give sig af med at skrive Smædeskrifter imod Kongen!

Hvad nu Signora Scalabrini og hendes Mand angaaer, saa er det ganske vist, at de Begge savnes ved det næste Aars Operaforestillinger, hvilket jo forsaavidt meget vel lader sig rime sammen med den kongelige Unaade. Den 28de Novbr. 1748 aabnede nemlig de italienske Sangere deres anden Saison paa Charlottenborg; men som Capelmester figurerer denne Gang den senere saa berømte Gluck, og istedenfor Signora Scalabrini optræder den treogtyve-

aarige Ginevra Magagnoli, der paa eengang var en udmærket Sangerinde og god Skuespillerinde, og den i Tydskland forgudede Giovanna della Stella, der i denne Saison blev Publikums erklærede Yndling. Men Aaret efter, den 29de October 1749, aabnedes den tredie Operasaison med en Festforestilling bestaaende af Scalabrinis *La Semiramide riconosciuta*, „der bivaanedes af de høie, kongelige og fremmede Herskaber.” I denne Saison udfører Signora Scalabrini tilligemed Gaggiotti igjen Intermezzerne, hvoraf altsaa kan sees, at hvis Frederik den Femte har været vred, saa har han dog ikke været uforsonlig. Han har uden Tvivl fundet det mere kongeligt at tilgive og glemme end at hævne sig. Hertil kom, at Signora Scalabrini syntes under sin Fraværelse at have tabt en stor Deel af den Friskhed og Livlighed, der tidligere vandt hende Alles Hjerter. Kongen forholdt sig fuldkommen passiv ligeoverfor hende, og Publikum med. Alligevel vedbliver hun at optræde i Intermezzerne ligetil 1757, men Folk blev med hvert Aar mere og mere kjed af at see hende, og tilsidst frabad man sig ligefremt disse Intermedier, der kun bidrog til at jage Publikum fra Theatret. Hendes Mand derimod vedblev endnu i en lang Række Aar derefter at virke for Theatret, og da man i 1775 havde bestemt sig til at opføre Evalds „Balders Død”, opfordrede man Scalabrini til at componere Musiken. Han gjorde ogsaa første Akt færdig; men under Arbeidet

mærkede han selv, at hans italienske Genre ikke egnede sig for disse nordiske Rhytmer, og han havde da Resignation nok til at undslaae sig for dette Hverv og ønske det overdraget til en Anden. Ældre Theatergængere ville erindre Scalabrinis Musik fra Opførelserne af Vessels Kjærlighed uden Strømper — det vil sige fra de Opførelser, der gaae forud for den 25de Marts 1828, da Stykket med nye Melodier blev givet som Vaudevillie (!)

Men heller ikke Hr. von Ahlefeldts Skjæbne er saa ublid, som Oettinger gjerne vil gjøre den til. Charlotte Biehl, der ellers er godt inde i den Tids *chronique scandaleuse*, veed rigtignok ikke Noget om Historien med Signora Scalabrini, men Ahlefeldts Arrestation og Fængsels-historie samt Motiverne dertil fortæller hun meget omstændelig i sine ovennævnte «Historiske Breve» (Side 79—81), og det Billede, hun giver os af den indbildske unge Capitain, stemmer fuldkommen overeens med hvad vi allerede have hørt om ham.

I 1748 — altsaa Aaret efter den Historie, vi her have berettet — gik Kongen til Norge, og i hans Fraværelse kjedede hans Søster, Prindsesse Louise, sig ganske overordentligt paa Hirschholm. Hun havde nylig faaet en ung Hofdame, en Frøken Marie Elisabeth v. Ahlefeldt, med hvem hun hurtigt blev meget fortrolig. Denne havde en Broder, der var Capitain og Kammerjunker. «Da Kongens Fraværelse,» siger Charlotte Biehl, «befriede ham

fra Opvartning, saa tilbragte han det meste af Sommeren hos sin Søster og blev ved den Leilighed meget vel be-
kjendt med Prindsessen. Hvad han var for en dum og
opblæst Gjæk, kan sluttet deraf, at han gjorde Regning
paa at ægte Prindsessen, og hans Søster var den Fortrolige
i denne Handel. Hendes Kammer var Samlingsstedet for
de Forelskede, og hvad enten deres Øiekast eller deres
Adfærd røbede dem, saa blev Kongen opmærksom. Man
sagde, at Capitainen havde skrevet til en Fætter, at han
stod paa Nippet til at gjøre den største og utroligste
Lykke, at Kongens Søster havde forelsket sig i ham, at
de havde svoret hinanden evig Troskab, og at Alt nu be-
roede paa, at hendes Kjærlighed til ham bragte hende
saavidt, at Kongen for sin Æres Skyld var nødt til at
samtykke i deres Ægteskab; han maatte da gjøre ham til
Statholder i Norge eller Holsten!" Fætteren, der frygtede
for at blive indviklet i en ubehagelig Historie, sendte
Brevet til Overhofmarskallen og overlod til ham, hvad
Brug han vilde gjøre af det. En Fredag var Capitain
Ahlefeldt for sidste Gang til Opvartning. „Da Taflet var
tilende," fortsætter Charlotte Biehl, „og Capitain Dethar-
ding, efter de Tidens Brug, ventede i Forgemakket paa,
at Overhofmarskallen skulde komme ud og sige ham, om
Kongen havde Noget at befale, kom Moltke ud og kaldte
ham ind til Kongen. Denne befalede ham at tage to
Grænaderer af Vagten med sig, forkynde Kammerjunker

Ahlefeldt Arrest, forsegle alle hans Papirer i hans Paasyn, og, naar det var gjort, da at aflevere Ahlefeldt paa Hovedvagten og bringe Papirerne til ham. Capitainen satte sig nu med sine to Mand i en Hyrevogn og kørte hen til Ahlefeldts Bolig. Klokken var halv tolv, og Capitainen var nødt til at ringe paa for at komme ind. Endelig kom Ahlefeldt til Vinduet og spurgte, hvem der var? Capitainen, der mente, at han tjente Kongen bedst ved at bringe ham saa faa Beviser som muligt, svarede selv: «Det er mig, der skal tale med Dem, Hr. Kammerjunker.» Han haabede derfor, at Ahlefeldt vilde benytte Mellemtiden til at kaste «alle fordægtige Papirer» i Kakkelovnen, men denne gik lige fra Vinduet hen for at lukke op og lod saaledes et halvfuldendt Brev blive liggende paa sit Skrivebord. Da Detharding forkyndte ham sine Ordre, vilde han tage Brevet til sig, men Detharding hindrede ham deri og sagde: «Det skulde De gjort før — nu er det forsilde!» Henimod Foraaret blev han sendt til Munkholm, i Forvaring; men da Kongen formodentlig havde Grund til at frygte, at den Historie kunde gjentage sig med Andre, blev Prindsessen samme Efteraar gift med Prinds Ernst Carl Fred. af Sachsen-Hildburghausen. Da hun i nogen Tid havde været ude af Landet, blev hans Fængsel meget formildet, og efter hendes Død (i 1756) blev han ikke alene sat i Frihed igjen, men fik endog Levebød og blev Commandant paa Helgoland! Overlærer

Bang tilføier i en Note, at han senere blev Landraad i Uetersen og levede der endnu i 1771.

Naar man nu sammenholder Oettingers Beretning med de Oplysninger, som jeg her efter paalidelige Kilder har seet mig istand til at tilføie, saa taber hans Fortælling ikke blot alt det Grelle og Forhadte, der ved første Øiekast synes at klæbe ved den, men den bliver endog ganske ligefrem og naturlig og lader sig i faa Ord gjengive saaledes:

I 1747 gives italienske Operaforestillinger i Antiksalen paa Charlottenborg, der var bleven indrettet til Theater. Kongen forelsker sig i en italiensk Sangerinde Grazia Melini, og da deres Forhold bliver altfor intimt, faaer han hende gift med Scalabrini, som i den Anledning bliver kgl. Capelmester — hvad han rimeligviis ogsaa var bleven uden det. En Capitain v. Ahlefeldt, en ung, indbildsk Gjæk, der er vant til at spille Don Juan, vædder med en Hofkavaleer om, at han inden fire Uger vil stikke Kongen ud hos Signora Scalabrini. Han gjør det paa en for Kongen compromitterende Maade, i hvilken Anledning Scalabrini og Kone maae forlade Landet, men faae efter et Aarstids Forløb Tilladelse til at vende tilbage og indtage deres tidligere Stilling, han som Capelmester og hun som Sangerinde. Hr. Ahlefeldt, der ved denne Historie bestyrkes endnu mere i Troen paa sin Uimodstaalighed, aspirerer nu til at komme i Svogerskab med Kongen

selv og løfter sine Øine op til Prindsesse Louise, med hvem han indleder en Kjærlighedsforstaaelse, som afbrydes derved, at Kongen lader ham arrestere og føre til Munkholm. Nogle Aar efter, da Prindsesse Louise er død, gjengiver Kongen ham ikke blot sin Frihed, men gjør ham til Commandant paa Helgoland og senere til Landraad i Uetersen.

Denne Beretning synes mig i al Fald at see nok saa plausibel ud som Hr. Oettingers.

VII.

En Ungdomsven.

Kjære Læser! Det er Maso*), min langørede Ungdomsven, jeg her har den Fornøjelse at præsentere for Dig. Da jeg første Gang gjorde hans Bekjendtskab, saae han kun kummerlig ud. Han gik og trælledede mellem Leerovnene nede ved Marinen til Casamicciola, og det var oprørende at see, hvad for Byrder man kunde læsse paa ham.

En Dag blev jeg kjed af dette Syn, og da jeg havde besluttet at anskaffe mig et Æsel, for at kunne forlænge mine Udflugter paa den deilige Ø, hvor jeg agtede at tilbringe Sommeren, gav jeg mig til at tinge med Don Ciccio, Eiermanden, om Prisen paa Maso. Naturligviis maatte jeg først deie en lang Opregning af alle de Dyder, Maso var i Besiddelse af, og en ligesaa lang Jeremiade over at skulle miste ham; men Kjøbet blev dog afsluttet,

*) En Forkortelse af Tommaso (Thomas).

og for en Bagatel af en halv Snees Piastre erhvervede jeg mig omsider Maso tilligemed alle hans Dyder — og et gammelt Ridetøj ovenikjøbet.

Jeg var lykkelig over dette Kjøbmandsskab, og det lod til, at Maso heller ikke var misfornøiet med Byttet. Hver Dag gjorde vi i Compagni de deiligste Udflugter — til *punto di Zara*, til Dalen ved Campagnano, til Kirken *il soccorso* for at see Solnedgangen osv. osv.

«Hver Dag var en Fest. I Farver og Guld
Henrykt Øiet sig baded;
Orangerne funkled i Løvets Nat,
Og i Laurbær og Myrther vi vaded.»

Beständig var det nye Scener, nye Overraskelser og nye Fortryllelser! Hvor velsignede jeg ikke Maso for alle de Herligheder, han hver Dag bragte mig for Øie, og hvor takkede jeg ham i mit Hjerte, naar jeg bestandig bragte nye og friske Indtryk, nye og friske Sange med mig fra dette Paradis.

Men hvorlænge var Adam i Paradis? Jeg var der kun i tre Maaneder, de rigeste og lykkeligste, jeg har levet; men naar man tænker sig rigtigt om, saa er der vel ikke Mange, der har været der synderligt længer.

Hvem var det da, der drev mig ud af mit Paradis? Det var den, jeg mindst kunde tiltroe det — det var

Maso, der ikke kunde bære sin Lykke. Min Værtinde havde tidt nok sagt det til mig: «De fordærver ham, Signore!» sagde hun. «De fordærver ham i Bund og Grund, og De kommer nok til at fortryde det. Der skal en bred Ryg til at bære gode Dage, men hvor skal han faae den fra? De giver ham Sukker, og han trænger til Stokkeprygl. De giver ham god Mad, og han vil have Tidsler! De er selv kun en tynd Spirrevip, og han er vant til at bære ti Gange saameget! Hvor troer De, at det kan gaae godt i Længden?»

Jeg maatte desværre give hende Ret, thi Maso havde paa eengang skiftet Natur og var ikke til at gjenkjende. Han, der havde været Føieligheden og Skikkeligheden selv, blev nu krakilsk, stivsindet, stædig og umedgjærlig. Vilde jeg til Lacco, gik han til Foria, havde jeg Hastværk, stod han ganske stille, og vilde jeg ride Fod for Fod, foer han afsted som Pokker var efter ham. I Begyndelsen søgte jeg at curere ham med det Gode, men det var spildt Uleilighed; jeg blev da nødt til at vise ham, at jeg ogsaa havde en Villie, og det gjorde jeg paa en saa eftertrykkelig Maade, at det i det første Øieblik overraskede ham og bragte ham til at lystre. Men saasnart Overraskelsen var forbi, var det ogsaa forbi med Lydigheden, og der gik nu ikke en Dag, uden at vi leverede Batallier sammen — og jeg tilstaaer det til min Ydmygelse — i Reglen endte det med, at jeg trak det

kortere Straa. Det Værste ved det Hele var, at det satte mig i daarligt Humeur, og at det begyndte at gaae ud over min Ligevægt og Arbeidslyst.

Endelig bildte jeg mig ind, at jeg havde seiret! Maso havde et Saar lige nedenfor Manken — en Reminiscents fra den Tid, da han havde gaaet og slæbt paa de afskyelige Leerkurve nede ved Marinen. Det Saar havde jeg, i min Kjærlighed til det utaknemmelige Creatur, daglig badet med koldt Vand, men det vilde ikke lykkes mig at faae det til at læges. Ved et Tilfælde kom jeg til at opdage, at dette Saar gav mig Seiren i Hænderne. Jeg behøvede blot med Knappen af min Stok at berøre det, saa blev Maso føielig som et Lam, og jeg kunde faae ham til Alt, hvad jeg vilde. Jeg var saa lykkelig over min Opdagelse, at jeg troer, at Archimedes, da han løste sit hydrostatiske Problem, ikke kan have raabt sit „Heureka“ *) med større Henrykkelse, end jeg raabte mit.

I nogle Dage gik det fortræffeligt. Han var igjen føielig ligesom tidligere, og fik han en enkelt Gang et Anfald af Nykker, var den letteste Berøring tilstrækkelig til igjen at bringe ham til Fornuft. Jeg glædede mig allerede over, at Alt var ved det Gamle, og i min Umistænksomhed hengav jeg mig paany til mine poetiske

*) Jeg har fundet det.

Drømmerier, uden at ane, at han netop speculerede paa at gjøre mig sorgløs og tryg, for at tilfredsstille sin Hævnthirst. Jeg skulde snart faae Troen i Hænderne.

En Dag red jeg i Nærheden af Byen Lacco henimod *monte di Vico*, fra hvis Top, der er en henrivende Udsigt over Golfen. Ved Foden af Bjerget slynger Stien sig hen imellem vildtvoxende Cactusplanter og indiske Figentræer. Man kan ikke tænke sig noget mere Uigjennemtrængeligt end disse kæmpemæssige Planter, hvis Blade ere besatte med Pigge og Torne, der sønderrive Alt, hvad der kommer i deres Nærhed. Jeg lavede Vers og var netop midt i en Strophe, da Dyret som rasende kastede sig ind i Tornene og ikke var til at faae ud igjen.

Jeg vil ikke dvæle ved denne Scene, ikke heller ved de lignende, der fulgte efter, thi mit Martyrium var ikke endt med denne ene. Hvergang vi vare paa vore Udflugter, forstod han udmærket at aflure mig et eller andet Øieblik, naar jeg faldt i Tanker. Han passede da sit Snit, og inden jeg vidste af det, var jeg igjen i en Tjørnehæk, eller han skurede mig opad en Vignemur, saa at jeg ikke sjelden kom hjem blodig og forreven.

Min Værtinde var rasende derover, og naar jeg da, for at undskylde Maso, betjente mig af hendes egne Ord, at der skal en bred Ryg til at bære gode Dage, og at man ikke maatte forlange mere af et Dyr end af et

Menneske, blev hun endnu heftigere og svoer paa, at hun vilde sælge den lige for Næsen af mig. Det gjorde hun da ogsaa, og paa en skjøn Dag laae mine Piastre paa mit Skrivebord, men Maso var forsvunden. Hun havde solgt ham til den forrige Eier, hos hvem hun var vis paa, at han vilde komme til at trælle fra Morgen til Aften.

Jeg mødte ham ofte senere, naar han kom belæst med sine Kurve, og han undlod da aldrig at hilse mig med et skingrende Skrig, hvori der hverken var Had eller Hævnlyst, men en forunderlig Blanding af dyb Sønderknuselse, Længsel efter Ægyptens Kjødgryder, Anger og Ruelse. Naar jeg senere i mit Liv ofte har havt Medbør, har dette Skrig, bestandig klinget for mine Øren, og hvis det har hjulpet til at lære mig ikke at hovmode mig i Lykken, har mit Bekjendtskab med Maso, i al Fald for mig, ikke været reent uden Betydning.

VIII.

Elisa Ahlefeldt.

Der er Ingen, der ustraffet glemmer sin Rod og sin Oprindelse — denne Sandhed vil staae levende for Enhver, der læser de efterfølgende Blade. Man vil uvilkaarligt spørge sig selv: hvor er det muligt, at en rig og begavet Natur, at en smuk, ædel og fintdannet Kvinde, der syntes født til ved sin begeistrende Magt at udrette det Største, kan forfeile sin Tilværelse og forsvinde saa sporløst! Det vil da vise sig, at Grunden er den, at hun i en altfor ung Alder blev reven bort fra sit Fædrelands Jordbund og bragt ind i Forhold, der forhindrede hende i at udvikle sig sundt og naturligt, paa samme Tid som de gave hendes fantastiske Tilbøieligheder en altfor rigelig Næring. Naar derfor overspændte Tydskere i hende snart see en kvindelig Martyr, snart en Beatrice, staaer hun for os kun som et idealistik forskruet Væsen, der har villet føre en Tilværelse udenfor det Almindelige, og dette Forsøg hævner sig altid. Idet vi gjengive Hovedtrækkene af

hendes Liv, der fortjener at kjendes, haabe vi ikke at tilsidesætte noget af de Hensyn, som Omstændighederne paalægge os.

Comtesse Elisa Ahlefeldt-Laurvigen blev født den 17de November 1790 paa Tranekjær Slot paa Langeland. Hendes Moder, en holstensk Frøken Hedemann, havde givet Datteren en tydsk Gouvernante, der ærligt sørgede for at give den unge Pige — ligesom saamange andre Adelsbørn paa den Tid — en ensidig tydsk Opdragelse og Udvikling. Hun var som Barn en stille, indesluttet Natur, hvis største Glæde det var at sidde i sit Vindue og see udover Havet eller at fordybe sig i en Bog, og det var da altid Schiller, Herder eller en anden af de tydske Digtere. Da hun i en ganske ung Alder første Gang blev præsenteret ved Hoffet i Kjøbenhavn, gjorde hendes ualmindelige Skjønhed en saadan Opsigt, at hun selv blev forfærdet over den Forgudelse, hvorfor hun, uden at ane det, var bleven Gjenstand, og kun ønskede igjen at vende tilbage til sin Ensomhed og sine Digtere. Huslige Forhold, som det er unødvendigt at dvæle ved her, foranledigede imidlertid kort efter hendes Moder til at begive sig ned til Holsten til sine Familiegodser, og paa denne Reise tog hun Datteren med sig.

Det var netop i denne Periode, at Preussernes Nederlag ved Jena bragte Skræk og Forfærdelse over hele Tydskland. I Sommeren 1808 tog Grevinde Ahlefeldt

Datteren med sig til Badestedet Nenndorf i Preussen, og her havde de Leilighed til at træffe sammen med ikke faa saarede preussiske Officerer, hvis Skjæbne vakte almindelig Deeltagelse. Blandt disse var der ogsaa en ung Adelsmand, en Capitain von Lützow, paa hvem den unge Comtesses Skjønhed gjorde et uimodstaaeligt Indtryk. Det var en smuk, kraftig ung Mand, der havde udmærket sig ved sin Tapperhed og Forvovenhed og var vel seet af Alle. At den attenaarige Comtesse, der i den unge Officeer saa et Ideal, en Helt og Forkæmper for den tyske Uafhængighed, ikke gav sig Tid til at undersøge hans Charakter og hans Hjerter, kan man ikke finde saa underligt; men desto beklageligere var det, at Moderen ikke saa sig for først, men strax gav sit Samtykke.

Der blev skrevet til hendes Fader, men her gik det ikke saa let. Greven betragtede dette Parti som en kolossal Mesalliance og vilde ikke indlade sig derpaa. Først efter flere Maaneders Underhandlinger bragte man det saavidt, at Greven lovede at give efter, naar Hr. v. Lützow vilde tage sin Afsked og gaae i dansk Tjeneste. Han vilde da see at opnaae en eller anden Hofstilling for ham. Det var haarde Betingelser for en ung Officeer, der nylig havde indlagt sig Hæder i Felten, og for hvem Krigen syntes at aabne en glimrende Løbebane; men han var forelsket og gik ind paa dem. Grevinden og Elisa vendte da tilbage til Danmark, og paa samme Tid gik Lützow

til Königsberg, hvor Hoffet dengang befandt sig, og erholdt ogsaa Kongens Tilladelse til at gaae i dansk Tjeneste.

Den 20de Marts 1810 blev Comtesse Elisa Ahlefeldt gift med Hr. v. Lützow paa Tranekjær Slot, og kort efter Bryllupet, tog han med sin unge Kone til Berlin for at præsentere hende for sin Familie. Her opholdt de sig nu et Par Aar, indtil en sørgelig Begivenhed kaldte dem tilbage til Kjøbenhavn. Grevinde Ahlefeldt var bleven pludselig syg og døde 1812. Dette Dødsfald var et Tordenslag for Elisa, der ligefra sin Barndom havde sluttet sig udelukkende til Moderen, medens Faderen bestandig var bleven hende fremmed. Med hendes Død ansaae Elisa alle de Baand for løste, der hidtil havde knyttet hende til Fædrelandet, og hun og hendes Mand vendte tilbage til Berlin, hvor man rustede sig af alle Kræfter. Med Aaret 1813 begyndte Tydskland nemlig igjen at reise sig efter sit dybe Fald, og alle strømmede til Fanerne. Ogsaa Lützow brændte efter at tage Tjeneste igjen: han blev udnævnt til Major og fik Ordre til at oprette et Fricorps.

Vi, som have levet i 1848 og have seet, hvorledes

„Studenten lagde bort sin Bog

Og Smeden Tang og Hammer

Og greb Musketten — ”

vi kunne forstaae, hvilken Rolle disse Fricorps dengang

have spillet. Begeistringens drev Værket, og den Maade, hvorpaa Lützow organiserede disse Friskarer, og de Bedrifter, han udførte med dem, ville længe erindres. Datidens Digtere have besunget dem, og Sangen om „Lützows wilde verwegene Jagd“ kjendes endnu af Alle. Thi det er denne af Körner besungne Lützow, der var bleven gift med Comtesse Ahlefeldt — og hun deelte ikke blot hans Begeistring, men hun gik i den Grad op i det nye Fædreland, at hun i Hovedkvarteret i Breslau, naar Manden var borte, overtog hans Functioner og udskrev og indrullerede de Frivillige, der i Masser strømmede til det. Man tænke sig den smukke, fine, fornemt opdragne Kvinde gaae omkring mellem de Frivillige, opskrive deres Navne og opflamme dem til Mod og Udholdenhed, og man kan forstaae den Enthusiasme, som hun dengang opvakte, og som endnu mere forstærkedes ved hendes Mands eventyrlige Bedrifter. Iblandt disse Frivillige, som hendes Haand indviede til Kampen, var ogsaa Theodor Körner, der faa Maaneder efter faldt i en Træfning. Hun begræd hans Død og følte maaskee stærkere end nogen Anden, hvad der med ham var gaaet tilgrunde; men det bøiede ikke hendes Mod; hun fulgte uforfærdet med Tropperne, og baade ved Lützen og Bautzen, ved Dennewitz og Leipzig var hun tilstede, hvor Faren var størst, opflammede de Kæmpende, hjalp Lægerne at forbinde de Saarede og gav de Døende den sidste Trøst. Det var ogsaa hendes

Mands stolteste og lykkeligste Tid. Han blev saaret den ene Gang efter den anden, men det forhindrede ham ikke i at være med i enhver ny Træfning; hans Navn var paa Alles Læber, og han behøvede blot at vise sig, saa jubledes man for ham. Da gjorde Slaget ved Waterloo Ende paa Krigen, og nu fik Alt et andet Udseende. Begeistringens Rus var tilende, og man begyndte at see paa Forholdene med en Nøgternhed, der ingenlunde var opmuntrende. Lützows Jægere, der for kort siden betragtedes som Fædrelandets Befriere, begyndte nu at blive besværlige, og det varede ikke længe, før Corpset opløstes og afskedigedes. Lützow selv sank ned til at blive et ganske almindeligt Menneske, som han i Virkeligheden ogsaa var. Glorien var faldet af ham. Han manglede Aand, Finhed og Hjerter. Elisa, der ikke havde seet eller villet see det, saalænge den fælles Begeistring for det samme Maal drev dem fremad, fik nu kun altfor tydelige Beviser paa, at hun havde taget feil af ham. Hun beklagede sig dog ikke, men bar Alt med en englelig Taalmodighed; naar han drev det for vidt, søgte hun i Literaturen eller i Omgang med aandfulde og udmærkede Mænd, hvorefter de ædleste og bedste bestandig søgte hendes Selskab, at holde sig skadesløs for de Skuffelser og feilslagne Forventninger, som hendes Liv skulde blive saa rigt paa.

En af disse udmærkede Mænd skulde faae en mere blivende Betydning for hende end alle de Andre. Det

var Digteren Carl Immermann. Ved et Tilfælde gjorde hun hans Bekjendtskab i Münster, hvor han beklædte et juridisk Embede. Hun henvendte sig til ham for at consulere ham i en Arvesag, og fra dette Øieblik følte de sig knyttede til hinanden for bestandig. Immermann havde dengang ved flere Leiligheder lagt et ikke ringe Digtertalent for Dagen; men der var noget Vildt, Tøilesløst og Formløst i hans Frembringelser; Skjønhed og Gratie fattedes dem ganske. Elisa saae det, og hele hendes Livs Opgave var nu at rense hans Blik for det Skjønne og aabne hans Øre for den Vellyd og Harmoni, som han syntes ikke at have Begreb om. Hendes Bestræbelser lykkedes over Forventning. Immermann, der i denne deilige, aandfulde, rigtbegavede Kvinde saae det Ideal, han havde drømt om, lyttede til ethvert af hendes Raad og Vink, som om det var Poesiens Genius, der talte til ham igjennem hende; han saae op til hende med den samme Beundring, Ærbødighed og Forgudelse som Tasso til Leonora af Este, som Dante til Beatrice, og han viede hende en Cultus, der igjennem mange Aar bevarede baade sin Styrke og sin Reenhed.

Elisa paa sin Side var lykkelig over at have frembragt en virkelig Digter. Immermann, der havde en smuk Stemme og læste fortræffeligt, kom jevnligt til hende i Aftencírkler, og her forelæste han, ligesom Tieck i Berlin, for en udvalgt Kreds de skønneste Scener af sine Ynd-

lingsdigtere, af Shakspear, Calderon, Goethe og Schiller. Undertiden forelæste han ogsaa Et og Andet af sit Eget; man udtalte sig da bagefter med en sympathetisk Frimodighed om hans Arbejder, og de Bemærkninger, der gjordes af Elisa, kunde han i Reglen betragte som lysende Fingerpeg for sig. Vist er det, at der er en velgjørende Modsætning imellem de Arbejder, han skrev efter sit Bekjendskab med Elisa, og de tidligere, og at man i alle de førstnævnte bestemt kan paavise hendes Indflydelse og Paavirkning. Dette Samliv forstyrredes derved, at Immermann pludselig blev forflyttet til en større og mere indbringende Øvrighedspost i Magdeburg, som han ikke engang havde søgt om.

Forresten havde hun i hele denne Periode Sorger nok, og de tiltog bestandig. Hr. v. Lützwow viste hende med hver Dag mere Kulde og Ligegyldighed. Hidtil havde han dog opført sig som en Adelsmand og iagttaget et vist Maadehold, en vis Delicatesse ligeoverfor hende; nu begyndte han at tilsidesætte alle Hensyn. Indtil nu havde han dog ladet Elisa blive i den Illusion, at han havde friet til hende for hendes egen Skyld; nu var han cynisk nok til at tilstaae, at han havde friet, fordi han troede, at hun var en hovedrig Arving, ja han gik saavidt, at han nævnte en rig og koket ung Dame, som ganske vist vilde gifte sig med ham, hvis ikke hun havde reist en Skillemur imellem dem. Paa denne Brutalitet havde

Elisa intet andet Svar, end at hun ikke vilde staae hans Lykke iveien, og hvis det var hendes Samtykke til en Skilsmisse, han forlangte af hende, saa havde han det og kunde benytte det paa hvad Maade han vilde. Hr. v. Lüt-zow var naiv nok til at takke hende for hendes Imøde-kommen; alle de nødvendige Skridt bleve foretagne i al Stilhed, og faa Maaneder efter, i Foraaret 1824, ophævedes deres Forbindelse, og Elisa forlod strax efter Münster og begav sig til Dresden. Et Aarstid efter drog hun igjen bort fra denne By, hvor hendes Aand gennem Theater og Kunstsamlinger kunde finde rigelig Næring, og tog — til Magdeburg!

Her komme vi tilbage til vort Udgangspunkt: for at tillade sig et saadant Skridt maa man ganske have glemt sin Rod og sit Udspring, ja man maa være fuldstændig gaaet op i tydsk „Ueberschwänglichkeit” og falsk og forskruet Sentimentalitet, naar man ikke seer, hvad der her ligger aabenlyst for Alle. Den platoniske Kjærlighed kan være god nok, men Folk troe ikke paa den, og Ingemanns Enrico og Blanca staae som et afskrækkende Exempel paa, at man ikke kan byde Folk formeget i den Retning. Kort efter Skilsmissen at tage til Magdeburg efter en ung Mand, der i sin Begeistrings Rus aldrig havde lagt Skjul paa den sværmeriske Tilbøielighed, han nærede for den endnu bestandig udmærket smukke og aandfulde Dame, i hvem han saa sin Musa og sin Skytsaand, var en stor

Taabelighed af Elisa, og strax efter at gjøre en Hartzreise med ham var endnu større. Hvormeget man end vil trøste sig med sin gode Bevidsthed, sine Hensigters Reenhed o. s. v., Folk ere nu engang saaledes beskafte, at de ikke troe paa saadanne Forhold, men holde sig til den Forklaring, der ligger ulige nærmere.

Saaledes gik der igjen nogen Tid. Immermann var altfor frygtssom til aabenlyst at frie til en Person, der efter hans Forestilling stod saa uendelig høit over ham. Endelig tvang Omstændighederne ham til at bryde Isen. Han blev igjen forflyttet til Düsseldorf, og Skilsmissen stod allerede for Døren. I denne Nød friede han og fik et Afslag. Elisa troede paa hans Kjærlighed, men frygtede for dens Varighed. Hun skjulte ikke for sig selv, at hun var sex Aar ældre end han, og at den Tid maatte komme, da hun vilde være falmet og afbleget, medens han endnu stod i sin kraftigste Ungdom. Alle Immermanns Løfter og Overtalelser hjalp ikke; hun vilde ikke anden Gang see sig behandlet med Kulde og Ligeegyldighed, og hun blev fast og haardnakket ved sit Afslag. Verdens Ondskab og Bagvaskelse brød hun sig derimod ikke om, og det var derfor ganske konsekvent, at hun — for at trøste Immermann — lovede at følge efter ham til Düsseldorf.

I Foraaret 1827 begav Immermann sig til Düsseldorf, og i August samme Aar fulgte hun efter — ja hun gjorde mere endnu, hun flyttede ind i en særskilt Fløi i den

Villa, Immermann havde leiet ude i Dorendorf. Her deelte hun sin Tid med at opelske Roser, der under hendes Pleie syntes at opnaae en hidtil ukjendt Fylde og Skjønhed, og at omgaaes udmærkede Kunstnere, hvoraf Düsseldorf altid har havt en stor Overflødighed. Blandt de Berømtheder der jevnlig søgte ud til hende for at forfriskes ved hendes Omgang, nævne vi først og fremmest Mendelssohn-Bartholdi og af Malerne Schadow, Hildebrandt, Bendemann og Schirmer. For at give disse smaa Kunstnerselskaber en forhøiet Interesse, forelæste Immermann, der netop paa den Tid udfoldede en ualmindelig Produktivitet, forskellige af de berømteste Digterværker; men han oplæste dem med en saadan Smag, Dygtighed og kunstnerisk Opfattelse, at man kom paa den Tanke at gjøre disse Oplæsninger tilgængelige for et større Publikum. Man indrømmede ham et af de rummeligste Ateliers, og i to paa hinanden følgende Vintre læste han nu for en talrig Forsamling, der vedblev at følge ham med usvækket Interesse, en Mængde af Shakspears, Schillers, Goethes, Calderons, Tiecks og Kleist's Mesterværker; og disse Oplæsninger førte ganske naturligt Tanken hen paa det Ønskelige i at see disse Arbejder fremstillede scenisk.

At organisere et Theater i Tydskland har altid været forbundet med stor Vanskelighed. Lessing havde i 1767 begyndt at indrette et Theater i Hamburg, men det forfaldt meget hurtigt; tyve Aar efter begyndte Schiller paa

det samme i Mannheim, og det er bekjendt, hvor lidt Goethe igjennem et halvt Aarhundrede udrettede med Theatret i Weimar. Immermann begyndte nu paa at ville danne en dramatisk Skole ligesom Lessing i Hamburg og Goethe i Weimar. Nogle düsseldorfske Skuespillere gik med Begjerlighed ind paa hans Tanke, og andre sluttede sig til dem. Shadow indrømmede dem et Locale. Schirmer og Hillebrandt malede Decorationerne, Mendelssohn componerede Hymner og Chor, kort sagt alle de bedste Kunstnere rakte en hjælpsom Haand, og snart efter aabnedes Theatret under en stor Tilstømning med et af Calderons Mesterværker, der gik mesterligt over Scenen. Immermann — og Sligt kan kun finde Sted i Tydskland — blev nu i et Aar fritaget for sine Embedspligter, for at han kunde lede Theatret i uforstyrret Ro, og Elisa, der efter sin Skilsmisse havde faaet Tilladelse af Kong Frederik den Sjette til igjen at lade sig kalde Comtesse Ahlefeldt, var Sjælen og den egentlige Drivfjeder i det Hele. I tre Aar ledede Immermann dette Theaters Virksomhed, og meget Smukt og Fortræffeligt saae Lyset i disse tre Aar; men Theatret var dødsdømt fra den første Dag, det aabnedes. Naar man vil oprette et Theater, maa man ikke gjøre Forsøget i en By som Düsseldorf, der ikke har noget Publikum. Det gik som man kunde vente; Kunstnerne vedbleve at interessere sig for det, men

Publikum var køligt og udeeltagende, og den 1ste April 1837 lukkedes atter Theatret.

Det var et haardt Slag for Immermann. Hans Liden-skab for Comtesse Ahlefeldt var endnu uformindsket, men Theatret havde været en gavmild Afleder, som han nu maatte savne. Immermann var dog ingen Hr. v. Lützow — han kunde arbeide, og det gjorde han. I den nærmest paafølgende Tid fuldendte han sin satiriske Roman „Münch-hausen“, der af alle hans Arbeider er det, som har mest tiltalt hans Landsmænd, og naar han var træt af at arbeide, gjorde han Reiser, paa hvilke han forfriskede sin Aand og stiftede interessante Bekjendtskaber.

Efter Major v. Lützows Død i 1834 friede han igjen til Elisa, der endnu dengang var udmærket smuk og syntes udrustet med en uvisnelig Ungdom; men hvormeget hun end i Virkeligheden holdt af ham, gav hun ham dog atter et Afslag, og Forholdet blev uforandret som tidligere. Et Par Aar efter blev Immermann indbudt til en Familie-fest i sin Fødeby Magdeburg. Han tog dertil og gjorde her Bekjendtskab med en forældreløs ung Pige, Mariane Niemeyer, for hvem hans Broder var Formynder. Hun vakte i høi Grad hans Interesse, og neppe var han kommen tilbage til Düsseldorf, før han endnu engang med en vis feberagtig Utaalmodighed gjentog sit Frieri, men med det samme Resultat som tidligere. Umiddelbart derefter anholdt han om Mariane Niemeyers Haand og fik hendes

Ja: men saa stor er den menneskelige Naturs Inconsekvents, at neppe havde Comtesse Ahlefeldt modtaget Efterretningen om Immermanns Forlovelse, før hun, greben af Mismod og Fortvivelse, øieblikkelig reiste bort fra Dorendorf, fra det Hjem, der i ti Aar havde ydet hende et venligt Asyl, uden at ville see eller tage Afsked med Nogen. Hun reiste udenlands og opholdt sig længere Tid i Schweitz og Italien; men der var kommet en Melankoli over hende, som tilslørede Italiens Skjønheder for hendes Blik, og selv det muntre, livlige Florents formaede ikke at helbrede hendes syge Sind eller forjage hendes Tungvind. Igjennem Tyrol vendte hun tilbage til Tydskland og gik til Berlin, hvor hun fra nu af opslog sin Bolig.

Men man skal ikke lege med Ilden, hverken bogstaveligt eller figurligt. Ogsaa for Immermann var Tanken om Elisa Ahlefeldt en stadig Marter, der forgiftede hans Liv og ødelagde hans huslige Lykke. Hans unge Hustru var et elskværdigt, fordringsløst Barn, bly, beskeden og tilbageholden. Hun forstod ikke at gjøre sig gjældende som Comtesse Ahlefeldt, hun havde ingen af dennes glimrende Egenskaber, og enhver Sammenligning med denne maatte falde ud til hendes Skade. At enhver saadan Sammenligning var ubillig og uretfærdig, tænkte Immermann kun lidt paa, naar han gjorde sin unge Kone ulykkelig og sig selv endnu mere. Men er ikke ogsaa

det den selvforskyldte Straf for at ville leve anderledes end Andre, for at slutte umulige, usunde og utopiske Venskabsforbindelser og i dem sætte Livets egentlige Formaal? I August 1848 fødte hans Hustru ham en Datter, men faa Dage efter døde Immermann, af en Brystinflammation, der bortrev ham pludselig.

At Comtesse Ahlefeldt udsatte en aarlig Rente for hans efterladte lille Datter er et smukt Træk, som fortjener at opbevares; men at hun skrev Brev paa Brev til den samme Mariane Niemeyer, som hun ikke vilde see for sine Øine, da hun blev Immermanns Hustru, at hun nu overøste hende med Kjærlighed og Venskab og bad hende om at flytte til sig, er ikke, som Nogle have ment, et Beviis paa hendes store og skjønnne Sjæl, men snarere et Beviis mere paa den Sentimentalitet og Overspændthed, der var bleven indpodet hende i hendes nye Fædreland.

Vi have endnu kun at tilføie, at hun tilbragte sine sidste Aar i fortrolig Omgang med nogle af Tydsklands største og berømteste Mænd: Cornelius, Humboldt, Steffens og Tieck, at hun bevarede sin Skjønhed og sin Sjæls Ungdom lige til det Sidste, at hun opelskede og understøttede de unge Talenter, der søgte hen til hende, at hun var velgjørende og opoffrende imod dem, der trængte, og at hun døde stille og blidt imellem Blomster, Malerier, Bøger og Kunstsager i Marts 1855.

IX.

Nogle Ord om Sophie Brahe.

«Naar Danmark ihukommer sin Tycho Brahe, bør det ikke glemme den ædle Kvinde, der ved Aanden endnu mere end ved Blodet var hans Søster,» siger Heiberg i den interessante Skildring, som han i «Urania» har givet os af hende. Naar jeg derfor igjen henvender Tanken paa Sophie Brahe og i faa og korte Omrids søger at fastholde hendes Billede, saa er det ikke for at dvæle ved hendes Liv, men for om muligt at bidrage til at frede om hendes Grav.

Ved Foden af Sødra Aasen ovre i Skaane ligger Herresædet Knudstorp, omgivet paa alle Sider af rige Bøgeskove. Her blomstrede i Middelalderen en af Danmarks stolteste Adelsslægter, Familien Brahe eller, som den ogsaa kaldes i gamle Dokumenter, Bragde eller Brade — og her fødtes den verdensberømte Tycho og ti Aar efter i 1556 hans «lærde» Søster Sophie. Hun har ikke vundet dette Tilnavn for Intet, thi det er bekjendt, at

hun ikke blot var vel bevandret i de classiske Sprog og skrev latinske Vers med en udsøgt Elegants, men hun var især hjemme i Naturvidenskaberne og Mathematiken, kunde gaae sin Broder tilhaande i hans Observationer og Beregninger og dyrkede Chemien og Alchymien med Lidenskab. Da hun var ligesaa smuk og god som lærd og begavet, var det intet Under, at hun havde Friere nok. Den, der gik af med Seiren og førte den attenaarige Brud hjem, var Hr. Otto Tott til Eriksholm i Skaane. „Dette Ægteskab varede kun kort“, siger Heiberg, „og hun blev Enke et Par Aar efter, at hun havde født sit første og eneste Barn Tage Tott.“ Dette er ikke ganske korrekt. Hun blev ikke Enke et Par Aar efter at hun havde født sin Søn, thi Tage Tott fødtes 1580, og hendes Husbond døde først i 1588, som man kan see af Indskriften paa hans Ligkiste, og Ægteskabet varede altsaa heller ikke saa ganske kort, eftersom Tage Tott først kom til Verden fem Aar efter Bryllupet.

Efter sin Gemals Død bestyrede hun i kort Tid Eriks-holm for sin Søn; men hele hendes Sjæls Længsel førte hende hen til Broderen, hvis Berømmelse nu voxede med hver Dag, og som netop dengang paa Hveens gule Banker havde opført det Uranienborg, hvorfra han udbredte en saa lysende Glands over sit Fædreland, at den gav Gjen-skin i hele Europa. Her dealte hun nu Broderens Glæder, Sorger og Møisommeligheder og var ham en trofast Med-

hjælp i alle hans Arbejder, paa samme Tid som hun med Iver fortsatte de Studier, der fra Ungdommen mest havde fængslet hende.

Blandt de Skarer af Fremmede, der paa denne Tid gjæstede Hveen, var ogsaa en ung dansk Adelsmand, Hr. Erik Lange til Engelsholm og Bygholm. Han var ung, smuk og elskværdig, usædvanlig dannet og begavet for en Adelsmand paa den Tid og en lidenskabelig Dyrker af Alchymien og Guldsmagerkunsten. Dette Studium havde været ham dyrt, thi da han af Naturen var flygtig og let-sindig, havde hans Lyst til at gjøre dyre Experimenter i faa Aar kostet ham det Meste af hans Formue. Fælles Studier og Interesser førte ham her snart for Fødderne af den smukke rigtbegavede Enke, og medens de i Forening bestræbte sig for at finde de Visers Steen, begik de netop den Daarskab at forlove sig med hinanden. Alle Sophie Brahes Slægtninge fraraadede hende at gifte sig med en Eventyrer, der Intet eiede, og at de idetmindste i det sidste Punkt havde Ret, viste sig kun altfor snart, thi da Erik Lange, der havde givet sine Creditorer Pant i sine Eiendomme, lod disse Eiendomme forfalde og ikke mødte for Retten, da han blev stævnet, saa gjorde Christian den Fjerde kort Proces og fradømte ham egenmægtigt de Godser, hvormed Frederik den Anden havde forlenet ham for Livstid. Erik Lange reiste da ud af Landet, for at vinde sin Formue tilbage som Guldsmager; men Lykken

vedblev at svigte ham det ene Aar efter det andet. Hans lange Fraværelse blev naturligviis brugt som et Vaaben imod ham, og Sophie Brahes Slægtninge undlode ikke at trænge ind paa hende for at formaae hende til at hæve deres Forlovelse. Snart hed det, at Erik Lange var død i Fattigdom og Elendighed, snart at han skulde giftes med en Anden; men Sophie Brahe lod sig ikke anfægte af disse Rygter, og hun vedblev i Aarenes Løb med urokkelig Troskab at hænge ved den, som hendes Hjerter havde valgt sig.

I denne lange og glædelese Periode søgte hun sin eneste Trøst og Tilflugt hos Muserne, og i Aaret 1594 skrev hun til Erik Lange sit berømte latinske Poem, som meer end noget Andet har foreviget hendes Minde. Det er væsentligt af alchymistisk og astrologisk Indhold, men paa enkelte Steder giver dog det forpinte Hjerter sig Luft, og man kan ikke Andet end bevæges, naar man hører hende udbryde:*)

„Ikke for min Skyld ene jeg ønsker hurtigt at see Dig,
Men for min Søns, der nu snart trænger til Raad af en
Mand.“

Eller et andet Sted:

*) Disse Citater ere tagne af J. L. Heibergs Oversættelse. See „Urania“ 1846 Pag. 187—207.

„Selv om jeg aldrig Dig saae (hvad Gud forbyde!), mit Øie
Holder dit Billede fast, aldrig det udslettes der. —
Eet jeg frygter kun for: at under den langsomme Nølen
Er, naar Du kommer igjen, ikke mit Ydre som før.
Smuk nok syntes jeg Dig, dengang Du forlod mig;
maaskee dog,
Naar Du mig skuer paany, ikke den Samme jeg er.
End ei Aarenes Vægt mig tynger og Frygten for Rynker,
Men ved Bekymring man kan ældes saavelsom ved Aar.”

Tre Aar efter (1597) forlod Tycho Brahe det utaknemmelige Fædreland og begav sig til Keiser Rudolph i Prag, af hvem han blev modtaget med Udmærkelse. Efter Tychos Opfordring vilde Sophie tage til ham i Prag, og han tilbød at betale hendes Reise. Hun laante da Penge og reiste, men tog først til sin Søster Margrethe, der var gift med Rigsraad Skeel og boede paa Fusinggaard i Jylland. Paa Reisen derfra traf hende den smertelige Efterretning om Tychos pludselige Død, og hun kom nu i den pinligste Pengeforlegenhed. Omtrent samtidig traf hun nede i Holsten et Sted paa sin elskede Erik Lange; men han var nu — efter tolv Aars Fraværelse — syg, forarmet og mere forgjeldet end nogensinde. Ikke desto mindre giftede hun sig med ham fjorten Dage før Paasken 1602 i al Stilhed, og der var kun „syv Adelsmænd og Fruer” tilstede ved deres Bryllup.

Dette Giftermaal blev, som man kunde vente, ingenlunde lykkeligt. Hendes rige og fornemme Slægt slog Haanden af hende; man forholdt hende Indkomsterne af hvad der var hendes personlige Eiendom, og det var egentlig kun ved Fremmedes Godhed, at hun fristede Livet i de faa Aar hendes Ægteskab varede. Erik Lange døde paa en Reise i Udlandet, og først nu begyndte der at oprinde en roligere Tid for hende. Hendes Søn Tage, der havde gjort glimrende Lykke ved Hoffet, var af Regjeringen bleven benyttet i forskjellige Missioner til Udlandet. Efter sin Hjemkomst tog han til sin Fædrene-Eiendom Eriksholm, og her formaaede han nu ogsaa sin aldrende Moder til at tage sit fremtidige Ophold. Her levede hun endnu en lang Række Aar og havde den Lykke at see sin Søn, der var bleven udnævnt til en af «Rigens Raad», tiltage i Anseelse, Rigdom og Magt i den Grad, at han over hele Landet gik under Navnet «skånska kungen.»

Paa Universitetsbibliotheket i Lund findes efter Sophie Brahe en Bog i Folio, hvori hun har optegnet alle de berømteste skaanske Slægters Genealogier. Ifølge en Paa-tegning paa den første Side har hun forfattet den Anno 1600 og siden rettet og forbedret den. Paa det sidste Blad har hun nedskrevet følgende Linier:

«Denne Slegtebog haffwer först werrit skreffwitt anno 1600. Siden haffwer jeg ladett den igjen udskriffwe her

udi Helsingör anno 1626. Och meget forendrit derwdi och paa sommesteder Slegterne slet forandret, som tilforn icke war rett, och flere Slegter sat dertill, end som tilforn war.

Sophia Ottis datter med egen handt.»

Hun var dengang halvfjerdsindstyre Aar gammel og døde først sytten Aar efter paa Eriksholm i 1643.

Sophie Brahe blev begravet paa Torrløsa Kirkegaard i et Gravkapel, som hendes Søn Tage havde ladet opføre ved Kirken. I dette Kapel havde han ladet nedsætte Ligene af Sophie Brahes første Mand Hr. Otto Tott samt af sine to første Hustruer Hedevig Rantzau og Kirstin Urup. Dette Gravkapel kom imidlertid til at optage endnu mange flere Lig, inden Loddet traf Tage Tott selv. Sophie Brahe overlevede saavel sin Sønneson Breide, der i en spæd Alder fulgte efter Moderen Kirstin Urup, som ogsaa sin anden Sønneson Anders, der faldt, 21 Aar gammel, i en Duel i Siena, og hvis Lig derefter førtes til Hjemmet. Ogsaa Tage Totts tredie Hustru Karin Gyllenstjerne døde, inden Svigermoderen døde. Tage giftede sig med Søsteren til sin tredie Kone Jytta Gyllenstjerna, og hun overlevede vel Sophie Brahe, men overlevedes selv af sin Husbond, der saaledes fjerde Gang blev Enkemand. Han døde først femten Aar efter Moderen i 1658.

Dette Gravkapel med sine minderige Levninger henstod urørt indtil for faa Aar siden, da Bønderne i Torrløsa

Sogn med deres Præst i Spidsen fik det forrykte Indfald at nedrive Kapellet under Paaskud af, at det var skrøbeligt, og at det kunde være farligt for Menneskeliv, om det vedblev at staae der. Det var imidlertid saa lidt skrøbeligt, at de nær aldrig havde faaet det ødelagt, saa at de tilsidst maatte tage deres Tilflugt til Jernstænger for at faae Bugt med det! Det pragtfulde Epitaph, som Tage Tott havde ladet opstille, splintredes med det samme, og Stumperne førtes hen til den nye Kirke, der er opført et Stykke Vei fra den gamle. Kisterne aabnedes: Fruernes Ligklæder, der bestode af guldgaloneret Silke og Fløiel, havde bevaret sig igjennem Aarhundrederne, og ikke engang Farverne havde tabt sig. Hr. Tage selv laa i en høired Fløielsdragt, og under den guldbræmmede Fløielskalot var Ansigtets Form fuldstændig vedligeholdt. Sophie Brahes Kiste havde lidt mest: af den graa Fløiels-Ligdragt var der ikke andet end Lapper tilbage, og af hende selv — kun Underarmen og den høire Haand, denne Haand, der havde skrevet saameget Smukt, Sindrigt og Poetisk. Det var en fin, smuk Fruentimmerhaand, der nu uden Tvivl er hensmuldret, efter at Kisten har været aabnet.

Hvilken Vandalisme i vore Dage! Da den rygtedes, reiste der sig naturligviis Stemmer imod den i Sverrig, og den skaanske „fornminnes föreningen“ dadlede offentligt og strengt, at en geistlig Mand kunde bære sig saa barbarisk ad. Det er imidlertid saa langt fra, at dette har

frugtet, at det kun har ophidset Præsten til at fortsætte sit Ødelæggelsesværk. Et Par af mine skaanske Venner har skrevet mig til, at han nu har besluttet at planere hele den gamle Kirkegaard, hvori Sophie Brahes og hendes Slægts Kister nedsattes, efterat man havde ført dem ud af Kapellet. Endnu veed man dog, hvor Sophie Brahe hviler, skjøndt ikke engang en Steen betegner Stedet, thi det er bekjendt derovre, at da Kisterne bares ud af Kapellet, blev de nedgravne udenfor Choret, og Sophie Brahe fik da Plads mellem Sennen Tage Tott og hans fjerde Hustru. Endnu ved man det; men naar den fanatiske Præst — maaskee om meget kort Tid — har sat sin Villie igjennem, saa veed man det maaskee ikke længer. Det forekommer mig derfor, at der er god Grund til ogsaa herfra at nedlægge en alvorlig Indsigelse mod en saadan fortsat Vandalisme. Hvis man derfor ikke vil, at den stakkels Sophie Brahe skal omtumles efter sin Død, lige-saa meget som hun blev det i Livet, og hvis man ikke vil, at de sidste Spor af en ædel og lysende Kvindeskikkelse skal forsvinde fra Jorden, saa er det den yderste Tid til at standse den vanhellige Haand, der igjen vil forgribe sig paa hendes Levninger. Men hvem skal gjøre det? Jeg er ikke saa bevandret i de adelige Stamtavler som Sophie Brahe og veed derfor heller ikke, om der er nogen Slægtsforbindelse mellem den herlevende Thottske Familie og den ovennævnte Herr Tage. Hvis det er Til-

fældet, saa er det naturligviis den, der er nærmest til at forhindre Profanationen, og naar den ikke allerede har gjort det, saa ligger det deri, at den maa være uvidende om, hvorledes man faa Mil paa den anden Side af Sundet forfarer med dens Aner; thi hvilke Interesser man end følger her i Livet, saa kan dog ingen af dem fritage En for den Pligt, der paahviler Enhver og dem, der bære et berømt Navn i Særdeleshed: at værne om sine Døde.

I modsat Fald er det Pressen og den offentlige Mening her i Landet, der maa tale saa høit, at den kan vække Autoriteterne ovre i Skaane og formaae dem til at afholde en halsstarrig Præst fra at forgribe sig anden Gang. At undlade dette vilde fra dansk Side være en fortsat Utaknemmelighed mod Tycho Brahe og hans Erindring.

X.

Den „store“ Kean.

Der er kun faa Skuespillere, der have erhvervet sig en saa europæisk Berømmelse som Edmund Kean, hvem hans Landsmænd have været enige om at kalde „den Store“, et Tilnavn, som Historien ellers har forbeholdt de Potentater og Monarker, der paa Krigens og Politikens Skueplads have spillet de store Roller. Som Alt, hvad der er stort, i Regelen er mystisk i sit Udspring, saaledes ogsaa Kean. Man kjender hverken hans Fødselsaar med Bestemthed eller hans Familienavn. Efter Nogles Angivelse er han født i 1787, efter Andres i 1790, og medens nogle Biografer gjøre ham til en Skrædersøn, er der andre, der ville gjøre ham til en uægte Søn af Marquien af Halifax eller af Hertugen af Newcastle. Den Sidste har idetmindste ikke benegtet Paterniteten, thi da en af hans Venner gjorde ham opmærksom paa dette Rygte, svarede han med Fiinhed: „Det er meget muligt, men jeg veed det ikke. I ethvert Tilfælde vilde jeg være stolt af at være Fader til en saa mærkelig Mand.“ Som Dreng gjorde han sig bemærket ved en ualmindelig Smidighed, og det

var derfor intet Under, at han, der hidtil kun var bleven anvendt i Pantomimen, kom til at debutere som Abe og gjorde som saadan stormende Lykke. Kun lidt over tretten Aar gammel optraadte han paa et Forstadstheater, hvor han baade spillede Hamlet og Addisons Cato til sit Publicums største Tilfredshed, ligesom han ved et Tilfælde kom til at optræde for en ulige finere Forsamling, idet han nemlig i Windsor fremsagde for den kongelige Familie et Fragment af Milton: „Satans Tiltale til Solen“ og den første Monolog i Richard den Tredie. Det var dog, ikke den kongelige Familie, der ved denne Leilighed saae, hvad der boede i ham, men Skuespillerinden Miss Tidswell, der anbefalede ham til en bekjendt og indflydelsesrig Mand, Dr. Drury, der i tre Aar lod ham studere ved Universitetet i Eton. Hans ubetvingelige Lyst til at vagabondere rev ham dog igjen ud af disse Forhold. I en Alder af atten Aar giftede han sig med en smuk, men talentløs Provindskuespillerinde Mary Chambers, og nu fristede han i flere Aar en kummerlig Tilværelse som omreisende Skuespiller. Alle de Sorger og Gjenvordigheder, der idetmindste dengang vare uadskillelige fra en saadan Existents, stormede nu ind paa ham, og det var ham tidt neppe muligt at skaffe Brødet til hende og de to Børn, hun havde født ham, Howard og Charles*).

*) Howard, den ældste, døde i Dorchester, fire Aar efter Fødselen. Charles har ligetil vore Dage været en af Londons mest anseete Skuespillere.

Romanforfatteren Grattan fortæller i sine „Erindringer“, at han som ung Lieutenant laa i Garnison i Waterford i Irland, og at han en Aften med en af sine Venner gik hen i Byens Theater, der dengang ikke var synderlig Andet end en Fjællebod. Plakaten bebudede Shakspears Hamlet „med alle de deri optrædende Personer“. Hermed antydedes, at Hovedpersonen i Stykket, den danske Prinds, ikke skulde udgaae, hvilket ellers var meget almindeligt dengang, naar man ikke havde Nogen til at fremstille den. Det hed da almindeligt, at Rollen som „parasitisk“ (snylteplanteagtig) var overflødig for Stykket! Grattan og hans Ven satte sig i en Loge og saae paa Stykket, der ikke frembød nogensomhelst Interesse før i det Øieblik, da Hamlet og Laertes fægte. Laertes var en høi, stærktbygget Figur og saae ud som en Kæmpe ligeover for sin spinkle og spæddlemmede Modstander. Denne, der var mager og behændig, førte en god Kaarde, men begik dog et Par Feil, der vakte de to unge Lieutenanters Munterhed. „Den lille Hamlet“, fortæller Grattan, „kastede da et rasende Blik hen til os, idet han vedblev at parere sin Modstanders Stød. Der var noget baade Stolt og Fiint i hans Holdning. Efterat han havde ladet sin Modstander trætte sig ved ubehændige Udfald, blev han paa engang den Angribende og trængte ham lige hen i Baggrunden uden at skjænke ham et Øiebliks Hvile, idet han som en fuldendt Mester overvældede ham med Stød

og Finter. Ved Udgangen spurgte vi den gamle Kone, der tog imod Billetter, om hun ikke vidste, hvem det var, der havde spillet Hamlet? — „Jo naturligviis“, svarede hun, „det er Mr. Kean; det er vor bedste Harlekin — og han laver ogsaa Pantomimerne, og saa synger han saa deiligt!“ — Dermed var han dog ikke færdig, thi vi hørte senere, at naar han havde spillet Macbeth eller Richard den Tredie, maatte han tidt dandse paa Line bagefter eller optræde som Boxer, Sanger, Fægtemester eller Berider. Kort sagt, han var et sandt dramatisk Factotum, og Ingen kunde komme ham nær i Alt, hvad der hedder fancy eller sport.”

I disse sørgelige Livsforhold vilde han snart være gaaet tilgrunde, hvis ikke den brave Doctor Drury ogsaa havde revet ham ud deraf. Ved hans Bistand kom han langt om længe til at optræde paa Drurylane, der dengang var i Besiddelse af udmærkede Kræfter. Det var den 26de Januar 1814, at han optraadte for første Gang. Den Skildring, Grattan giver os af denne Aften, er fuld af Liv og vimler af gribende Smaatræk. Man seer den unge Skuespiller ile gennem de tomme og sneebedækkede Gader hen til Theatret med en lille Bylt under Armen, hvori han har Shyloks Costume. Han kommer. Huset er tomt, og Souffleuren, som han møder i Coulisserne, hilser ham med et ironisk: „Domus modeste!“ hvad der i Theatersprogets Jargon vil sige det Samme som: „Vi

spille for tomme Bænke!» Endelig gaaer Teppet op, og man begynder at spille for de faa Tilskuere, der sidde spredte omkring paa Gulvet og i Logerne, som «rari nantes in gurgite vasto». Det er et trist Syn, der ikke er skikket til at oplive Skuespillerne, og de fremsige derfor ogsaa deres første Repliker tørt, kjedeligt og mechanisk. Endelig optræder Shylock — og feirer en Triumph, som et Theater sjeldent har seet Mage til. Lige fra hans første Replik til den sidste saa man, at han havde brudt aabenlyst med den gamle Tradition, og at han ikke som Garrick og Kemble gjorde Shylock til en udlevet Harpagon, der kun lever for at skrabe Penge sammen; Kean havde gjort ham mange Aar yngre, og den Guddom, der besjæler ham, er ikke Mammon, men Hævnen. Det er ogsaa Shakespears Tanke, og aldrig har Nogen udtalt den klarere. Midt under Forestillingen fyldtes Theatret af Tilskuere til halv Priis, der fulgte Resten af Skuespillet med Enthusiasme. Da Teppet faldt, stod Kean høit over alle de Skuespillere, der hidtil havde overseet ham, men kun en Enkelt, Jack Bannester, vilde erkjende det. «Det er og bliver dog kun en Harlekin,» sagde en af hans Kammerater og brystede sig. «Ja derfor springer han ogsaa Buk over os Allesammen!» svarede den skikkelige Jack. — Doctor Drury, der havde været mellem Tilskuerne og fulgt Forestillingen med Hjertebanken, kom op til Kean paa Scenen og sagde til ham: «Jeg kunde neppe trække

Veiret, da De kom ind, men saasnart jeg havde seet Dem staae og støtte Dem til Stokken, mærkede jeg, at De var Manden!” — Direkteuren, Mr. Arnold, lod ham kalde ind i sit Værelse og sagde til ham med en majestætisk Holdning: „De har overgaaet vore Forventninger. Vi gjentage Forestillingen paa Onsdag.” Kean brød sig kun lidt om Direkteuren, thi han følte hos sig selv, at han nu havde sin Skjæbne i sine Hænder; han styrtede hjem i det usle Tagkammer, hvor hans Kone sad og ventede skjælvende paa ham. Han omfavnede hende jublende. „Mary,” sagde han, „fra nu af skal Du kjøre i din egen Ekvipage, og Charles skal studere i Eton.” Hans Ansigt formørkedes i det samme, thi han kom til at tænke paa sin ældste Søn, som han havde mistet faa Maaneder i Forveien. „Den stakkels Howard!” tilføiede han, „hvorfor skulde han ogsaa døe saa tidlig? Men det er vel bedst saaledes.”

Keans Lykke var gjort. Slag i Slag fulgte nu Richard den Tredie, Hamlet, Jago og Othello; Theatret var propfuldt, hvergang han optraadte, Publicum jublede for sin Yndling, og et halvt Aar efter, den 16de Juli 1814, havde Drurylane-Theatret i de 68 Forestillinger, hvori han var optraadt, havt en Indtægt af 35,000 Pund, hvad der dengang var exempelløst.

Hvad der befæstede Keans Renommee var, at han kastede al Tradition overbord, at han greb enhver ny Rolle an paa sin Maade og bragte sin Personlighed i

Samklang med den. John Kemble, der dengang var begyndt at blive gammel og asthmatisk, vilde gjøre sit tidligere Supremati gjældende og optraadte som hans Rival; men han fandt et heelt nyt Publicum for sig, der blev koldt og udeeltagende ved hans Fremstilling: han erklærede sig for overvunden og trak sig tilbage.

I flere Aar arbeidede nu Kean med en rastløs Udholdenhed paa at opføre sin Lykkes Bygning og befæste den, og da den saa endelig stod der og syntes at kunne trodse Alverden, begyndte han ligesaa ivrigt at arbejde paa at nedrive den. Hans Geni syntes at have sikkert ham Publikums Gunst for bestandig, men ved sin Lunefulness, sin tøilesløse Levemaade og sin aabenbare Trods gjorde han Alt, for at forskjertse den. Han havde samlet en betydelig Formue, men han kastede den bort igjen med en vanvittig Letsindighed. I et Land, hvor det Excentriske spiller en Hovedrolle og er i Mode, drev han Excentriciteten saavidt, at den blev til aabenbar Galskab. Han hørte til de Naturer, der kunne bære Modgang med Fasthed, men som fordærves, naar de have Medbør. Aldrig har nogen Kunstner havt et saadant Klientel af Hertuger, Lorder og fornemme Damer, men Ingen har heller nogensinde viist disse mægtige Patroner en saa aabenbar Haan. Deres daglige Indbydelser besvarede han med et hovmodigt Nei, eller han besvarede dem slet ikke. Han vilde ikke lade sig udstille i deres Menagerier, sagde

han, men istedenfor søgte han hen til „Kulkjældereren“ (Coal-Hole), en af de afskyeligste Værtshuskneiper, hvor han omgikkes med Drukkenbolde, Dagdrivere, Spillere og Boxere. Hans umaadelige Indtægter, der beløb sig til en Tønde Guld om Aaret, smeltede hen imellem hans Fingre til Heste, Staldbygninger, Væddemaal, chinesiske Pavilloner og Lystyachter, og hans Galskaber, der hidtil kun havde skadet ham selv, begyndte nu ogsaa at gaae ud over Andre. Det første Skridt paa den Bane var, at han lod sig skille fra sin Hustru, sit eneste Barns Moder, der trolig havde deelt de onde Dage med ham, og hvis Raad og Formaninger han ikke længer vilde høre. Derefter fulgte mange andre, indtil omsider Publikum, der i Begyndelsen havde moret sig over hans Uvæsen, begyndte at tabe Taalmodigheden, naar Richard den Tredie kom drukken ind paa Scenen, eller Othello udeblev ganske.

Endelig blev Direkteuren for Drurylane ogsaa kjed af det og afskedigede Edmund Kean; men han modtoges naturligviis strax med aabne Arme af Concurrenten i Coventgarden. Faa Dage efter annoncerede Drurylane — læg vel Mærke til, at det er Drurylane — Hr. Keans snarlige Optræden paa dette Theater.

For at forklare denne Gaade maae vi gjenkalde os den Scene, da Kean efter sin første Debut ilede hjem og sagde til sin Kone: „Mary, Du skal fra nu af kjøre i din egen Ekvipage, og Charles skal studere i Eton.“ Denne

Forudsigelse var gaaet fuldstændigt i Opfyldelse. Mrs. Keans Eqvipager havde i Hydepark rivaliseret med de mest glimrende i London, og Charles havde i flere Aar studeret i Eton, hvor hans Ophold kostede trehundrede Pund om Aaret. Her studerede han sammen med Canning, Walpole, Hertugen af Newcastle (den tidligere omtalte Hertugs Arving), Waterford, Gladstone, Cowper, Wentworth og Russell. Alle holdt de af ham, thi han var baade flittig og beskeden, han fægtede udmærket, var den flinkeste Sømand ombord paa Universitetets long-boats og skrev fortræffelige latinske Vers; der aabnede sig altsaa for ham den mest glimrende Fremtid.

Han skulde netop til at afslutte sine Studeringer da han modtog det Tordenbudskab, at hans Fader var ødelagt og hans Helbred nedbrudt, at han øieblikkelig maatte vende tilbage til sin Moder, og at han for Eftertiden ikke havde Andre at stole paa end sig selv.

Da han kom til London, havde en af hans Faders faa og virkelige Venner, Parlamentsmedlemmet Mr. Calcraft, allerede taget sig af ham og skaffet ham en Ansættelse som Officeer ved de indiske Tropper; men hans Moder vilde ikke skilles fra ham. Sorg og Lidelser havde nedbrudt hendes Sundhed, afbleget hendes Skjønhed og forteret hendes Livskraft. Hun var næsten altid sengeliggende, og Charles kunde ikke overtale sig til at forlade hende i denne hjælpeløse Tilstand. Han erklærede derfor reentud,

at han ikke vilde tage fra England, medmindre Faderen først vilde — ikke love — men sikkre sin fraskilte Hustru et anstændigt aarligt Udkomme. Det kom til en heftig Scene mellem Fader og Søn. Den Første vilde ikke lade sig foreskrive Betingelser, den Sidste vilde ikke vige et Haarsbred fra hvad han ansaae for Ret. Paa Faderens Spørgsmaal: „Hvad vil Du da gjøre, hvis jeg slaaer Haanden af Dig?“ svarede han i en rolig og kold Tone: „Optræde paa Bræderne ligesom Du!“ Dette Svar og Tanken om, at en talentløs Søn skulde nedværdige ham paa Scenen og kaste Skygge paa hans Kunstnernavn, bragte ham i et formeligt Raseri. Han overvældede Sønnen med Skjældsord og Fornærmelser, men denne gik roligt bort uden at svare ham.

Dette foregik i Februar 1827, og endnu samme Aar optraadte den unge Charles Kean paa det Theater, der havde været Vidne baade til hans Faders Triumfer og hans Nederlag. Charles Kean var gaaet ind paa et Engagement i tre Aar, i hvilke han skulde have ti Pund om Ugen i det første Aar, og, naar han gjorde Lykke, elleve i det andet Aar og tolv i det tredie. Uden nogen tilstrækkelig Forberedelse og uden noget særegent Kald, kun tvungen dertil af en ubøielig Nødvendighed, optraadte nu dette Barn — han var dengang kun lidt over sytten Aar — paa et af de første Theatre i Verden, men for et velvilligt Publikum, der kjendte hans Skjæbne og havde den

største Deeltagelse for ham. Naturligviis jublede man for ham fra den første Replik til den sidste, men selv havde han en hemmelig Følelse af, at det dog nok ikke var et Mesterværk, han havde leveret, og da han Dagen efter læste Anmeldelserne om hans Optræden, fik han Troen i Hænderne: Alle vare enige i at fælde Fordømmelsesdommen over ham. Han tabte dog ikke Modet, men vedblev at arbeide med en Flid og Udholdenhed, der ogsaa seirede tilsidst. Det er bekjendt nok, at han lige til den nyeste Tid har været en af Londons mest yndede Skuespillere, skjøndt han aldrig naaede op til Faderens Høide.

Samtidig sank den „store“ Kean bestandig dybere og dybere. Fra det ene Theater gik han over til det andet, indtil han endelig naaede ned til Coburgertheatret (det nuværende Victoriatheater), og selv der kunde han ikke holde sig. Han sagde da London Farvel og tog op til Skotland, hvor han paa den lille Ø Bute købte sig en fattig lille Cottage for en stor Sum — det var hans sidste Daarskab i dette Liv. Sønnen Charles var paa samme Tid bleven engageret til at give Forestillinger i Glasgow, og da Tilfældet saaledes havde bragt ham i Faderens Nærhed, lod han denne ved en Trediemand spørge, om han vilde see ham. Keans Stolthed og Overmod var forlængesiden knækket. Han sagde ja, og Forsoningen imellem dem var saa fuldstændig, at Faderen tilbød at

optræde med ham paa Theatret i Glasgow til hans Benefice. Sønnen modtog dette Tilbud med Taknemmelighed, og det Stykke, der blev valgt ved denne Leilighed, var „Brutus“ af Howard Payne, hvori de kom til at spille Fader og Søn, hvad der naturligviis ikke lidet bidrog til at give Forestillingen Sandhed.

Der er i dette Stykke en ualmindelig pathetisk Scene, hvori Brutus, henreven af sin Følelse, bøier sig henimod Sønnen og beder ham kysse sig for sidste Gang. Neppe havde han udtalt Ordene: „Embrace thy wretched father!“ (Omfavn din stakkels Fader), førend hele Huset udbrød i en Bifaldsstorm, der slet ikke vilde ophøre, og hele det kvindelige Publikum svømmede i Taarer. Ogsaa Aaret efter, i 1829, spillede Edmund og Charles Kean sammen i Dublin og Cork; men den „store“ Kean var nu kun en Skygge af sig selv, hans Kraft var brudt, og han havde saagodtsom mistet sin Stemme. Ikke destomindre kom han endnu engang til at optræde i London paa Coventgarden; det var den 25de Marts 1833, men det blev ogsaa den sidste Gang. Her spillede han Othello, Charles Jago og Miss Ellen Tree, der senere blev hans Svigerdatter, gav Desdemona. Det var en sørgelig Aften. Allerede ved Forestillingens Begyndelse var Kean saagodtsom døende, og til Trods for de stærke Drikke, man heldede i ham, havde han ondt ved at holde sig paa Benene. I 3die Akt, hvor han skal knæle, bad han Sønnen om at

have Øie med ham og at hjælpe ham op, hvis hans Kræfter skulde svigte ham. Det blev dog ikke nødvendigt. Han sagde det bekjendte Farvel:

..... „O now for ever

Farewell the tranquil mind! Farewell content!”

med al den Pathos, som han var vant til at lægge i denne Replik; men dermed var det ogsaa forbi med ham, og i det Øieblik, Othello gaaer truende ind paa Jago som en Løve, der er bleven stukket af en Slange, i dette Øieblik sank han om i sin Søns Arme, og han havde kun saamegen Kraft tilbage, at han kunde mumle: „Jeg dør — tal for mig!” og dermed tabte han Bevidstheden. Han døde dog først nogle Uger senere, den 15de Mai, efter at han havde forsonet sig med sin Kone, hvem han i et ydmygt Brev bad om at komme til hans Dødsleie. „Glem! tilgiv!” skrev han til hende, og hun glemte og tilgav.

Kean døde fattig og forgjeldet. Hans Creditorer styrtede som sultne Ravne til hans Dødsbo og deelte Alt imellem sig, hvad de fandt der. Ikke blot hans Cottage og Meubler stilledes til Auction, men man solgte ved samme Leilighed alle de kostbare Presenter, som Jordens Mægtige og et beundrende Folk havde givet ham, da han stod paa sit Høidepunkt, og som han selv i sin Armod og Fornedrelse ikke havde villet skille sig ved. En Tobaksdaase og to Kaarder, som han havde faaet af Lord

Byron, der i flere Aar var hans Omgangsven og engang imellem ogsaa tog Deel i hans Daarskaber, maatte gaae samme Vei. En prægtig Sølvvase, der var copieret efter den berømte Warwickvase og havde kostet flere tusinde Daler, kom ligeledes under Auctionshammeren. Den var er Foræring til Kean fra Drurylanes Directeur og Personale, der forærede ham den i 1816, da hans geniale Fremstillinger havde reddet det forgjeldede Theater fra Undergang. Et Aarstid efter opdagede Charles Kean det berømte Stykke i Vinduet hos en Forgyllder, hvor det var udstillet til Salg. Han gik strax ind i Butiken og lod Eiermanden vide, at han vilde købe Vasen, saasnart han havde skrabt Pengene sammen, men endnu samme Aften blev Vasen stjaalet. Der blev udlovet en betydelig Sum for dens Tilveiebringelse, men den kom aldrig for en Dag og er uden Tvivl strax bleven omsmeltet.

Den Gunst, som Charles Kean møisommeligt havde erhvervet, vidste han at bevare ligetil det Sidste. Han var en complet Gentleman, og denne Hæderstitel faldt det ikke noget Menneske ind at gjøre ham stridig; hans stille, fredelige Kunstnerliv danner den skarpeste Mod-sætning til Faderens vilde og barokke Levemaade, men det savner ogsaa det Præg af Genialitet og Overlegenhed, der gjorde Faderens Optræden saa uimodstaaelig. Medens Sønnens Liv er et Vidnesbyrd om, at Flid, Anstrengelse

og god Villie ikke ere nok til i Kunstens Rige at frembringe det Høieste, er Faderens et advarende Exempel paa, at selv den største Genialitet og de rigeste Evner maae gaae tilgrunde, naar den, der besidder dem, ikke veed at bevare hvad der er Sjælens egentlige og virkelige Sundhed.

XI.

Benvenuto Cellini.

Medens de italienske Stæder og Republiker i den tidlige Middelalder ligge i uafbrudt Krig med hinanden og frembyde et forvirret og uhyggeligt Billede af Partihad, Fattigdom og Lovløshed, hæver Florents sig hæderligt frem imellem dem alle ved sine kloge Regenter, sin rige Borgerstand, sin Handelsaand og sine dygtige Haandværkere. I denne rige og skjønne By see vi ogsaa det Særsyn, at store og udmærkede Kunstnere udgaae af Haandværkernes Classe, og at Haandværk og Kunst i en Blomstringstid smelte sammen ligesom i Oldtiden. Blandt Haandværkerne havde Guldsmedene den første Rang, og til dem hører ogsaa den Mand, hvis Liv jeg her vil fortælle. Hvis det lykkes mig at give et tro og fyldigt Livsbillede af en Kunstner, hos hvem den reneste Skjønhedsfølelse og den fineste Udførelse i Kunsten forene sig med vild, tøilesløs og ubændig Hefthighed i det daglige Liv, og hos hvem den naiveste Kunstnersjæl er parret

med et mageløst Kunstnerhovmod, saa har han selv leveret Materialet *).

Benvenuto Cellini nedstammer fra en gammel florentinsk Familie. Hans Fader hed Andrea, og Moderen, der var udmærket smuk, Madonna Elisabetta. Efter Benvenutos Sigende var Faderen en Mand *«di maraviglioso ingenio»*; han var paa engang Tegnemester, musikalsk Instrumentmager og Fløiteblæser; han gjorde fortræffelige Modeller, arbeidede mesterligt i Elfenbeen, og skrev udmærket gode Vers. Hans Ægteskab med Madonna Elisabetta var i atten Aar barnløst, og først efter saa lang Tids Forløb bragte hun to dødfødte Drengbørn til Verden. Aaret efter fødte hun en Datter, der hed Rosa, og da hun igjen blev svanger og havde de samme Lyster (*vizi*) som forrige Gang, ventede man, at det igjen skulde blive en Pige. Deri bedrog man sig, thi Natten til Allehelgensdag fødte hun en Søn. Fødselshjælpersken, der vidste, at man ventede en lille Pige, svøbte Drengen i de fineste Liin og bragte ham stille til Mester Andrea med de Ord: «Her bringer jeg Eder en smuk Foræring, som I ikke havde ventet Jer.» Mester Andrea gik netop urolig op og ned ad Gulvet og sagde: «Hvad Gud beskærer mig

*) *Vita di Benvenuto Cellini, orfice e scultore fiorentino, scritta da lui medesimo, restituita alla lezione originale sul manoscritto Poirot ora Laurenziano dal dottore Tassi. II. vol., Firenze 1829. Avvertimento LXVII. 1065 pag.*

er mig altid kjær.” Men da han saae, at det var en Søn, slog han Hænderne sammen og raabte overrasket: „Herre, jeg takker Dig af mit ganske Hjerte! Han skal være mig dobbelt kjær! han skal være mig velkommen (*sia benvenuto*)!” Da man spurgte ham, hvad Drengen skulde hedde, svarede han glædedrukken: „Benvenuto!”

Faderens Geni gik i Arv til Drengen. Allerede som Lille forraadte han Lyst til at tegne og blive Guldsmed; men Faderen havde sat sig i Hovedet, at han skulde blæse Fløite, og for at føie ham øvede Drengen sig ogsaa flere Timer daglig. Med hvert Aar blev Fløiten ham dog mere forhadet, og da han var femten Aar gammel, gav han sig imod Faderens Villie i Lære hos en dygtig Guldsmed, der hed Antonio Sandro. Her udmærkede han sig i den Grad, at han i Løbet af faa Maaneder var den bedste Arbejder i Værkstedet, og paa samme Tid tegnede han flittigt efter Michel Angelos Cartoner.

En italiensk Billedhugger ved Navn Torreggiani kom paa den Tid til Florents. Han havde opholdt sig længe i London og var vendt tilbage til Italien for at opsoge unge, talentfulde Folk, der kunde være ham behjælpelig med de store Arbejder, han havde at udføre for Kongen af England. Ved et Tilfælde fik han Benvenuto Cellinis Tegninger at see og gjorde sig al Umage for at vinde ham. Det var ogsaa lykkedes, hvis Benvenuto ikke en Dag havde hørt ham tale ondt og uerbødigt om Michel Angelo,

hvem Benvenuto aldrig omtaler, uden at han kalder ham „den guddommelige” eller „vidunderlige”. Fra dette Øieblik kunde Benvenuto ikke taale at see ham.

Cellinis voldsomme og ufordragelige Charakteer gjorde imidlertid, at han ikke kunde forliges med sine Mestere, selv om disse satte nok saamegen Pris paa hans Dygtighed, og hans urolige Sind jog ham uophørligt fra den ene By til den anden. Hvor han kom hen, var han i Strid paa Øieblikket. Hans Hovmod gjorde, at han ikke kunde taale Nogen ved Siden af sig, han saae Fjender i Alle, selv i dem, der købte hans Arbejder; et Blik, en Mine var nok til at bringe Blodet i Kog hos ham; Dolken foer da strax ud af Skeden, han talte ikke sine Modstandere, men stak og slog i blindt Raseri, saalænge til han var ene paa Valpladsen, og det endte da gjerne med, at han enten søgte Fristed i et Kloster, hvorfra han forklædt maatte undvige, eller at Øvrigheden viste ham ud af Byen. Men midt under alt dette forsømte han ikke nogen Leilighed til at uddanne sig i sin Kunst, og ikke blot i sin egen, men i Alt, hvad der grændsede til den. Der behøvedes blot, at en Mand kom i udmærket Ry for at skære Stempler i Staal, gjøre Crucifixer af Guldblik eller stikke Signeter til Cardinalerne, saa havde Benvenuto hverken Rist eller Ro, før han ogsaa deri var deres Mester.

Disse Arbejder bleve i Rom udmærket betalte, og

han glemte da aldrig at sende sin Fader en Deel af Fortjenesten, ligesom han ogsaa af Pietet imod ham aldrig ganske lagde Fløiten paa Hylden. Hans Berømmelse voxte med hver Dag, og naar man husker paa, at Benvenuto Cellinis Kunstnervirksomhed falder sammen med Renaissanceen, da navnlig i Rom Beundringen for den antike Kunst og dem, der reproducerede den, steg til en Begeistring, som i Kunstens Historie ikke har havt sin Mage, saa vil man forstaae, hvorledes man i Rom maatte kappes om at faae Arbejder af Cellini, og saa bliver det heller ikke uforklarligt, at han saa ustraffet har kunnet give sit ubændige Sind Tøilen, og at man, i naiv Beundring af hans Geni, saa roligt fandt sig i hans Galskaber.

Biskoppen af Salamanca havde bestilt en Vase hos ham. Vi lade Benvenuto selv fortælle, hvorledes han opførte sig imod ham.

„Biskoppen var en fortræffelig Mand, meget rig, men vanskelig at tilfredsstille; han sendte daglig Bud til mig for at erfare, om jeg bestilte noget, og naar hans Bud ikke traf mig ved Arbeidet, blev han rasende og svoer paa, at han vilde tage Arbeidet fra mig og lade en Anden gjøre Resten. Deri var den fordømte Fløite Skyld, thi forresten arbeidede jeg Dag og Nat og med den største Flid paa Vasen, saa at jeg snart kunde vise Biskoppen den. Men dermed blev det ikke bedre, thi hans Utaalmodighed efter at faae den blev nu kun større. Tre

Maaneder efter stod Vasen færdig og forziret med saamange Dyr, Planter og Masker, som man kan tænke sig. Strax efter sendte jeg den med Paulin til Lucagnolo, der tog den i Haanden, betragtede den længe og sagde til Drengen: „Siig til din Herre, at han er en fortræffelig Mand, at han skal være min Ven og overlade det Øvrige til mig.“ Drengen bragte mig glad dette Budskab, og Vasen blev nu overrakt Biskoppen, der forlangte af Lucagnolo, at han skulde vurdere den. Denne satte en høi Pris paa den og roste den langt mere, end den fortjente. Biskoppen af Salamanca tog da mod Vasen og sagde paa sin spanske Maneer: „Ved Gud, han skal faae Lov til at vente ligesaa længe paa sin Betaling, som jeg har ventet paa hans Arbeide.“ Herover blev jeg yderst fortrydelig og gav mig til at forbande Spanien og ønske det alt muligt Ondt.”

Benvenuto fortæller nu, hvorledes en Adelsmand en Dag, da Biskoppen ikke var i Stuen, kom til at bryde Hanken af denne Vase, og at Mundskjænken strax ilede hen til ham for at faae den istandsat. Det gjorde han ogsaa; men nu, da han igjen havde Vasen i sine Hænder, vilde han ikke levere den tilbage.

„Herover,” siger han, „kom Mundskjænken i et saadant Raseri, at han greb Kaarden og med Magt vilde trænge ind i mit Værksted. Jeg satte mig derimod med væbnet Haand og lod det ikke mangle paa heftige Ord.

«Jeg giver den ikke fra mig!» raabte jeg. «Gaa og sig til din Herre, at jeg vil have mine Penge først, inden den igjen kommer ud af mit Værksted.» Da Mundskjænken saae, at hans Trusler intet hjalp, begyndte han at trygle og bede og lovede, at han vilde hjælpe mig til mine Penge, naar jeg gav ham den. Jeg forandrede ikke min Beslutning, men vedblev at svare det Samme; tilsidst opgav han det og løb bort, idet han truede med at komme tilbage med en Mængde Spaniere, der skulde hugge mig i Stumper og Stykker. Jeg troede ham nok istand til at begaae saadan en Nederdrægtighed, greb derfor min Jagtbøsse og besluttede at forsvare mig og min Eiendom til det Yderste. Kort efter kom Mundskjænken tilbage med en Mængde væbnede Folk og befalede dem at trænge ind til mig. Jeg spændte Hanen og raabte ud til dem: «Lumpne Røvere og Mordere, stormer man saaledes Huse og Butiker i Rom? Enhver af Jer Kjæltringer, der vover at nærme sig min Dør, skal ligge paa sine Gjerninger.» Jeg sigtede i det samme paa Mundskjænken og raabte. «Og Du Erkegavtyv, der er Anstifter af det Hele, Du skal være den Første!» Han gav sin Hest Sporerne og sprængte afsted. Ved denne Larm kom Naboerne ud af deres Huse, og nogle romerske Adelsmænd, der netop kom forbi, raabte til mig: «Slaa de Hunde ihjel! vi skulle nok hjælpe Dig.» Disse kraftige Ord indjog mine Modstandere saadan en Frygt, at de flygtede over Hals og

Hoved og fortalte deres Herre Sagen med alle Omstændigheder. Francesco Penni^{*)} kom nu til for at mægle os imellem, og Monsignoren sagde til ham, at hvis jeg ikke strax bragte ham Vasen, skulde der ikke blive andet end Ørene tilbage af mig — *«che di me il maggior pezzo sariene gli orecchi»* — men hvis jeg kom med den, skulde jeg faae min Betaling. Jeg blev dog ikke bange, men lod ham vide, at jeg strax vilde underrette Paven om det Hele. Imidlertid vare vi begge blevne mere rolige, og nogle romerske Adelsmænd indestode mig for, at han ikke vilde tilføie mig nogen Overlast, men betale mig mit Arbeide. Jeg begav mig da hen til ham i Panderskjorte og med en lang Dolk. Hele hans Tjenerskab ventede paa mig. Jeg havde Paulin med mig, der bar Sølvkarret, og det var, som om jeg skulde igjennem den hele Dyrekreds, thi den Ene saae ud som en Løve, den Anden som en Skorpion, den Tredie som en Krebs, indtil jeg endelig kom til Biskoppen, selv, der overøste mig med Grovheder. Jeg saae slet ikke op og svarede ikke. Herover blev han endnu giftigere, lod hente et Skrivetøj og befalede mig at underskrive, at han havde betalt mig. «Det vil jeg gjerne gjøre,» sagde jeg til ham, «naar jeg først har mine Penge!» Biskoppen blev da endnu hef-

^{*)} En berømt Maler og Discipel af Rafael.

tigere og vedblev at true og støie; endelig betalte han mig Pengene; jeg skrev under og gik fornøiet fra ham.

Paven lo, da han hørte denne Historie, og udtalte sig saa venligt om Benvenuto Cellini, at Biskoppen af Salamanca angrede sin Opførsel og lod ham sige, at han havde flere Arbeider endnu at overdrage ham, hvortil Benvenuto svarede, at han gjerne vilde modtage dem, naar han fik Betaling forud. Ogsaa dette Svar kom Paven for Øre, og han lo hjertelig af det. Men fra dette Øieblik voxede Benvenutos Berømmelse endnu mere, og flere af Cardinalerne kastede deres Gunst paa ham og bestilte kostbare Arbeider hos ham.

Kort efter forplantede Krigen mellem Karl den Femte og Frants den Første sig til Italien. Ved Efterretningen om, at Connetablen af Bourbon rykkede imod Rom greb Alle til Vaaben og iblandt dem ogsaa Benvenuto. Connetablen stod netop i Begreb med at storme Byen, da han blev dræbt af et Geværskud, og dette Skud affyredes af Benvenuto. Efter denne Bedrift fik han sin Post paa Engelsborg, paa hvis øverste Platform der var opplantet fem Kanoner, med hvilke han tilføiede Fjenden saa stor Skade, at Pave Clemens den Syvende flere Gange personlig takkede ham for hans gode Tjeneste. Ved et velrettet Skud saarede han heroppefra Prindsen af Oranien, hvad der bragte stor Forvirring mellem de fjendtlige Tropper.

En Dag lod Paven, der dog var bleven urolig for Kampens Udfald, ham hente til sig. Den hellige Fader leverede ham da egenhændig den tredobbelte Krone og alle de Juveler, der fandtes i det apostoliske Skatkammer, og forlangte, at han i hans Nærværelse skulde tage Stenene ud af deres Indfatning. Det gjorde han, lagde hver Sten for sig i et Papir og syede dem ind i Pavens Klæder. Guldet, der omtrent veiede to hundrede Pund, tog han med sig og bragte det smeltet tilbage til Paven.

Efter Capitulationen i 1527 gik han som *capitano* til Florents, men her rasede Pesten, og iblandt de utallige Offre, den havde bortrevet, var ogsaa hans Fader. Han vendte da bedrøvet tilbage til Rom, hvor Paven, der var syg, modtog ham paa Sengen, talte længe og venligt med ham, gav ham nye Arbejder og udnævnte ham til sin Møntmester (*maestro delle stampe della Zecca*), hvad der vakte stor Misfornøielse blandt hans Fjender og Misundere.

Paa denne Tid blev en Broder af ham, Francesco Cellini, der var Krigsmand og knyttet til Johan af Medici's Hus, dræbt i Rom i et Slagsmaal med de pavelige Sbirrer. Benvenuto elskede denne Broder høit og tog sig hans Død ubeskrivelig nær. Han lod reise et kostbart Gråvmæle over ham, og Billedet af ham stod bestandig for hans Tanker. Han blev paa eengang ordknap og alvorlig, og selv Paven bebreidede ham oftere, at han saaledes fortabte sig i sin Sorg. Hans eneste Fornøielse var daglig

at holde Øie med sin Broders Banemand og udspeide ethvert af hans Skridt med en Elskers Iver og Udholdenhed. „Jeg mærkede tydeligt,” siger han, „at denne Begjærlighed efter at see ham saa tidt berøvede mig baade Søvn og Appetit og førte mig til Graven (*per il mal cammino*); jeg fattede altsaa min Beslutning. Thi jeg maatte have en Ende paa denne Tilstand.” Samme Aften passede han sin Broders Drabsmand op, just som denne gik til et Stævnemøde, og med en lang Dolk stak han ham efter Halsen, men traf ham i Skuldren. Han flygtede, men kun et Par Skridt, thi Benvenuto indhentede ham og gav ham et nyt Stød, der var ført med saadan en Kraft, at Dolken blev siddende i Nakkebenet. Der kom Folk til, og Benvenuto flygtede nu hen til Hertug Alessandro, hvem han fortalte, hvad der var forefaldet. Hertugen sagde, at han skulde gaae rolig hjem, arbeide flittigt og ikke i de første Dage forlade sin Bolig.

Han arbeidede nu ivrigt paa et Værk, han udførte for Paven, og undrede sig over, at Hs. Hellighed, der ellers neppe lod en Dag gaae hen, uden at han vilde see, hvorvidt han var kommen, slet ikke sendte Bud efter ham. Endelig kom dog en bolognesisk Kammerherre for at afhente ham, og af ham erfoer han, at Paven vidste, hvad der var skeet. Da han kom ind til den hellige Fader, saae denne vredt og fortørnet paa ham, men det var ogsaa det Hele. Alt som han betragtede hans Arbeide,

opklaredes hans Ansigt; han roste ham, fordi han havde været saa flittig, og sagde: „Siden Du nu er helbredet, saa gaa hjem og vær fornuftig.”

Kort efter havde et Uheld imidlertid nær berøvet ham Pavens Gunst. Denne havde sendt ham alle de kostbare Ædelstene, der skulde indlægges i Arbeidet. En Nat brød der en Tyv ind i hans Værksted, ranede en Mængde Guld- og Sølvarbeider og begyndte at opbryde Skabene, men blev forstyrret af en vagtsom Hund, som Hertug Alessandro havde foræret ham. Hunden foer som rasende omkring i Huset for at vække Arbeiderne, men Ingen vilde staae op, og Tyven fik imidlertid Leilighed til at undkomme med sit Bytte. Næste Morgen var Benvenuto ude af sig selv, da han mærkede at han var bestjaalen; men hans Fortvivlelse gik hurtig over, da han opdagede, at Tyven ikke havde faaet Fingre i de pavelige Juveler. Han beroligede Arbeiderne, klædte sig paa, tog Juvelerne med sig og gik strax til Paven, der allerede havde faaet Nys om hvad der var foregaaet.

„Paven,” fortæller han, „tilkastede mig et frygteligt Blik og spurgte i en heftig Tone: „Hvad er der i Veien? hvad vil Du?” — „Vise Eder Eders Juveler,” sagde jeg; „der fattes ikke en eneste!” — Paven blev nu strax mildere og sagde: „Saa vær mig velkommen!” — og medens han betragtede mit Arbeide, fortalte jeg ham, hvilken Angst jeg havde gennemgaaet. Han vendte sig

et Par Gange om og saae paa mig, og tilsidst lo han og sagde: «Gaa og bliv ved at være en ærlig Mand, ligesom hidtil.» — Faa Dage efter opdagede Benvenuto ved sin Hunds Hjælp Tyven, der gav ham Alt tilbage, hvad han havde frarøvet ham.

Han fuldendte nu sit Arbeide til Paven og høstede stor Berømmelse for det, thi det blev anseet, siger han selv, for «det skønneste Arbeide, der var blevet seet i Rom.» Paven overvældede ham med Godhed og sagde: «Min Benvenuto! hvis jeg var rig, vilde jeg give Dig saameget Land, som Du kan oversee med dine Øine; men jeg er for Øieblikket kun en fallit Stakkel (*siamo poveri imperatori falliti*), dog skal Du faae Alt, hvad Du behøver.»

Paven syntes imidlertid ikke meget tilbøielig til at holde sine Løfter, thi da der kort efter blev et Embede ledigt som «*frate del piombo*»*), bad Benvenuto Paven om denne Post, der aarlig indbragte 800 Scudi. Paven bestilte en Guldalk hos ham, men mente forresten, at han vilde forsømme sin Kunst, naar han fik et saa fedt

*) I den romerske Curie er *Uffizio del piombo* den Myndighed, der hæfter *il piombo* eller det pavelige Segl til den hellige Faders Buller. Cistercienserne havde den Bestilling i lang Tid; men den gik undertiden ogsaa over til Lægfolk, der da maatte anlægge Munkekutten.

og mageligt Embede. Benvenuto var af den modsatte Mening, og de skiltes meget utilfredse fra hinanden.

Da Paven kort efter maatte gjøre en Reise til Bologna, lod han Benvenuto igjen komme til sig og opfordrede ham til at skynde sig med den Kalk, han havde i Arbeide for ham. Benvenuto forlangte Penge til sine Udlæg, men Paven vilde ingen give ham; derimod paa-lagde han Cardinal Salviati inden sin Afreise at have Til-syn med Benvenuto og hans Arbeide. Cardinalen (*«questo Cardinal bestia»*) sendte da Bud efter ham og spurgte ham i en hoffærdig Tone: «Hvorledes gaaer det? Er Du saa færdig med din *«cipollata?»**) Benvenuto, der blev fornærmet over dette Udtryk, svarede ham i samme Tone. Cardinalen, «der lignede meer et Dyr end et Menneske», blev rasende og truede ham med Galeierne. Benvenuto mente, at der var andre høitstaaende Folk, der var nærmere til Galeierne end han; forresten, tilføiede han, kunde det ikke nytte, at Cardinalen tiere sendte Bud efter ham, thi han kom ikke, uden at han blev hentet med Magt.

Aldrig saasart kom Paven tilbage, før han lod Benvenuto kalde til sig. Salviati havde da allerede givet ham hans Skudsmaal, og Paven var rasende. Han foer

*) *Cipollatta* er en Slags Ragout af Løg, Sukker og andre Ingre-dientser; her hetyder det: Sammensurium, Makværk.

hen imod ham og truede med at lade ham og hans Arbeide kaste ud af Vinduet. Da Benvenuto saae, at Paven med eet var bleven „saadan et slemt Bestie” — *cosi pessima bestia* —, blev han ham Intet skyldigt. De skjændtes nu dygtigt, og det endte med, at Paven maatte give gode Ord, inden Benvenuto gik — men Arbeidet blev ufuldendt. Da hverken Bønner eller Trusler kunde formaae ham til at lægge den sidste Haand paa det, lod Gouverneuren i Rom ham efter Pavens Befaling kalde til sig. Denne meddeelte ham, at det var forbi med Pavens Taalmodighed, og at han strax skulde udlevere Arbeidet, saaledes som det var. Det vilde Benvenuto ikke, thi Arbeidet, sagde han, var hans Eiendom, og det var ikke blevet færdigt, fordi Paven ikke havde givet ham Penge til at fuldende det. Derimod var han villig til strax at tilbagebetale de femhundrede Scudi, som Paven havde givet ham i Forskud, da han bestilte det. Gouverneuren saae nok, at han ikke kunne komme videre. Han meddeelte ham da, at det var Pavens endelige Beslutning, at Benvenuto, i Gouverneurens Paasyn, skulde lægge sit Arbeide i en Kasse, forsegle den og sende den til Paven, der da „paa Tro og Love” forpligtede sig til ikke at aabne den, men strax sende den tilbage. Hertil var Benvenuto villig, „thi,” sagde han, „jeg vil dog see, hvorledes en Paves Tro og Love er beskaffen.” Gouverneuren bragte da selv Kassen til Paven, der strax spurgte ham, om han med egne Øine

havde seet, at Arbeidet var der. Gouverneuren bekræftede det og roste Arbeidet meget. Paven tog da Kassen, rev Seglgarnet over, aabnede den og sagde: «Siig til Benvenuto, at Paven har Magt til at løse og binde ganske andre Ting end disse.» Efterat han længe havde beundret Arbeidet, gav han det tilbage til Gouverneuren og opfordrede ham til at gjøre Alt for at komme til Rette med Benvenuto, betale ham hans Arbeide rundelig, men forlange det færdigt til en bestemt Termin. Da Gouverneuren bragte Benvenuto Kassen aaben tilbage, lo han høit og sagde: «Nu veed jeg da, hvorledes en Paves Tro og Love er beskaffen.» Gouverneuren søgte at faae ham til at gaae ind paa Pavens Forlangende, men Benvenuto var ubevægelig. Han tog sin Kasse under Armen, gik lige hen til Pavens Skatkammer og betalte de femhundrede Scudi tilbage. Dermed var Sagen afgjort, men til stor Misfornøielse for Paven, der brød sig kun lidt om de femhundrede Scudi, men ærgrede sig over, at han igjen havde trukket det kortere Straa.

Benvenuto Cellini gik nu til Neapel, hvor man overøste ham med Æresbevisninger, og hvor Vicekongen søgte at knytte ham til sig. Det lykkedes dog ikke, thi et Brev fra Cardinalen af Medici kaldte ham igjen tilbage til Rom og til Paven. Benvenuto havde i tidligere Dage til Ære for Paven skaaet en Medaille med den hellige Faders Brystbillede paa den ene Side og Fredsgudinden paa den

anden. Paven var bleven saa glad og rørt, da Cardinalen viste ham den, at han ikke havde Ro, før han havde Benvenuto tilbage. Han bad ham nu om at anbringe paa Reversen, istedenfor Fredsgudinden, Moses, der slaaer Vand ud af Klippen, med Omskriften: *ut populus bibat*^{*)}, Benvenuto lovede det, og Paven bad ham endnu om at bringe den selv, naar han var færdig. Dermed skiltes de venligt fra hinanden. Da Benvenuto kort efter bragte Medaillen til den hellige Fader, laa denne paa Dødsleiet. Ikke destomindre lod han Benvenuto komme, talte længe med ham, og da han hørte, hvad han bragte, lod han tænde Lys og forlangte sine Briller; men hans Blik var allerede omtaaget, og han kunde Intet see. Alligevel slap han ikke Medaillen, men blev ved at famle paa Stemplet med Fingerspidserne, idet han udstødte et dybt Suk. Tre Dage efter var han død, og aldrig saasnart havde han lukket sine Øine, før Benvenuto dræbte paa aaben Gade en Mand, som hed Pompeo, der stadigt havde ophidset Pave Clemens imod ham.

Hans Efterfølger, Paul den Tredie af Huset Farnese, lod strax Benvenuto kalde til sig, gav ham Arbeide og befalede, at der skulde udstedes et Fribrev for ham. Da en af hans Omgivelser bemærkede, at det neppe var klogt i de første Regjeringsdage at omgaae Loven paa den

^{*)} For at Folket kan drikke.

Maade, reiste Paven sig i Vrede, og sagde: «Hvad forstaaer Du Dig derpaa? Loven er ikke for saadanne Folk som Benvenuto, der ere eneste i deres Slags.»

Alligevel var Benvenuto ingeniunde sikker, thi Pompeos Slægt og Venner havde svoret at hævne sig paa ham, og for at undgaae deres Efterstræbelser blev han nødt til hemmeligt at forlade Rom ved Nattetid og flygte over sin Fædreneby Florents til Venedig. Paa Tilbagereisen fra Venedig modtog han den pavelige Bulle, der meddelte ham fuldstændig Benaadning og fritog ham for al Straf med Hensyn til Mordet paa Pompeo. Han vendte da ufortøvet tilbage til Rom, men faldt strax ved sin Ankomst i en haard Sygdom og var allerede halvdød, da hans stærke Natur seirede, just som hans Slægt og Venner ved Sygesengen vare ifærd med at dele hans Sager imellem sig. Cardinal Cornato lod ham i en Bærestol bringe op til sin Villa paa Monte Cavallo, hvor han i den sunde Luft kom sig aldeles.

Rygtet gik nu, at Keiser Karl den Femte paa Hjemreisen fra Tunis vilde gjæste Rom, og aldrig saasnart bekræftede Rygtet sig, før Paven lod Benvenuto kalde til sig for at raadføre sig med ham om en Foræring, han agtede at give Keiseren. Omsider kom man overeens om et Breviar i Miniatur med udmærket smukke Billeder, som Cardinalen af Medici havde betalt med totusinde Scudi; Benvenuto skulde forarbeide Bindet af massivt Guld

med indlagte Ædelstene og mange Forziringer til en Værdi af sextusinde Scudi.

Strax ved sin Ankomst til Rom forærede Keiser Karl Paven en sjelden Brillant, som han havde kjøbt for tolv tusinde Scudi. Paven leverede den strax til Benvenuto, for at han skulde indfatte den i en Ring. Til Gjengjæld tog Keiseren meget naadigt imod Breviaret og sagde Benvenuto i den Anledning en Mængde Behageligheder. Anden Belønning fik han ikke heller og var derover meget misfornøiet; men for at glemme Ærgrelsen gav han sig til at arbeide ivrigt paa at indfatte Brillanten. Han lavede forskellige Folier og deriblandt en, der var saa udmærket, at den vakte alle Kjenderes Beundring. Han bragte den selv til Paven, der var saa henrykt over den, at han overvældede Benvenuto med Kjærtegn og lovede ham Guld og grønne Skove. Derved blev det ogsaa, thi den Betaling, han omsider fik, var saa ringe, at han i sin første Forbittrelse besluttede at forlade Rom og aldrig komme tilbage. Han traf ogsaa strax alle Foranstaltninger til Afreisen og gik over Florents, Bologna, Padua, Venedig, gjennem Graubünden og Schweitz ind i Frankrig og ankom efter mange Eventyr til Paris i For sommeren 1537.

Hans Ophold i Frankrig blev denne Gang meget kort. Han blev i Fontainebleau præsenteret for Frantz den Første, og denne talte længe og huldsaligt med

ham; men han var endnu bestandig indviklet i Krig med Keiser Karl og stod netop i Begreb med at tage til Hæren. Benvenuto, hvis urolige Aand kun fandt Hvile i at arbeide, drog derfor ufortøvet tilbage til Rom, hvor en Mængde nye Bestillinger ventede paa ham. Han gav sig strax til at arbeide med stor Iver og Udholdenhed, men blev afbrudt ved en uventet Begivenhed. En Morgen, da han gik nedad Strada Julia for at gaae sig en Tour, blev han pludselig anholdt af Hovedsmanden for de pavelige Sbirrer, der arresterede ham i Pavens Navn. „Du tager fejl af Personen, Crispino,” sagde Benvenuto til ham. „Nei,” svarede denne, „Du er den brave Benvenuto. Jeg kjender Dig meget godt, og jeg har Ordre til at føre Dig til Engelsborg, hvor man hensætter udmærkede Folk som Dig og dine Lige.” Sbirrerne vilde falde over ham, men Hovedsmanden forbød dem at røre ved ham og bad ham høfligt at afgive sine Vaaben.

Aarsagen til denne Fængsling skulde han snart lære at kjende. En Arbeider, der var løbet fra ham, havde af Hevnjerrighed falskelig anklaget ham for at have tilvendt sig en Mængde af Pavens Juveler, dengang det paa Engelsborg blev overdraget ham at sye dem ind i Hs. Helligheds Klæder. Angiveren forsikkrede, at Cellini besad en Formue af firsindstyve tusinde Dukater, der væsentlig bestod i Juveler, som han havde frastjaalet Paven. Cellini lo høit, da han hørte, hvad han var anklaget for,

henviste til Fortegnelserne over de pavelige Juveler og opfordrede til først at eftersee, om der manglede en eneste; han skammede sine Dommere ud, at de saaledes kunde behandle ham, der meer end nogen Anden havde arbeidet for Pavestolens Hæder, og spurgte, om det skulde være Lønnen for al hans Udholdenhed og Troskab? — Alt dette forebragtes Paven, der strax lod anstille Undersøgelse, og det viste sig nu, at alle Juvelerne fandtes — ikke destomindre lod han Benvenuto blive siddende i sit Fængsel. Commandanten paa Engelsborg var en brav Mand, der satte stor Pris paa Benvenuto og vidste, at han var uskyltig. Han lod ham give sit Æresord paa, at han ikke vilde flygte, og lod ham nu gaae frit omkring overalt og beskæftige sig efter Tykke. Flere af hans Venner og selv de vagthavende Soldater raadede ham til at flygte, men han vilde ikke svigte sit Ord til Commandanten. Dette Forhold, forandrede sig snart, thi Commandanten faldt i en heftig Sygdom, og i sine Feberanfald forfulgtes han uophørligt af den Tanke, at Benvenuto vilde flygte, og han gav nu de strengeste Ordre til at spærre ham inde og holde ham under Opsigt. Hans Tilstand blev med hver Dag mere utaalelig, og han tænkte nu kun paa at undvige. Af sit Linned og af Lærredet paa en Straamatrats, som han skar i Stykker, havde han skaffet sig lange Strimler, som han snoede og bandt sammen, for ved Hjælp af disse at fire sig ned fra sit Taarnkammer.

Aldrig saasart var hans Plan fattet, før han udførte den. Efter en varm og inderlig Bøn lod han sig ved Nattetid glide ned fra den svimlende Høide og naaede lykkelig ned i Gaarden. Nu troede han sig frelst, men der var endnu en Ydermur at overstige. Ved Hjælp af en lang Stang lykkedes det ham at komme op paa Muren, men da han vilde ned paa den anden Side, brast Touget, og han styrtede ned paa Steenbroen, forslog Hovedet og blev i et Par Timer liggende bevidstløs. Da han kom til sig selv, blødte han stærkt, og det ene Ben var brækket ovenfor Ankelen. Det gryede allerede ad Dag, og da han ikke kunde støtte paa Benet, krøb han videre paa alle Fire. Tillykke kom en Æselsdriver forbi i det samme. Benvenuto gav ham en Guldgylden for at bære ham hen til Peterskirkens Trappe, hvor han vilde søge et Asyl. En af Cardinal Cornaros Tjenere kom forbi og kjendte ham; han ilede hurtigt tilbage til sin Herre og fortalte ham, at han havde seet Benvenuto Cellini blodig og med et brækket Ben paa Peterskirkens Trapper. Cardinalen sendte da strax en Bærestol efter ham, lod ham bringe ind i et hemmeligt Gemak og pleie af den berømte Læge Mester Jacob fra Perugia, der ogsaa snart skaffede ham hans Førlighed tilbage.

Da det rygtedes, paa hvilken dumdristig Maade Cellini havde frelst sit Liv, var hele Rom i Forbauselse. Cardinal Cornaro gik til Paven og bad om Naade for

ham, og denne, der følte, at han var gaaet meget for vidt, lovede, at der ikke skulde tilføies ham nogen Overlast, og at han vilde selv tage ham under sin Beskyttelse. Desværre vare disse Løfter ikke at stole paa, thi da Benvenutos Fjender forestillede Paven, at han var en vild, ustyrlig og hevngjerrig Person, der godt kunde falde paa at forgribe sig paa Hs. Hellighed selv, fordi denne efter hans Mening havde holdt ham uretfærdig i Fængsel, blev Paven bange og lod ham igjen føre til Engelsborg; men denne Gang blev han kastet hen paa en halvvaad Matrats i et fugtigt, underjordisk Hul, som ikke en Lysstraale kunde trænge ind i. Her tilbragte han mange Maaneder. Hans kraftige Constitution begyndte omsider at bukke under, og Feberen rasede i hans Aarer; Dag og Nat plagedes han af Drømme og Visioner, og hans eneste Ønske var, at Døden snart vilde gjøre en Ende paa denne elendige Tilværelse.

Til hans Lykke kom Cardinal Ferrara tilbage til Rom fra Frankrig og blev modtagen med stor Udmærkelse af Paven. Denne der eengang om Ugen „drak sig en ordentlig Pidsk“ (*usava una volta la settimana di fare una crapula assai gagliarda*), indbød strax Cardinalen til et Aftengilde, hvor han begyndte at drikke for To og kom i et udmærket Humør. Deraf benyttede Cardinalen sig til at bede ham om at sætte Benvenuto i Frihed. Paven udbød da med en høi Latter: „Lad gaae! Du

skal faae Lov til strax at tage ham med Dig!» Han reiste sig fra Bordet og gav Ordre til at hente Benvenuto. Det var allerede ud paa Natten, da denne efter Pavens Befaling blev ført ud af sit Fængsel og hen til Cardinalen, der modtog ham som en Ven og sørgede for ham paa det bedste. Han var endnu saa betagen af Alt, hvad han havde gennemgaaet, at han fortalte Cardinalen lange Historier om alle de himmelske Syner, han havde havt i sit Fængsel, og hvorpaa han troede som paa et Evangelium, ligesom han ogsaa fra sit langvarige Fængselsliv beholdt den fixe Idee, at han fra den Tid havde et Lysskjær om Hovedet (*mi restò uno isplendore sopra il capo mio*). Hvor fast han troede paa denne Glorie, sees deraf, at han endnu i sin Alderdom, da han nedskrev sit Levnet, fortæller, at dette Lysskjær saaes bedst Morgen og Aften og allertydeligst under hans paafølgende Ophold i Frankrig, hvor Luften var klarere.

Han begyndte nu strax paa at arbeide. Cardinalen kom daglig to Gange til ham, underholdt sig med ham og lod ham skære sit Segl, der lykkedes saa godt, skriver han selv, «at han overgik den berømte Lantitio, der paa hans Tid var den største Mester i denne Kunst.» Andre nye Arbeider beskæftigede netop hans Fantasi, da Cardinalen en Dag kom til ham og sagde, at han strax maatte gjøre sig færdig til at reise, thi Frants den Første havde

tilskrevet Cardinalen, at han ufortøvet maatte komme til Paris og bringe Benvenuto med sig.

I Ferrara opholdt Benvenuto sig endnu i nogen Tid, efterat Cardinalen var gaaet til Paris. Han udførte adskillige Arbejder for Hertugen, der overøste ham med Høflighed. Men just som Arbeidet gik allerbedst fra Haanden, kom en af Hertugens Hofmænd, Signor Bendidio, og meddeelte ham fra Cardinalen, at han øieblikkelig med Posten maatte begive sig til Frankrig, thi Kongen havde udtalt sin Længsel efter at see ham. Benvenuto svarede strax, at hans Arbejder ikke kunde føres med Posten, og at han forlangte Heste til sig og sine Tjenere for at kunne reise, som han var vant til. Signor Bendidio svarede i en hovmodig Tone, at, saaledes reiste kun en Hertugs Sønner. „Jeg veed ikke, hvorledes en Hertugs Sønner reise, svarede Benvenuto stolt, men Kunstens Sønner reise ikke anderledes, naar de ere Folk som jeg.“ Endelig fik han sin Villie og reiste efter først at have fornærmet Hertugen, med hvis Betaling han ikke var fornøiet.

Ogsaa denne Gang traf han Kongen i Fontainebleau. Han bragte ham en Pokal og et Bæger, hvorom Kongen bemærkede, at han ikke engang blandt Antikerne havde seet noget saa Udmærket. Han udtalte sig derpaa med den største Varme om ham til Cardinal Ferrara og de Omstaaende og lovede, at han vilde give ham Leilighed

til at frembringe endnu mange andre saadanne Mesterværker.

Det var dog nær blevet til Intet, thi da Cardinalen senere paa Kongens Vegne tilbød Benvenuto trehundrede Scudi i aarlig Løn, blev denne saa opbragt, at han besluttede ganske hemmeligt at reise bort og gjøre en Pillegrimsreise til det hellige Land, som han tidt i sin Fængselstid havde tænkt paa. Han betroede sig kun til Paolo og Ascanio, de to unge Arbeidere, han havde bragt med sig, deelte Alt, hvad han havde, med dem og begav sig, til Trods for deres Taarer og Bønner, alene paa Reisen. Han havde allerede tilbagelagt mange Mil, da han pludseligt blev omringet af en Mængde Ryttere, der i Kongens Navn befalede ham at vende om og følge med sig. Han indsaae strax, at det var til ingen Nytte at gjøre Modstand.

Da de paa Tilbageveien kom forbi Cardinal Ferraras Bolig, stod denne i Døren. Han kaldte ham hen til sig og sagde: „Hs. Majestæt den allerchristeligste Konge giver Dig for Eftertiden den samme Løn, som han gav Maleren Lionardo da Vinci, syvhundrede Scudi; han betaler Dig særskilt, hvad Du udfører for ham, og giver Dig strax femhundrede Guldgylden.“ — „Det er et Tilbud, der er en stor Konge værdigt,“ svarede Cellini og gik næste Dag til Kongen for at takke ham. Denne tog kjærligt imod ham og befalede ham at gjøre Modeller til tolv

Sølvandelabre, sex Guder og sex Gudinder af tre Alens Høide. Han indrømmede ham tillige Slottet Nello*) til Bolig og Atelier. Dette Slot var oprindelig af Kongen givet til Bolig for „il provosto“, Commandanten i Paris, men stod ledigt, fordi Commandanten ikke vilde boe der. Han blev imidlertid meget opbragt, da Benvenuto flyttede ind i det, og lagde ham alle mulige Hindringer i Veien, saa Benvenuto tilsidst var nødt til med Vaaben i Haanden at skaffe sig Husfred.

Han arbejdede nu rask paa Kongens Bestilling, og snart stode Modeller af Jupiter, Vulkan og Mars i Leer opstillede i hans Atelier. Kongen lod ham sende trehundrede Pund Sølv til Arbeidets Fuldendelse, og Alle vare forbausede over den store Naade, Kongen ved enhver Leilighed viste ham.

En Dag fik Kongen efter Taflet Lyst til at besøge ham og begav sig strax med Kongen og Dronningen af Navarra, Madame d'Estampes, Hertugen af Lothringen og hele Hoffet hen til Slottet Nello. Da han holdt udenfor og hørte, hvorledes der hamredes derinde, befalede han, at Alle skulde være stille — han vilde overraske ham ved Arbeidet. Benvenuto Cellini stod med en stor Sølvplade i Haanden; en af hans Folk arbejdede paa Jupiters

*) Dermed menes Slottet Nesle paa den venstre Seinebred, hvis Tour de Nesle fik en saa sorgelig Navnkundighed ved Philip den Femtes Gemalinde Johanne.

Hoved, en Anden paa Fødderne, og idet Kongen traadte ind af Døren, gav Benvenuto netop en ubehændig Arbeider et Spark, saa han fløi henimod Døren lige i Armene paa Kongen. Denne skoggerlo og sagde til Benvenuto, at han arbeidede altfor ivrigt, og at han skulde tage flere Medhjælpere, for at han selv kunde holde sig rask og saameget længere arbeide for ham. Kongen gav sig nu til i Ro at bese hans Arbeider og overøste ham med saamegen Roes, at Benvenuto, der ellers ikke er bange for at rose sig selv, ikke engang kan fortælle det. Han bestilte yderligere et Guldsaltkar hos ham til tusinde Guldgylden og befalede ham strax at hente Pengene hos sin Skatmester.

Denne opholdt ham imidlertid til langt ud paa Aftenen, hvorfor Benvenuto, der frygtede for Overfald, sendte Bud efter sine Folk. De kom ikke, og han maatte da tilsidst bestemme sig til at gaae alene. Han var imidlertid velbevæbnet med Sværd og Dolk og en tyk Pandserskjorte paa Kroppen; Guldpengene havde han i en veltildækket Kurv under den venste Arm. Da han kom over Broen*), der fører til Augustinerklostret, blev han overfalden af fire Banditter; men han gik saa tappert løs paa dem med Stød og Stik, at de hurtigt trak sig tilbage.

Han tog nu flere Arbeidere i sin Tjeneste, og Jupiter-

*) Pont au change i Udkanten af Paris.

statuen skred hurtigt fremad. Kongen, der kun tænkte paa at beholde ham, gav ham kort efter Indfødsret og forlenede ham med Slottet Nello til Arv og Eie. Da Kongen nogen Tid efter igjen besøgte hans Værksted i Selskab med Madame d'Estampes, var Jupiter fuldendt, et Fodstykke til Statuen var ligeledes færdigt tilligemed det gyldne Saltkar og adskillige Buster. Kongen udtalte sin levende Beundring og opfordrede ham, efter Madame d'Estampes Anmodning, til at gjøre en Model til Prydelse for Kilden i Fontainebleau, hvilket Sted Kongen elskede over Alting. Da Cellini sex Uger efter foreviste Kongen Modellen, blev denne saa glad derover, at han befalede sin Skatmester at udbetale ham Alt, hvad han forlangte til Udførelsen af dette Værk, hvorpaa der Intet maatte spares. Om Aftenen fortalte Kongen Madame d'Estampes, hvad han havde seet, og fra det Øieblik kastede denne Dame et uforsonligt Had paa Benvenuto, fordi han ikke først havde raadført sig med hende og viist hende sit Arbeide.

Da Benvenuto mærkede det, bragte han hende en Dag et smukt udarbejdet Saltkar for at formilde hende. Hun lod ham sige, at han maatte vente; men den ene lange Time gik efter den anden, og hun kom ikke. Til sidst blev det ham dog for længe, og sin Charakter tro løb han som en Rasende derfra og lige hen til Cardinalen af Lothringen, hvem han forærede Saltkarret. Det gjorde

naturligviis Forholdet endnu værre, og Madame d'Estampes søgte nu paa enhver Maade at skade ham og opbringe Kongen imod ham. Hun lod en bekjendt Kunstner, Primaticcio fra Bologna, komme til Paris og søgte at formaae Kongen til at give ham de Arbeider, han havde overdraget Benvenuto, og ved hendes hemmelige Medvirkning paaferstes der Cellini den ene Proces og den ene Krænkelse efter den anden. Alt det i Forening gjorde ham tilsidst saa kjed af Paris, at han kun tænkte paa at komme bort jo før jo heller. Imidlertid gik han dog til Primaticcio, hvem han søgte at tale til Fornuft; men da denne vedblev sin Paastand, at han havde Ret til at udføre, hvad Kongen havde overdraget ham, blev Benvenuto rasende og truede med at slaae ham ihjel som en Hund, hvorsomhelst han traf ham, enten det saa var i Paris, Rom, Florents eller Bologna. Primaticcio opgav da en saa farlig Væddekamp og drog med Kongens Tilladelse til Rom for at købe Ertsafstøbninger af Laokoonsgruppen, Venus, Apollo og flere andre berømte Antiker. Kongen, der virkelig holdt af Cellini og forstod at vurdere ham, stræbte at gjøre Alt godt igjen, besøgte ham jevnlig og befalede at han skulde have Indtægterne af det første Abbedi paa totusinde Scudi, der blev ledigt. Benvenuto takkede Kongen saa varmt, som om han allerede havde faaet Abbediet, og erklærede, at naar Kongen belønnede ham saa rigeligt, vilde han uden anden Løn eller Pension arbeide

for ham, saalænge han levede. „Derved skal det blive!“ sagde Kongen og gik tilfreds fra ham.

Denne Sammenkomst kom Grevinde d'Estampes for Øre, og hun helmede nu ikke med at tale ondt om Benvenuto og benytte sig af Kongens svage Øieblikke — og af dem havde han mange — til at opbringe ham imod Kunstneren. Det lykkedes hende tilsidst at bringe det dertil, at Kongen en Dag i haarde Udtryk bebreidede Benvenuto, at han spildte sin Tid med at udføre Saltkar og Vaser, istedenfor at holde sig til de store Bestillinger, Kongen havde gjort hos ham. Benvenuto svarede med stor Beskedenhed, at han kun havde udført, hvad Kongen havde forlangt af ham; hvis han havde begyndt paa for meget paa eengang, saa var det kun af Taknemmelighed for den store Naade, Kongen havde viist ham. Nu maatte han frygte, at han ikke var saamegen Naade værd, og bad derfor Kongen om Tilladelse til at vende tilbage til Italien — han vilde da, tilføiede han knælende, hele sit Liv igjennem takke Gud for de lykkelige Timer, han havde tilbragt i hans Tjeneste.

Kongen løftede ham op og forsikkrede ham gjentagne Gange om sin Naade og Bevaagenhed. Benvenuto vedblev imidlertid at forlange Orlov, men den vilde Kongen ikke give ham. Han blev heftig og sagde i en vred Tone, at derom vilde han Intet høre, og hvis Benvenuto vedblev dermed, skulde det komme til at angre ham.

Han tilføiede derpaa mildere, at nu skulde han slaae sig til Ro, at Alt, hvad han havde gjort, var godt gjort, og at han kunde faae til sine Arbeider Alt, hvad han forlangte; derpaa rakte han ham Haanden og sagde: Farvel, min Ven — Ord, som Kongen aldrig før havde brugt til en Undersaat, og som forbausede alle hans Omgivelser.

Kongen var imidlertid dengang i Krig med Englænderne, og «disse Sataner» (questi diavoli) gave ham saameget at bestille, at han ikke fik Leilighed til at tænke paa Kunsten. Benvenuto aftalte da med Cardinal Ferrara, at han vilde gjøre en Udflugt til Italien, og at Cardinalen ved Leilighed skulde forebringe Kongen det.

Benvenuto pakkede da alle sine Sager ind og reiste med et tungt Hjerter tilbage til Italien. Hertugen af Ferrara bad ham blive hos sig, men Benvenuto undslog sig paa Grund af alle de Arbeider, han havde efterladt ufuldendte i Frankrig. I Cojano, en halv Snees Miil fra Florents, traf han Hertug Cosmus af Medici, der gjorde ham det samme Tilbud og ikke vilde lade ham drage videre, før han havde udført et større Arbeide for ham. Han bestilte nu en Perseus hos ham, den samme, der endnu smykker Piazza del Granduca tillige med Mesterværkerne af Michel Angelo, Donatello og Giovanni da Bologna.

Benvenuto, der havde Lyst til at gjøre et saadant

Arbeide, indvilgede da, og i sin Glæde lovede Hertugen, at Alt skulde staae til hans Raadighed.

Det gik dog ikke saa glat, som Benvenuto havde tænkt, thi allerede da han skulde til at bygge sit Atelier, blev han uenig med Hertugens majordomo, Francesco di Riccio, en opblæst og hovmodig Hofmand, der iblandt Andet spurgte ham, hvad han var for En, at han turde vove at tale saaledes til ham? „Det skal jeg sige Jer,” svarede Benvenuto i en stolt Tone, „jeg er en Mand, der omgaaes Paver, Keisere og Konger. Af Folk som mig er der maaskee kun een i hele Verden, men af Folk som Jer er der en Snees i ethvert Hus.”

Dermed var det ikke forbi, thi paa den Tid levede den berømte Billedhugger Bandinelli i Florents. Denne, der var misfornøiet med, at Benvenuto havde faaet saadant et Arbeide, gjorde Alt for at forhindre det og forbede de yngre Billedhuggere at tage Tjeneste hos ham og at hjælpe ham i hans Arbeide. Benvenuto var da nødt til at gjøre Alting alene. Det gik her som i Paris. Uagtet Hertugen havde beundret Benvenutos Model, og uagtet Støbningen af Medusa, der vrider sig under Fødderne af Perseus, lykkedes fortræffeligt, vidste dog Bandinelli, ligesom Madame d'Estampes i Paris, at bearbejde Hertugen i den Grad, at denne saagodtsom ganske tabte Tilliden til Benvenuto og unddrog ham enhver Understøttelse. Ikke desto mindre arbeidede han Dag og Nat, thi det var nu

blevet ham en Æressag at vise Verden, at han ikke blot var Guldsmed, men ogsaa Billedhugger. En Dag mødte han Bandinelli, og i samme Øieblik foer den Tanke ham gjennem Hovedet at myrde ham og saaledes hevne sig for alt det Onde, han havde paaført ham. Han gik truende hen imod ham, men da han saa, at Bandinelli var vaabenløs, at han blev bleg, skjælvede over hele Kroppen og slog Øinene ned, vendte han sig foragtelig fra ham og takkede Gud, at han havde behersket sig.

Han udførte nu Perseusfiguren i Vox, og den lykkedes ham saa godt, at den vandt Alles Bifald. Hertugen, som jevnlig besøgte ham, rystede imidlertid paa Hovedet og mente, at denne Figur ikke lod sig støbe i Erts, og at alt hans Arbeide saaledes var til ingen Nytte. Benvenuto svarede blot, at Hertugen talte saaledes, enten fordi han ikke havde Tillid til ham, eller fordi han ikke forstod sig paa det; han haabede imidlertid snart at give ham Troen i Hænderne.

Endelig kom den store Dag, da Støbningen fandt Sted, og det skulde vise sig for Alle, om Benvenuto var en Stymper eller en stor Mand. Han har beskrevet denne Scene med et mageløst Liv. Man følger aandeløs med ham; man hører det fortvivlede Skrig, han udstøder, da han paa eengang mærker, at han er kommen tilkørt med Metallet; man seer ham kaste Fade, Tallerkner, Alt, hvad han har i Huset, Tin og Metal, i Formen, og man for-

staaer hans Henrykkelse, da han to Dage efter begynder at afdække Figuren Stykke for Stykke, og den hele Gruppe i sin ophøiede Skjønhed staaer for hans Øine. Hertugen var i Pisa, da Støbningen foregik, og Benvenuto underrettede ham strax skriftligt om Udfaldet.

Samtidig fik han et Brev fra Michel Angelo i Rom, der hos Bindo Altroviti havde seet en Portraitbuste af Benvenuto, som i høi Grad havde tiltalt ham. Michel Angelo skriver:

„Min Benvenuto! Jeg har i mange Aar kjendt Eder som den fortræffeligste Guldsmed, der findes i Verden, og nu seer jeg, at I er en ligesaa stor Billedhugger. Bindo Altroviti har vist mig sin Buste i Erts og sagt mig, at den er af Eder. Jeg har glædet mig meget over den og beklager kun, at den staaer i et slet Lys. Hvis den blev fornuftigt belyst, vilde Enhver see, hvad det er for et udmærket Arbeide.”

Efter Hertugens Tilbagekomst viste Benvenuto ham Brevet og bad ham om Orlov til at gaae til Rom paa ganske kort Tid. Hertugen tillod det og bad ham med det samme at opfordre Michel Angelo til at vende tilbage til Florents. Hertugen vilde tage imod ham med aabne Arme og gjøre ham til en af de Otteogfyrgetyve*).

Benvenutos Ophold i Rom indskrænkede sig kun til

*) Medlem af Senatet.

nogle Dage. Michel Angelo tog kjærligt imod ham, men afslog rentud at modtage Hertugens Indbydelse, og Benvenuto, der længtes efter at lægge den sidste Haand paa sin Perseus, vendte med uforrettet Sag tilbage til Florents.

Endelig — den 27de April 1554 stod Perseus med Medusahovedet fuldtfærdig og afdækket paa *piazza del Granduca*. Lige fra den tidlige Morgenstund var Pladsen bedækket af en utallig Menneskemasse, der jublede ved Synet af dette Kunstværk; Benvenuto Cellinis Navn var paa Alles Læber, og endnu langt ud paa Natten gjenlød Torvet af hans Roes. Hertugen, der fra sit Vindue havde været Vidne til disse Scener, var fuld af Henrykkelse over Benvenuto og hans Værk, og da Kunstneren et Par Dage efter besøgte ham, omfavnede Hertugen ham og sagde, at ligesom det Værk, han havde udført, overgik alle andre, saaledes skulde hans Taknemmelighed heller ikke kjende nogen Grændse. Ogsaa Benvenuto var ude af sig selv; han takkede Hertugen med Taarer, og da han gik, bad han om Orlov paa otte Dage: han trængte til at takke Gud for den store Naade, der var viist ham, og vilde gjøre en Pillegrimsvandring til Vallombrosa og Camaldoli. Det var den stolteste og lykkeligste Dag i Cellinis Liv, men ogsaa den sidste af den Slags.

Ved hans Tilbagekomst havde Hertugen skiftet Sind og lod ham ved sin Secretair spørge om Prisen for Perseus. Benvenuto blev opbragt over denne Fremgangsmaade

og svarede, at han ikke var vant til selv at vurdere sine Arbeider. Secretairen forlangte det imidlertid i en ubehøvlet Tone. Benvenuto svarede da, at naar Hertugen gav ham titusinde Scudi, saa var Statuen ikke betalt dermed; men havde han vidst, at man vilde behandle ham paa den Maade, saa var han slet ikke bleven.

Næste Dag gik han selv til Hertugen. Denne saae meget vred ud og sagde i en fortørnet Tone: «Det er Slotte og Kongepaladser, man bygger for titusinde Scudi.» Benvenuto svarede blot: «Der er Folk nok, som kan bygge Slotte og Kongepaladser, men der er maaskee Ingen, som kan gjøre en Perseus.» Dermed gik han.

Hertugen forlangte nu af Bandinelli, at han skulde vurdere Statuen, og den Priis, han angav, skulde udbetales. Bandinelli udtalte sig da meget rosende om Arbeidet og anslog dets Værdi til sexten tusinde Guldgylden eller endnu mere. Hertugen lo af denne Priis, og først langt om længe lykkedes det Benvenuto at faae udbetalt en Fjerdedeel. Han vilde nu ryste Støvet af sine Skoe og sige Florents Farvel for bestandig; men hans Venner bade ham om at blive, og for at forslaae sine Griller gav han sig som sædvanligt til at arbeide og det med en feberagtig Hefthighed.

De to sidste Arbeider, som han selv omtaler, ere et legemsstort Christusbillede af hvidt Marmor paa et sort Marmorkors og Modellen til en colossal Neptun, som han

haabede at udføre i Marmor. Neptunstatuen blev ufuldendt, men Crucifixet forærede han Hertugen, og denne skjænkede det igjen flere Aar efter til Philip den Anden af Spanien. Det findes endnu paa et Altar i Escorial og bærer Kunstnerens Navn og Aarstallet 1562. Flere af hans Værker findes spredte i Samlinger og Museer og vække endnu alle Kunstforstandiges Beundring. Han døde i Florents halvfjerdsindstyve Aar gammel, og hans Begravelse feiredes med en uhørt Pomp. Som en Curiositet fortjener det at anføres, at han i en Alder af nogle og tredsindstyve Aar tog Tonsuren for at henleve sin sidste Tid i Ro og stille Betragtninger; men han blev hurtigt kjed deraf, opgav med Pavens Tilladelse den geistlige Stand, giftede sig og fik i sit Ægteskab to Døtre og en Søn, om hvem vi forresten savne enhver Efterretning.

Jeg har endnu kun et Par Ord at tilføie om den Kunst, som han skylder sin egentlige Berømmelse. Kunsten at forme og støbe i Bronze var allerede i Oldtiden bragt til den høieste Grad af Fuldendthed, ligesom den dengang var den alleralmindeligste. Paa Perikles's Tid og i det efterfølgende Aarhundrede naaede den sit Hødepunkt, og Lysippos, hvem man tilskriver Laokoonsgruppen, havde bragt Støbningen saa vidt, at man kunde indlade sig paa de mest gigantiske Foretagender. Øen Rhodos alene talte ikke færre end hundrede kolossale Statuer, hvoraf hver enkelt, siger Plinius, vilde være tilstrækkelig

til at gjøre en By navnkundig for bestandig; Samos, Ægina og Korinth kappedes med Rhodos om at besidde de værdifuldeste Bronzer; Athen havde paa den Tid, da Romernes Indfald begyndte, tretusinde Bronzestatuer, og Olympia og Delphi talte tilsammen ligesaa mange.

Romernes Indfald gav Signalet til Ødelæggelsen af al denne Herlighed, thi Statuerne bortførtes som Bytte, og Italien blev nu saameget mere Sædet for den græske Kunst, som de berømteste græske Billedhuggere fulgte efter deres Arbeider; men ikke enhver Plante trives i enhver Jordbund, og den græske Kunst vilde aldrig ret slaae Rod i Italien. Tilbagegangen blev med hvert Aar større og større, og da omsider Barbarerne faldt ind i Italien og udøvede Gjengjældelsens Ret, gik det igjen ud over Bronzestatuerne, der smededes om til Vaaben eller udmøntedes i Penge. Saaledes gik det den berømte Juno fra Samos, Herkuleskolossen og mangfoldige andre. Resten bortførtes til Syracus, Constantinopel og andre Steder, hvor de i Tidernes Løb ramtes af den samme Skjæbne.

Bronzestatuerne forsvandt altsaa af Verden, og først mange Aarhundreder efter dukkede Kunsten frem igjen i Florents med Andrea Pisani, Robbia, Ghiberti, Donatello og Benvenuto Cellini. Ghibertis Bronzedøre, som Michel Angelo kaldte «Indgangen til Paradiset», Donatellos Iudith og Holofernes og Benvenuto Cellinis Perseus med Medusahovedet høre til de mest fremragende Værker fra

denne Gjenfødelsens Tid, og til disse slutter sig endnu en stor Mængde mindre Arbeider, der under Fællesbenævnelsen: «florentinske Bronzer» ere blevne verdensberømte.

Af de Millioner Reisende, der i de sidste Aarhundreder have besøgt Florents, er der neppe Nogen, der ikke strax er ilet hen til Battisteriet for at see Bronzedørerne og til den smukke *piazza del Granduca* for at see Perseus. Hvor beundringsværdige end disse to Arbeider ere, blev det dog forbeholdt den nyere Tid tilfulde at vurdere dem. Et Par hundrede Aar efter Cellini paabegyndtes nemlig Udgravningerne af Herculaneum, Pompeji og Stabiæ. Masser af antike Bronzestatuer kom derved atter frem for Lyset og deriblandt nogle af de berømteste. De findes nu saagodtsom alle i Neapel, i *Museo borbonico*, det righoldigste af alle Museer i Verden, thi det omfatter i den Retning flere Mesterværker end alle de andre til sammen. Den hvilende Mercur, den drukne Faun, de to Brydere, den sovende Satyr og endnu flere andre høre til den græske Sculpturs Blomstringstid, og der kan ikke siges noget Bedre om Benvenuto Cellini, end at hans Perseus slutter sig til disse Mesterværker og kan taale at sammenlignes med dem.

Fra Benvenuto's Tid gaaer Kunsten igjen gradviis tilbage; men i samme Forhold som Kunsten taber i Reenhed og Adel, tiltager Fabrikationen. I vore Dage er

Kunsten at støbe i Bronze bleven en fuldstændig Industri, der har sit Hovedsæde i Paris, som i den Retning beskæftiger ikke færre end titusinde Arbeidere. Derfra forsynes for Øieblikket hele Europa med disse Copier i forminsket Maalestok af berømte Mesterværker, som paa den Maade gjøres tilgængelige for Mængden. Vel ere disse Copier ligeoverfor Originalerne kun at betragte som daarligere Eftertryksudgaver af en classisk Forfatter; men de gjøre dog for saavidt nogen Nytte, som de hos Den, der kjender Originalerne, opfriske og levendegjøre Erindringen, og hos Den, der ikke kjender dem, vække Anelsen om noget af det Største og mest Ophøiede, Menneskeaanden har fuldraget.

Men medens der her er Tilbagegang, er der i en anden Retning en desto glædeligere Fremgang. Haandværk og Kunst nærme sig i vore Dage igjen søsterligt til hinanden, og den chinesiske Muur, der saalænge skilte dem ad, er pludselig falden. Kunstneren finder det ikke længer under sin Værdighed at arbeide sammen med Haandværkeren, og det falder ikke længer Haandværkeren ind, at hans Arbeide kan undvære Skjønhed. Af denne lykkelige Samvirken er der allerede fremkommet store og smukke Resultater, og om end Cellinis Tid endnu ikke er vendt tilbage, saa vil dog maaskee Skildringen af hans Liv netop nu vække en forøget Interesse.

XII.

William Wilberforce.

Imod Slutningen af det femtende Aarhundrede var det, at Columbus opdagede de rige og frugtbare Øer ved Indgangen til den mexikanske Havbugt og det karaibiske Hav, som af ham benævnedes Vestindien, og som senere medførte Opdagelsen af Amerikas Fastland, Erobringen af Mexiko, Peru o. s. v. Europæerne forefandt her et af Naturen rigt velsignet Land, som man hidtil ikke havde drømt om. Store Enge eller Savanner strække sig her med det deiligste Grønt og den frodigste Plantevæxt; prægtige Fuglearter, hvis Vinger straale i det tropiske Sollys af Farver og Guld, opfyldte Luften: henover Havet krydse de mægtige Kæmpefugle, Fregatten og Albatrossen; Dagene ere skjønnere og Nætterne mere pragtfulde her end i Europa; Maanen har en langt stærkere Glands, og funklende Ildfluer oplyse de tætte Skove. Men hvad der langt mere end den skønne Natur fristede Europæerne til at slaae sig til Ro her, var de umaadelige Indtægtskilder, som denne nye Verden aabnede for dem. Sukker-

røret, Kaffeetræet og Bomuldsplanten, Indigoen og Tobakken lovede dem Udbytte nok af Øerne, og mere endnu end alt dette fristede dem de rige Bjergværker og kostelige Guldminer, som deres Havesyge snart opdagede i det Indre. De stakkels Vildes overtroiske Frygt for Skydevaabenet, for Europæernes Skibe og Heste gjorde det til en let Sag for en Haandfuld af dem at undertvinge Millioner; undertiden behøvedes der ikke engang Vaaben, thi det er, for at tage et Exempel, historisk, at den lille Ø Grenada, der udgjør en af de saakaldte Jomfruøer og aarlig bringer Englænderne, til hvem den nu er afstaaet, Varer for omtrent tre Millioner, blev for et Par hundrede Aar siden af Beboerne selv lovlig overgivet den franske Krone i Arv og Eie — og hvorfor? for nogle Knive og Øxer, for et temmeligt stort Parti Glasknapper og to Flasker Brændevin til deres Kazik eller Overhoved.

Aldrig saasnart havde Europæerne gjort sig til Herrer her, før de tvang de oprindelige Indvaanere til at trække for sig som Slaver i Sukkerplantagerne og Bjergværkerne. Disse, der ikke vare vant til et saadant Trællearbeide, som deres svagere Legemsbygning heller ikke kunde udholde, udstode frygteligt, og Mangfoldige bortreves. For at gjøre en Ende paa disse Lidelser gav en Geistlig ved Navn Bartolomeo de las Casas det Raad at hente de mere haardføre Negre ovre fra den afrikanske Kyst til at forrette disse anstrengende Arbeider. Dette Raad, der

ogsaa blev efterfulgt, har givet den første Anledning til Slavehandelen, som i Aarhundreder har vanæret Europa.

Det er af de oplyste, dannede christne Europæere, at de vilde Afrikanere have lært denne Udaad at sælge Medskabninger; det er af dem de have lært at overfalde hinanden indbyrdes, naar den hvide Slavehandler kommer med sine europæiske Snurrepiberier. For at komme i Besiddelse af disse, overfalde de Sorte hinanden ved Nattetid, opbrænde hinandens Byer, ihjelslaae de Gamle og bortføre de Unge, og det er ikke sjældent, at der ved disse Slavejagter, som de kaldes, dræbes endnu Flere end der bortføres: saaledes fortæller Englænderen Denham, der i den nyere Tid har bereist det Indre af Afrika, at ved en Slavejagt, hvor sexten tusinde Negre bortføres i Trældom, bleve omtrent tyve tusinde dræbte, og ved en anden omkom mere end det dobbelte Antal.

Ikke mindre oprørende er Bortførelsen fra Hjemmet, og dobbelt naturligviis, jo længere Afstanden er fra Slave-markedet eller Kysten. Fra det Indre af Landet, over den brændende Sandørken Sahara, føres de Ulykkelige i store Skarer henimod Havet. Bundne ved Nakken til et langt Toug, der er flettet af Oxehudsremme, med lænkede Fødder og bagbundne Hænder gaae disse halvnøgne Skabninger i lange Rækker gennem det glødende Sand; den fortærende Sol og de tunge Lænker lamme deres Kræfter, den skarpe Østenvind hvirvler Sandet omkring

dem, og den forsmædeligste Tørst plager dem uophørlig. Ikke engang en Draabe Vand giver deres umenneskelige Fører dem mere end der engang er bestemt dem, og naar Foden svigter af Træthed og Udmattelse, er det Svøben, der igjen driver dem fremad og sætter sine blodige Mærker i deres Arme og Ryg. Synes de for stærke, eller er der Frygt for, at de kunne undvige, bindes der ofte endnu til deres Nakke en ni Fod lang Pæl, som de ere nødte til at slæbe med sig, indtil de segne under Byrden: man lader dem da omkomme i Sandet, og ikke engang i Døden befrie Barbarerne dem for deres Lænker. Slipper Vandet under Vandringen gennem Ørkenen, er deres Ulykke grændseløs, og man har haft Exempel paa, at en heel Neger-Karavane, bestaaende af to tusinde Mennesker og flere hundrede Kameler er omkommen i Ørkenen, af Mangel paa Vand. I Gjennemsnit kan man godt antage, at paa Veien fra det Indre af Landet og til Kysten omkommer en Trediedeel af det hele Antal.

Men hvor skrækkeligt end alt dette lyder, er det dog endnu Intet imod de Lidelser, der vente de Ulykkelige, naar de først komme ombord paa Skibet, for at bringes over Atlanterhavet, og Saameget er vist, at der i den hele øvrige Verden paa et saa lille Rum findes ikke saa stor Elendighed som den, der hersker ombord paa et Slaveskib under dets Overreise. Uagtet det Slaveantal, der bringes ombord i et Skib, efter Lovene paa det

nøieste skal rette sig efter Skibets Størrelse eller det Antal Tons, som det er drægtigt, overholdes disse Love næsten aldrig; i Almindelighed overfyldes Skibet med det dobbelte, ja tredobbelte Antal, idet nemlig Skibets Drægtighed angives langt større, end den i Virkeligheden er. Saasnart de bringes ombord, belægges de med Lænker, og, sammenbundne To og To, kastes ned i det Rum, der er bestemt til at optage dem under Reisen. Her sammenstuves de nu i den utroligste Grad, Børn og Voxne imellem hverandre; Loftet er i Almindelighed saa lavt, at de blot kunne ligge paa Siderne; Lænkerne og de haarde Planker sønderrive deres nøgne Lemmer; den utaalelige Hede, Tørsten og den forpestede Luft bringer dem næsten til Vanvid, og ikke sjelden udvikle sig feberagtige Sygdomme iblandt dem, der gribe om sig og dræbe de Fleste — og de ere de lykkeligste! I disse Rum tilbringe de Dag og Nat under Overfarten; kun naar Veiret er godt, faae de deres Føde oppe paa Dækket, og ikke sjelden tvinges de da med Svøben til at synge og dandse for deres Tyranner. Er det noget Under, at de, grebne af Fortvivlelse, tidt kaste sig i hinandens Arme og styrte sig ud fra Dækket, for selv at gjøre Ende paa deres Kvaler, ligesom man fortæller om Skorpionen, at den stikker sig med sin egen Braad, naar den ikke længer kan udholde Heden af de brændende Kul, der i stedse snevrere Kredse lægges omkring den!

Saa stor er Elendigheden, at undertiden Halvdelen, jevnlig Trediedelen af Ladningen omkommer under Overfarten, og man har udregnet for ikke længe siden, at af hvert tusinde Offre for Slavehandelen naae i Gjennemsnit kun tre hundrede Amerikas Kyster: de Øvrige omkomme under Slavejagten, Transporten og Overfarten til deres Bestemmelsessted. Og hvilken Skjebne gaae de her imøde? de skulle trælle for deres Eiermand, de skulle pidskes af hans Svøber, mærkes af hans Lænker, lemlæstes af hans Kniv, brændes af hans Jern, skydes af hans Riffel og sønderrives af hans Hunde! See, det er den Lod, der i et Par hundrede Aar har ventet den Sorte, naar han som Slave blev bragt til Amerika! —

William Vilberforce blev født i Byen Hull i England den 24de August 1759 af velhavende Forældre, der paa Grund af hans stille og indesluttede Væsen, hans Hang til Ensomhed og Læsning og hans svage Legemsbeskaffenhed bestemte ham til at studere. Hvad der allerede som Dreng udmærkede ham fremfor hans Jevnlige var en henrivende Veltalenhed i Forening med en blød og malmfuld Stemme, der vakte almindelig Beundring. Under et tilsyneladende roligt Ydre gjemte han et varmt og letbevæget Gemyt og et ømt, deltagende Hjerte; havde hans varme Følelse, hans stærke Overbeviisning først gennembrudt hans Væsens rolige Dæmning, saa svulmede ogsaa hans Tale, som en tilbagetrængt Flod, med en Kraft,

som Ingen kunde modstaae, man flokkede sig uvilkaarligt om ham, og det var umuligt at troe, at han kunde have Uret. Det var da, som om han kun selv gav efter for en stærkere Magt, og den indvortes Sandhed, hvoraf hans Væsen var gjennemtrængt, ringeagtede under saadanne Forhold alle ængstelige Hensyn. Det er derfor heller ikke uden Betydning, at han, neppe fjorten Aar gammel, medens han endnu gik i Skole, lod indrykke i et Dagblad et Angreb paa „den fordømmelige Handel med „Menneskekjød“, en Tanke, der ligefra Drengaaarene synes at have spiret i hans Sjæl, men som først i en modnere Alder skulde sætte Blomst og bære Frugter.

Inden han endnu havde fuldendt sine Studeringer ved Universitetet i Cambridge, døde hans Fader, og den betydelige Formue, som han saavel ved hans som ved Bedstefaderens Død kom i Besiddelse af, gjorde det muligt for ham at følge sin Tilbøielighed og hellige sig det offentlige Liv under uafhængige Forhold. Da Parlamentet næsten samtidig hermed skulde opløses, var det ham af Vigtighed ved det nye Medlemsvalg at skaffe sig Sæde i Underhuset, og med en betydelig Stemmesfeerhed blev han ogsaa ganske kort efter udnævnt til Parlamentsmedlem for sin Fødeby. Hans hæderlige Færd i det britiske Underhus erhvervede ham snart Høiagtelse hos Alle; hans mærkværdige Veltalenhed, dette kostelige Vaaben, som han aldrig betjente sig af uden for at

fremme de ædleste Øiemed, frembragte ikke sjelden en mageløs Virkning paa Forsamlingen og forskaffede ham en Beundrer i den som Englands Premierminister senere saa berømte William Pitt; hans Anseelse voxte med hvert Aar, og ved et nyt Valg blev han tillige udnævnt til Parlamentsmedlem for Yorkshire, det største Grevskab i England med over en Million Indbyggere.

Imidlertid havde Wilberforce intet Øieblik tabt sit egentlige Formaal af Sigte; men først nu, da han var i Besiddelse af den almindelige Tillid, da Stemningen var for ham, og han vidste, at han kunde gjøre Regning paa Understøttelse hos de Ypperste og Bedste, nu først var, efter hans Mening, ogsaa Øieblikket kommet til at træde frem for Nationen.

I Aaret 1789 bragte han første Gang Forslaget til Slavehandelens Undertrykkelse frem for det britiske Underhus. I henimod fire Timer talte han uafbrudt Slavernes Sag, og Alt, hvad naturlig Veltalenhed og ædel Begeistring er istand til, opbød han i denne Tale. Det var heller ingen almindelig Client, hvis Sag han førte; det var Menneskehedens hellige Rettigheder, det var Millioner Forurettedes Liv, Frihed og Velfærd, han talte for, ikke som Parlamentsmedlem til sine Colleger, men som Menneske til Mennesker. Aldrig har maaskee nogen Tale i Parlamentet gjort et dybere Indtryk, og da han endelig holdt inde, var Forsamlingen rørt indtil Taarer. Imidlertid

blev Spørgsmaalets Afgjørelse udsat, for at Sagen kunde blive nærmere undersøgt; men disse Undersøgelser forhaledes, og Sagen blev trukken i Langdrag; mangfoldige Stemmer hævede sig imod ham; Kjøbmændenes Egenytte gjorde sig mere og mere gjældende; Byerne Liverpool og Bristol, der drev den mest udbredte Slavehandel, modsatte sig paa det kraftigste; man beregnede, at Slavehandelen indbragte de engelske Kjøbmænd omtrent sex Millioner aarlig og Regjeringen det Halve; Finantserne, hed det, kunde ikke taale dette Tab, og man begyndte allerede at tale om Coloniernes Ruin og Fare for Englands Handel.

Det var en eiendommelig Kamp, der nu begyndte at reise sig: paa den ene Side Agtelse for Religionen, Menneskekjærlighed og Begeistring for det Gode, paa den anden hjerteløst Tyranni, kolde Beregninger og egenyttige Anmasselser — og desværre! i meget lang Tid syntes det, som om de sidste skulde blive de seirende. I flere Aar efter hinanden kom Wilberforce regelmæssigt frem med sit Forslag, men ligesaa regelmæssigt faldt det igjennem ved Afstemningen. Det bedrøvede ham dybt, thi det var jo hvergang i det mindste eet Frihedsaar, der gik tabt for de ulykkelige Sorte; men han opgav derfor ikke Haabet, han vedblev at arbeide i den engang begyndte Retning, og han følte sig fuldkommen forvisset om, at der maatte følge en bedre Tid efter denne. I

fulde atten Aar vedblev han at virke for sit Maal med en mageløs Ihærdighed og en usvækket Iver; og først da slog den længe forventede Time, der skulde bryde saamange tunge Lænker og bringe ham selv Lønnen for hans Opoffrelser, den eneste Løn, der kunde passe sig for ham. Ministrene vare stemte for hans Forslag; i Overhuset erklæredes Slavehandelen for stridende imod „Retfærdighedens og Menneskelighedens Grundsætninger“, og da endelig Sagen kom for igjen i Underhuset, og Wilberforce med sin seirende Veltalenhed skildrede de oprørende Rædsler, de Millioner Forbandelser, der klæbede ved denne Handel, stemte hele Huset imod den; den første Januar 1808 blev bestemt som den engelske Slavehandels Grændse, og haarde Straffe fastsattes imod dem, der overskred denne Grændse.

Det var ogsaa en skjøn Triumf, der blev Wilberforce tildeel paa denne Dag, thi da en af Parlamentslemmerne derpaa med kraftige og kjernefulde Ord viste, hvor ringe og intetsigende al jordisk Vælde og Høihed er imod Menneskekjærlighed og Retsind, idet han sammenstillede Napoleons Følelse med denne hæderlige Mands, der paa denne Dag vilde lægge sit Hoved til Ro paa sin Pude med den Tanke: Slavehandelen er ikke mere, blev Forsamlingen saa henreven, at den, imod sine sædvanlige Former, reiste sig op og tilraabte Wilberforce Bifald.

Dette var det første alvorlige Stød, Slavehandelen

fik; dog allerede atten Aar tidligere, end Wilberforce vandt denne Seir i Parlamentet, var Slavehandelen bleven forbudt paa de danske Colonier af den afdøde Frederik den Sjette, hvis ædle og menneskekjærlige Hjerter under alle hans Livs Omskiftninger, under alle de haarde Slag, der i hans Regjeringstid svækkede Danmark, bevarede sig lige varmt og ømt til hans Dødsdag.

Hvor uendelig meget der end var vundet for Negrenes Sag ved denne enstemmige Beslutning af det engelske Parlament, følte Wilberforce, dog, at der var uendelig mere tilbage, hvis det store Værk, som han havde begyndt, ret skulde gennemføres — og han blev ikke staaende paa Halvveien. I stedetfor, hvad maaskee mangen Anden i hans Sted vilde have gjort, at slaae sig til Ro med den trøstelige Tanke: „Saameget har jeg udrettet, lad nu de Andre gjøre Resten,“ vedblev han at virke med en exempelløs Iver for den Sag, han allerede havde offret saa mange af sine Kræfter. Ved sine Skrifter og Taler, ved ligefremme Opfordringer og Henvendelser til de forskjellige Regjeringer i Europa, ved personlige Sammenkomster med de dygtigste og mest udmærkede Mænd af de forskjellige Nationer søgte han at bringe de øvrige Magter til at følge det ophøiede Exempel, som Danmark og England allerede havde givet, og hvormegen Modstand han end fandt, tvivlede han dog selv intet Øieblik om, at det tilsidst vilde lykkes. Det lykkedes ogsaa,

idet mindste tildeels, og det endnu i Wilberforces Levetid, thi 1815 indvilgede Ludvig den Attende af Frankrig i Slavehandelens Afskaffelse paa de franske Colonier, to Aar efter indrømmede Spanien det Samme, og i Nederlandene, Sverrig, Nordamerika og senest i Brasilien blev der truffet kraftige Foranstaltninger for at hæmme og ophæve en Handel, der, idet den giver Enkeltens forbryderiske Egennytte Næring, fornædler Menneskeslægten og vanærer de Nationer, der taale og beskytte den.

Men det var ikke blot de fjerne Colonier, der beskæftigede Wilberforces Tanker; enhver Foranstaltning, der kunde tjene til at fremme Oplysning og Almeenvel, havde i ham den varmeste Talsmand og Beskytter. En ikke ringe Deel af hans store Formue blev brugt til saadanne Øiemed, og man har beregnet, at han i Gjennemsnit anvendte imellem tyve og tredive tusinde Rigsdaler aarlig til Trængendes Understøttelse, til gavnlige Foretagenders Fremme og fattige Børns Underviisning.

De sidste Aar af sit Liv tilbragte Wilberforce paa sit Landgods ti Mile fra London, eller hos sine Børn; dog tog han jævnlig endnu ind til Hovedstaden og hævdede sin Stemme i Parlamentet til Understøttelse for den Sag, han nu i en heel Menneskealder havde kæmpet og arbeidet for. Slavernes Oplysning, Christendommens Indførelse iblandt de ulykkelige Sorte, Formildelse i deres Kaar og fremfor Alt Slavernes Frigjørelse, det var nu

Maalet for hans Stræben, Maalet for al hans Higen og Tragten. Det lykkedes ham ogsaa, understøttet af mange kraftige Yngre, at bringe Parlamentet til at indsee de Forpligtelser, det havde imod en heel Race af Mennesker, der, fødte i Trældom, opvoxede i Uvidenhed og Vankundighed, ubekjendte med Gud og Religionen, dog skulde kaldes Undersaatter af det samme Rige som de, uden at have en eneste af de Rettigheder, der tilkomme Mennesket, ja uden engang selv at betragtes som Mennesker. Den sidste Tale, han holdt i Parlamentet, dreiede sig om denne Gjenstand, „og,” siger en engelsk Forfatter, „det var et gribende Syn at see den gamle Mand, som saalænge havde været Forkæmper i denne Sag, komme frem fra sin Afkrog og med usvækket Aand, skjendt med svag Stemme og afkræftet Legeme, for sidste Gang forsvare Sandhedens og Retfærdighedens Sag.”

Kun faa Mennesker kunne siges at have været saa lykkelige som Wilberforce: elsket af sin Familie, hædret og høiagtet af Alle, velsignet af mange tusinde Ulykkelige, for hvis Held han havde virket, havde han i sit Livs sidste Stund den Glæde og Trøst, som sjelden eller aldrig bliver den Dødelige tildeel, at kunne lægge sig til Hvile paa en fuldgjort Gjerning; thi faa Maanedre efter hans sidste Tale i Parlamentet og faa Dage før hans Endeligt blev Forslaget om de engelske Neger-slavers fuldstændige Frigjørelse afgjort i Underhuset, og

Slaveriets Afskaffelse var den sidste Nyhed, der paa Dødssengen naaede til hans Øre.

I en Alder af næsten fire og halvfjerdsindstyve Aar døde denne ædle Menneskeven den ni og tyvende Juli 1833, og hans Død blev saavel i hele England og Europa som paa hine fjerntliggende Øer almindelig beklaget. I Westminster Abbediet, hvor Englands berømteste Mænd og største Aander faae Tilladelse til at hvile, blev hans Legeme, efter Parlamentets Beslutning, bragt til Jorden, og en umaadelig Menneskemasse ledsagede ham til Graven; Prindsen af Blodet, Rigets Storkantsler og dets fornemste og mægtigste Lords kappedes om at bære Ligklædet, der bedækkede hans afsjælede Legeme; Kirken var behængt med Sort, og den saavelsom alle de tilstødende Gader vare opfyldte med sørgeklædte Skarer; Mindestøtter bleve opreiste for ham, og i Vestindien og Ny-York anlagde den farvede Befolkning Sorg som for en Fader, da Efterretningerne om deres Velgjørers Død ogsaa trængte sig derhen.

XIII.

Stoffet til Shakspears Romeo og Julie.

Fortællingen om Romeo og Julie og deres ulykkelige Kjærlighed har igjennem Aarhundreder forplantet sig paa Folkets Læber, inden den kom paa Papiret. I det trettende Aarhundrede blev den for første Gang nedskreven af Masaccio fra Salerno; franske Soldater bragte den fra Italien til Frankrig, hvor Anna af Bretagne gjenfortalte den paa sin Maade, og fra Hoffet i Nantes kom den til England, hvor en vis Arthur Brookes satte den i Rim. Shakspear har dog ikke holdt sig til denne Travestering, men hans Kilde er upaatvivlelig Luigi da Portas Novelle, der blev skreven i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede. Om Forfatteren veed vi kun saameget, at han var en vild Krigsmand, at han hørte til en af de Bander af *condottieri*, der dengang bedækkede Italien, og at hans Liv og hans Stil ere himmelvidt forskellige. Vi skulle nu høre hans Fortælling, og naar vi da have seet, hvor uendelig mere Shakspear har givet, end han har mod-

taget, ville vi ikke forarges over, at han i sit u dødelige Værk har forandret Julies første Optræden, der fra et italiensk Synspunkt er fuldstændig karakteristisk, medens den for prude Englænderinder maaskee kunde synes noget „*shocking*”,

I.

Paa Bartolomeo de la Scalas Tid levede der i Verona to Familier, som laae i stadig Strid med hinanden — det var Familierne Capuletti og Montuchi; de vare begge rige og anseete, men deres ulykkelige Fjendskab havde allerede flere Gange kostet Blod. Nu havde de i nogen Tid hørt op med at forfølge hinanden, hvad enten det var, fordi de paa begge Sider vare trætte, eller fordi de frygtede for at paadrage sig deres Overherres Vrede. Uden at der var indtraadt nogen formelig Forsoning, havde de dog begyndt lidt efter lidt at nærme sig til hinanden.

Messer Antonio, den fornemste af Capulettierne, var en pragtelskende Mand, der holdt nok af at more sig. I Carnevalstiden gjorde han derfor Fester baade Dag og Nat, som hele Verona strømmede hen til. Paa et af disse Maskeballer havde ogsaa den unge Montuchi indfundet sig. Han var smuk, velskabt, elskværdig og belevet; for at Ingen skulde gjenkjende ham, havde han

iført sig en Nymfedragt; men da han, ligesom alle Andre, tilsidst maatte tage Masken af, kunde man ikke faae Øinene fra ham. Alle forbausedes over, at han var endnu smukkere end Damerne, men hvad man især forbausedes over, var at see ham i dette Hus og ved Nattetid. Ingen var dog mere overrasket over at see ham end Messer Antonios eneste Datter, der var vidt berømt for sin Ynde og Skjønhed. Romeos Blik traf hende saa dybt, at hun strax følte at hun ikke mere tilhørte sig selv. Romeo holdt sig i Frastand og tog kun ringe Deel i Dandsen og Lystigheden. Man kunde see paa ham, at han var ganske betagen af Kjærlighed, — og den unge Pige mærkede det ogsaa. Klokken blev tolv, og man dandsede allerede Fakkeldandsen, der skulde slutte Ballet. Danserne stillede sig nu i en Kreds, og enhver Cavaleer skulde skifte Dame, og enhver Dame kunde vælge sin Cavaleer. Alle Damerne valgte Romeo, og Tilfældet bragte ham hen ved Siden af Messer Antonios Datter. Paa den anden Side havde hun en ung Adelsmand ved Navn Mercuti, der led af en besynderlig Naturfeil: han havde altid kolde og klamme Hænder. Neppe havde Romeo grebet den unge Piges Haand, før hun sagde:

«Held mig, at jeg er i Eders Nærhed, Messer Romeo!»

«Hvorfor betragter I det som et Held?» spurgte Romeo.

„Det er et Held,” svarede hun, „thi I varmer dog min venstre Haand, medens Mercuti faaer den høire til at isne.”

„Ak,” sagde Romeo, der begyndte at blive dristigere, „hvis jeg varmer Eders Haand, saa tænde Eders smukke Øine til Gjengjæld Ild i mit Hjerte.”

Den unge Pige smilte og sagde derpaa med en hviskende Stemme, for at man ikke skulde høre hende: „Jeg sværger Eder til, Romeo, at her ikke er en Dame, der i mine Øine er saa smuk i Kvindedragt som I.”

„Hvorledes jeg er eller ikke er,” svarede Romeo, der mærkede, at det var ude med ham, „saa lad mig vedblive at være en tro Tilhænger af Eder og Eders Skjønhed.”

Festen var forbi, og Romeo gik bort med det Forsæt at give sig heelt hen til Messer Antonios Datter, skjøndt hun var født imellem hans Families Fjender. Paa den anden Side drømte den unge Pige om ingen Anden end Romeo, og det var hende meget klart, at hun vilde være lykkelig for hele Livet, naar han blot kunde blive hendes Ægteemand.

Opflammede af det samme Ønske saae de to Elskende nu hinanden i Kirke og ved Vinduet, og at see hinanden var deres eneste Lykke. Hver Aften søgte Romeo med Fare for sit Liv hen til den Elskedes Bolig for om muligt at see et Glimt af hende eller høre hendes

Stemme. En Nat — saaledes vilde Kjærlighedsguden det — aabnede hun pludselig Balcondøren som for at see paa Maanen, der denne Nat straaledede med en usædvanlig Glands. Med det samme lod hun, som om hun for første Gang opdagede Romeo, der som sædvanlig stod under Balconen.

«Hvad gjør I her paa denne Tid, Messer Romeo?» spurgte hun forundret. «Sæt at Nogen saa Jer»

«Saa var det min Død,» svarede han rask; «men jeg dør ogsaa, naar I ikke vil høre paa mig. Lad mig da idetmindste døe i Nærheden af den, som jeg helst vilde leve med.»

«Er det maaskee mig, der sætter mig imod, at vi kunne leve med hinanden?»

«Er det muligt? Hvis jeg turde troe det, skulde Intet uden Døden skille os fra hinanden.»

De aftalte nu, naar de næste Gang skulde sees, og fra den Tid talte de oftere med hinanden, hun paa Balconen og han nedenunder. En Aften var der faldet ualmindelig meget Snee, men Julie stod alligevel paa Balconen som sædvanligt.

«Hvor kan I nænne at lade mig staae her i saadant et Veir?» sagde han til hende.

«Ak,» svarede hun, «hvad er der for mig at gjøre Andet end at bede Jer om at gaae igjen?»

«Hvorfor lukker i mig ikke ind? Vi kunde da tale fortroligere med hinanden!»

«Romeo!» raabte den unge Pige, «jeg elsker Jer saa høit, som det er mig muligt, og jeg har allerede tilladt Eder mere, end jeg kan forsvare for min Ære. Men hvis I forlanger mere, saa spilder i kun Eders Overtalelser. Nei, jeg vil ikke længer udsætte Eders Liv for Farer, der true Jer ved at søge mig her. Hvis jeg engang bliver Eders Hustru, saa forlang af mig hvad I vil, og jeg skal lystre Eder blindt.»

«Det er jo mit eneste Ønske,» raabte Romeo.

«Saa udtal det uden Omsvøb for min Skriftefader Fra Lorenzo!»

«Fra Lorenzo, Franciskanermunken? Er han Eders Skriftefader?»

«Det er han, og det er ham, der skal vie mig!»

«Det skal han!» raabte Romeo og gik hurtigt bort.

2.

Fra Lorenzo var en stor Filosof, der tillige dyrkede Naturvidenskaberne og Magien. Den lærde Frater, der ikke blot satte Pris paa Hobens Omdømme, men ogsaa var en Ven af verdslige Glæder og Fornøielser, havde sluttet sig til flere unge Adelsmænd og iblandt dem til

Romeo, der havde vundet en høi Plads i hans Hjerte. Romeo betroede ham sit Hjertes Hemmelighed og fortalte ham, at Julie og han havde besluttet hemmeligt at gifte sig med hinanden, at han, Fra Lorenzo, skulde foretage Vielsen og senere gjøre sig Umage for at formilde Messer Antonio og vinde hans Samtykke.

Fra Lorenzo samtykkede i Alt, og han gik saameget hellere ind paa dette Forlangende, som han mente, at han derved vilde indlægge sig Ære baade hos Hertugen og hos mange Andre, som ønskede at see disse to gamle og berømte Familier forsonede med hinanden.

Det var netop i Fastetiden, at Julie en Dag foregav, at hun vilde gaae tilskrifte og derfor begav sig til Klostret San Francesco. Hun gik ind i en af de Skriftestole, der ere forbeholdte Klosterbrødrene, og her blev hun modtaget af Fra Lorenzo, der løftede en let Gitterdør af som skilte dem fra Romeo. „Min Datter,” sagde han til hende, „jeg er glad over at see Dig og vil høre af din egen Mund, om Du vil gifte Dig med Messer Romeo.”

„Det er mit høieste Ønske,” svarede hun, „og det er derfor, at jeg er kommen.”

Fra Lorenzo fuldbyrdede nu Vielsen, og de unge Ægtefolk satte hinanden et Stevne til den næste Dag og skiltes ad, efter at have beseglet deres Forening med et eneste Kys. Fra Lorenzo satte igjen Gitterdøren for og

gav sig nu til at høre paa sine andre Skriftebørn, som om slet Intet var forefaldet.

De Nygifte havde kun i kort Tid nydt deres hemmelige Lykke, da en ubetydelig Anledning igjen bragte Striden mellem Capulettierne og Montuchierne til at flamme op paany. Ingen af Parterne vilde give efter, og en Dag kom det til en aabenbar Kamp imellem dem i Corso. Romeo, der tænkte paa sin Hustru, vilde undgaae at saare hendes Brødre og Paarørende; men hans Folk faldt omkring ham, og nogle af hans Slægtninge maatte flygte og forfulgtes ned ad Gaden med Haan af Capulettierne. Dette kunde Romeo ikke udholde at see paa; han styrtede ind paa Tebaldo Capuletti, den frygteligste af Modstanderne, gjennemborede ham i det første Stød og jog de Øvrige paa Flugten. Dette Manddrab kunde ikke længe blive nogen Hemmelighed; Hertugen modtog et Klageskrift fra Capulettierne, der enstemmigt anklagede den unge Romeo, som blev forviist fra Verona paa Livstid.

Ved Tidenden herom led Julie ubeskriveligt. Hendes Sorg var dobbelt nagende, fordi hun ikke kunde betroe den til Nogen. Romeo brød sig kun lidt om at forlade Verona, hvis han ikke tillige skulde forlade sin Hustru. Han vilde ikke tage bort uden at see hende, og det lykkedes ham at faae Fra Lorenzo til at tilstede, at de mødtes hos ham. Julie blev underrettet ved et hemme-

ligt Bud, og nu mødtes de i den samme Skriftestol, hvori de saa kort i Forveien vare blevne vicde.

«Hvad skal jeg gjøre uden Dig?» raabte Julie. «Jeg har ikke Mod til at leve. Lad mig følge Dig, hvor Du gaaer! Jeg vil skære mine Haar af og følge Dig som din Tjener. Ingen kan tjene Dig mere trofast.»

«Nei, min Elskede,» svarede Romeo. «Naar det er Guds Villie, at Du skal leve med mig, saa skal det være som min Hustru og Herskerinde. Saaledes kan det jo ikke blive ved; vore Familier ville nok forsone sig igjen, og Hertugen vil atter skjænke mig sin Naade. Skulle mine Forhaabninger slaae feil, saa er det tidsnok at tage en Beslutning om, hvorledes vi skulle kunne komme sammen.»

Efter utallige Omfavnelser skiltes de to unge Ægtefolk, og Romeo maatte love ved Afskeden, at han vilde opholde sig saa nær Verona som muligt. Endnu i nogle Dage holdt han sig skjult i Klostret hos Fra Lorenzo; derpaa begav han sig til Mantua.

3.

Romeo havde allerede længe været borte fra Verona, men Julie var endnu bestandig lige bedrøvet. Hendes Moder, der daglig saae hende græde og lagde Mærke til,

at hendes Kinder begyndte at blive blege, og at hendes Skjønhed falmede, sagde en Dag til hende:

«Hvad fattes Dig dog, mit kjære Barn, og hvorfor er Du saa bedrøvet? Er der Noget, Du ønsker, saa siig det, og jeg skal ikke helme, før Du har faaet det.»

Den unge Pige svarede slet ikke, og Moderen mente da, at det, hun savnede sagtens maatte være en Mand, og at det var Frygt og Undseelse, der afholdt hende fra at tilstaae det. Hun havde fast besluttet, at hun vilde see sin Datter lykkelig, og sagde derfor til sin Husbond:

«Ser Antonio, vor Datter sygner med hver Dag. I kan selv skjønne, at hun ikke er den Samme som tidligere. Jeg har flere Gange forgjæves spurgt hende, hvad der er i Veien, og troer nu, at Grunden er den, at hun længes efter at gifte sig, men som en ung og ærbar Jomfru vover hun ikke at komme frem med det. Hvis hun ikke skal gaae tilgrunde, maae vi derfor tænke paa at give hende en Mand. Næstkommende Santa Eufemiadag fylder hun atten Aar, og med den Alder pleie Fruentimmerne at tabe sig i Skjønhed istedenfor at vinde. Det er desuden en Vare, som det aldrig er godt at gjemme for længe paa. Jeg veed jo ogsaa, at hendes Medgift ligger aftalt, og der kan altsaa Intet være i Veien for at see sig om efter en Ægtemand.»

Messer Antonio svarede, at han var ganske af samme Mening, og han roste sin Datter overordentligt, fordi hun,

naar hun havde saadan en hemmelig Længsel, hellere vilde bukke under end meddele den til sin Moder. Allerede Dagen efter begyndte han at forhandle om Giftermaalet med en af Greverne Ladrone, og han var lige ved at afslutte Contrakten, da hans Hustru en Dag sagde til Julie:

«Naa, mit Barn, nu skal Du være glad, thi om nogle Dage skal Du holde Bryllup med en smuk og fornem Adelsmand — saa har Du ikke noget at græde for. Rigtignok har Du Intet villet sige mig, men jeg har forstaaet Dig alligevel. Med Guds Hjælp og med din Faders Samtykke, har jeg gjort Alt, for at Du skal blive lykkelig.»

Den unge Pige fik ved disse Ord Taarer i Øinene.

«Troer Du maaskee at jeg lyver for Dig?» spurgte Moderen. «Nei, inden otte Dage har Du havt Bryllup, og det med den unge og smukke Grev Ladrone.»

Nu begyndte Taarerne at strømme den stakkels Julie ned ad Kinderne.

«Hvad er det, Barn?» spurgte Moderen og kyssede hende. «Er Du ikke fornøiet endnu?»

«Nei, nei, Moder?» hulkede Julie.

«Men hvad vil Du da, Barn? Siig mig, hvad vil Du?»

«Jeg vil døe,» raabte den unge Pige, «døe og intet Andet.»

Det gik nu op for Moderen, at Julie maatte have forelsket sig i En eller Anden, og om Aftenen betroede

hun sin Mand, hvad Julie havde sagt til hende. Messer Antonio blev da meget misfornøiet, men for at undgaae Skandale mente han, at det var klogest at tale med hende selv, inden Ægteskabscontrakten blev underskreven. Han lod hende næste Dag komme til sig.

«Giulietta,» sagde han til hende, «jeg har isinde at gifte Dig med en rig og fornem Mand. Er Du tilfreds dermed?»

«Nei, Fader! nei!»

«Har Du da Lyst til at gaae i Kloster?»

«Jeg veed det ikke, Ser Antonio,» sagde hun, og Taarerne strømmede hende ned over Kinderne.

«Jeg har isinde at gifte Dig med den Yngste af Greverne af Ladrone!»

«Aldrig!» raabte hun. «Jeg gjør det aldrig!»

Antonio blev vred og truede hende med, at han vilde slaae Haanden af hende, hvis hun ikke tilstod, hvorfor hun satte sig op imod hans Villie. Men han kunde ikke faae Noget ud af hende og forlod hende opbragt.

4.

Julie havde imidlertid fast besluttet, at hun heller vilde tage Gift end ægte nogen Anden end Romeo, selv om hun var istand til det. Dette gjentog hun ogsaa for

sin gamle Tjener Pietro, der stadigt underrettede Fra Lorenzo om Alt, hvad der foregik i Hjemmet. Romeo skrev hende da øieblikkelig til, at hun under ingen Betingelse maatte forraade deres Hemmelighed. Om otte eller ti Dage, tilføjede han, vilde der tilbyde sig en Leilighed for ham til at flygte med hende fra Hjemmet — saalænge maatte hun vente. Alle Messer Antonios og hans Hustrues Trusler og Kjærtegn vare derfor kun spildte, og Julie afslog paa det Bestemteste at sige dem, hvorfor hun ikke vilde gifte sig; ligesaa lidt formaaede de at opdage, hvem det var, hun elskede.

„Mit kjære, kjære Barn,” sagde da Moderen, „tør dine Øine! Heller end at see Dig græde fra Morgen og til Aften ville vi gifte Dig med hvem Du vil, selv om det var en Montuchi ... Men ham vilde Du vel mindst have, det er jeg vis paa!”

Julie svarede ikke. Endelig begyndte hendes Forældre at fatte Mistanke, og de besluttede sig nu til at paaskynde Giftermaalet med Grev Ladrone. I sin Fortvivlelse ønskede Julie hvert Øieblik paa Dagen, at hun var død, og hun havde nu ingen anden Udvei end at henvende sig til Fra Lorenzo, til hvem Romeo havde en ubegrændset Tillid.

„Bliv ikke vred,” sagde hun til sin Moder, „fordi jeg ikke fortæller Dig, hvorfor jeg er saa bedrøvet — jeg veed det ikke selv, men jeg er betagen af en Sørghed, der tidligere eller sildigere vil gjøre en Ende

paa min Tilværelse. Det Eneste, der letter mit Sind, er at skrifte for Fra Lorenzo. Jeg vil derfor imorgen gaae til ham, hvis Du ikke har Noget imod det."

Næste Dag fulgte Moderen hende selv til Klostret San Francesco og opfordrede Fra Lorenzo indtrængende til at udfinde, hvad det var for en Synd, der i den Grad tyngede paa hendes Datter, at den kunde berøve hende hendes Ro baade om Dagen og om Natten.

Neppe var hun borte, før Julie meddelte Fra Lorenzo Alt, hvad der var foregaaet. «Ja, kjære Barn,» sagde denne, «hvad skal jeg gjøre? Hadet er saa rodfæstet mellem Eders Familier, at der er Ingen, der vil tage mod Fornuft.»

«I kan gjøre meget,» raabte den Ulykkelige; «I kan hjælpe os paa tusinde Maader, naar I selv vil; men jeg forlanger kun een Ting af Eder. Man vil føre mig ud til vor Villa udenfor Byen og der tvinge mig til at indgaae et Ægteskab, som er mig forhadet. Skaf mig derfor en Gift, der virker hurtigt, og som kan befrie mig for mine Kvaler. I vil ikke? vil I da hellere, at jeg skal støde denne Kniv i mit Bryst, thi leve med en Anden hverken kan eller vil jeg.»

Fra Lorenzo indsaae tydeligt, at hvis han ikke frelste hende, vilde han gjøre sig Romeo for evigt til Uven.

«Hør, min Datter,» sagde han, «jeg er Skriftefader for det hele Verona, og der bliver ikke opsat noget

Testament eller nogen Contrakt, uden at jeg maa være med. Jeg vil derfor ikke for nogen Priis, at Nogen skal vide, at jeg har havt med den Sag at gjøre. Du veed imidlertid, at jeg elsker baade Dig og Romeo, og jeg vil gjøre det for Eder, som jeg ikke vilde gjøre for nogen Anden. Lov mig blot, at Ingen maa faae det at vide.”

„Giv mig blot Gift, som jeg beder om, saa sværger jeg Eder til, at Ingen skal erfare det Mindste.”

„Jeg giver Dig ingen Gift, mit Barn,” svarede han. „Det vilde være en altfor stor Synd, at en saa smuk Pige skulde døe i en saa ung Alder. Gjør blot hvad jeg siger, og jeg indestaaer for, at jeg skal føre Dig sikkert til din Romeo. Eders Familiegrav er paa vor Kirkegaard lige udenfor Kirkedøren. Jeg skal give Dig et Pulver! Naar Du har sunket det, vil Du sove otte og fyrgetyve Timer i Træk en saa dyb Søvn, at den dygtigste Læge vil troe, Du er død, og naar Du vaagner, vil Du spørge Dig selv, om Du ogsaa virkelig lever. Du vil blive bisat i Familiegraven, og jeg skal hjælpe Dig ud, naar Tiden kommer. Du kan være i min Celle, til jeg om nogle Dage tager til vort Capitel i Mantua. Jeg skal da tage Dig med mig i Munkedragt og bringe Dig til din Husbond. Men er Du ikke bange? Tebaldo, som Romeo dræbte paa Gaden i Tvekamp, ligger ved Siden af Dig.”

„For at komme til Romeo,” raabte hun, „trodsrer jeg Alting.”

„Godt! saa lover jeg at frelse Dig. Skriv blot strax til Romeo og underret ham om hvad vi have for. Hvis han fik at høre, at Du var død, kunde han i sin Fortvivlelse begaae en eller anden afsindig Handling, thi jeg veed jo, hvor høit han elsker Dig. Et Par af mine Klosterbrødre gaae idag til Mantua, og jeg vil strax medgive dem Brevet.”

Fra Lorenzo lod Julie blive tilbage i Skriftestolen og gik hen til sin Celle for at hente det kostelige Pulver.

„Tag dette opløst i Vand,” sagde han, „i Nat Klokken tre eller fire, og vær ikke bange for at drikke det. Klokken ti vil det begynde at virke. Men glem ikke strax at sende mig Brevet til Romeo, thi det er det vigtigste.”

Julie tog Pulveret og ilede tilbage til sin Moder.

„Det er vist,” sagde hun til hende, „at Fra Lorenzo er den bedste Skriftefader i Verden. Saa let, som jeg føler mig i dette Øieblik, har jeg ikke været længe.”

„Det glæder mig, mit Barn,” svarede Moderen, „og jeg skal ogsaa betænke baade ham og hans Kloster rigeligt for det, thi disse Franciskanere ere nogle fattige Stakler, som tidt mangle det Allernødvendigste.”

Under saadanne Samtaler naaede de Hjemmet. Julie var glad, og hendes Forældre havde nu gjerne ladet være at plage hende med Giftermaalet, men Grev Ladrone trængte paa og ønskede at hjemføre hende snarest muligt.

Da Julies Moder var lidt upasselig, skulde en Tante følge hende ud til Villaen, hvor Bryllupet skulde staae. Julie tog godvillig med hende, men glemte ikke at tage Pulveret med sig. Om Natten henimod fire kaldte hun paa sin Pige og forlangte et Glas Vand. Hun kom Pulveret i det, drak det ud og sagde derpaa til Pigen og til sin Tante, der vaagnede i det samme: „Nu er jeg vis paa, at min Fader ikke skal gifte mig med en Mand, som jeg ikke kan lide.“ Fruentimmerne forstod ikke, hvad disse Ord skulde sige, og gik atter tilhvile. Julie lagde sig paa sin Seng, og med Armene korslagte over Brystet ventede hun paa, at Pulveret skulde virke. Et Par Timer efter laa hun som død.

Næste Morgen var Solen allerede oppe, da Pigerne kom ind for at vække deres unge Herskerinde og fandt hende livløs og kold. Nu kom de til at huske paa Vandet, hun havde drukket om Natten, og de gaadefulde Ord, hun havde talt, og Ingen tvivlede nu om, at hun havde taget Gift for at faae en Ende paa sin Tilværelse. De fyldte Huset med deres Klageskrig, og Messer Antonio skjælvede over hele Legemet, da han kom ind i hendes Sovekammer og fandt hende død. Der blev sendt Bud efter en Læge, der afgav den Erklæring, at hun for et Par Timer siden var død af Gift. Disse Ord gik fra Mund til Mund og naaede ogsaa hen til den ulykkelige Moder, der blev næsten vanvittig af Smerte. Hun udstødte det

ene Skrig efter det andet og vilde paa ingen Maade lade sig trøste.

5.

Julie blev nu bragt tilbage til Verona og bisat i Familiebegravelsen paa Kirkegaarden San Francesco.

Fra Lorenzo havde leveret Julies Brev til en Munk, der skulde til Mantua; ulykkeligviis traf denne ham ikke, og da han ikke vilde levere det kostbare Brev til nogen Anden end Romeo selv, havde han det endnu i sit Værge, da Pietro, Julies gamle Tjener, der troede at hans Herskerinde virkelig var død, bragte Romeo den sørgelige Efterretning. Han kom tidligt om Morgenen til Mantua, traf Romeo og fortalte ham grædende hvad der var skeet, og at han havde med egne Øine seet hende blive begravet. Romeo blev bleg som et Lig, trak Kaarden og havde gjennemboret sig, hvis ikke hans Tjenere havde holdt ham tilbage med Magt. I sit Raseri anklagede han sig selv som hendes Morder, fordi han ikke havde fulgt hendes Opfordring og itide ført hende bort fra hendes Fædrenehus. Han lukkede sig inde og overveiede længe hvad der var at gjøre. Da han havde fattet sin Beslutning, iførte han sig en Bondedragt, skjulte en lille Flaske med Slangegift i sit Ærme og tog til Verona. Hvis han ikke faldt i Justitsens Hænder, vilde han snige sig ind i Gravhvæl-

vingen til Julies Kiste og døde der. Skjæbnen begunstigede denne Plan. Endnu samme Aften kom han ind i Verona uden at blive kjendt. Han ventede, til Natten faldt paa, og Alt var stille, og først da sneg han sig hen til Graven.

Romeo løftede Stenen, der dækkede Graven, og steg ned i den med sin Blændlygte. Ved dens uklare Skjær kunde han see sin Elskedes blege og smukke Ansigt midt i de sørgelige Omgivelser.

«Ak,» sukkede han, «det er den smukke Mund, som jeg saa tidt har kysset, og som altid talte saa sødt til mig! Og dette skjønne Bryst, der slog mit saa varmt imøde, det er nu stivnet og koldt! Herhen, til dette skumle og snevre Opholdssted har Kjærligheden bragt os — her vilde den forene os! Hvorledes skal jeg kunne udholde at leve uden Dig?» sagde han og bedækkede hendes Øine og hendes Mund med sine Kys. «Hvorfor styrter denne Hvælving ikke ned over mig i dette Øieblik? Men det er jo Feighed at ønske sig Døden, naar man kan give sig den selv! Ja,» føiede han til, idet han greb den lille Flaske, som han havde taget til sig — «jeg døer glad, thi Døden forener mig med det, jeg elsker høiest.» Han satte Phiolen til Læberne og tømte den i eet Drag. Derpaa tog han sin Elskede i sine Arme. «O Julie,» raabte han, «hvis Du kunde see mig i dette Øieblik, vilde Du smile ved min Død.»

Nu var netop Øieblikket kommet, da det ulykkelige

Pulver havde tabt hele sin Virkning. Kaldt tilbage til Livet ved sin Elskedes varme Kys, vaagnede Julie lidt efter lidt i hans Arme.

«Hvem er det, der trykker mig i sine Arme?» sukkede hun. «Hvor er jeg?»

«Kjender Du mig ikke?» spurgte Romeo, der ikke vidste, om det var en Drøm eller Virkelighed. «Jeg er din ulykkelige Ægtefælle, der er kommen hid, for at døe med Dig.»

Julie, der blev forfærdet ved at favnes af en Mand, der udgav sig for hendes Husbond, stødte ham fra sig. Langt om længe vovede hun først at see paa ham ... hun gjenkendte ham, og nu kastede hun med et Glædeskrig Armene om hans Nakke og kyssede ham heftigt.

«Hvilken Daarskab!» hviskede hun, «at vove Dig herhen, hvor Farer true Dig fra alle Kanter! Var det Dig ikke nok, at Du vidste af mit Brev, at jeg med Lorenzos Hjælp maatte anstille mig død for desto snarere at komme til Dig!»

«Jeg veed ikke hvad Du taler om, og jeg har ikke seet noget Brev fra Dig!» stammede Romeo.

Med svag og afbrudt Stemme fortalte han hende nu, at Pietro havde underrettet ham om, at hun var død, at han havde troet paa hans Udsagn, og at han havde ikke villet overleve hende. Giften virkede allerede og begyndte at stivne Blodet i hans Aarer.

Julie udstødte et forfærdeligt Skrig. Hendes Elsker laa allerede udstrakt for hendes Fødder, og hverken hendes Kys eller hendes Taarer formaaede at kalde ham tillive.

«O, min Elskede!» jamrede hun, «saa skal Du døe her for min Skyld, og jeg skal være nødt til at see paa det. O Gud, tag mit Liv i dette Øieblik og lad mig ikke overleve ham!»

«Nei, Julie!» hviskede Romeo, «hvis Du elsker mig, saa lev — lev for at tænke paa ham, der nu døer for dine Øine.»

Julie svarede ikke, men sank afmægtig ned ved hans Side. Ak, hun kom først tillive igjen for at modtage hans sidste Suk. Pludselig lød der Fodtrin. Det var Lorenzo, der vidste, at Øieblikket var der, da hun vilde vaagne af sin Slummer. Han havde taget en Ven med sig, som han kunde stole paa; men han blev staaende som forstenet, da han hørte Klager trænge hen til sig og saae et Lysskjær henne mellem Marmorkisterne. «Det er Julie, tænkte han, der vaagner, og hun har sagtens havt en Lampe med sig i Graven!»

«Har Du været bange for, at jeg ikke skulde hente Dig?» spurgte Munken, idet han nærmede sig.

«Nei,» svarede hun, med en vild Glæde, «min eneste Frygt er, at I ikke vil lade mig døe her! Lad Graven

lukke til, eller giv mig en Dolk, at jeg saameget snarere kan følge min Romeo.”

Hun kastede sig igjen ned over hans afsjælede Legeme.

Fra Lorenzo var ude af sig selv, da han saae og hørte hvad der var foregaaet. „Romeo, min Romeo!” raabte han hulkende. „Tal til mig! Vend dine Øine herhen og see paa din Julie!”

Da Romeo hørte Julies Navn, aabnede han Øinene endnu engang, saae paa hende — og derpaa lukkede han dem for stedsse.

„Følg mig, min Datter!” sagde Munken. „Dagen bryder frem, og Du tør ikke blive her længere.”

„Nei,” svarede hun i en fast Tone. „Tal ikke til mig derom. Her er min Plads, og her vil jeg blive. Har I nogen Godhed for os Begge, saa besværges jeg Eder: bed mine Forældre, at de ikke skille os i Døden!”

Hun lagde sit Hoved til Romeos Bryst. Et Øieblik efter udstødte hun et svagt Skrig — Smerten havde dræbt hende.

XIV.

Var det virkelig saa galt?

Et Indlæg mod Orla Lehmanns

«Kjøbenhavn i Frederik den Sjettes Dage.»

Det er uden Tvivl gaaet Mange ligesom mig, at de med Begjerlighed have grebet efter det nylig udkomne første Hefte af Orla Lehmanns efterladte Skrifter, for igjennem det Skrevne at fuldstændiggjøre Billedet af en Personlighed, der, enten man har holdt af ham eller ikke, absolut er en af de interessanteste Fremtoninger i den nyere Tid. Den, som med dette Hensyn for Øie gjennemlæser hvad der her er udkommet, vil heller ikke føle sig skuffet. Allerede de to første Afsnit: «Min Slægt» og «Min Barn-dom» saavel som den paafølgende Skildring af Studenterlivet indeholde ikke saa faa Træk, der belyse og forklare Meget i hans paafølgende Liv, som ellers vilde være dunkelt. Paa samme Tid glæder man sig over hans raske og livfulde Pen, der har de samme bestikkende Egenskaber

som tidligere hans Tale, og denne Glæde culminerer, naar man paa de følgende Blade træffer paa den rask skizzerede Portraitgruppe af bekjendte og berømte Personligheder, som han paa sin Reise i Nordtydskland gjør Bekjendtskab med. Hans første Reise i Italien er flygtig og efterlader intet Billede; desto interessantere er hans anden italienske Reise, fordi den, i de første Dage af 1848, falder sammen med det Udbrud af den italienske Revolution, som man længe havde forudseet. Lehmann følger Eruptionen med en aandeløs Hastighed; i enhver By, han kommer igjennem, seer han et nyt Krater aabne sig, og for hans letvakte Fantasi staaer allerede hele Halvøen i Flamme. Da faaer han i Pisa Efterretningen om Christian den Ottendes Død, og l'alta Italia og dets Skjæbne bliver ham paa cengang noget Fremmed og Tilbagelagt, som han seer paa med Ligeegyldighed. Alle hans Tanker dreie sig nu om Hjemmet og den Fremtid, det gaaer imøde; han læser „den nye Konges i „tydsks Cancellistil sammenvredne Proclamation og Borger-„repræsentanternes bovlamme Adresse. Hvor tyndt, hvor „fattig lød ikke dette! Hvad vilde det blive for en Fri-„hed, som Carl Moltke og Ørsted skulde føre i Pennen? „Hvorledes skulde den stakkels Frederik den Syvende kunne „magte Slesvigholstenerne?” Alt det løber rundt i hans Hoved og lader ham hverken Rast eller Ro; hans syge Kone, der veed, at „hun har ham kun tillaans”, opfordrer

ham selv til skyndsomt at vende hjem, og skjøndt de føle Begge, at det „maaskee er en Afsked for Livet,“ siger han hende Farvel, thi Øieblikket er kommet, da han skal forlade Tilskuerbænken og selv stige op paa Scenen. Hele denne Skildring er fuld af Liv og Varme og bæres af en Følelse, der baade er sand og berettiget, selv om en god Smag nok kunde have Et og Andet at indvende imod den Form, hvori den udtaler sig, og hist og her maa finde Udtrykket mere søgt og pretieust end simpelt og naturligt. Dette er overhovedet den Svaghed, der klæber ved Lehmanns Stil i det Hele, ligesom et sundt dansk Øre ogsaa i hans Tale jevnlig maatte finde fremmede Accenter, som man havde ondt ved at forsone sig med. Jeg anfører dette ikke som en Bebreidelse, thi Lehmanns Stil har saamange smukke og tiltalende Egenskaber, at man nok kan tilgive den Noget; men jeg bemærker det kun, fordi jeg har truffet paa Folk, der ere saa besynderlige, at de netop i denne Svaghed hos Lehmann have troet at see hans Styrke.

Det skulde dog ikke have fremkaldt nogen Indsigelse fra min Side, hvis der ikke i det foreliggende Hefte — som Tilgift til det meget virkeligt Gode, det indeholder — havde været knyttet en Artikel, som ikke tør staae uimodtaget: det er det sidste Afsnit, der handler om „Kjøbenhavn i Frederik den Sjettes Dage.“ Jeg er ikke nogen ensidig *laudator temporis acti*, føler mig heller ikke sær-

lig kaldet til at være Defensor for Frederik den Sjette og hans Tid og vilde i ethvert Tilfælde hellere optaget Handsken i Lehmanns levende Live end nu, da han er død og borte; men til det Vrængbillede, han her opstiller af en Tid, som jeg har omfattet med Varme, og som endnu, til Trods for alle Omskiftelser, staaer for mig i en smuk og venlig Belysning, vil jeg ikke tie.

Jeg veed ikke, om det er gaaet Andre ligesom mig, men ved at læse dette lange Synderegister, ved at see denne Sværm af satiriske Pile, der udsendes som en Sky over det stakkels Kjøbenhavn for fyrgetyve Aar siden, over Frederik den Sjette og hans Mænd, over Kunstens og Literaturens daværende Tilstand, kom jeg uvilkaarlig til at tænke paa nogle Repliker i *Capriciosa*, hvor Kakadue søger at overbevise Ole Kaninstok og hans Kone, om, at de ikke har levet saa lykkeligt sammen, som de troe, og bliver ved med det saalænge, til den gamle Gertrud udbryder grædende: „Ja, Fatter, vi maae dog have været meget ulykkelige!“ Er ikke Situationen ganske den samme? Jeg og mine Samtidige, hvis egentlige Udvikling falder i den sidste Trediedeel af Frederik den Sjettes Regjeringstid, vi bildte os dengang ind, at vi vare meget lykkelige, vi vare saa glade over, at vore Studenteraar faldt under et mildt og faderligt Regimente, i en Periode, der vel i politisk Henseende var en fuldstændig Uskyldighedstilstand, men som til Gjengjæld holdt os

Idealet for Øie gennem en Kreds af store og berømte Mænd, der desværre nu ere borte, ja Flere af os ere maaskee saa enfoldige at mene endnu, at vi dengang ikke blot vare lykkelige, men at det var den lykkeligste Tid, vi har levet — og saa kommer Kakadue i Skikkelse af en af vore egne Samtidige og fortæller os, at det er Tant og Indbildning det Hele, at det var en jammerlig Tid, vi tænke tilbage paa, og at Factum er, at vi Alle tilhobe have været meget ulykkelige. Det var nu meget nedslaaende, hvis det var saaledes, men jeg troer nok at turde paastaae, at det skorter paa Beviset.

I den Henseende er det strax meget behageligt, at det ikke er den unge, livlige, begavede Student Orla Lehmann, der giver Kjøbenhavn paa Frederik den Sjettes Tid saadant et Skudsmaal. Tvertimod, jeg er vis paa, at hvis Nogen dengang havde vovet at fremstille Kjøbenhavn som en mørk, uhyggelig, stinkende, kjedsommelig Filisterby, uden Opsving, uden Næring for Aanden, omgivet af et „*mare clausum*” og af Volde, udenfor hvilke der „var Intet, som var Omtale værd,” — saa vilde Lehmann have været den Første til at stille sig i Skranken, og han vilde da — paa Grund af sin raske og ildfulde Charakter — have skrevet en Apologi for Byen, der havde haft en ganske anden Berettigelse end dette sildigfødte Angreb. Jeg kalder det sildigfødt, thi Lehmann begynder selv med at fortælle os, at der nu, da han skriver dette, allerede

er førløbet fyrgetyve Aar, siden han blev Student — eller med andre Ord — og det er hans Undskyldning — det er skrevet paa en Tid, da hans Blik sandsynligviis allerede var sløvet af Sygdom og af Mismod. Jeg slutter det deraf, at der i den hele Fremstilling er en Bitterhed, en Irritation, som ellers vilde være uforklarlig, naar Talen er om Ting, der ligge fyrgetyve Aar tilbage.

Det er nu tre Aar siden, at mine Universitetskammerater og jeg ogsaa feirede vort Fyrgetyveaars-Jubilæum som Studenter. En af vore Commilitoner, en Mand, som i Smag, Kundskaber, Dannelse og Begavelse idetmindste ikke staaer tilbage for Lehmann, (Geheimeraad Hall) havde, forunderligt nok, valgt sig det samme Emne til at tale om. Han skildrede os Kjøbenhavn, saaledes som det saae ud, da vi kom til Universitetet, og han gjorde det saa lunefuldt og vittigt, at vi Alle morede os kosteligt, men tillige saa smukt og gemytligt, at ikke Een kunde tage ham det ilde op. Tvertimod vi loe Allesammen, og vi loe af de samme Svagheder og Forkeertheder, som vi allerede dengang havde leet af; men derfor faldt Ingen af os paa at betragte Kjøbenhavn som et Ravnekrog — og det vilde ogsaa have været høist uretfærdigt. Sandheden er, at Kjøbenhavn ogsaa dengang — til Trods for Orla Lehmann — var en meget smuk By, ja relativt fortjente den dette Navn maaskee endnu bedre dengang end nu, da saamange andre Byer i den Retning har gjort Kæmpeskridt, medens

Kjøbenhavn kun er humpet bag efter. Jeg havde Leilighed til at dømme derom i Gjerningen, da jeg strax efter Frederik den Sjettes Død første Gang reiste udenlands. Det er vist, at vi dengang hverken havde Gas- eller Vandværker, at Byens Porte lukkedes Klokken tolv om Natten, at det var et pudseerligt Syn at see en „Gefreiter“ og to Mand bringe Nøglerne ud til Amalienborg, at Kongens Nytorv og St. Annaplads vare kummerligt brolagte, at Accisevæsenet undertiden generede baade Kjørende og Gaaende, og at Vægterpibernes Triller ingenlunde vare behagelige; men det var Ulemper, der i al Fald kun vare ærgerlige og komiske, og enhver anden stor By havde lignende og endnu værre — jeg vil kun anføre, at man i München blev mulkeret, naar man røg Cigar paa Gaden, at jeg i Palermo nær var bleven arresteret, fordi jeg paa *piazza reale* ikke vilde tage Hatten af for en Statue af Philip den Fjerde, og at man i Syracus efter Solnedgang hverken kunde komme ind i Byen eller ud af den!

Endnu uretfærdigere er Lehmann, naar han taler om Kunstens Tilstand paa den Tid. Naar man læser, hvad han skriver derom, skulde man troe, at man var i Abdera og ikke i den By, som man netop paa Frederik den Sjettes Tid havde givet Tilnavnet Nordens Athen. „Den kongelige Malerisamling,” siger han, „bestod dengang i en Række middelmaadige Stykker, som under tildeels falske Navne vare ophængte i en lang smal Gang over

det store kgl. Bibliothek.» Man har ondt ved at troe, naar man læser disse affeiende Udtryk, at der ved denne «Række middelmaadige Stykker» menes saagodtsom Alt, hvad der i det nuværende Billedgaleri repræsenterer den italienske, flamske, hollandske og gammeltyske Kunst, deriblandt Luinis hellige Catarina, Holbeins Luthspiller, Everdingens og Ruysdaets Landskaber og saamange andre fortræffelige Arbeider, som ethvert Galeri i Europa vilde betragte som en Prydelse. Føie vi nu hertil Etatsraad West's Samling, som han ikke omtaler, den fortræffelige Moltkeske Samling, som han ligeledes forbigaaer, Kunst-academiets Antikafstøbninger og Thorvaldsens Værker i Frue Kirke*), saa seer man, at Fattigdommen i den Retning dog ikke har været saa stor. Tvertimod, naar man husker paa, at Thorvaldsen allerede i August 1837, efter Collins indtrængende Forestillinger, havde testamenteret sine Kunstskatte til Kjøbenhavn, og at Frederik den Sjette strax havde givet Pladsen til Museet, saa kunde man maaskee snarere paastaae, at vi siden den Tid — med al Anerkjendelse af hvad der af yngre Kunstnere er præsteret — ikke ere blevne synderligt rigere. Derimod

*) „Frue Kirke“, siger han, „hvor man med Krudt havde sprængt de mægtige Piller og Hvælvinger for at give Plads for Bygmester Hansens Træsoiler og Træloft, var endnu ikke færdig.“ Dette er ikke korrekt, thi Kirken blev taget i Brug til Gudstjeneste den 7de Juni 1829, altsaa ti Aar før Frederik den Sjettes Død.

skal det villigt indrømmes, at Adgangen til at see og studere disse Kunstskatte er ved Thomsens, Høyens og Thieles Bestræbelser i den senere Tid bleven lettet ganske overordentligt.

Naar man skildrer en bestemt Tid, kan man forsynde sig imod den baade ved det, man siger, og ved det, man springer over. Det Sidste gjør Lehmann i en paafaldende Grad sig skyldig i, hvor han kommer til at tale om Musiken. Ved at læse de faa Linier, han kaster hen om dette Thema, skulde man troe, at Musiken paa den Tid var sunken ned til et privat Dilettanteri. Han fortæller, at der havde dannet sig „en Forening for Musikens Udbredelse,” hvori Mægler Gerson var Sjælen, men at den gik ind, og at Musikforeningen, „som under Gades Ledelse har vundet et saa høit Standpunkt,” er af sildigere Datum*) — men han har ikke et Ord om Kuhlau og om Weyse!

Ligesaa let, for ikke at sige letfærdigt, gaaer han hen over Literaturen. Oehlenschlägers Muse var bleven mat, Rusen for Heibergs Vaudeviller var ikke af lang Varighed, H. C. Andersens første Forsøg fandt ikke den bedste

*) Dette er ligesaa korrekt, som hvad der ovenfor er sagt om Frue Kirke. Musikforeningen blev stiftet paa Weyses Fødselsdag den 5te Marts 1836 og constitueret ti Dage senere — altsaa flere Aar før Frederik den Sjettes Død. Det kan man kalde at skrive Historie!

Modtagelse, Christian Winther skrev Digte, som han kalder „nydelige,” Ingemann skrev Romaner for Børn og barnlige Sjæle, Fru Gyllembourgs, Saint Aubains og Steen Blichers Skildringer havde deres Værd, men „det var ikke nok til at fylde og løfte en Tidsperiode.” Ikke synderligt bedre gaaer det Theatret. „Skjøndt det raadede over udmærkede Kræfter,” siger han, „laae de fleste af disse dog i et saadant Ævl af indbyrdes Intriguer, at tilsidst selv den energiske Collin ikke længer kunde holde det ud, og det var saaledes tyndt nok bevendt (!) med denne Institution, naar det var den, som skulde kaste Glands over Tiden og være til Opreisning for saamange andre Savn.” Det er Dommen over det danske Theater paa den Tid, da det var det første i Verden, da Ryge, Frydendahl, Lindgreen, Winsløw, Foersom, Nielsen, Mdm. Wexschall, Rosenkilde, Phister, Fru Heiberg o. Fl. samtidigt virkede i deres Velmagt! I Sandhed, man maa være meget blaseret eller meget ulykkelig for at bruge saadanne Udtryk om Litteraturens og Kunstens Guldalder i Ens Fædreland.

En saadan Skildring maa naturligviis helst ende i en bengalsk Belysning eller med et stort Fyrværkeri, og en saadan Overraskelse har Lehmann ogsaa forbeholdt sine Læsere, idet han gjør Frederik den Sjettes ærværdige Skikkelse til Hovedfiguren i sit Slutningstableau. Hule Phraser, daarlige Ordspil og forbrugte Vittigheder stige iveiret som Lystkugler, snurre rundt som Sværmere og

knalde En om Ørene som Raketter — „Gebortsdag” og Guldæbler, Eiegoder og Fredegoder, Skjoldunger og Løbere, Oehlenschläger og Garbrecht, Blicher og Sophie Bohnhoff røres sammen til et Miskmask, der maaskee kan finde sine Beundrere, men det forekommer mig kun, at Frederik den Sjette er meget for god for saadanne Kunster. Lad Lehmann længe nok udtale som sin Mening, at der „hverken i Kongens Personlighed eller Regjeringsfærd var Noget, som kunde hæve et sammensunket Folk eller begrunde en Fremtid af Værdighed og Virksomhed.” Den Mening maa han beholde for sig, og der er vel heller ikke Mange, der ville tage den fra ham; men naar han siger, at Folket „over hans luslidte Frakke og gamle Voxdugskaskjet glemte hans hele ødelæggende Finantsforvaltning”; naar han taler om dets „hysteriske Kongekjærlighed”, og naar han fremtvinger en Sammenligning mellem Frederik den Sjette, Bülow, Oppen, Rømeling og Schrødersee paa den ene Side og Rolf Krake og hans Mænd paa den anden Side, saa troer jeg nok, at selv en raskere Pen end hans burde standse og betænke sig paa at nedskrive saadanne Plumpheder.

Jeg vil ikke følge hans Exempel og tale ondt om dem, der ere døde — jeg vil derfor ikke forklare hans Fremfærd ved det bekjendte Ord af Tacitus: *odisse quem læseris* (man hader den, man har gjort Uret); men jeg søger dog forgjæves om Motivet til denne længe glemte

Bitterhed. Han ender rigtignok med selv at anføre en Grund, men det er en Grund, som jeg kun nødigt gaaer ind paa. Han indrømmer, at den Skildring, han har givet, er bleven „mindre let,” end han havde tilsigtet: „men det er ikke umuligt,” tilføier han, „at jeg derved kan have havt den lille Bagtanke, at Skildringen af den Jordbund og den Atmosfære, hvori jeg var opvoxet, og af den Scene, hvorpaa jeg optraadte, skulde medgive Læseren en Fornemmelse af, at den Opgave, hvori jeg i en ung Alder tog Deel, var alt andet end let.” Denne Bagtanke har som man seer, slet intet Hold; thi hvis den Gjerning, som han var med at udføre, virkelig er stor og betydningsfuld, og det skal jeg være den Sidste til at benegte, saa bliver den ikke større derved, at man er uretsfærdig imod sin Fortid. Tvertimod, jo større og berømmeligere den er, des mere vil den forsmaa at hente sin Glands fra saadan en Folie.

XV.

Adam Oehlenschläger.

En Mindetale

i Efterslægtsselskabet den 4de Marts 1850.

Det er det Opløftende ved Skolen, at den ikke blot nærer og beriger Aanden, men at den ogsaa under selve Udviklingen skjærmer den mod alle de Anfægtelser, som Livet udenfor er saa rigt paa. Og den følger heri kun Naturens Lov, der ved tusinde Midler, som Forskerøiet opdager, men som Mængden ikke aner, skjærmer den spæde Plante, saalænge til den selv kan modstaae enhver Paavirkning. I Skolens fredelige Læ, i disse Aandens beskedne Værksteder gives og modtages, vaages og arbejdes, og under denne stadige Vexelvirkning mellem Lærens Omhu og Barnets Agtpaagivenhed, mellem Lærerens Iver og Barnets Modtagelighed voxer Kundskabens Sæd indentor Skolens Mure sin stille, velsignelsesrige Væxt, uforstyrret af Livet og dets Tummel.

Men er det sandt, at Livets forvirrede Røster ikke trænge herind, da gjælder det Samme dog ikke om det mægtige Sprog, Begivenhederne tale. Dog disse Begivenheder — og jeg tænker naturligvis her nærmest paa dem, der i de sidste Aar hjemsøge vort eget Fædreland — have, langt fra at lamme eller standse Skolens Virksomhed snarere givet den en foreget Livskraft. Ligesom det er vist, at det videnskabelige Liv i disse Aar ikke er sygnet, og at Poesien, istedenfor at kues af Krigens Tryk, har vidst at suge Næring af dens kraftigt bevægede Liv, saaledes kunde det være interessant og lærerigt at paavise, hvilken styrkende Indflydelse disse samme Begivenheder have uøvet herhjemme paa Ungdommens livlige og elastiske Sind, og hvorledes denne Indflydelse igjen kan efterspores i Skolen og i Skolens Resultater.

Men hvor tiltrækkende en saadan almindeligere Undersøgelse kunde være, ligger der dog i dette Sted og i denne festlige Sammenkomst en Opfordring til iaften at dvæle ved en Begivenhed af en anden Art, der, idet den greb hele Nationen, dog paa en særegen Maade berørte denne Skole, og som ikke heller vil blive uden Betydning for de Yngre, der iaften laane mig Øre.

I føle det allerede, at den Begivenhed, jeg her sigter til, ikke knytter sig til vort Flags Hæder eller vore Vaabens Lykke, og dog fortrængte den Tanken om begge Dele, dog sænkede den hele Folket i Smerte, og saa

mægtig var Sorgen over Oehlenschlägers Død, at den et Øieblik lod os glemme Tanken om vort Fædrelands uvisse Fremtid.

I kjende Alle Navnet Edvard Storm, og naar I læse i Classen hans Vise om Hr. Zinklar, har det vel truffet sig, at Eders Lærere har fortalt Eder, at han, der skrev denne Vise, engang var Forstander for denne Skole, at han røgtede sit Hverv her med Troskab, skjøndt hans Legemskraft var nedbrudt, at han var fattig, men nøisom, og at han til sin sidste Stund blev elskelig og velvillig mod Alle. Det kan nu snart være tresindstyve Aar siden, at denne tungsindige Digter paa en af sine ensomme Vandringer traf paa en lille Dreng, hvis smukke og forstandige Ansigt fængslede hans Opmærksomhed. Den Lille sad paa Smallebakken i Frederiksberghave under de store Lindetræer og stirrede ud over Kjøbenhavn, dette Kjøbenhavn, der siden skulde lære saameget af ham, og som han saa tidt skulde begeistre. Den venlige Storm gav sig i Samtale med ham, og Drengen fortalte. Han fortalte i sit barnlig poetiske Sprog om de mange pyntede Folk, der om Sommeren kom derud for at høre paa Musiken, om Kirken, hvor han snart var Præst og snart Organist, om det prægtige Slot, hvor han om Aftenerne spillede Comedie, og om de deilige Loftmalerier deroppe, som han allerede havde lært saameget af — men han vilde jo gjerne lære endnu mere, naar blot hans Fader

havde Raad dertil. Den gode Storm vidste kun altfor godt, hvad Fattigdom har at betyde. Han blev rørt, tog Drengen med sig, fik ham sat ind i denne Skole og sørgede fra dette Øieblik faderligt for ham. Og han fulgte heri kun sit Hjertes Tilskyndelse, thi han anede jo ikke, at den Spire, han her havde frelst, engang skulde blive den danske Digterhaves feireste Træ, og, naar han i Timerne søgte at bibringe sin Elev Kjærlighed til det miskjendte Modersmaal, da drømte han ikke om, at foran ham sad Den, der snart skulde bringe dets skjulte Rigdomskilder til at sprudle, der skulde mønte dets gamle, dybt-begravede Guld, med ødsel Haand udstroe det til alle Sider og tvinge det studsende Folk til skamfuldt at erkjende, hvilken Skat det havde vraget. Og hvad Storm ikke anede, det anede hans øvrige Lærere endnu mindre. De holdt af ham, fordi han var flittig og brav, men noget Ualmindeligt saae de ikke i ham, og Kald til at blive Digter frakjendte de ham alle. Men Oehlenschläger selv vidste det bedre, thi der var allerede dengang en Stemme i hans Indre, der vidnede det modsatte, og han lyttede til denne Stemme; igjennem mange Aar lyttede han til den, og jo meer man vilde overbevise ham om, at han tog feil, desto mere tillidsfuldt lyttede han til den — han følte jo nok, at denne Røst var en Guds Røst, der ikke skal beskæmmes!

Men denne Røst, der her var saa mægtig og uimod-

staaelig, den taler tidligere eller sildigere i ethvert Menne-skes Bryst, hos hvem noget Ædlere skal komme til Frem-brud; den kalder og kalder, den anviser ham hans Bane og lader ham ikke Ro, før han hører dens Kalden. Værer derfor aarvaagne, I Unge! og giver Agt paa denne Stemme, hvis den skulde tale i Eders Hjerter; men vogter Eder vel for at forblande denne alvorlige Røst med Forføngelighedens og Glimresygens smigrende Røster! Ogsaa de ville maaskee kalde Eder, friste Eders Svaghed og fore-gjøggle Eder en tillokkende Fremtid; men de ere saa for-skjellige fra hin, som et ørkesløst Livs Tomhed er for-skjelligt fra den kraftige Tilværelses Fylde.

Det ene Skoleaar gik nu efter det andet, og Oehlen-schlæger vidner selv, at disse Aar ikke vare tabte. Da døde den elskelige Storm. Hvor rørende har ikke Oehlen-schlæger skildret Skolens Sorg ved den elskede Lærers Bortgang! Da Efterretningen kom, sade de Alle nedslagne og bedrøvede. Nogle af dem ilte strax ud til Hospitalet, hvor Storm var død, „for at see den elskede Lærers blide Ansigt for sidste Gang”. Da de gik over Gaarden, bar man en Død paa en tildækket Baare over i Lig-stuen. Det var Edvard Storm. De fulgte stille bagefter, og man blottede hans Ansigt. Oehlenschläger kyssede hans kolde Haand og takkede ham taus for alle de Vel-gjærninger, han havde beviist ham. Da græd de Alle-sammen, thi de følte, at de i ham „tabte en Fader”. Og

denne smukke Taknemmelighedsfølelse, der udtaler sig saa varmt i Drengens Sorg, fulgte ham gjennem hele Livet. Med hvilken Kjærlighed erindrede han sig ikke bestandig denne Skole, der saa moderlig optog ham! Hvor ofte har han ikke med Taarer omtalt den elskelige Storm! Hvor gjerne fremsagde han ikke lige til sine sidste Aar hans halvforglemte Vise om Svend Tveskjæg og Thorvald og det med en barnlig Ærbødighed, som om han selv i sit hele Liv Intet havde skrevet, der kunde maale sig dermed! Med hvilken Begeistring talte han ikke om den herlige, veltalende Dichmann, der havde indviet ham i Historien og givet hans letvakte Fantasie den første kraftige Næring! Naar han talte om disse sin Ungdoms Lærere og Veiledere, da var det med den samme kjærlige Ærefrygt, som naar han talte om sine store Mestere Sophokles og Shakspear, Goethe og Ewald; thi det er netop Taknemmelighedens sande Væsen, at den ikke giver sig Tid til ængstligt at undersøge Hvad og Hvormeget, for at afveie sine Yttringer derefter, men at den heelt giver sig hen til Den, der har vakt den. Der er Intet, der er mindre beregnende end Taknemmeligheden — hvor den ikke giver sig heel, der findes den slet ikke! Holder fast ved denne Sandhed, I Yngre! og holder fast ved det Exempel, der her er stillet Eder for Øie! Som Skolen aabnede sig gjæstmildt for ham, saaledes aabner den sig for Eder. Den gjør ingen Forskjel, naar den uddeler sine

Gaver iblandt Eder; den giver Eder daglig det Livsens Brød, der aldrig taber Kraften, og hvoraft Eders Fremtid skal hente Næring; naar i forlade den, slipper den Eder ikke afsigte, men den glæder sig stille, naar det gaaer Eder vel, den bedrøves, naar en Enkelt forvilder sig fra Hjorden, men den jubler af Stolthed, naar I gjøre Fædrelandet Ære, og for alt dette fordrer den kun et kjærligt Sind og et taknemmeligt Hjerte. Værer derfor trofaste imod Eder selv, idet I bevare Troskaben mod Eders Barn-dom! Husker vel paa, at der er Sammenhæng i ethvert Liv, og, hvis Eders Livstræ skal trives, maa det have sin Rod i Eders Fortid. Det er Taknemmelighedens Dug, der skal bevare dets Friskhed.

Jeg har allerede talt om, at Oehlenschläger tidlig var sig bevidst, hvortil han var kaldet, dog varede det endnu en rum Tid, inden det lykkedes ham at trænge igjennem. Han greb vel i Harpen, men hans Haand famlede i Strengene. Det gik ham, som det gik Thorvaldsen, der i mange Aar maatte vente, før, som han selv har sagt, Sneen tæde ham bort fra Øinene. Og det er naturligt, at det gaaer saaledes. Man kan fødes med Genie, men man fødes ikke som Mester, og det gaaer med Kunsten som med enhver anden Livsgjærning: det er kun gjennem Studium og Eftertanke, Kamp og Anstrengelser, at man vinder Mesterskab i Noget. Da var det, at han efter en gennemvaaget Nat skrev „Guld-

hornene", dette mesterlige Digt, som I kjende Allesammen fra Eders poetiske Læsebøger. Eders Lærere ville have viist Eder, hvor dybt grebet i Tanken, hvor fuldttonende i Sproget dette Digt er; men den Luftning fra Oldtiden, der vifter igjennem det, den heitidelige Skjønhed, der ligesom usynligt beaander det, og den dybe Alvor, der udstømmer fra det, alt det kan kun føles, ikke forklares. Fra dette Øieblik af var det forbi med hans Vaklen. Dæmningen var brudt. Med Lyren i Armen, skjøn som en ungdommelig Gud, betraadte han Banen, foran ham fløi hans Genius, og han fulgte den kjæk; da klang det fra Strengene — Vaulundur og Aladdin! — saadanne Toner havde endnu Ingen drømt om! Seirende skred han fremad, Krandsen suste alt om hans Tinding, men den standsede ham ikke! Stærkere, mægtigere bruste det fra Strengene — Hakon og Palnatoke! — Det gamle Valhals længstforglemte Guder samle sig i Skyerne — see, hvor de smile! see, hvor de lytte! Han seer dem, han meisler dem i Sangen, de stolte Gudebilleder gjenfødes i hans Toner, og de sunkne Gudeborge reise sig af deres Glemsel! Nu saae de det, nu følte de det Alle, at Guldhornet var atter fundet, at det var ham, der havde fundet det, dette Poesiens Guldhorn, som den ulykkelige Ewald havde øst af, og som gled ud af hans stivnende Hænder og sank dybt ned i Muldet, da den medlidende Død tog ham bort fra hans følesløse Samtid! Hvilken mageløs Rigdom

udstrømmede ikke fra dette Guldhorn over vore Sletter! Det sang og klang, det blomstrede og duftede! Oldtidens Liv vaagnede af sin Vinterøvn, de gamle Guder gjæstede os atter, Fortidens Sagn, og Myther gjentonedes fra hans Harpe, og Forfædrenes herlige Skikkelser stode lyslevende iblandt os. Og drog end hans Fantasi stundom paa Eventyr til det skønne Syden eller det brogede Østen, saa blev den dog sin nordiske Vikingenatur tro og vendte hjem med Byttet til den fædrene Arne. Med dobbelt Ild greb han da atter i den nordiske Strengelæg, og selv vort Lands Natur, vore friske Skove, vore gyldne Marker og vore stille Søer forekom os skjønnere, naar vi lyttede til den. I denne Natur, „mellem Valdnøds- og Castanietræers Skygge“, her boede hans Sangmø, thi hun var et Barn af det høie Norden, og til Nordens Sanger indviede hans Norne ham allerede i Vuggen. Derfor var hans Sang heller ingen blød Musik, der smigrer sig ind i Øret, der lefler med Tanken og vugger Sjælen i Slummer; men naar han sang, da var det, som naar den stærke Thor ager hen over Skyen: det klang over hele Norden, det funkede og gnistrede, og hvor disse Gnister faldt, der tændte de Begeistringens Ildsluer. Hvormeget Ædelt og Stort i vore Dage har ikke igjen havt sit Udspring af denne Begeistring! Kjærlighed til Modersmaalet afløste den tidligere Ringeagt, Skjønheidssansen vakt, Hverdagslivet smykkedes, Hadet mellem Nationerne sluktes, Selvfølelsen voxte, og Bedrif-

ternes Tid vendte atter tilbage! Ja, hvorfor ikke tilstaa det? Hvis det er sandt, at Heltekraften ikke er uddød, hvis det er sandt, at vor Tid har seet Bedrifter, der minde om dem, han besang i sine Draper, saa er det ogsaa sandt, at det er ham, der har opildnet denne Heltekraft, og at det er ham, der har lært os at elske dette Sprog, for hvis hellige Ret saameget ædelt Blod er blevet udgydt! — Ogsaa I elske jo dette Sprog, skjøndt I endnu ikke kunne gjøre Eder Rede for denne Følelse; thi Kjærligheden til Modersmaalet hviler i Barnets Bryst, som Duften hviler i Rosenknoppen — den sandses endnu ikke, men man veed, at den er der. Og denne Kjærlighed vil bestandig blive dybere og stærkere, jo mere den støttes af Eders Bevidsthed. Naar I da engang ret lære at indsee, hvad Vedel og Holberg, hvad Baggesen og Ewald have virket for det danske Sprogs Reenhed og Skjønhed, da ville I maaske ogsaa fatte, at Oehlenschläger dog i eet Punkt var forskjellig fra alle disse, da ville I forstaae, at hos ham var det Begeistring for Nordens Oldtid, der gjenfødte Sproget, og ligefrem Fortidens Bedrifter hos ham fødte Ordet, saaledes maatte ogsaa hans Ord igjen føde Bedrifter, der minde om Fortiden!

Saa rigt som Oehlenschlägers Digterliv var, saa lykkeligt var det ogsaa. Der var en Tid her i Landet, da Poesien var som den fattige Fugl, der maa flakke vildsomt omkring uden Skjul eller Rede. Folket forstod den ikke

og hørte ikke paa den, den Rige lod haant om den, og Staten betragtede den som et Legetøi, der laa uden for dens Formaal. Hvormangen dansk Digter — ligesaa Am-brosius Stub, der ikke havde det, hvortil han kunde helde sit Hoved, og til Johannes Ewald, der med et saaret Bryst sang sig tildøde — har ikke maattet bukke under for denne Tidsaldrens Raahed! Saaledes ikke Oehlenschlä-ger! Til Ære for dette Aarhundrede skal det huskes, at han var elsket af sin Samtid, at han var hædret af Sta-ten som dens ypperste Mand, og at Nordens Konger kap-pedes om at vise ham Ære. Var der end Perioder i hans Liv, hvor ogsaa han blev haardt angreben — og vi ville i denne Time hverken dvæle ved disse Angreb eller deres Berettigelse — saa forstyrrede de dog ikke hans Digterro. Han fødte heller ikke sit Liv ved Gjendrivelse og For-svar; men naar han svarede, da var det med nye Værker, der gjorde hans Digterkrands endnu frodigere. Ogsaa heri skal han for Eder staae som et Mønster til Efterlignelse. Husker paa ham, naar I træde ud i Livet og med et ærligt Sind og en redelig Villie tage fat paa Eders Gjerning! Værer da glade, hvis den blomstrer under Eders Hænder, men værer ogsaa forberedte paa, at I tidt ville høre Dadel der, hvor I mindst troede at have fortjent den. Lægger da ikke mismodigt Hænderne i Skjødets og forgifter heller ikke Eders Liv i en ufrugtbar Trætte, men tager med fordoblet Kraft fat paa Eders Gjerning. Var der noget

Sandt i denne Dadel, da fører Eder det til Nytte, thi Sandhed er altid god, selv naar den kommer fra Fjendemund. Lader da Eders Gjerninger tale for Eder! Et bedre Svar kan der ikke gives, og det Gode seirer dog tilsidst.

Ja Livet er langt for Den, der bruger det rigtigt! Han fattede denne Sandhed. Derfor var ogsaa hans Død skjøn og poetisk, som hans Liv havde været det. Han havde tilbagelagt de syv Gange ti Aar, der ere Støvets vanlige Maal, og hans Dagværk var fuldbragt. Skjøn og kraftig stod han endnu paa sin halvfjerdsindstyveaarige Fødselsdag: Geniet flammede i hans ungdommelige Blik, Tiden havde ikke bleget hans dunkle Haar, og Sundhedens Purpurlys brændte paa hans Kinder. Rundtom ham stod en talrig Kreds af hans Venner, og fra de ædleste Stemmer i Nationen hørte han Fædrelandets Tak. Og da Livet nu saaledes havde betalt sin Tribut til ham, da kyssede hans Sangmø ham til Afsked. Hun vilde ikke, at dette ædle Hoved skulde skæmmes, hun vilde ikke, at dette skønne Træ skulde visne Blad for Blad, hun vilde ikke, at Tiden skulde have nogen Magt over det, der kun tilhørte Evigheden.

Han følte sin Sanggudindes Kys, og han fattede dets Betydning. Med en ædel Sjæls urokkelige Tro fæstede han rolig Blikket paa Døden, der stille og venlig nærmede sig til ham, og, idet hans Livs rige Syner endnu engang glæde forbi ham, stirrede han med glad Forventning, med

utaalmodig Higen henimod det Land, han saa tidt havde gjæstet i sine Drømme. Og inden Døden endnu havde rørt ham med sin Vinge, laa allerede dette skønne Land for ham i sit Morgenskjær, Hymnerne klang, og paa Tonernes Belger vuggede hans Sjæl sig henimod dets Strandbred. Hvad er imod denne Død hin Polyxen, der gjør sig Umage for at falde med Værdighed, eller hin Cæsar, der hyller sig i sin Kappe og ved Pompejusstøttens Fod indhentes af sin Nemesis? Hvad er det Alt imod denne sande christelige Død, der tæller Timerne og utaalmodig længes efter det Øieblik, da den skal see det Evige Ansigt til Ansigt? O I, der nu først skulle lære at leve, lærer at døe som han, og I skulle ikke have levet forgjeves!

Før jeg forlader dette Sted, paahviler mig endnu, ifølge Selskabets Vedtægter, det skønne Hverv at skulle overrække Skolens Belønninger til de Elever, der ved Flid og sædelig Opførsel i det forløbne Skoleaar hæderligt have udmærket sig.

(Belønningerne overraktes.)

Modtager disse Belønninger som et Beviis paa Eders Læreres, Eders Foresattes Tilfredshed! De ville vække Glæde hos Eders Forældre, der til dem ville knytte Forhaabninger for Eders Fremtid. Sørger for, at disse For-

haabninger ikke skulle skuffes. Lad den Tanke være opmuntrende for Eder, at ogsaa han, som jeg iaften har talt om, her ligesom I modtog sin første Belønning, og han blev sit Fædrelands Stolthed. Stræber fremad med Alvor, men taber heller ikke Modet, hvis I ikke strax see Lønnen for Eders Anstrengelser, saaledes som iaften. Udbliver den stundom noget længe, saa husker paa, at alle Skovens Træer grønnenes ikke paa engang: det ene tidligere, det andet sildigere, hvert efter sin Natur, men Gud smykker dem dog alle. —

XV.

Familien Cencis Undergang.

Efter et Original-Manuskript i det vatikanske Bibliothek.

Det afskyelige Liv, som den romerske Adelsmand Francesco Cenci førte, fremkaldte ikke blot hans egen, men mange Fremmedes og hele hans Slægts Undergang. Han nedstammede fra en af Roms mest ansete og lysende Slægter og var en Søn af Nicolo Cenci, der levede under Pave Pius den Femtes Regjering og efterlod sin eneste Søn og Arving en saa uhyre Formue, at hans aarlige Rente beløb sig til meer end 80,000 Scudi. Desuden giftede Francesco sig i en ung Alder med en overmaade rig Pige, der fødte ham syv Børn, og efter hendes Død indgik han et nyt Ægteskab med Signora Lucrezia Petroni, men dette Ægteskab blev barnløst

Francescos største Synd var imidlertid den, at han ikke troede paa Gud, hvorfor han ogsaa tre forskjellige Gange blev anklaget for Ringeagt mod Religionen og Uefterrettelighed i at bruge de hellige Sacramenter. Herfor

idømtes han en Straf af 200,000 Scudi. Det eneste Gode, han gjorde i sin Levetid, var, at han opførte et Kapel i Gaarden til sit Palads, hvilket han indviede til den hellige Thomas; men ogsaa det gjorde han i en ond Hensigt, thi da man spurgte ham, hvorfor han havde indviet Kapellet til Sankt Thomas, svarede han: „Thomas var den forstandigste af Apostlene, thi han tvivlede,” og han tilføiede: „Jeg haaber, at jeg i dette Kapel snart skal begrave alle mine Børn.” Disse sine Børn hadede Francesco af sit ganske Hjerte, skjøndt de endnu vare i en saa barnlig Alder, at de umuligt kunde gjøre Noget, der var istand til at vække hans Vrede. Ei heller, da de blev ældre, gave de ham nogensinde Anledning til at unddrage dem sin faderlige Kjærlighed; men tilsidst forskjertsede han selv ved sin tyranniske Adfærd deres barnlige Ærefrygt og Hengivenhed, som det vil sees af det Efterfølgende.

For at befrie sig for Synet af sine Sønner, sendte han de tre ældste, Giacomo, Christoforo og Rocco, til Salamanca for at studere, men forsynede dem under deres Ophold der ikke engang med det Allernødvendigste. Paa deres Tryglen og Bønner fik de intet Svar, og de forladte, ulykkelige unge Mennesker nededes da til at vende tilbage fra Spanien; de maatte tigge sig frem paa Veien og ankom til Rom i den ynkeligste Forfatning. Her modtoges de af Faderens Vrede, og han truede dem med, at han vilde

jage dem paa Porten og fra nu af hverken føde eller klæde dem.

Paa den Tid regjerede i Rom (siden 1592) Pave Clemens den Ottende af Familien Aldobrandini. Til ham henvendte Francesco Cencis forskudte Sønner sig med Bøn om Hjælp. Paven befalede den ubarmhertige Fader at udsætte en bestemt Sum til Sønnernes Underhold, og saasnart det var skeet, flyttede de ud af hans Hus.

Imidlertid vedblev Francesco at behandle saavel sin Hustru som sine to Døttre og sine yngste Sønner med den mest udtænkte Grusomhed og i hele sit Forhold til dem at træde alle baade moralske og borgerlige Love under Fødder. Tilsidst blev han anklaget for en Mængde Forbrydelser paa eengang og kastet i Fængsel. Da indgave Sønnerne et Bønskrift til Paven om at han naadigst vilde dømme Faderen fra Livet, da han vanærede deres Navn og Slægt.

Paven, der uden Tvivl hellere vilde tage Francescos Penge end hans Liv, anstillede sig høist opbragt over Sønnernes unaturlige Forlangende. Francesco kom til at bøde en Sum af 100,000 Scudi og slap paa fri Fod. Hans Had til Børnene og alle dem, der nærrede Medlidenhed eller Venskab for dem, steg nu til et formeligt Raseri. Ingen Dag forløb, uden at han overøste dem med Forbandelser og mishandlede saavel de yngre som de ældre, naar og hvor han traf dem. Fortvivlet over

denne Medfart henvendte nu den ældste af Døttrene sig med en rørende Klage til Paven; hun bad ham blot om at rive hende ud af Faderens Vold og overlod forresten ganske til Hs. Hellighed at bestemme over hendes Skjæbne, hvad enten han vilde gifte hende bort eller sætte hende i et Kloster. Det mørkeste Fængsel vilde for hende være et Fristed i Sammenligning med den Forbrydelsens Bolig, hvori hun nu henslæbte sin haabløse Tilværelse. Den hellige Fader opfyldte hendes Bøn og skjænkede kort efter den unge Piges Haand til Signor Carlo Gabrieli, en Adelsmand fra Gobbio. Francesco, der ikke vovede at sætte sig op imod den strenge Paves udtrykkelige Befaling, gav for et Syns Skyld sit Samtykke til Giftermaalet; men for at forhindre at den yngste Datter, Beatrice, skulde følge Søsterens Exempel eller flygte ud af hans Hus, lukkede han hende inde i et afsides Værelse i Paladset, hvortil han selv havde Nøglen. Selv bragte han hende daglig hendes knaptilmaalte Føde, og selv var han Anklager, Dommer og Fangevogter i een Person. I mange Dage holdt han saaledes den ulykkelige Datter indespærret. I den Tid besøgte han hende ofte, snart om Dagen, snart om Natten, og ethvert Besøg var hende en fornyet Plage. Han kaldte hende sin „Brud“, „sin Mage“, og naar hun med Uskyldighedens Stolthed havde tilbageviist hans op-rørende Kjærtegn, overøste han hende med de forfærdeligste Skjældsord og Forbandelser, slog hende og styrtede

ud, idet han truede med, at han snart vilde komme endnu frygteligere tilbage. Med en beundringsværdig Standhaftighed udholdt hun alle disse sjælelige og legemlige Lidelser og beklagede sig kun for Gud over sin sørgelige Lod.

Imidlertid var en af Francescos Sønner, Rocco, bleven myrdet af en Mand fra Storcina, en By i Kirkestaten, og kort Tid efter blev den næstældste, Christoforo, ligeledes dræbt af en Corsikaner. Istedendfor at sørge over deres Død, lagde Francesco en vild og tøilesløs Glæde for Dagen, og han vilde ikke give en eneste Bajok hverken til Sønnernes Begravelse eller til Sjælemesser for dem. Man hørte ham sige: „Min Glæde er ikke fuldstændig. Naar det sidste af mine Børn ligger paa det Yderste, skal jeg til min og hele Roms Fornøielse lade afbrænde et stort Fyrværkeri.”

Lucrezia paa sin Side var ikke synderligt bedre stillet end Beatrice. Hendes Godhed for den ulykkelige Steddatter blev tilregnet hende som en Brøde, og begge vare i lige høi Grad Gjenstand for Francescos Mishandling og Grumhed. Af Frygt for en retslig Undersøgelse nødedes han vel omsider til at sætte Beatrice i Frihed; men alle hendes Skridt bevogtedes, og et Bønskrift, som hun ved sine Venners Hjælp sendte til Paven, blev uden Svar eller Virkning. Man veed ikke engang, om det nogensinde er kommet Paven for Øie, thi det er aldrig blevet

fundet i det Archiv, hvor den Slags Dokumenter bleve opbevarede. Francesco, der imidlertid var kommen til Kundskab om, at Forsøget var gjort, fordoblede nu sit Had og sin Aarvaagenhed; men derved paaskyndede han kun sin egen og hele sin haardt hjemsøgte Families Undergang. Maalet var fuldt.

I det cenciske Hus kom en ung, adelig Romer ved Navn Guerra, han var smuk, høi af Væxt, stolt og indtagende i sit Væsen. Han brændte af Kjærlighed til Beatrice, der nu var blomstret op til Roms ypperste Skjønhed; men han var i samme Grad hadet af hendes Fader og maatte tilsidst indskrænke sine Besøg til de Tider, naar Francesco var fraværende. Til Sønnerne stod han i det intimeste Venskabsforhold, især til den ældste Giacomo. I deres fortrolige Samtaler udøste Lucrezia og Beatrice ofte deres Sorger for den deeltagende Ven. En Aften traadte Beatrice hen til ham med funklende Øine og meddeelte ham aabent, at hun og Moderen havde besluttet, eftersom der ikke var nogen anden Udvei, ved et Mord at befrie sig for Uhyret Francesco, hvem hun ikke længer kunde betragte som sin Fader, og som ved sin afskyelige Opførsel havde senderrevet alle de Baand, der bandt ham til hans Nærmeste og til Menneskeheden. Istedenfor at fraraade hende denne forfærdelige Plan, bestyrkede Guerra hende i den af alle Kræfter og lovede kraftigt at medvirke til dens Udførelse. Men Beatrice

erklærede tillige, at hun Intet vilde foretage sig uden at raadføre sig med Giacomo, der selv var Familiefader, og hvem hun som sin ældste Broder ansaae det for sin Pligt at adlyde i Alting. Giacomo gav sit Samtykke, og fra det Øieblik var Francescos Undergang besluttet.

At finde beredvillige Redskaber til Udførelsen af denne Plan var ikke vanskeligt; thi Enhver, der kjendte Francesco eller havde haft noget med ham at gjøre, hadede ham grundigt. To Personer, der tidligere havde været i Francescos Tjeneste, Marzio og Olimpio, paatog sig at udføre de Sammensvornes Plan, der gik ud paa Følgende.

Francesco Cenci havde besluttet i Selskab med sin Familie at tilbringe Sommeren 1598 paa Slottet Rocca di Petrella, der har en mageløs Beliggenhed i Nærheden af den fortryllende Fucinersø. De Sammensvorne besluttede at leie et halvt Dusin Banditter til at lægge sig i Baghold i Skoven, der støder op til Slottet; her skulde de undererttes om Tiden til Francescos Ankomst, bemægtige sig hans Person og holde ham tilbage, indtil en høj Løsesum var betalt for ham. Imidlertid skulde Sønnerne ile til Rom for at hente Løsepengene, men opholde sig underveis for længe, og Francesco skulde da falde for en af Banditternes Dolk. Men denne Plan mislykkedes, thi Francesco ankom til Slottet Petrella uden at falde i Hænderne paa Banditterne. De streifede vel endnu i

nogen Tid omkring i Skoven for muligt at opsnappe ham, men da det ikke lykkedes, blev de kjede af at vente og droge ud paa andet Rov. Nu satte man hele sin Lid til Marzio og Olimpio.

En Nat kaldte Beatrice begge disse Personer til sig og lovede dem hver en Belønning af eet tusinde Scudi, naar de vilde forpligte sig til at dræbe Francesco. En Trediedeel af denne Sum skulde strax udbetales dem i Rom af Signore Guerra, til hvem Beatrice leverede dem et Brev; den anden Trediedeel vilde blive tilstillet dem, saasnart Mordet var fuldbragt, og den sidste Trediedeel en vis Tid derefter. Hermed erklærede de sig tilfredse, reiste til Rom og kom tilbage paa den til Udførelsen bestemte Dag, der var Mariæ Fødselsdag. De indlodes hemmeligt i Slottet, men Mordet opsattes, fordi Lucrezia erklærede ikke at ville begaae en dobbelt Brøde ved at besudle med Blod en saa høi Helligdag som denne.

Den følgende Nat, den 9de September 1598, hidkaldtes atter de leiede Mordere og førtes ind i et Værelse, hvor Francesco, der som sædvanlig havde taget Opium, laa i den dybeste Søvn. Det var Midnat. Lucrezia og Beatrice ventede paa Udfaldet i et tilstødende Gemak. Pludselig traadte Banditterne blege og forfærdede ind til dem. „Er det fuldbragt?“ spurgte Beatrice. De svarede, at Skam og Medynk havde bemægtiget sig dem ved at see paa den Sovendes Aasyn. Det var Skam, mente de,

for to stærke Mænd at myrde en gammel Mand isøvne. Beatrice rev den Enes Dolk til sig og raabte, idet hendes Øine udsendte Lyn: «Feige Bødler, I sige, at I vove ikke at dræbe den Sovende? Hvorledes skulde I da vove at see paa ham, naar han var vaagen? Velan, siden I ere saa feige, vil jeg selv gjøre det, men viid, at dette Stød ogsaa skal koste Eder Livet.»

Disse Ord gave Banditterne Mod. De vendte tilbage til Sovekamret og sloge med en Hammer et spidst Søm gennem Francescos Hoved og et andet gennem Halsen. Den lovede Sum blev strax udbetalt dem af Beatrice, der desuden skjænkede dem en guldbroderet Kaabe. Uden at bemærkes snege de sig derpaa ud af Slottet.

Saasnart Francesco var død, bleve Sømmene udtrukne, og Liget, hyllet i en Kappe, blev slæbt hen til et Vindue, derfra ud paa en Altan og kastet ned i Haven paa et Hyldetræ, som nogle Dage tidligere var blevet beskaaret, for at Folk skulde troe, at Francesco, der tidt om Natten spadserede paa denne Altan, i Vildelse havde kastet sig ud og var omkommen i Træet.

Lykken syntes i Begyndelsen at ville begunstige dem. I Daggry fandt man den livløse Krop, og Rygtet om den almindeligt hadede og frygtede Mands Død spredte sig som en Løbeild over hele Slottet og fremkaldte langt mindre Skræk end Forvirring og Glæde. Francescos Paarørende viste rigtignok Tegn paa den dybeste Sorg, men

Beatrice var saa uforsigtig at udlevere tvende blodige Lagener til en Vaskerkone under Foregivende af, at Efterretningen om Faderens Død havde foraarsaget hende en heftig Blodstyrtning.

Francesco blev begravet med alle de Høitideligheder, som hans Stand og Rigdom fordrede. Hans Familie flyttede nogen Tid efter til Rom for der i Ro at nyde Forbrydelsens Frugt. Glade over deres dyrtkjøbte Frihed anede de ikke, hvad der imidlertid foregik i Neapel.

Det var uden Tvivl besluttet i Himlens Raad, at dette forfærdelige Fadermord ikke skulde blive ustraffet. Ved det neapolitanske Hof var der begyndt at reise sig nogen Mistanke i Anledning af Francescos Dødsmaade. En kongelig Commissair afsendtes til Rocca Petrella, der ligger i det Neapolitanske, for at anstille Undersøgelser. Alle og Enhver, der boede paa Slottet, førtes fængslede til Neapel, men der fremgik af Forhørene Intetsomhelst, der kunde bestyrke Mistanken, med Undtagelse af Vaskerkonens Beretning om de blodige Lagener, som hun havde modtaget af Signora Beatrice samme Dag, som Francescos Lig var bleven udstillet i Kapellet. Hun forklarede desuden, at saavel Blodmassen som den Maade, hvorpaa Lagenerne vare plettede, havde hos hende fremkaldt Anelser og Formodninger, som hun dog ikke havde vovet at udtale for Nogen.

Disse Forklaringer forøgede vel Regjeringens Mis-

tanke; men alligevel blev der i Rom ikke udfærdiget nogen Befaling til at fængsle den Afdødes Paarørende, og i denne Mellemtid døde den yngste af Sønnerne. Af Familien Cenci var der nu kun tilbage Lucrezia, Giacomo, Beatrice og Bernardo.

Saasnart Signor Guerra erholdt Underretning om, at man i Neapel havde begyndt at anstille retslige Undersøgelser, udsendte han Banditter for at myrde Marzio og Olimpio, hvor de maatte træffes. Kun den sidste fandtes og blev dræbt ikke langt fra Terni; men Marzio blev kort efter paagreben for andre Forbrydelser og ført i Lænker til Neapel, hvor han, foruden sine andre Misgjerninger, ogsaa tilstod, at han havde været med om at myrde Francesco samt hvorledes det dermed var tilgaaet.

Aldrig saasnart kom Efterretningen om Marzios Bekjendelser til Rom, før Giacomo og Bernardo Cenci arresteredes og førtes til Corta Savelli*). Lucrezia og Beatrice bevogtedes i deres Palads. Marzio førtes til Rom for at blive forhørt i de Anklagedes Nærværelse. Men de negtede Alle, at de nogensinde havde havt med denne Mand at bestille; Beatrice sagde til Marzio: „Jeg kjender Dig ikke,“ og udviklede under hele Forhøret en saadan Sjælsstyrke og talte med en saa henrivende Veltalenhed,

*) Dette Fængsel laa ved Siden af Marcellus' Theater, hvor siden Paladset Orsini blev opført.

at Marzio, betagen af Beundring, tilbagekaldte hele sin tidligere Tilstaaelse og lod sig senere ikke ved nogensomhelst Tortur forlede til at forraade det Mindste.

Skjøndt Marzios Død under de forfærdeligste Pinsler aabnede Familien Cenci en Slags Udsigt til Frelse, fandt Dommerne dog, at der var saa svære Indicier imod den, at de lode dem alle Fire indespære i Castello San Angelo, hvor de nu i uforstyrret Ro tilbragte nogle Maaneder, indtil en ny Begivenhed igjen vakte Domstolens Opmærksomhed.

Olimpios Morder, der var bleven arresteret for et andet Niddingsværk, tilstod ogsaa under Processens Gang den Forbrydelse, han efter Signor Guerras Opfordring havde begaaet, og aabenbarede Alt, hvad han havde hørt af Olimpio, i hvis Fortrolighed han havde indsneget sig, inden han myrdede ham. Tribunalet befalede strax, at Guerra skulde arresteres og kastes i Fængsel; men denne der var mere forsigtig end sine Medskyldige, frelste sig itide. Han købte en Kuldragers smudsige Pjalter, iførte sig dem, afklippede sit lange Haar, indsmurte sit unge og smukke Ansigt, købte to magre og udasede Heste, lagde sine Kulsække paa dem og gik saa haltende og spisende sit Brød og sine Løg, igjennem Roms Gader og kom, uden at gjenkjendes af de Sbirrer, der søgte ham og flere Gange mødte ham, lykkeligt udenfor Pavestatens Grændser.

Men Guerras Flugt bekræftede endnu mere Morderens Tilstaaelse, og nu bleve Fangerne underkastede en Tortur for at aftvinge dem en Tilstaaelse. Brødrene og Stedmoderen kunde ikke udholde disse Pinsler og bekjendte deres Brøde, men Beatrice modstod alle Pinebænkens Kvaler og bekjendte ikke det Mindste. Hendes næsten overmenneskelige Mod og hendes Veltalenhed triumferede over Tribunalets Strenghed og List, og Ulise Moscatti, som var dets Præsident, nødtes til at henvende sig til Paven med en underdanig Forespørgsel om, hvorledes han havde at forholde sig.

Paven lod sig forevise Sagens Protokoller, og da han deraf saae, at Moscatti af Beatrices Skjønhed og Sjælsstyrke havde ladet sig forlede til at vise hende altfor megen Mildhed, overdrog han en Anden at præsidere i Inquisitionstribunalet.

Denne stemte for en ny Tortur; men Beatrices Standhaftighed forlod hende ikke under disse udsøgte Pinsler. Hun vedblev at være den samme, lige stærk og lige taus, selv i det Øieblik, da hun skulde underkaste sig den Tortur, som paa Inquisitorernes Latin kaldes: *tortura capillorum*. Da hendes lange, silkebløde og lokkede Haar, som hun ansaae for sin skønneste jomfruelige Prydelse, skulde rykkes af hendes Hoved, forlangte hun, at Giacomo og Lucrezia skulde føres til hende.

Det skete. Da de traadte ind og saae den Ulykke-

lige, som de elskede saa høit, forpint, men ikke bøiet eller knækket af de forfærdelige Pinsler, brast de i Graad og besvor hende med Bønner og Taarer, at hun ikke skulde underkaste sig en større Marter, end den, hun allerede havde gennemgaaet. «Dyrebare Beatrice!» raabte de; «vi har jo begaaet den Forbrydelse, for hvilken vi ere anklagede. Vi har tilstaaet Alting. Det nytter til Intet, at Du vedbliver at benegte og lade Dig mishandle saa grusomt.»

«I ville altsaa,» svarede Beatrice, «at vor gamle og ædle Slægt skal plettes og vanæres! Hvorfor har I ikke hellere som jeg foretrukket at tie og døe indenfor disse Mure end for Romerfolkets Øine at lægge Hovedet under Øxen?»

Ved den blotte Tanke om den forestaaende Dødsmaade faldt hun i heftige Krampetrækninger; men hun fattede sig snart igjen og vedblev mildt og roligt: «Nu, siden I ville det saaledes, saa lad det skee! Derpaa vendte hun sig om til Bødlerne og sagde med et majestætisk Blik: «Uslinger! Løser mine Lænker! Jeg forlanger at høre Processens Akter oplæses for mig. Senere skal jeg sige, hvad jeg bør sige, og fortie, hvad jeg bør fortie.» Da Oplæsningen var sluttet, dikterede hun i klare, simple og rørende Udtryk sin Tilstaaelse og underskrev den uden senere at tilbagekalde eller tilføie et eneste Ord.

Efter denne afgjørende Time førtes alle de Skyldige

til Corta Savelli, hvor de i et stort Værelse holdt deres Middagsmaaltid sammen. I fem Maaneder havde de Ulykkelige ikke talt et Ord med hinanden, og den Tid, det endnu forundtes dem at være sammen, forløb under Yttringer af stille Glæde og gjensidig Kjærlighed. Men ud paa Aftenen lagdes begge Brødrene i Lænker og førtes til Fængslet Tordinona: i det samme Hus, hvor nu Apollotheatret findes.

Paven, der nøie havde undersøgt alle de afgivne Tilstaaelser og omhyggeligt gennemgaaet Protokollerne, befalede i sin første opbrusende Vrede, at de Skyldige skulde slæbes igjennem Roms Gader og rives ihjel af Heste. Denne Dom, der var ligesaa vilkaarlig som grusom, fremkaldte hos flere af Cardinalerne og de romerske Fyrster Medlidenhed og Harme. Hele Rom lagde ogsaa sin Deeltagelse for Fangerne for Dagen og udtalte den saa høit, at Clemens tilsidst maatte give efter. Han indrømmede da Fangerne et Tidsrum af fem og tyve Dage til at forsvare sig. Roms ypperste Lovkyndige og Advokater meldte sig frivilligt som Forkæmpere for de Ulykkelige og forberedte sig til den forestaaende Kamp med alle de Midler, som deres Kundskaber, Menneskekjærlighed og Talerkunst stillede til deres Raadighed. Da de omsider en Dag fik Audients hos Paven for at tale til Forbrydernes Forsvar, lode de sig ikke forskrække hverken af den pontifikale eller monarkiske Herlighed,

hvormed den stolte Clemens havde omgivet sig, men udtalte aabent og uforbeholdent deres Overbevisning. Nicolo de Angelis henrev især Alle med sin Veltalenhed, men just som han var paa sit Høidepunkt, afbrød Paven ham pludselig og raabte i en forøynet Tone: „Det er altsaa ikke nok, at der findes Fadermordere i Vør og den christne Kirkes Hovedstad; nu tages de endog ivrigt i Forsvar af Lovens Vogtere. Saadant have vi ikke ventet.” Da forstummede Nicolo de Angelis, og Ingen vovede mere at tale deres Sag; kun Prospero Farinacci traadte frem for Paven og sagde: „Hellige Fader, vi ere ikke komne hid for at forsvare en Misgjerning eller ophøie den til Dyd, men for at frelse Menneskeliv, ifald det er muligt. Det ville vi forsøge paa, hvis Eders Herlighed vil værdiges at høre paa os.” Og nu talte Farinacci i fire Timer uden Ophør. Paven hørte paa ham med den største Ro og Taalmodighed. Alle de Tilstedeværende vare dybtgrebne; Paven beholdt alle Papirerne hos sig og lod de Lovkyndige aftræde. Men da de gik, vendte en af dem ved Navn Altieri tilbage og kastede sig paa Knæ for Paven. „Hellige Fader,” sagde han til ham, „min Pligt fordrede, at jeg som de Fattiges Advokat ogsaa skulde lade min Stemme høre i denne Sag. Jeg beder, at Eders Hellighed ikke vil tage det unaadigt op.” Paven svarede: „Farvel! Vi forundre os ikke over dit Forhold, men vel over de Andres.”

Imidlertid havde Farinaccis Tale gjort et saadant Indtryk paa Paven, at han blev oppe den hele paafølgende Nat tilligemed Cardinal San-Marcello og lod sig paany forelæse alle Sagens Documenter tilligemed Advokaternes Forsvarsskrifter. Næste Morgen havde han ladet nogle Ord falde, der vidnede om en mildere Sindsstemning. Disse Ord gik fra Mund til Mund, og over hele Byen spredte der sig nu et grundet Haab om, at den cenciske Slægt vilde blive frelst. Flere Dage forløb ogsaa, uden at der blev taget nogen Beslutning om Familiens Skjæbne, og med hver Dag blev den Tanke almindeligere, at Fangerne skulde benaades.

Men den tiende September befandt Paven sig i Qvirinalpaladset paa Monte Cavallo, hvorhen han havde begivet sig for i Kirken Santa Maria degli Angeli at indvie en Cardinal. Her fik han den Efterretning, at Donna Costanza Santa Croce i Subiaco var bleven myrdet af sin egen Søn Paolo, fordi denne ikke havde formaaet at overtale hende til at indsætte ham til Universalarving, men at Morderen ved en skyndsom Flugt havde unddraget sig at falde i Øvrighedens Hænder. Da opluede Pavens Vrede paany. Han kaldte Gouverneuren i Rom, Ferrante Taberna, til sig og sagde til ham: „Vi overdrage til Eder at afslutte den cenciske Proces og befale, at de Skyldige ufortøvet skulle udstaae deres velfortjente Straf.” Taberna skyndte sig hjem. Criminalretten dømte For-

bryderne til Døden, og allerede næste Dag, der var en Lørdag, skulde Dommen udføres.

Aldrig saasart rygtedes dette, før Skræk og Forfærdelse greb Alle. Paven bestormedes af Bønner om, at idetmindste Lucrezia og Beatrice maatte skaanes for at blive offentlig henrettede, og at den femtenaarige Bernardo maatte undtages fra den Bloddøm, der var overgaaet Familien. Cardinal Sforza anvendte al sin Indflydelse for at faae Dommen formildet, men forgjæves! Clemens var ubevægelig.

Da nu alle Anstalter til det forestaaende blodige Skuespil forinden skulde træffes, blev Dommen først langt ud paa Natten oplæst for Fangerne. Da Dommerne traadte ind til dem for at forkynde dem deres Skjæbne, laae de Alle i den dybeste Søvn. Lucrezia var den mest rolige og lod sig strax føre hen til Kapellet for at berede sig til Døden. Beatrice brast i Graad og blev næsten afsindig. Fængslets Mure gjenlød af hendes Klageskrig, og imellem disse vilde Udbrud talte hun heftigt og bedaarende som en inspireret Sibylla. Confortatorerne, der vare tilstede for at berede hende til Døden og modtage hendes sidste Villie, have senere yttret, at hvis Paven havde seet hende dengang og hørt, hvad hun sagde, saa havde han ikke kunnet dømme hende til Døden. Men hun blev snart rolig, og fra det Øieblik var hun for sine ulykkelige

Paarørende et sandt Mønster paa christeligt Mod og Hengivelse.

Beatrice lod opsætte sit Testamente. Hun forlangte at blive begravet i Kirken San Pietro in Montorio og skjænkede femtentusinde Scudi til de hellige Saars Congregation. Hun udtalte tillige som sin sidste Villie, at den Sum, der var bestemt til hendes egen Medgift, skulde anvendes til Udstyr for halvtredssindstyve fattige Piger. Saa nær ved sit sidste Øieblik var hun opfyldt af Kjærlighedens og Velgjørenhedens husvalende Følelser.

Ogsaa Lucrezia havde i sit Testamente betænkt fromme Stiftelser og Trængende med betydelige Gaver. Hun ønskede at blive begravet i Kirken San Gregorio.

Alt dette udgjorde dog kun en høist ringe Deel af der cenciske Families umaadelige Formue. Sandsynligt er det, at Paven, der selv skulde arve sine Offre, havde foreskrevet, hvor stor en Sum de i Dødsstunden havde Lov til at bortskjænke.

Ved den ottende Time paa Natten skriftede Lucrezia og Beatrice, hørte Messen og modtog den hellige Nadvere. Derpaa sysselsatte Beatrice sig med at anordne de Dragter, som de begge To skulde iføre sig paa deres Dødsdag. Hun lod sig gjøre en Dragt af askegraa Silketoi i Lighed af en Nonnedragt, uden Aabning for Brystet og Skuldrene, med brede Læg og lange og vide Ærmer. Lucrezia lod sig sye en lignende af sort Bomuldstoi.

Derpaa gik Beatrice tilbage til sit Værelse og tilbragte den øvrige Deel af Natten alene, i Mørke og under brændende Bønner. Men da Dagen gryede, gik hun atter ind til Lucrezia. De hjalp da hinanden kjærligt med at iføre sig Offerdragten, og de hosstaaende Nonner, som vare tilstede for at trøste dem, vare nærvæd at hensmelte i Taarer og maatte i de Dødsdømtes Gudhengivenhed selv hente sig Styrke.

De Confortatorer, der vare tilstede, da Dommen oplæstes for Giacomo og Bernardo i Fængslet Tordinona, have berettet, at Giacomo hørte paa den med uforandret Ro og talte med en saadan Styrke og Fortrøstning, at han syntes længe at have været forberedt paa sin Skjæbne. Da Bernardo saae saamange fremmede Mennesker omkring sig og hørte, at han skulde døe, kastede han sig paa Knæ for Notaren, der holdt Dommen i sin Haand, foldede sine Hænder og fremstammede en Mængde Ord, hvoraf man blot kunde høre saameget, at han anraabte Gud. Confortatorerne klædte ham paa, han lod dem gjøre med sig, hvad de vilde, og syntes mere død end levende. Om Giacomo har oprettet noget Testamente eller ikke, nævnes ikke med et Ord i nogen af Processens Akter.

Det romerske Folk saae om Morgenens, den 11te September 1599 et stort Skafot opreist paa Piazza di Ponte San Angelo. Eet Aar og een Dag vare netop forløbne siden Francesco Cencis Mord.

Paven reiste tidligt samme Morgen ud til en af sine nærmeste Villaer; men inden han satte sig i Vognen for at forlade Byen, fremtraadte Prospero Farinacci og sagde: „Hellige Fader! Loven har fældet Dom over Forbryderne, og da Naadens Port er lukket, vilde det være forgjeves, at jeg i min Ringhed anraabte Eders Hellighed om Forbarmelse for de Skyldige. Men blandt de Dømte findes der een, som er uskyldig. Det er den unge Bernardo Cenci. Over ham har Loven ingen Magt. Jeg fordrer Retfærdighed for ham, ikke Naade. Jeg lægger hans Liv og Blod paa Eders Samvittighed.” Da skjælvede Paven; han kaldte Gouverneuren til sig og meddelte ham sin sidste Beslutning.

Klokken ni om Morgenens kom Barmhjertighedens Broderskab til Fængslet Tordinona. I Spidsen bar man det hellige Kors. Da Giacomo og Bernardo førtes frem for Fiskalen, vendte denne sig til Bernardo og sagde: „Signore Bernardo Cenci! Den hellige Fader skjænker Eder Livet, men det er hans høie Villie, at I følger Eders Paarørende til Skafottet og ved Synet af deres Død beder Gud om Naade for deres Sjæle.”

Da Confortatorerne hørte disse Ord, bleve de glade og leverede Fangevogteren det Billede tilbage, som Bernardo holdt i Haanden; men det Billede var netop det, som Michel Angelo Buonarotti havde malet og skjænket til Broderskabet for at benyttes af dem, der førtes til

Døden. Bernardo maatte sætte sig op paa en Kærre og følge efter den, der bragte Giacomo til Retterstedet. Processionen gik over Piazza Navona til San Pantaleo og standsede udenfor Corta Savelli, hvor man ventede paa Lucrezia og Beatrice.

De kom hurtigt ned og gik den sidste Vei tilfods. De bar lange, nedhængende Slør, der dog ikke skjulte deres Ansigter. Beatrices Slør var af lysegraa Musselin, broderet med Sølv; hun havde et violet Liv, og hendes Skoe vare hvide. Saavel hendes som Lucrezias Arme vare let fængslede, men Hænderne var frie. I den ene Haand holdt hun et Crucifix og i den anden et hvidt Lommetørklæde. Deres Halskraver vare besatte med de fineste og kostbareste Kniplinger. Beatrice syntes at gaa i et Triumftog. Hendes mørke, glimrende Øine hvilede med en ophøiet Ro paa Alt, hvad hun kom forbi, og afspilede trofast Alt, hvad der rørte sig i hendes Hjerte. Hvergang hun kom forbi en Kirke, standsede hun, faldt paa Knæ og bad med høi Røst og med en overmenneskelig Sikkerhed og Styrke.

Da Toget naaede Torvet, hvor Skafottet var opreist, førtes de Dødsdømte ind i et Kapel. Der hørte de en kort Messe. Giacomo og Bernardo betraadte først Skafottet. Bernardo besvimeede; men da han igjen kom til sig selv, sattes han paa en Stol ved Siden af sin ulykkelige Broder.

Lucrezia var udseet til det første Offer. Man bandt hende Hænderne paa Ryggen; men da Bøddelen blottede hendes Bryst og Skuldre, afpressede Undseelsen over at vise sig saaledes for Folks Øine bittre Taarer af hendes Øine. „O Gud!“ raabte hun. „Naade og Forbarmelse!“ I det samme Øieblik forkyndte to Kanonskud Paven, at Henrettelsens Time var slaaet. Da græd han over den ulykkelige Slægts Skjæbne, opløstede sine Arme mod Himlen og gav de Dødsdømte fuld Absolution for alle deres Synder. I hans Navn modtog de Absolutionen paa Skafottet.

En dyb og høitidelig Taushed iagttoges af den sammenstimlede Folkemængde. Kun af og til hørtes Bønner eller Udraab af Sorg og Forfærdelse, der, blandede med de Døendes sidste Sukke, opsteg til Barmhjertighedens Gud.

Da Lucrezias Hoved faldt, blev Folket grebet af Forfærdelse; det hoppede tre Gange iveiret, efter at det var skilt fra Kroppen, og Læberne rørte sig, som om de vilde fortsætte at bede. Bøddelen viste det frem for Mængden og svøbte det ind i en Silkedug, hvorefter det tillige med Kroppen lagdes ned i en Ligkiste.

Under den Pause, som indtraadte derefter, tildrog sig den Ulykke, at et Stillads, som var bedækket med Tilskuere, styrtede sammen. Fire Personer dræbtes ved denne Leilighed, og mange bleve Krøblinger for Livstid.

Derved opstod der en stærk Bevægelse og en foreget Trængsel og Forvirring.

Nu kom Touren til Beatrice. Hun førtes ud af Kapellet, steg op paa Skafottet, faldt paa Knæ for Crucifixet og bad med en klar og rolig Stemme: «Min Gud og Frelser, Du døde paa Korset og hengav dit Blod for Verdens Synder. En Draabe deraf er jo ogsaa udgydt for mig. Din Barmhjertighed er jo mit eneste Haab.» Derpaa rakte hun sine Hænder til Bøddelen, at han skulde binde dem, og sagde: «Du binder mine Lemmer for mine Synders Skyld, men Du løser min Sjæl af sine jordiske Lænker,» og derefter med et inderligt Blik til Himlen: «Herre Jesu, giv mig din evige Fred!» Derpaa lagde hun sig selv ned, stille og værdigt, og endnu i sit sidste Øieblik bevarede hun sin medfødte Ynde og en Jomfrues ædleste Prydelse: Blufærdigheden.

Øxen faldt, og Roms skønneste Hoved rullede hen i Støvet. Da Bøddelen viste det for Folket, var Ansigtet blegt, men ligesaa indtagende som tidligere, og det forklaredes af et mildt Smil. Dybe Suk og høie Klageraab trængte sig frem fra den af Bedrøvelse betagne Folkmængde. Legemet og Hovedet lagdes i Ligkisten.

Bernardo sank atter i Besvimelse ved Synet af den elskede Søsters Død. Han blev kaldet tillive igjen ved at indgnides med Eddike og lugtende Vande. Hans

Lidelsers Kalk var endnu ikke udtømt. Der var endnu mere Elendighed for ham at see paa.

Giacomo var endnu tilbage. Han traadte frem med faste Skridt og afførtes sin sorte Dragt. Hans Bryst og Arme blottedes. Med et ømt Blik betragtede han Bernardo og sagde til ham med en saa høi Stemme, at det høstes af Folket: „Elskede Broder! jeg gjentager nu, hvad jeg tidligere høitideligt har erklæret, at den Tilstaaelse, som jeg afgav, at Du var deelagtig i vor Forbrydelse, er falsk og kun afpresset mig under Torturens Kvaler. Her, hvor jeg nu staaer, rede til at fremtræde for den Høiestes Trone, forsikkrer jeg i alle Helgenes Navn, at Du er uskyldig, uskyldig! og at det er en himmelraabende Grumhed, at man har ført Dig hid og besmittet din rene Sjæl med Synet af dette forfærdelige Skuespil. Men den Gud, der gjengjælder og straffer, vil ikke lade denne Uretfærdighed blive uhevnet. Vi alene ere brødefulde. Tilgiv os, Broder, tilgiv os og bed til Gud for din ulykkelige Slægt!”

Det var Giacomos sidste Ord. Han knælede. Bøddelen bandt ham for Øinene og fængslede hans Fødder. I denne Stilling modtog han et Slag i Tindingen af en Jernkjælle, og i det næste Øieblik sønderhuggedes hans Legeme i fire Stykker.

Broderskabet førte nu den unge Bernardo, bestænket af sine Paarørendes Blod, tilbage til Fængslet. Han

rystedes af voldsomme Krampetrækninger og faldt i en hidsig Feber, saa at der kun var lidt Haab tilbage. Imidlertid levede han endnu den følgende Tirsdag, da han af Marcello-Broderskabet, der har Ret til paa sin aarlige Høitidsdag i Basilikaen Santa Croce at udløse en dødsdømt Fange, blev udfriet af Fængslet, imod at han forpligtede sig til inden Løbet af et Aar at udbetale fem og tyve tusinde Scudi til det hellige Trefoldigheds Hospital ved Ponte Sisto. Hans Livsbane, der begyndte med saadanne Rædselsscener, kunde ikke blive andet end ulykkelig. Til hans øvrige Skjæbne kjender man intet. Selve Navnet synes næsten at forsvinde med den 11te September 1599. Blandt de romerske Adelige, der fulgte med i Dronning Christinas høitidelige Indtog i Rom, nævner Gualdo en vis Serafino Cenci, men han har sandsynligviis tilhørt en Sidegren af denne engang saa rige og lysende Slægt.

Lucrezias og Beatrices Lig bleve lige til om Aftenen udstillede paa Broen San Angelo under San Paolos Billedstøtte, hvor de afhentedes af det barmhjertige Broderskab og bleve henbragte til dets Kloster. Nonner og fromme Sestre indsvøbte Legemet. Beatrice iførtes en hvid, skinnende Dragt, og omkring hendes Pande lagdes der en Blomsterkrands. De hellige Saars Congregation, alle Franciskaner-Nonnerne og de fader- og moderløse Børn, der opforstredes paa Stadens Bekostning, fulgte hende i Pro-

cession med femhundrede Fakler til det Hvilested, hun selv havde udsøgt sig i Kirken San Pietro in Montorio. Hun blev begravet tæt ved Høialtret, der, hvor Christi Forklarelse af Rafael udgjød sit himmelske Lys over alle dem, der besøgte hendes Grav.

Lucrezias jordiske Levninger ledsagedes paa samme Tid af et talrigt Følge og en Mængde brændende Fakler til Kirken San Gregorio, eller efter en anden Beretning til San Giorgio in Velabro. Giacomos afhuggede Lemmer, der atter samledes og bedækkedes af en rig Dragt, saaledes som det tilkom ham efter hans Aner, nedlagdes i en Kiste af Cyprestræ og jordedes i San Tommasos Kapel, som hans Fader havde bygget tæt ved det cenciske Palads, der endnu findes paa det cenciske Torv, og i Nærheden af en Kirke, der er helliget den grædende Madonna.

Næsten hele Rom var strømmet sammen for at betragte det store Sörgespil, der varede i samfulde tre Timer. Tusinder af Mennesker opfyldte Gaderne, især dem, der omgive Pladsen foran Ponte San Angelo, og herfra stode de som en Mur lige hen til Orso, Monte Giordano, de' Fiorentini og Banchi. Heste og Vogne forøgede Trængslen og Forvirringen. Tage, Altaner, Vinduer, ja selve Castellet San Angelo vare bedækkede af Tilskuere. En Mængde Personer nedtrampedes og overkjørtes; endnu flere vendte tilbage angrebne af en snigende

Feber, der inden kort Tid gjorde Ende paa deres Tilværelse.

Lucrezia Cenci var omtrent halvtredsindstyve Aar gammel; hun var ikke høi af Væxt, men temmelig fyldig. Hendes Ansigtstræk vare smukke og tiltalende; hun havde kulsorte Haar og Øine, og endnu, da hun var tredive Aar gammel, var hun en af Roms fornemste Skjønheder.

Beatrice, der endnu ikke var fyldt tyve Aar, beskrives som et af Naturens Underværker. Et langt, glindsende, lysebrunt Haar bedækkede den skønneste, reneste Pande og faldt i rige Lokker ned over den alabasthvide Hals. Hendes mørke Øine straaled af Geni og havde et uimodstaaeligt smeltende Udtryk. Hun var ikke meget høi, men hendes Legemsform var fuldendt. Hendes Skikkelse var et sandt Skjønhedsmønster og forenede i sig paa den mest harmoniske Maade Uskyld, Ungdom og Kraft. Hun var ildfuld, elskværdig, stolt, fintdannet og af Naturen begavet med saa overlegne Sjælssegenskaber og en saa mandig Fasthed, at hun selv i det gamle Rom vilde have indtaget en Plads blandt Oldtidens ypperste Kvinder.

Giacomo var fem og tyve Aar gammel. Han havde en bleg Ansigtifarve, sort Haar og Skjæg, en ædel Holdning og megen Alvor i hele sit Væsen. Havde hans unaturlige Fader vaaget over hans Opdragelse, vilde han, efter Datidens Forfatteres Udsagn, ved sit lyse Hoved

vundet Ære og Berømmelse iblandt det Folk, der nu blev Vidne til hans gruelige Død.

Bernardo, der overlevede dem Alle, var neppe femten Aar gammel, da han var Vidne til sin Slægts Tilintetgjørelse. Man siger, at han var et livagtigt Billede af Søsteren Beatrice, ved hvem hans Hjerter hang med den varmeste Broderkjærlighed.

Denne Begivenhed forefaldt i Pave Clemens den Ottendes fire og tresindstyvende Leveaar og syvende Regjeringsaar. Familien Cencis Eiendomme inddroges i Skatkamret og bleve et Rov for Pavens ødsle og forlystelsessyge Nepoter. Villa Borghese ved Rom, Villa Aldobrandini ved Tivoli der nu fortrylle alle Reisende ved deres elysiske Skjønhed, ere opførte paa denne Blodager — ikke at tale om endnu mange andre Villaer og Paladser. Og alligevel synes det, som om Giacomo Cencis sidste Ord ikke skulde blive uden Betydning for Fremtiden. „Det synes,” siger Cardinal Bentivoglio i sin Levnetsbeskrivelse af Clemens den Ottende, „det synes, som om Gud, hvis Domme ere ligesaa retfærdige som uransagelige, ikke har villet lade hans Slægt slaae Rødder. Cardinal Cinthio Aldobrandini er død; Pavens fem Nepoter, af hvilke to vare Cardinaler, ere døde; Clemens selv er

død — alle mulige Ætlinge af hans Hus ere forsvundne af Jorden og med dem alle Rettigheder til den store Arv og til den Glands og Ære, der knyttede sig til den." Og da han skrev dette, var der kun forløbet en ganske kort Tid efter Clemens' Død. Pavens sidste Dage forbittrede af det ulyksalige Had, der var opstaaet mellem Margareta Aldobrandini og hendes Husbond, Ranuccio af Parma. Han var ene i sin Alderdom — ene, naar han ikke besøgte af sine gamle Erindringer.

XVI.

Saragossa.

Saragossa, Hovedstaden i Arragonien, er en gammel Stad med omtrent 60,000 Indbyggere. Den er omgivet med en tretten Fod høi Mur og ligger paa den høire Bred af Ebrofloden, som vander dens deilige Omegn, der er bedækket med Vinhaver og Olivenskov og frembyder et af de mest smilende Landskaber. Staden selv har, med Undtagelse af Hovedgaden El Cosso, kun smaa, snevre og krogede Stræder, og Husene ere mørke og gammeldags, men opførte af mægtige Stene og indrettede paa at trodse Tidens Ødelæggelser. Paa den venstre Ebrobred ligger en lille Forstad, med et Par tusinde Mennesker, som ved en smuk Stenbro forbindes med Byen; den sydlige Side begrænses af Bækken Huerba, og rundt omkring denne i den nærmeste Omegn findes flere Munke- og Nonneklostre, af hvilke saavel Saragossa som alle de øvrige spanske Byer have stor Overflodighed.

Da Opstanden mod Napoleon og det franske Aag

udbrød, var Juan Guillermi Arragoniens Generalcapitain. Det var en brav Mand, men gammel og uden Kraft; han blev derfor afsat af Folket, som overdrog Posten til hans Næstcommanderende, General Mori, der heller ikke i nogen betydelig Grad besad Folkets Tillid. Under denne mislige Forfatning ankom Don José Palafox, en ung General af arragonesisk Fødsel, til Saragossa. Han havde allerede indlagt sig Hæder som Krieger og havde ledsaget den ulykkelige Kong Ferdinand til Sammenkomsten med Napoleon; men aldrig saasnart saa han sin kongelige Herre blive ført fangen til Frankrig, før han ilede tilbage til Spanien, for at ophidse til Kamp og arbeide paa hans Befrielse. General Mori havde ladet sammenkalde et Raad af de dygtigste og indsigtfuldeste Folk i Provindsen, en Junta, og til denne blev ogsaa Palafox indbudt. Men da Juntaen havde forsamlet sig, strømmede Indbyggerne i Saragossa sammen omkring Raadhuset, trængte ind i Salen og forlangte med høj Røst Palafox udnævnt til Generalcapitain. General Mori begyndte at tage Ordet, men han blev afbrudt af Raabet: „Leve Palafox! leve vor Generalcapitain!“ — Det var Folkets Befaling, og der hjalp ingen Modstand.

Det Første, Palafox foretog sig, var at opbyde Alt for at modsætte sig Franskmandene. Tropperne vare i en maadelig Forfatning, Artilleri var der saagodtsom Intet af, og kun sexten Kanoner kunde opdrives. Han opfordrede

alle Tjenstdygtige til at melde sig, han ordnede dem i forskellige Corps og øvede dem under sin Commando; overalt blev der tilberedt Krud; Borgerne forlode deres Haandværk og Landmændene deres Høst, for at smede Vaaben til Fædrelandets Forsvar; Geistligheden opmuntrede dem til Udholdenhed og Mod og greb selv til Sværdet for at kæmpe i deres Rækker. Disse Tilberedelser begyndte Franskmændene at finde betænkelige nok, og en stærk Armee rykkede allerede frem imod Saragossa, for at kvæle Opstanden i Fødselen. Palafox udsendte strax en halv Snees tusinde Mand og otte Kanoner for at tage imod dem; men den arragonesiske Ungdom, der var uerfaren i Krigen, blev i aaben Mark overvunden af de krigsvante Franskmænd og maatte trække sig tilbage til Saragossa, forfulgt af Fjenden, der strax begyndte at beskyde Byen med Heflighed. Nu gjaldt det at forsvare sig til det Yderste. I mindre end fire og tyve Timer var Saragossa fra en aaben By forvandlet til en Fæstning; der blev hugget Skydeskaar i Muren og deri opplantet Kanoner; alle Indgangene dækkedes med Uld- og Sandsække, Riisbundter o. s. v.; Stormklokkerne rørted og kaldte Alle til Vaaben; ved idelige Udfald tilintetgjorde man Beleirernes Arbeider og trættede deres Udholdenhed. Præsterne løb omkring i deres Ordensdragt med Sværdet ved Lænden og Christusbilledet i Haanden; med vild Iver opmuntrede de til Kampen; selv Fruentimmerne

holdt sig ikke tilbage: de forbandt de Saarede, bragte Forfriskninger til de Udmattede, lavede Patroner og Karduser, slæbte Sandsække til Batterierne, ja ladede endogsaa Kanonerne og affyrede dem imod Fjenden. Med eet syntes det, som om Kampen vilde faae et uheldigt Udfald for de heltemodige Indbyggere: ved Uforsigtighed gik der Ild i det store Krudmagazin i Gaden El Cosso; det fløi i Luften, flere af de tilstødende Huse styrtede om med det samme, og mange Mennesker begravedes under Ruinerne; Dagen efter, den 3die August 1808, begyndte Fjenden at bombardere Staden med gloende Kugler, idet han med fordoblet Hefthighed fornyede sine Angreb; endelig lykkedes det ham at skyde Bresche i en Klostermur, og nu stod han i Byen.

Dette Øieblik pleier i Almindelighed at være Signalet for en Fæstning til Overgivelse, men ikke saaledes i Saragossa. Indbyggerne havde forudseet, at det vilde være umuligt for Byen, med dens svage og utilstrækkelige Forskandsning, i længere Tid at holde Fjenderne ude, og de havde derfor itide belavet sig paa at tage imod dem paa det bedste. Da de franske Tropper trængte ind igjennem Breschen, frembød det Indre af Byen det besynderligste Skue. Ethvert Hus var forvandlet til en Fæstning: Døre og Vinduer vare tilmurede eller fornaglede; i de tykke og massive Mure var der hugget Skydehuller, igjennem hvilke Fjenden kunde beskydes, hvor han vilde gjøre An-

greb; i Husene selv var der hugget Gjennemgange fra det ene til det andet, for at man med Lethed kunde samle sin Styrke paa ethvert Punkt, hvor Angrebet gjorde det nødvendigt; tvers over Gaderne var der anbragt Traverser, det vil sige: faste Tilspærringer af Jord, Sten eller Bjælker, der kunde standse Fjendens Fremrykken. Lykkedes det ham endelig at gjennembryde en saadan, var der allerede opkastet en ny, og medens han stormede disse, fyredes der fra Husene og Tagene, og Mangfoldige dræbtes under Forsøget.

Franskmændene saae snart, at, skulde Byen tages, maatte de angribe Hus for Hus; og paa denne Maade udviklede sig nu en af de mærkværdigste Kampe, som Historien kjender. Franskmændene angreb med Eftertryk, men Indbyggerne forsvarede sig fra deres Huse som Rasende mod deres Fjender; trængte disse endelig ind, da opstod der den mest fortvivlede Kamp fra et Værelse til et andet, fra en Etage til en anden, og kunde de ikke holde sig længer, tændte de selv Ild i Husene, for at Fjenden ikke skulde have noget Punkt at sætte sig fast i. Allerblodigst rasede Kampen i Franciskanermunkenes Kloster og det lige overfor liggende Sygehus. Begge disse Bygninger angrebes af en Afdeling polske Hjælpetropper, der foer frem med den grændseløseste Raahed og opheidsede Spanierne til den vildeste Modstand. I de snevre Klostergange, i Choret og foran Altret selv rasede Kampen.

Lig taarnede sig paa Lig, men i de Faldnes Sted kom der bestandig Flere og Flere; Myrderiet blev altid frygteligere, men endnu tænkte Ingen paa at ophøre. Tilsidst sprængte Spanierne Klosteret med Krud og antændte det paa alle Kanter, men saa græsseligt luede Had og Hevn-tørst paa begge Sider, at Ingen tænkte paa at frelse sig fra Undergangen. Da Explosionen endelig skete, da Taget styrtede ind, og Murene vaklede, kæmpede de endnu Mand mod Mand, og alle de, som Sværd og Kugler havde sparet — Spaniere og Franskmænd — knustes og begroves med hverandre under de nedstyrtende Masser.

Et endnu rædselsfuldere Skuespil frembød Indtagelsen af Sygehuset. Franskmændene, der mistvivlede om at indtage det med Storm, havde sat Ild paa det, og Flammerne angreb allerede det Indre af Bygningen; man havde ikke faaet Tid til at bortskaffe de Syge og Sengeliggende; alle de Stakler, der ikke kunde røre sig fra deres Leie, bleve et Bytte for Luerne; Andre, der havde saamegen Kraft tilbage, at de kunde naae hen til Vinduerne, styrtede sig ud af disse — paa Soldaternes Bajonetter; udmagrede, spøgelseagtige Figurer i hvide Lagener, der neppe skjulte de blodige og forhuggede Lemmer slæbte sig hen over Gaden; Afsindige, der vare undslupne af de Værelser, hvori de havde været indespærrede, declamerede, sang og dandsede omkring paa Gaden med forrykte Geberder; midt imellem alt dette lød Spaniernes og Franskmændenes

Kampskrig, Geværerne affyrede Salve paa Salve, og de gloende Bomber og Kugler, hvormed Franskmændene uophørlig bombarderede Byen, susede hen i Luften over de Ulykkeliges Hoveder.

Det var imidlertid langt fra, at disse gruelige Optrin nedsløge de Beleiredes Mod eller afskrækkede dem fra at fortsætte Kampen; tvertimod havde de nu Syn for Sagen, at de kunde forsvare deres Huse, thi fra den 4de til den 14de August havde Fjenden med al sin Anstrenge ikkun erobret fire, og ethvert af disse havde kostet Angriberne utroligt. Hvad der endnu mere opildnede Indbyggernes Mod var Præsternes Paafund. Der er i Byen Saragossa en prægtig Kirke, som er indviet *Nuestra Señora del pilar* eller paa Dansk: Guds Moder paa Pillen. Den har sit Navn af en prægtig Pille af Jaspis, paa hvilken der er anbragt et Billede af Guds Moder, som Indbyggerne tillægge en undervirkende Magt. Dette Billede og denne Kirke er derfor deres dyrebareste Helligdom, og denne Omstændighed havde Præsterne klogelig benyttet til deres Fordel: de udsprede nemlig det Rygte, at Franskmændenes Hovedangreb skulde gjælde denne Kirke, og at det var deres Plan at nedrive og vanhellige Billedet; men Indbyggerne skulde derfor ikke tabe Modet, hed det, thi Guds Moder vilde i Kampens Øieblik selv stille sig i Spidsen for dem og forsvare sit Tempel. Dette Opspind forfeilede heller ikke sin Virkning paa den overtroiske

Mængde: de svor at kæmpe til sidste Blodsdraabe for deres By og deres Frihed, og jo mere Fjenderne trættedes ved deres frugtesløse Angreb, desto mere voxede deres Mod, Udholdenhed og Ligegyldighed for Faren.

Imidlertid var den franske Hovedarmee bleven slaaet ved Baylen og begyndte at trække sig tilbage; Byen Valencia havde fulgt Saragossas Exempel, gjort Opstand imod Franskmændene og forjaget dem fra sine Mure; efter en kort Regjering af ti Dage havde Joseph Buonaparte, hvem Napoleon havde givet Spaniens Krone, seet sig nødt til at forlade Madrid, og et stærkt spansk Troppcorps rykkede frem for at undsætte Saragossa. Under disse Omstændigheder ansaae de franske Tropper, der beleiredes Saragossa, det for raadeligst at fortrække itide; Natten imellem den fjortende og femtende August 1808 ophævede de pludselig Beleiringen, og saa ilsomt var deres Tilbagetog, at de lode alle deres Magaziner i Stikken og nedsænkede deres Skyts og Kanoner i Ebroen, for ikke at besværes af det paa Marchen.

Fjenderne trak sig tilbage med Tab, og Byen var frelst! Det er umuligt at beskrive den Virkning, denne Tidende frembragte paa Alle. Med det Sydboerne eienommelige Letsind overgav man sig nu til den tøilesløseste Jubel: i pragtfuldt Optog gik man til Kirkerne og takkede Guds Moder, der, efter Præsternes Forsikkring, havde frelst Byen ved et Mirakel; man flokkede sig sammen paa Tor-

vene, og under lystige Raab: „Leve vor Frue! Leve Palafox!” drog man igjennem Gaderne. Paa de samme Steder, hvor Flammerne nylig havde raset, antændte man nu Blus og Glædesild; istedenfor de gloende Bomber knaldede Raketter og brogede Ildkugler imod Himlen; den blodige Sværddands glemte man rent i Boleroens lystige Svingninger, og der, hvor nylig Geværerne knaldede og Kuglerne peb, der hørte man nu kun Castagnetternes Klang og Guitarens Toner. —

Men medens Indvaanerne i Byen jublede over dens Frelse og i en letsindig Glædesrus glemte, hvad de nylig havde udstaaet, indsaae Palafox nok, at Faren endnu ikke var forbi, og at man itide maatte være betænkt paa igjen at gaae den imøde. Det Første, han foretog sig, var at befæste Byen, saagodtsom Omstændighederne og dens Beliggenhed vilde tillade det. Byens Mure bleve udbedrede, og en Grav førtes omkring dem af femten Fods Dybde og een og tyve Fods Brede; Brystværn og Skydehuller anbragtes; alle Huse og Landsteder udenfor Byen, i en Omkreds af atten hundrede Fod, nedreves, og de prægtige Olivenskove, der bedækkede Sletten i samme Afstand, omhuggedes uden Skaansel; bombefaste Krudmagaziner og store Oplagssteder for Proviant og Levnetsmidler anlagdes paa forskjellige Steder i Byen; de Ældre maatte arbejde paa Fæstningsværkerne, de Yngre øvedes i Vaaben, og nyt Mandskab udskreves over hele Arragonien. Ogsaa

Artilleriet blev sat i god Stand, og hertil bidrog ikke lidet det store Kugleforraad, som Franskmændene havde efterladt, ligesom man ogsaa var saa heldig igjen at opfiske af Ebrofloden alle de Kanoner, næsten tresindstyve i Tallet, som Fjenden ved sit hurtige Tilbagetog havde troet at begrave for bestandig. Fremtiden viste, at alle disse Foranstaltninger ikke vare overflødige, thi neppe fire Maaneder efter Byens første Beleiring rykkede en fransk Hær paa henimod tredive tusinde Mand af de bedste Tropper atter imod Byen.

Synet af deres Dødsfjender udenfor Murene fremkaldte hos Indbyggerne i Saragossa den grændseløseste Forbitrelse, og de ønskede Intet hellere end strax at kunne begynde Kampen; men Franskmændene bar sig denne Gang forsigtigere ad, for desto sikkrere at komme til Maalet. De anlagde paa den sydlige Side af Byen trende Paralleler. Men paa samme Tid som de fra disse Løbegrave brugte deres Skyts imod Murene, paa samme Tid begyndte de en underjordisk Krig imod Byen selv, der snart truede med at tage en endnu farligere Vending. De anlagde nemlig i forskellige Retninger Miner, hvis Bestemmelse var at føre Beleirerne hen til saadanne Punkter inde i selve Byen, der kunde være af Vigtighed for dem.

Det var af denne dobbelte Angrebsmaade at Franskmændene denne Gang betjente sig imod den ulykkelige

By, og det med en Udholdenhed og Haardnakkethed, der ikke længere lod haabe nogen Frelse. Men heller ikke denne Gang tabte Indbyggerne Modet: imedens deres By uophørlig bombarderedes med gloende Kugler i to og fyrgetyve Dage efter hinanden, gjorde de hyppige Udfald, for at tilintetgjøre Fjendernes Angrebsplan, og ved et af disse lykkedes det dem endogsaa at fornagle deres Kanoner; de slæbte flettede Riisknipper, Jord, Sten og Sandsække sammen for øieblikkelig at tilstoppe enhver Bresche, der blev skudt i deres Mure; de modarbeidede Fjendernes Miner deels ved at forstyrre deres Arbeider, deels ved selv at anlægge andre i samme Retning: undertiden mødtes de da under Arbeidet i disse underjordiske Gange; der opstod et rasende Haandgemæng, og Udfaldet blev ikke sjeldent, at begge Partierne bleve i den underjordiske Grav, de selv havde hulet sig. Paa samme Tid tilføiede Landboerne Beleiringshæren ikke ringe Skade ved idelige Overfald og ved at afskære den al Tilførsel, hvorved der ofte imellem de franske Tropper var en Mangel paa det Allernødvendigste, der snart fremkaldte Raseri, snart Modløshed i deres Linier.

Imidlertid fortsatte de deres dobbelte Angreb; dog først efter ni og tyve Dages Forløb lykkedes det dem at skyde Bresche i det saakaldte Josefskloster og igjennem denne Aabning at trænge ind i Byen. Men — her mødte dem det samme Syn som for faa Maaneder siden: Vinduer

og Døre vare tilmurede, hvert Hus var et Fort, hver sammenhængende Husrække en Skandse, Gaderne vare gjennemskaarne af opkastede Volde og Forskandsninger med behørig Skydeskaar, der vare blanderede for Fjenden (d. v. s. tilstoppede med Riisknipper, Uldsække o. s. v.), og bag hvilke Kanonerne vare opplantede. De samme blodige Scener gjentog sig nu som ved den første Beleiring, men i et langt frygteligere Maal: thi denne Gang havde de Fjenden foran deres Øine, under deres Fødder, over deres Hoveder. For at de erobrede Huse ikke skulde give Fjenderne Tilhold, havde Indvaanerne bestreget dem med Tjære og Beg, hvorved de lettere kunde opbrændes, og medens Mand kæmpede imod Mand, og hver Fodbred Jord kjøbtes med Blodstrømme, rasede Flammerne omkring de Kæmpende, rystede Jorden af de antændte Miner, og hvislede Bomberne henover Tagene.

Men den værste Fjende har jeg endnu ikke omtalt: For at undgaae Bombardementets Rædsler havde Skarer af Kvinder, Oldinger og Børn søgt Tilflugt i bombefaste Hvælvinger, hvis egentlige Bestemmelse var at tjene til Oplagssteder for Olie, Vin, Korn o. s. v. De havde saagodtsom ingen Aabninger for Luften, Dagslyset kunde neppe trænge sig derind, og man var derfor nødt til at brænde Lamper Dag og Nat i disse underjordiske Opholdssteder. Den fordærvede Luft, hvor saamange Skabninger uafsladelig vare sammenpakkede, den idelige

Lampeos, Fugtigheden og Nattekulden — det var i Slutningen af Januar Maaned — alt dette, i Forening med den bestandige Angst og Sindsuro hos disse Ulykkelige, frembragte en ondartet Feber, der snart antog en smitsom Charakter og som en pestagtigt Smitte udbredte sig herfra til Indbyggerne i Byen og selve Garnisonen. Med en forfærdelig Magt greb Sygdommen om sig: henimod fire hundrede Mennesker bortreves daglig foruden dem der faldt for Fjendernes Vaaben; Hospitalerne vare overfyldte af Syge og Døende; der var Mangel paa Lægemidler og Madratser, ja tidt endogsaa paa de nødvendigste Næringsmidler; man havde ikke længere Plads til at begrave de Døde, og foran alle Kirker opstabledes Ligene i store Dynger, der bedækkedes med Tepper af Lagener og Seildug: nu og da senderreves Tepperne af de nedfaldende Bomber og frembøde det græsseligste Skue. Og dog vedblev man med Forsvaret! „Man maatte,” som en fransk General siger, der deeltog i denne Kamp, „man maatte dræbe disse haardnakkede Forsvarere for at beseire dem.”

Palafox, Sjælen i dette Forsvar, var tilstede overalt: han opmuntrede de Kæmpende, trøstede de Syge og opflammede Alle ved sit Exempel. Franskmændene havde opfordret Byen til Overgivelse. Man kom sammen paa Raadhuset for at raadslaae om Vilkaarene, men Palafox vilde Intet høre derom. Han reiste sig op, og med de

navnkundige Ord: „Til det sidste Stykke Mur!“ (*Hasta la ultima tapia!*) forlod han Forsamlingen. I det Øieblik da Faren var størst, og den grændseløseste Nød truede med at overvælde Byen, udstedte han til Alle følgende Opfordring, der er ligesaa mærkværdig ved sit Indhold som ved det Sprog, hvori den er affattet:

„Skjælver ikke,“ hedder det i den, „for Massen af vore Fjender! I Rige og adelig [Fødte, aabner Eders Skatkamre og ernærer de Fattige, at de med Kraft kunne svinge Hevnens Sværd imod Fjenden! Sluttes Eder sammen som Brødre og ordner Eder i Rækker til Fædrelandets Forsvar! I Krigere, fatter Mod til Kampen mod Numidiens brølende Løver! I Præster, raaber Hevn, Hevn over dem, der ødelægge Eders Templer! I Haandværksmænd, opgraver Jernet af Jordens Skjød og smeder Vaaben imod dem! I Mødre, afholder Eders Børn fra Brystet, for at de kunne føle, hvad for en Ulykke der venter dem som Mænd! I Børn, blander Eders Jammerskrig med vore Kampraab! I Skovens Dyr, frem af Eders Huler, Skove og Kløfter og anfalder med os de franske Bødler fra Pyrenæernes Bjerge og til Sierra Morena, for at vi kunne rense Jorden fra disse Uhyrer, tilkæmpe os Fred og hevne vor Religion, vor Konge og vort Fædreland!”

Saadanne begeistrede Ord kunde ikke forfeile deres Virkning, og Alle greb til Vaaben igjen med fornyet Kraft og med det fortvivlede Forsæt at lade sig begrave under

Byens Mure, thi et lykkeligere Udfald turde man ikke længere vente. En Fjerdedeel af Byen og tretten Kloster og Kirker var allerede i Franskmændenes Vold, i tre og tyve Dage havde Kampen varet i Gaderne, sexten tusinde Bomber vare i denne Tid faldne i Staden, Byens Hovedgade var undergravet af Miner, af en Garnison paa tredive tusinde Mand var der nu neppe ni tusinde Tjenstdygtige tilbage, fem hundrede Officerer vare faldne, mere end et halvt hundrede tusinde Mennesker vare omkomne ved denne Beleiring, og endnu rasede Pesten imellem Indvaanerne og krævede hver Dag mangfoldige Offre. Ogsaa den tappre Palafox blev angreben af Smitten, og i den Grad, at Overanførslen maatte overdrages til en Junta, der endelig den een og tyvende Februar underskrev Byens Overgivelse.

Ved denne Leilighed blev den ulykkelige Stad behandlet med al den Agtelse og Skaansel, som Seierherren skylder en heltemodig Fjende: Garnisonen fik Lov til at marchere bort under krigeriske Æresbeviisninger, Officererne beholdt deres Vaaben, Heste og Bagage, Eienomsretten respecteredes, og fri Udøvelse af Gudsdyrkelsen tilsikkredes de Overvundne. Palafox, hvis ubetvingelige Kjækhed havde kostet Franskmændene Saameget, blev som Krigsfange ført til Frankrig; men han var saa heftig angreben af Sygdommen, da han bortførtes, at man mistvivlede om hans Liv. I fem lange Aar blev han holdt

i Fangenskab her, thi saalænge vedblev Kampen at rase i Spanien; først da det ulykkelige Felttog i Rusland havde afgjort Napoleons Skjebne, og Pyrenæerkrigen tog en for Frankrig uheldig Vending, blev Palafox løsladt og fik Tilladelse til at vende tilbage til Spanien. Ferdinand den Syvende, der kort efter ligeledes løslodes af sit mangeaarige Fangenskab, udnævnte, saasnart han var kommen paa Spaniens Trone, Palafox til Generalcapitain i Arragonien for de store Tjenester, han havde viist imod Fædrelandet. Denne Post beklædte han indtil 1820, i hvilket Tidsrum han gjorde sig høilig fortjent ved at dæmpe de Uroligheder, der udbrød paa forskjellige Steder i Provindsen.

Saasnart Indbyggerne af Saragossa havde overgivet Byen blev den besat af Franskmændene, — men hvad var det, de havde erobret? Den før saa blomstrende By var forvandlet til en Kirkegaard; Ligene laae optaarnede i Gaderne, og Franskmændene maatte selv sørge for at faae dem begravede; Husene vare ødelagte; den forpestede Luft tvang de faa Indbyggere, der endnu vare tilbage, til at forlade deres Hjem og søge sig en anden Tilflugt; selv Franskmændene maatte nøies med at besætte Vagterne og forresten holde deres Tropper ude fra Byen, for at de ikke skulde angribes af Smitten. „Det var,” siger en Historieskriver fra den Tid, „som om Liget af Saragossa endnu indgjød Erobrerne Ærefrygt.”

